

51002

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

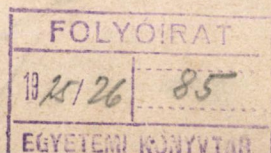
TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

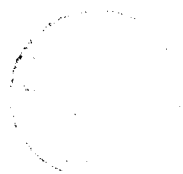
1. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

—
1883.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Első akadémiai ülés.

Összes ülés.

1883. január 8-án.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

1. Főtitkár bemutatja a gróf Teleki-jutalomra decz. 31-ig beérkezett pályaműveket (tragoeédiák) ily rendben :

I. *Hunyady László*. Történeti tragédia 5 felvonásban. *Jelige* : To be acknowledged's o'er-paid.

II. *Rosimund*. Szomorújáték 5 felv. *Jelige* : To be or not to be ; that is the question.

III. *Lombiak*. Szomorú mű 4 szakaszban. *Jelige* :

Kit nevez atyjának az atyátlan árva ? . . .

Él még a jó Isten !

IV. *Tungh*. Eredeti tragédia 5 felv. *Jelige* : Másodszor.

V. *Egy szív története* : Szomorújáték 5 felv. *Jelige* :

Kél és száll a szív viharja,

Mint a tenger vésze ;

Fájdalom a boldogságnak

Egyik alkatrésze . . .

VI. *Bánfi Dénes*. Tragédia 5 felv. *Jelige* : Az mely Erdélyi nemes ezüst tálból eszik rátottát, hamar megcsömörlik tőle.

VII. *A pártos*. Szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* : Az isten nem segít fölkelte királyok ellen.

VIII. *Bajamonte*. Eredeti tragédia 5 felv. *Jelige* : Tragicum.

IX. *Két római*. Tragédia 5 felv. *Jelige* : Videant consules.

X. *Utolsó szerelem*. 4 felvonás. *Jelige* :

Jobban írnám,

Hogyha bírnám.

XI. *Légyott.* Szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* :

Óh, hölgy, az Isten gyönyörűl

Teremte tégedet !

XII. *Késő ébredés.* Szomorújáték 5 felv. *Jelige* : Muló-e, vagy örök az álom ?

XIII. *Mária király.* Történeti szomorújáték 5 felv. *Jelige* : Rex Maria.

XIV. *Az egoisták.* Dráma 3 felv. *Jelige* : Az önzés minden bűnnek kútfeje.

XV. *Harmadik Endre király.* Tragoedia 5 felv. *Jelige* : Vele Árpád törzsöködött ki.

XVI. *A lászlóvári gróf.* Szomorújáték 3 felv. *Jelige* : Egy kis romantica !

XVII. *István, Bosznia királya.* Szomorújáték 5 felv. *Jelige* : Hitét ne bántsál ; keblőben mélyre ásva fekszik, mint az ércz.

XVIII. *Zrinyi Péter.* Történeti szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* : Sors mala.

XIX. *Vál.* Tragoedia 4 felv. *Jelige* : Divina procedit ira.

XX. *Sámson.* Tragoedia 5 felv. *Jelige* : Kivül fegyver pusztítja őket, belül rettegés.

XXI. *Ajantides.* Tragoedia 5 felv. *Jelige* : Melpomene.

XXII. *Nézd meg az anyját, vedd el a lányát.* Vigjáték 3 felv. *Jelige* : Ha már enyém a szíved.

A pályaművek bírálatra az I. osztályhoz tétetnek át, jeligés leveleik pedig, közös boríték alatt, akadémiai és elnöki pecséttel lezárva, levéltári őrizet alá adatnak.

2. Főtitkár jelenti, hogy a Farkas-Raskó-jutalomra (hazafias költemény) decz. 31-ig a következő pályaművek érkeztek :

I. *Szózat a zsidókhöz.* *Jelige* : E hon legyen hazád, a magyar nemzetel.

II. *Tárogató.* *Jelige* : Kürtje harsányhangja sat.

III. *Elzúgott a vihar . . .* *Jelige* : Virtute et animo.

IV. *Zsidó fiúk.* *Jelige* : Előrc.

V. *A gyermekhősök.* Történeti verses elbeszélés. *Jelige* : Láttam sat.

VI. *Ima.* *Jelige* : Isten áldd meg a magyart.

VII. *Honszeretet fényes könyve.* *Jelige* : Egy könyv beszél hazám nagyságiról.

VIII. *Pusztá oltár előtt.* *Jelige* : A holtakat miért vered fel ? sat.

IX. *Nemzetiség.* *Jelige* : Viribus unitis.

X. *Edit.* Költői elbeszélés a magyar szabadságharczból. *Jelige* : In magnis voluisse sat est.

XI. *Hazám története.* *Jelige* : Mint egy alélt vándor sat.

XII. *Gr. Telekyekhez.* *Jelige* : Teleky, szép hazám dicső családja !

XIII. *A magyar szabadság.* *Jelige* : Hej Rákóczy, Bercsényi !

XIV. *Nyaldó romján.* *Jelige* : A magyar nemzet nem volt, hanem lesz.

XV. *Megtagadva.* Ballada. *Jelige* : Hős vértől pirosult gyászter sat.

XVI. *Arany János emlékezete. Óda.* *Jelige* : Sic itur ad astra.

A pályaművek bírálat végett az I. osztályhoz, jeligés leveleik pedig szabályszerűleg lepecsételve, az akadémiai levéltárba tétetnek.

3. Főtitkár bemutatja a Marczibányi-jutalomra (magyar szőrend elmélete) beérkezett következő pályaművet :

I. A magyar szőrend elmélete. *Jelige* : Quod enim munus reipublicae adferre majus meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem ?

A pályamű áttétetik az I. osztályhoz, jeligés levele a levéltárban helyeztetik el.

4. Főtitkár jelenti, hogy a Péczely-jutalomra (Bosznia története) a következő pályaművek érkeztek:

I. Adassék elő Bosznia története. *Jelige*: Prius extrema quaeque pericula subeunda, quam pati, ut regnum, quod sat amplum a maioribus acceperunt, minuatur etc.

II. Bosznia történelme a legrégibb időktől a magyar fenhatóság alatt. *Jelige*: Arma ferenti omnia dat, qui justa negat.

A pályaművek megbirálás végett a II. osztályhoz tétetnek át, jeligés leveleik a levéltárban helyeztetvén el.

5. Főtitkár bemutatja az Oltványi-jutalomra (Pálos-rend története) beérkezett következő pályaművet:

I. A magyar Pálos-szerzetes-rend története. Töredék. *Jelige*: Az emberi természetben fekszik a magány utáni vágy.

A pályamű a II. osztálynak adatik ki, jeligés levele az akadémiai levéltárban fog őriztetni.

6. Főtitkár bemutatja a Fáy-jutalomra (az adóügy fejlődése) beérkezett következő pályaművet:

I. Az európai főbb államok adóügyének történeti fejlődése s jelen állapota, különös tekintettel Magyarország adóügyének s államháztartásának rendezésére. *Jelige*: Nem azon nemzeteknek, melyek folyton jogaikat, hanem azoknak, melyek kötelességeiket említik, jut a hatalom.

Áttétetik a II. osztályhoz.

7. Főtitkár bemutatja a Czartoriszky-jutalomra (a magyar és lengyel nemzet érintkezése) beérkezett pályaművet:

I. A magyar-lengyel érintkezés történetéhez. *Jelige*: Conamur tenues grandia. Megbirálás végett áttétetik a II. osztályhoz.

8. Főtitkár jelenti, hogy az Athenaeum pályázatára (a magyar hirlapirodalom története), a Vitéz-pályázatra (magyarországi könyvtárak története), és a Fraknoi által kitűzött jutalomkérdésre (Egy magyar egyházmegye története) pályamunkák nem érkeztek.

Az illető osztályok a pályázatok sikertelenségéről értesítetnek, és a megfelelő intézkedések iránt javaslatételre felhivatnak.

9. Főtitkár jelenti, hogy a Karátszonyi-pályázatra, melynek határideje 1883. decz. 31. egy, és a Nádasdy-pályázatra, melynek ugyanakkor van a határideje, 3 pályamunka érkezett.

A pályamunkák a levéltárban helyeztetnek el.

Második akadémiai ülés.

Az I. (nyelv- és széptudományi) osztály első ülése.

1883. január 8-án.

1. Hunfalvy Pál r. t. felolvassa: »Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet?« című értekezését.

Bírálatra adatik.

2. Zichy Antal t. t. »Gróf Széchenyi István naplóiából« czim alatt ismerteti gróf Széchenyi István naplóinak azon részeit, melyek vallásosságára és melancholiájára vonatkoznak.

Harmadik akadémiai ülés.

A II. (phil. társadalmi és történettudományi) osztály *első* ülése.

1883. január 15.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

14. Wenzel Gusztáv r. t. olvassa : »A vasúti ügy s a posta- és távírdügy közti összeköttetés Magyarországon a vasúti jog szempontjából« című értekezését.

Tudomásul vétetik.

15. Szilágyi Sándor r. t. ily című értekezését olvassa : »I. Rákóczy György és Strassburg Pál követsége.«

Tudomásul vétetik.

Negyedik akadémiai ülés.

A III. (Mathematikai és természettudományi) osztály *első* ülése.

1883. január 22.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

17. Dr. Fröhlich Izor l. t. előadásának tárgya : »Uj módszer az elektromos ellenállás abszolút egységének meghatározására.« Kivonatban így :

Előadó a bevezetésben kiindúl az elektromos ellenállás abszolút egységének fogalmából, áttekinthetőleg felsorolja azon módszereket, melyeket a tudósok ezen egység kísérleti meghatározására eddig használtak.

Kimutatja, hogy ezek mind az indukált áramnak egy és ugyanazon sajátságán, ugyanis ezen áramnak mágnesekre való hatásán, az u. n. *galvanometrikus elven* alapszanak.

Előadó kifejti, hogy létezik az elektromos áramnak még egy más tulajdonsága, t. i. az áramnak más áramra vagy önmagára való hatása, az u. n. *dynamometrikus elv*, mely az ellenállási egység abszolút meghatározására előnyösen használható fel.

E célra előadó elméleti alapon megvizsgálja mindazon dynamometrikus hatásokat, melyek felléphetnek, midőn két zárt vezetékben inductió történik.

Ezen hatásokból, mint a nevezett célra legelőnyösebben felhasználható, kiválasztja az indukáló és az indukált áram egymásra való kölcsönös hatását, mely különösen alkalmas, midőn a dynamometer egyidejűleg mérő eszköz és inductió-apparatus gyanánt szerepel.

Közöl számos módszert, melyek ezen hatásnak különböző módon való kombinációjából erednek.

Végre előleges kísérleteket említ fel, melyeket egyenlő két tekercsből álló dynamometer segítségével tett, és melyek a fennevezett módszerek gyakorlati kivihetőségét bizonyítják.

18. *Dr. Horváth Géza* l. t. maga részéről előadta: a) »Az *Eremocoris* fajok magánuraja.« Egy táblával. b) *Dr. Tömösváry Ödön* részéről: »A *Chilopodák* légző-készülékéről«.

19. *Dr. Schenzl Guidó* r. t. bemutatja *Dr. Braun Károly* kalocsai csillagász részéről: »Új contact készülék az inga-órák«-nál, melyre egy felől Kruspér azon megjegyzést teszi, hogy hasonló tárggyal Schuller is foglalkozik, s az eredményt nem sokára közzé fogja tenni; másfelől Konkoly fölemlíti, hogy hasonló készüléket már ő is használt, de az nem bizonyult be czélszerűnek. A rövid ismertetés így szól:

E készülékre nézve megemlítendő:

1. Az áramzáródást nem szilárd testek érintése, hanem higany végezi.
 2. A jelzések nem az inga kibillenése alkalmával adatnak, hanem akkor, midőn éppen egyensúlyi helyzete előtt tér el.
 3. Az egymást követő áramzáródások, illetve időjelzések, teljesen egyenlő időközökben történnek.
 4. Az egyes jelzések időtartamát 0.02 egész 0.90 másodpercnyi határok között — tetszés szerint rövidebbre vagy hosszabbra lehet igazítani.
 5. Az áramzáródás teljes biztonsággal beáll.
 6. Sem az inga kibillenési szöge, sem a lengési időtartam a készülék közbetolása által észrevehető változást nem szenved.
 7. A láncz megnyitása alkalmával szikrák nem képződnek.
 8. Relais közbeszűrására nem szorulunk.
- A leírt készülék a csillagvizsgáló intézeten immár huzamosabb idő óta sikeresen működik.

20. *Konkoly Miklós* l. t. beterjeszti két értekezését a) »Astrophysikai megfigyelések az ó-gyallai csillagdán 1882.« b) »Napfoltok megfigyelése az ó-gyallai csillagdán 1882«.

Az értekezések felett az értekezlet fog egyelőre határozni, mielőtt birálatra adatnának.

I. Igazgatósági ülés.

1883. január 28.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

1. Az 1882. december 31-én tartott igazgatósági ülés jegyzőkönyve felolvastatik. Azon ülés nem lévén határozatképes, megállapodásai utólagosan helybenhagyatnak.

2. Az Akadémia elnöke bemutatja a Magyar Földhitelintézet levelét, a mely mellett az intézet, mint az Akadémia vagyonának kezelője, beküldi az Akadémia 1882. december 31-én lezárt zárszámadásait, a nyereség és veszteségszámla kivonatait, továbbá kimutatásait a bevételek és kiadások, az adományok és hagyományok, az alapítványok és kamataik, az intézetnél elhelyezett értékpapírok és okmányok, a könyvkiadó vállalat állása, a mérleg passivumában előforduló tartozások és a mérleg activumában előforduló követelések felől.

A számadások megvizsgálására gróf Cziráky János, Pulszky Ferencz és Sztoczek József ig. tagok kéretnek föl.

3. Az Akadémia elnöke előterjeszti jelentését az Akadémia vagyoni állásáról, 1882. évi bevételeiről és kiadásairól, valamint az 1883-ik évi költségvetésről.

A jelentés ekképen hangzik :

I.

A zárszámadásokat, nyereség- és veszteségszámlát, valamint a vagyonmérleget bemutatva, azon örvendetes eredményt jelenthetem, hogy az Akadémia vagyona a múlt 1882. esztendőben **37,929 forint 52 krral gyarapodott**. Míg ugyanis

1881. végén a vagyon értéke 1.848,867 frt 62 kr volt,

1882. » » » » 1.886,797 frt 14 kr »

Az Akadémia rendes bevételei meghaladták az előirányzott rendes bevételi összegeket.

Elő volt irányozva 116,500 frt —

Befolyt 117,320 » 44 kr

És pedig :

az alapítványok kamataiból elő volt irányozva 15,000 ft, tényleg befolyt 16,568 ft. 22 kr.

értékpapírok után » » » 29,500 » » » 30,065 » 18 »

házbérből » » » 35,200 » » » 35,399 » 79 »

Az országos dotatio (30,000 frt) rendesen befolyt.

Ellenben kevesebb :

a folyószámla kamataiból . . . 1,500 frt helyett 258 frt 60 kr

könyvek elárusításából . . . 5,300 » » » 5,028 » 65 »

A folyószámla kamatai csekély összeget tettek a múlt évben, mivel a pénzkészletek azonnal értékpapírok vásárlására fordítottak.

II.

Míg az Akadémia rendes bevételei az előirányzott összeget meghaladták, a rendes kiadások az előirányzattal szemben 3,713 frt 71 krnyi megtakarítást mutatnak.

Elő volt irányozva 115,000 frt — kr.

Tényleg kiadatott 111,286 » 29 »

És pedig :

Az Évkönyv- és Értesítőnél . . . 2,000 frt helyett 1,916 frt 26 kr.

Az I. osztálynál 14,700 » » 14,604 » 76 »

A II. » 26,500 » » 25,200 » 42 »

A III. » 12,500 » » 9,744 » 45 »

Az Akadémia épületeire 7,000 » » 6,939 » 58 »

Adóra 3,700 » » 3,566 » 07 »

A Széchenyi munkái kiadására fölvett 1,000 frt nem vététt igénybe.

Ellenben több adatott ki :

Személyes járandóságokra . . . 25,300 frt helyett 25,418 frt 79 kr.

Jutalmakra 4,000 » » 4,049 » 15 »

A könyvtárra 5,000 » » 5,009 » 53 »

Kamatokra 2,000 » » 2,228 » 63 »

Vegyes kiadásokra 3,000 » » 4,308 » 65 »

Az utolsó tételnél mutatkozó 1,308 frtnyi tetemes túlkiadást előre nem látott rendkívüli költségek okozták. Ugymint :

a báró Vay M. által felajánlott szobrokért	439 frt
Huszár Kálmán emlékére	200 »
Asbóth Lajos l. t. temetésére	211 »
Arany János r. t. gyászünnepélyére	250 »
Csengery Antal arczképéért	335 » fizettetett.

Mindezen költségek fedezésére az Igazgató Tanács esetről-esetre adott felhatalmazást.

III.

Az 1882-ik év folytán a következő új adományok és hagyományok gyarapították az Akadémia vagyonát :

Lukács Móricz alapítványa	20,000 frt — kr.
Molnár János »	9,330 » — »
Farkas István »	2,000 » — »
Sebastiani József »	2,000 » — »
Kruesz Krizosztom »	1,000 » — »
Podhorányi József hagyománya	720 » 37 »
Bohus László adománya	400 » — »
Kőrösi József »	280 » — »
Wagner Ignác hagyománya	100 » — »
Vörösmarty Ferencz hagyománya	50 » — »
Omischl Mátyás »	5 » — »

Összesen 35,885 » 37 kr.

Ezen összegbe nincs fölvéve Bük László alapítványa, a Biharmegyében fekvő 320 hold erdőbirtok, mely most már az Akadémiára van telekkönyveztve, és 6000 frtnyi értékben lesz a jövő évi vagyonmérlegbe fölvehető.

A jelen évben 3,990 frt értékű behajthatatlan alapítványok törlesztését határozta el az Igazgató Tanács.

A kívül levő alapítványok összege 1881. végén volt 298,765 frt.

» » » » » 1882. » » 295,415 »

Az értékpapírok névértéke . . . 1881. » » 574,334 »

» » » » » 1882. » » 627,550 »

Megjegyzendő, hogy az Arany János szobrára befolyó adományok (1882. végéig 19,367 frt) az Akadémia vagyonmérlegébe fölvétettek, de egészen külön kezeltetnek.

IV.

Az 1883. évre előirányozható :

Bevételül :

I. Országos dotatió	30,000 frt.
II. Alapítványok kamatai	15,000 »
III. Értékpapírok jövedelme	32,500 »
IV. Házbér	35,800 »
V. Folyószámla kamatai	1,500 »
VI. Könyvek eladásából	5,700 »
Összesen	120,000 frt.

Az országos dotatióból 25,000 frt a megszavazott országos költségvetésbe föl van véve. 5000 frtot az Archaeologiai Bizottság céljaira a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr saját tárczájának dotatiójából szokott utalványozni ; ennél fogva ez ügyben az elnökség fölterjesztést fog a nevezett miniszter úrhoz intézni azon kérelemmel, hogy az 5000 frtnyi összeget ez évben is utalványozni méltóztassék.

A II—VI. tételek az Akadémia saját vagyonának jövedelmeit foglalják magokban. Azok összege 3,500 frttal haladja meg a múlt évi bevételt.

Az Igazgató Tanács határozata értelmében az Akadémia tiszta jövedelmének 2%-a tőkegyarapításra lévén fordítandó, ez a múlt évi 1,500 frt helyett 1,600 frtban vehető fel.

E szerint 1883-ra 118,400 frt áll az Akadémia rendelkezésére.

V.

A személyes járandóságok rovatában a rendes tagok fizetésére 3,255 frt irányoztatik elő ; Arany János r. t. halála következtében 315 frttal kevesebb, mint a múlt évben. Az elnökség, tekintetbe véve azt, hogy az Akadémia bevételei az Akadémia tudományos munkássága igényeinek kielégítésére nem elegendők, ajánlja, hogy újítások meg azon ismételve hozott határozat, mely szerint az elhunyt rendes tagok fizetései az Akadémia tudományos céljaira fordítandók.

A könyvtári tisztviselők folyamodást intéztek az Igazgató Tanácshoz fizetéseik emelése végett. Az elnökség teljesen méltányolja az általok felhozott indokokat ; de ez idő szerint, mikor a személyes járandóságok rovatát két nyugdíj terheli, a fizetést emelni csak az Akadémia tudományos munkásságának rovására lehetne, kérelmők teljesítését nem ajánlhatja. Annál kevesebbé, mert teljesítése által még szembetűnőbbé válnék azon anomalia, hogy a főkönyvtárnok fizetése csekélyebb, mint az alárendelt tisztviselőé. Míg ugyanis a főkönyvtárnok fizetése 1,000 frt, az egyik tiszté már 1,300 frt. Mivel azonban a két alkönyvtárnok fizetése között a különbség aránytalanul nagy, munkásságuk pedig minden tekintetben egyenlő : az elnökség javasolja, hogy a második könyvtártisztnak, a vegyes kiadások rovatából 100 frt személyes pótlék engedélytessék.

Ugyanazon rovatból ezenkívül 300 frt fordítandó az alsóbb tisztviselők és szolgál jutalmazására.

A szolgál fizetésére és ruházatára a múlt évben kiadott összeg vétetik föl.

E szerint a személyes járandóságok :

I. Igényelnek 25,100 frtot (200 frttal kevesebbet, mint a múlt évben).

II. Az Évkönyv, Értesítő, Almanach kiadására, mint a múlt évben, 2,000 frt. Az emlékezésdek költségei az illető osztályt terhelik.

VI. A könyvkiadó bizottságnak, mint a múlt esztendőben, 4,000 frt, a melyből a Természettudományi Társulat könyvkiadó vállalatának segélyezésére 2,000 frt jár.

A magyar építész- és mérnökegylet szintén tervez könyvkiadó vállalatot, és az Akadémia segélyét kéri. Tekintettel arra, hogy az Akadémia jövedelmei saját tudományos céljaira sem elegendők, ezen kérelem teljesítését az elnökség nem ajánlhatja.

VII. Gróf Széchenyi István irodalmi hagyatékának kiadására a múlt évben fölvetett és igénybe nem vett 1,000 frt újra fölveendő, mint fele része azon költségnek,

melyet Zichy Antal t. t. »Tanulmányok gróf Széchenyi István naplőiból« című munkájának közrebozsátása igényelni fog.

VIII. Jutalmakra 5,000 frt veendő fel; 1000 frttal több, mint a mult évben, mert a mult években ki nem adott 400 H Karátsonyi-jutalom Csiky Gergely l. t. Plautus-fordításáért fog kifizettetni. Továbbá a Nemzetgazdasági Bizottság az Első magyar biztosító társaság alapítványának két évi kamatait fogja igénybe venni. Megjegyzendő, hogy a Czartoriszky-, Oltványi-jutalmak és az Edl-Holczler ösztöndíjak külön kezelt alapokban birják fedezetöket.

IX. A Budapesti Szemle segélyezésére, mint a mult évben, 2,200 frt.

X. Az Ungarische Revue-re előfizetés, mint a mult évben 1,500 frt.

XI. A Revue Hongroise-ra előfizetés czimén a mult évben 600 frt volt fölvéve. A szerkesztő azonban, utalva egyrészt a magyar irodalom ismertetése körül kifejtett buzgalomára, és másrészt arra, hogy a megrendelt 100 példány értéke 1,000 frtot tesz, az előfizetési összeg kiegészítését kéri. Az elnökség az előfizetési összegnek 800 frtra emelését ajánlja.

XII. A könyvtarra és kéziratárra, mint a mult évben, 5,000 frt.

XIII. Ügyvédi, irodai és vegyes kiadásokra, mint a mult évben, 3,000 frt.

A mult évben az Akadémia új tagsági oklevél készítését határozta el, minthogy az, mely jelenleg használtatik, sem az Akadémia tekintélyének, sem az előhaladott technika igényeinek meg nem felel. Több terv adatott be; de a szaktérfeakból alakított bizottság teljesen kielégítőnek egyet sem ítelt, és az egyiknek átdolgozását kívánta. A bemutatott költségvetés szerint a diplomának előállítása 500 példányban 1,420 frtot igényelne.

XIV. Adó 3,500 frt.

XV. Kamatok az Akadémia által kezelt alapok után 2,000 frt.

XVI. Az Akadémia épületében a fűtés, világítás, tisztítás és fentartási költségre, mint a mult esztendőben 5,000 frt, és azon összeg, mely az Akadémiában ülésező társulatok és egyesületek által a fűtési és világítási költségek megtérítése czimén fiztetetik.

Rendkívüli nagyobb munkálatokra: a pinczék talajának emelésére és részben új padolattal ellátására, a balustrád kijavítására, a kéményseprő-járda deszkáinak kicserélésére, a bádogg-tetőnek ólompírral és olajjal való bemázolására 1,000 frt.

Zellerin bádogos 1879. és 1880. évi utólagosan benyújtott számlájának (1224 frt 70 kr) kiegyenlítésére első részlet 500 frt.

Összesen: 6,500 forint.

A palota és bérház csatornarendszerének átalakítására vonatkozó tervek kereszttűlvitelét, az építési bizottság véleményére támaszkodva, az elnökség a jelen évben sem ajánlja.

Az I. II. VI.—XVI. tételek összesítve 61,600 frtnyi összeget tesznek, a melyet levonva a rendelkezésre álló bevételből (118,400), marad 56,800 frt.

Ezen összeg fordítható az Akadémia három osztályának tudományos céljaira. De bár 3,100 frttal haladja meg a mult évben fölvett (53,700 frt) összeget, mégis 8,242 frttal kevesebb, mint a mennyit a három osztály igényel.

A mult évi rendes bevételekről szóló jelentésben, a könyvek elárúsításánál az előirányzat és a tényleges bevétel között feltűnő különbség (272 frt) nem jelentékeny, de mégis figyelmet érdemel, mivel az Akadémia évről-évre nagyobb összegeket fordít kiadványaira, s így méltán várhatni a jövedelem gyarapodását. Az utolsó esztendőkből mintegy 40,000 frt fordított az Akadémia rendes kiadványaira, a könyvkiadó vállalat nélkül; és a bevétel 5,000 frtot tesz, a mely pedig szintén nem tekinthető egészen tisztá jövedelemnek, minthogy a könyvkiadó hivatal költségeinek egy részét abból le kellene számítani. Habár köz tudomásu, hogy a hazai könyvpiacz viszonyai egyáltalán nem kedvezők; továbbá az akadémiai kiadványok természetöknél fogva rendszerint kis közönségre számíthatnak; végre tekintetbe veendő, hogy az Akadémia a példányok tetemes részét ajándékképen osztja szét: mindezek daczára a bevétel bizonyára fokozható. Az elnökség már is fontolóra vette ezen ügyet és a Földhitelintézet főkönyvvivője által javaslatot dolgoztatott ki a könyvkiadó hivatal szervezetének kiegészítése tárgyában. Ezen javaslat és az azzal összefüggő kérdések tárgyalására három tagú bizottság volna kiküldendő, a mely egyúttal hivatva lehetne a könyvkiadó hivatal 1882. évi számadásait megvizsgálni.

A könyvkiadó vállalat bevételei és kiadásai külön kezeltetnek. Az erről szóló kimutatás nem hangzik kedvezően.

1881-ben befolyt	15,376 frt 23 kr.
1882-ben csak	11,249 » 26 »
1881-ben kiadatott	19,264 » 84 »
1882-ben »	14,109 » 16 »
1881-ben a hiány	2,221 » 99 »
1882-ben a hiány	2,859 » 90 »

E mellett, mint 1881-ben, úgy a mult esztendőben is jelentékeny számlák mentek át a következő évre. De másfelől megjegyzendő, hogy a tagdíjak nagy része utólagosan szokott befolyjni. Így az 1882. évet illető tagdíjakból 1883. január első felében 2,900 frt folyt be.

A bevétel csökkenését a pártoló tagok számának folytonos apadása magyarázza.

1875-ben mind a három cyclusra együtt 4,000-nél több megrendelő volt; 1882-ben alig van 2,600.

Továbbá a bizottság minden cyclusban tetemesen meghaladta a köteles ívszámot.

1875—7-ben.	102 ívvel
1878—80-ban	66 »
1881—2-ben	56 » adott többet, mint

tartozott.

A bizottság végre a vállalat alapjának terhére, a tagilletményeken kívül, külön munkákat adott ki (1882-ben 85 ívet), a melyekből csekély jövedelem foly be.

Ennek következtében a bizottságot fel kell hívni, hogy jövőben a köteles ívszámot ne haladja meg; a most folyó cyclus utolsó esztendejében számítsa be a két előbbi esztendő többletét; külön kiadványok közrebocsátásától egyelőre tartózkodjék; végre tanácskozzék arról, hogy a vállalatnak mikép lehetne újabb lendületet adni.

e) A tervezett új tagsági oklevél kivételére igényelt jelentékeny összeget nem szavazhatja meg, tekintetbe véve, hogy az Akadémia összes tudományos igényeit sem képes kielégíteni.

f) A csatorna-rendszer átalakítására vonatkozó munkálatok foganatosítását ez évben is mellőzi.

g) Zellerin bádogos 1879. és 1880. évi számláinak kifizetését elrendeli, oly módon, hogy az 1224 frtnyi összeg részletenkint három éven át terhelje a költségvetést. A kérdéses munkálatok elrendelése és a számadások késedelmes benyújtása tárgyában, a vizsgálat eszközzésére, a pénzügyi bizottságot ujlag felhívja.

h) A könyvkiadó hivatal számadásainak megvizsgálására, és az ellenőrzés foganatos keresztülvitelére czélzó rendszabályok, és a könyvkészlet kelendőségének előmozdítása tárgyában javaslat készítésére a pénzügyi bizottságot hívja el.

i) Az 1882. évi zárszámadásokban előforduló régi előlegek (íj. b. Vay Miklós 1450 frt, mely b. Eötvös és gr. Dessewffy mellszobraira fizettetett ki, és Tasner Géza 50 frt) törlését határozza.

k) A halasztó feltételekhez kötött, és telekkönyvileg biztosított hagyományoknak, a melyek bizonyos idő letelte után okvetetlenül az Akadémia tulajdonába mennek át, az Akadémia alapítványai sorába fölvételét határozza.

l) Kisteleki Lévay Henrik urat, 10,000 frtról szóló alapítványáról, alapítólevél kiállítására kéri föl.

m) A költségvetést következőképen állapítja meg :

Rovatok	a) Bevételek:	forint	krajczár	forint	krajczár
I.	Alapítványok kamatai	15,000	—		
II.	Értékpapírok jövedelme	32,500	—		
III.	Házbér	35,300	—		
IV.	Folyó számla	1,500	—		
V.	Könyvek eladásából	5,700	—	90,000	—
VI.	Országos dotatió :				
	a) Történelmi és irodalomtörténeti czé- lokra	15,000	—		
	b) Műemlékek ismertetésére	5,000	—		
	c) Természettudományi kutatásokra	5,000	—		
	d) Könyvtár gyarapítására	5,000	—	30,000	—
				120,000	

Rovatok	b) Kiadások:	forint	krajczár	forint	krajczár
I.	Személyes járandóságok :				
	a) Rendes tagok fizetése	3,255	—		
	b) Főbb tisztviselők »	6,210	—		
	c) Többi tisztviselők »	10,400	—		
	d) Szolgák »	3,240	—		
	e) » ruházata	715	—		
	f) Nyugdíjak	1,280	—	25,100	—
II.	Évkönyv, Értesítő, Almanach kiadására.			2,000	—
III.	Az I. osztály részére :				
	a) Az osztály és a Nyelvtud. Bizottság munkálataira	13,700	—		
	b) Az Irodalomtörténeti Bizottság munkálataira	2,000	—		
	c) Szabó K. Bibliographiájának kiadására I.	1,000	—		
	d) Bartalus I. »Magyar Népdalok« kiadására segély	200	—	16,900	—
IV.	A II. osztály részére :				
	a) Az osztály munkálataira	5,200	—		
	b) A Történelmi Bizottság munkálataira	12,000	—		
	c) Az Archaeologiai » »	5,000	—		
	d) A Nemzetgazdasági » »	3,500	—	25,700	—
V.	A III. osztály részére :				
	a) Az osztály munkálataira	7,000	—		
	b) A Természettud. Bizotts. munkálataira	5,500	—		
	c) A Hadtudományi Bizottság munkálatai megkezdésére	500	—	13,000	—
VI.	A könyvkiadó Bizottság részére :				
	a) Az Akadémiai könyvkiadó vállalat segélyezésére	2,000	—		
	b) A Természettud. Társulat Vállalata segélyezésére	2,000	—	4,000	—
VII.	Gróf Széchenyi István művei kiadására			1,000	—
VIII.	Jutalmakra			5,000	—
IX.	Budapesti Szemle segélyezésére			2,200	—
X.	Előfizetés az »Ungarische Revue« példányaira			1,500	—
XI.	Előfizetés a »Revue Hongroise« példányaira			800	—
	Átvitel.	84,700	—	97,200	—

Rovatok	b) Kiadások:	forint	krajczár	forint	krajczár
	Áthozatal	84,700		97,200	—
XII.	Előfizetés egy idegen nyelven megindítandó természettudományi folyóirat példányaira			1,200	—
XIII.	A könyvtárra			5,000	—
XIV.	Az Akadémia palotája és bérháza költségeire			6,500	—
XV.	Adóra			3,500	—
XVI.	Kamatok az Akadémia által kezelt külön alapok után			2,000	—
XVII.	Ügyvédi, irodai és vegyes kiadásokra			3,000	—
				118,400	—

n) Az osztályok és bizottságok fölkéretnek, hogy a megszavazott összegeknek az 1882. december 18-iki összes ülésen bemutatott munkatervökben kijelölt célokra való fordítása iránt megállapodva, az Igazgató Tanácsnak jelentést tegyenek.

4. Olvassatik az Igazgató Tanács Jogügyi Bizottságának jelentése a Kazinczy-alap jogi természete tárgyában :

»A bizottság az előterjesztett jelentésből meggyőződött a felül, hogy a Kazinczy-alap saját célokkal bíró külön alapítványnak tekintendő, és kezelése úgy a telekkönyvi jogezim, mint a tíz évi tényleges gyakorlat alapján, az Akadémia Igazgató Tanácsát, mint az Akadémia vagyonának kezelőjét illeti.

Az alapítvány céljait és rendeltetését, az adományok gyűjtésére kibocsátott iven olvasható felhívás határozza meg ; az hivatva van arra szolgálni, hogy

a) Kazinczy Ferencz, nemzetiségünk és irodalmunk emelésére tett érdemeinek emléke maradandó legyen ;

b) Kazinczy Ferencz utódai közül azok, kik szegénységgel küzködnek, felsegíttessenek ;

c) Széphalom, hol fáradozott és hamvad, idegen kézből megmentetve, biztosíttassék ezen eset megújulása ellen, és fennálljon, mint a nemzet haláljának emléke.

Ezek után a bizottság, tekintettel arra, hogy Kazinczy Ferencz utódai között ez idő szerint egy sincs, »a ki szegénységgel küzködik«, az ímént felsorolt célokkal, melyeket a gyűjtést megindító nagynevű hazafiak kitűztek, teljes összhangzásban találja az Igazgató Tanács 1882. október 8-iki ülésében hozott azon határozatát, mely szerint úgy az alap megtakarított tőkéje, mint az évenként várható jövedelemfűlösleg :

a) a széphalmi mausoleum és emlékkert díszítésére ;

b) iskolai pályadíjakra, melyek a mausoleumban ünnepélyesen kiosztatnának ;

c) Kazinczy emlékének irodalmi megörökítésére fordíttassék.

Ha azonban, idők folytán, Kazinczy Ferencz utódai között ismét találkoznának szegénységgel küzdők, ezek segélyezésére véli a bizottság a jövedelmi fölösleget, mely a széphalmi mauzoleum és park fentartására szükséges költségek fedezése után fenmarad, a szükséghez képest felhasználandónak.

Az 1882. december 18-án tartott összes ülés azon határozatát illetőleg, hogy a Kazinczy emlékének irodalmi megörökítésére fordítható összeg mindenek előtt Kazinczy kiadatlan munkáinak és levelezésének közrebocsátására, nem pedig Kazinczy Ferencz életrajzának megírására fordíttassék: a bizottság azon véleményben van, hogy azt az Igazgató Tanács megnyugvással fogadhatja, a mennyiben ezen tervezett kiadvány kétségkívül Kazinczy emlékének megörökítésére fog szolgálni.

A bizottság végül ajánlja, hogy az alapítvány keletkezésének, rendeltetésének és állagának ismertetése, az Akadémia által kezelt egyéb alapítványok között, az Akadémia Almanachjába vétessék föl; az alap ezentúl is külön kezeltesse és az állásáról szóló kimutatás az Akadémia számadásaiban évenként nyilvánosságra hozassék.

Az Igazgató Tanács a bizottság nézeteit az alap jogi természetéről magáévá teszi és javaslatait elfogadja. Az alap megtakarított tőkéjének és folyó jövedelmeinek a felállított elvekkel összhangzásban való felhasználása iránt, javaslat előterjesztésére külön bizottságot kér föl, melynek, az Akadémia elnökének elnöklése alatt, tagjaivá választatnak: gróf Cziráky János, b. Vay Miklós, gróf Andrássy Gyula, Szász Károly igazgató tagok és a főtitkár.

5. Bemutattatik a Kazinczy-alaphoz tartozó ingatlanok kezeléséről szóló 1876., 1877., 1879. és 1881-ik évi számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.

A jelentés alapján, Mezössy Menyhért sátoralja-újhllyi ügyvédnek a fölmentvény megadatik, és neki buzgó szolgálataiért köszönet szavaztatik. — A maradványföldek be nem fizetett váltásdíjának (256 frt 12 kr) birói úton behajtása rendeltetik el.

6. Bemutattatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr folyó évi január 16-án kelt leirata, melyben az Akadémiát fölkéri, hogy a Benczúr Gyula vezetése alatt létesítendő festészeti mesteriskola befogadására, addig, míg a tervezett műtermek a jelen év őszén elkészülnek, ideiglenesen az Akadémia palotájában üresen álló helyiséget engedje át.

Az Igazgató Tanács, méltányolva a tervezett intézet kiváló jelentőségét, az akadémiai díszterem mellett levő, üresen álló nagy termet, előszobájával együtt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak, a mesteriskola ideiglenes elhelyezése végett, rendelkezésére bocsátja.

7. Bemutattatik az Akadémia ügyészenek jelentése, a Bük László akadémiai alapítványát képező tóti erdőbirtoknak, az Akadémia javára történt telekkönyvi bekebelezése felől.

A telekkönyvi okiratok, megörzés végett, a Magyar földhitelintézethez tétetnek át. A tóti erdőbirtoknak 6,000 forint értékben az akad. alapítványok sorába fölvétele határoztatik.

8. Akadémiai elnök úr felhívja az Igazgató Tanácsot, hogy az alapszabályok megváltoztatása tárgyában beadott indítvány tárgyalására hivatott bizottságba hat tagot válasszon.

Mailáth György, gróf Cziráky János, gróf Andrássy Gyula, Szász Károly, Sztoczek József és Than Károly igazgató-tagok választatnak meg.

9. Főtitkár jelenti, hogy Zákány József 500 frtnyi hagyatékából 450 frt, 6 36 frt 87 kr kamat befizettetett. Az alapítvány 50 frt örökösödési illetékkal rovatottság meg; de ez ellen — az Akadémia adómentességére való hivatkozással — felelbezés jelentetett be.

Tudomásul vétetik.

Ötödik akadémiai ülés.

Osszes ülés.

1883. január 29.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

22. *Trefort Ágoston* t. t. felolvassa ily című értekezését: »Báró Eötvös József — A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra — című munkájáról.«

Az Értekezések során való közrebocsátás végett a II. osztályhoz tétetik át.

23. Főtitkár előterjeszti az Akadémia 1882-iki zárszámadásainak, az Igazgató Tanács január 28-ki ülésében, bemutatott eredményét, és az ugyanazon ülésben megállapított akadémiai költségvetést, a melyvel kapcsolatban az Igazgató Tanács megújította a korábbi években hozott azon határozatát, hogy az elhunyt fizetési rendes tagok fizetéseit továbbra is az Akadémia tudományos céljaira fordítja, és az osztályoknak a részökre megszavazott összegek korlátai között átruházási jogot enged.

A zárszámadásokra és költségvetésre vonatkozó jelentés az Értesítőben közrebocsátatik. A költségvetés tételei az illető osztályokkal, bizottságokkal és szerkesztő-ségekkel közöltetnek.

24. Főtitkár bejelenti, hogy a névtelen mérnök, kinek adományaiból egy mérnöki pályakérdés kitűzésére 847 frt gyűlt össze, újabban 100 forintot küldött be.

Tudomásul vétetik.

25. Főtitkár bejelenti, hogy az Igazgató Tanács az alapszabályok 16. §-ának megváltoztatása iránt beadott indítvány tárgyalására hat tagot választott, a kik, az Akadémia által régebben megválasztott hat taggal, az indítvány megvitatására rendelt bizottságot fogják képezni.

Tudomásul vétetik.

26. Az I. osztály előterjeszti, hogy a Teleki-pályázat szabályai azon kívánatának, mely szerint a bíráló bizottság elnöke a tiszteleti tagok sorából választandó, nem felelhet meg; mivel az osztálynak szépirodalommal foglalkozó tiszteleti tagjai közül az egyik beteg fekszik, a másik a pályázók egyikét ismervén, a tisztet el nem vállallhatta; ennél fogva felhatalmazást kér arra, hogy kivételesen az osztály-elnököt bízassa meg az elnöki tiszttel.

Az összes ülés, a szabályoknak a lehetőséghez képest megtartására súlyt fektetvén, felhívja az osztály figyelmét, hogy a mennyiben a másik két osztály tiszteleti tagjai között is találkoznak olyanok, kik szépirodalommal foglalkoznak, az elnököt azok közül is választthatja.

27. A II. osztály engedélyt kér Wertheimer Ede szebeni jogakadémiai tanár részére, hogy: »I. Napoleon viszonya Magyarországhoz« című értekezését a II. osztály ülésén személyesen felolvashassa.

Az engedély megadatik.

28. Olvastatik a III. osztály megállapodása Gyulai Pál indítványai tárgyában:

»Az Akadémia tisztviselőinek az Igazgató Tanács tagjai közé beválaszthatása ellen semmi kifogás sem tehető; ellenkezőleg csak előny, ha azokra is esnek a választás, kik az ügymenetről a legközvetlenebb értesítést képesek megadni.

Kinyilatkoztatja továbbá a III. osztály, hogy a főkönyvtárnok osztályelnöknek megválasztható; de azon megjegyzéssel, hogy azért csak egy szavazattal bírjon. Ha pedig a könyvtári bizottságban például az osztály nem akar egy szavazatától megfosztatni, külön tagot válasszon ezen bizottságba.«

E szerint a három osztály egybehangzó megállapodásai alapján kimondatik: hogy az osztálytitkárok és a főkönyvtárnok az Igazgató Tanács tagjaivá megválaszthatók, hasonlóképen a főkönyvtárnok osztályelnökké megválasztható. Oly esetben, mikor a főkönyvtárnok választatik meg osztályelnökké, az osztály az osztályelnököt helyettesítő tagot választ a könyvtári bizottságba. — Ezen határozat az Igazgató Tanács tudomására hozatik. — A főkönyvtárnoknak osztályelnökké választatása esetében, az osztálynak a könyvtári bizottságban való képviseltetésére vonatkozó intézkedés az Ügyrendbe iktattatik.

29. A pesti hazai első takarékpénztár-egyesület értesíti az Akadémiát, hogy a Fáy-alapítványból a legközelebbi 3,000 forintos pályadíjat oly mű megírására fogja kitűzni, a mely a polgári törvénykönyvben a földbirtok megóvása érdekében felveendő rendelkezéseket tárgyalja.

Véleményadás végett a Nemzetgazdasági bizottsághoz tétetik át.

30. Zsoldos Benő, sárospataki gymnasiumi tanár, Thukydides munkájának magyar fordítását küldi be és kiadás végett az Akadémiának ajánlja fel.

Áttétetik az I. osztályhoz.

31. A Földhitelintézet jelenti, hogy Arany János szobrára január 27-ig 24,663 frt 66 kr fizettetett be.

Tudomásul vétetik.

32. Főtitkár jelenti, hogy az Akadémia elnöke a jelen évi nagygyűlést május hó 15—20. napjaira tűzte ki.

Az osztályokkal közöltetik.

33. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól, nyomdákától beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia saját kiadásában ez idő alatt közrebocsátott munkák, ily rendben:

I. Testületektől.

Allenburg. Geschichte und Alterthumsforschende Gesellschaft. Mittheilungen. VI. B. 1. 2. H. VII. B. 3. H. VIII. B. 2. 3. 4. H. IX. B. 1 H.

Brüsszel. Société R. de Nummismatique. Revue Belge 1883. 1. 3. Livr.

» *Musée R. d'Histoire Nat. Bulletin.* Tom. I.

Cambridge. Museum of compar. Zoology. Memoirs. Vol. VII. No. 2. P. III. Vol. IX. No. 1.

Calcutta. Asiatic Society of Bengal. a) Bibliotheca Indica. Old. Ser. 64 füz. New. Ser. 113 füz. b) The oriental biographical dictionary. c) Index of names of persons in the Akbar-Namah. Vol. I. II.

Calcutta. Angol kormány. a) Catalogue of Sanskrit MSS. in North-West Provinces. P. V. VI. b) Detto in Oudh. Fasc. XII. XIII. c) Detto of the Maharaja of Bikaner. d) Archaeological survey of India reports. Vol. X. XI. XII. XIII. XIV.

Drezda. Sächs. Alterthums-Verein. a) Archiv für Sächsische Gesch. III. b) Jahresbericht.

Florenz. Accademia della Crusca. Vocabolario. Vol. IV. Fasc. 4.

Helsingfors. Societas pro fauna et flora Fennica. Notiser. 5. H.

Jéna. Verein für Thüring. Gesch. und Alterth. Zeitschrift. III. B. 1. 2. H.

Jowa. Állam-kormány. a) Notes on cloud forms. b) Second biennial report. c) Annual 1883.

Kopenhága. Académie Royale. a) Bulletin. 1882. No. 2. b) Mémoires. Cl. des Sciences. Vol. I. No. 6. 7. 8. Vol. II. No. 3.

Kopenhága. Société R. des antiquaries du Nord. a) Aarboger 1882. 3. H. b) Tillaeg til Aarboger 1881.

Lahore. Angol kormány. Report on the catalogues of sanskrit MSS. for the year 1880/1 and 1881/2.

Liège. Institut Archéologique. Bulletin. Tom. XVI. Livr. 3.

London. R. Geogr. Society. Proceedings. Vol. IV. No. 12.

» R. Microscopical Society. Journal. Vol. II. P. 6.

München. K. Bayerische Akad. der Wiss. Sitzungsberichte. Philos. Philol. u. Hist. Cl. 1882. II. B. 2. II.

New Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of science. Vol. XXIV. No. 144. Vol. XXV. No 145.

Pamplona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 50—51.

Páris. Francia kormány. a) Annuaire statistique de France. 1882. b) Statistique de France 1879.

Poona. Angol kormány. Search for sanskrit MSS.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 1. 2.

» Olasz kormány. Statistica della emigrazione nel 1881.

San-Francisco. Academy of Sciences. Proceedings. 1882.

Szent-Pétervár. Cs. geogr. társaság. Izvesztija. 1882. V. 3.

» » Académie Imp. des Sciences. a) Mémoires. Tom. XXX. No. 3. 4. 6. 7. 8. b) Auwers: Neue Reduction der Bradley-schen Beobachtungen. II. B. 2 példány.

K. k. Zoologisch-Botanische Gesellschaft. Bécs. Juratzka: Die Laubmoosflora von Österreich-Ungarn.

Histor. Verein für Steiermark. Grätz. a) Mittheilungen. 30. H. b) Beiträge. 18. Jahrgang.

Kais. Akademie der Wiss. Bécs. a) Anzeiger. 1882. Nr. 23. 24. 25. 26. 27. 28 b) Inhalt des XIX. Jahrg.

- K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. a) Ausweis über den auswärtigen Handel. XXXII. Jahrg. I. Abth. b) Statist. Jahrbuch für 1880. 3—4. H.
K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. Nr. 14.
Geschichtsverein in Kärnthen. Klagenfurt. Carinthia 72-ster Jahrg.

- Orsz. statiszt. hivatal. Budapest. a) Magyarország áruforgalma. 1882. 9. füz.
b) Az 1881. elején végrehajtott népszámlálás eredményei. I. II. k.

M. k. közokt. miniszt. Budapest. A zsámbéki prépostsági ő-templom romjainak fényképei. 6 db.

M. k. igazságügyminiszt. Budapest. Apáthy : Kötelmi jog.

Dunamelléki ref. egyházkerület elnöksége. Budapest. 1882. november havában tartott gyűlésének jegyzőkönyve. 2 példány.

Zirczi apátság. Zircz. Ordo officii divini juxta ritum breviarii Cisterciensis pro 1883.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. Földtani Értesítő. III. évf. 6—8. sz.

M. k. földtani intézet. Budapest. Évkönyv. VI. k. 3. 4. füz.

Délmagyarorsz. term. társ. Temesvár. Természettud. Füzetek. VI. k. 4. füz.

M. gyorsírók egyesülete. Budapest. a) Népszerű gyorsíró. II. III. IV. évfoly.

- b) Népszerű gyakorló gyorsíró. I. II. évfoly.

Erdélyi múzeum-egylet. Kolosvár. Erdélyi Múzeum. IX. évfoly. 10. sz.

Verein für siebenbürgische Landeskunde. Nagyszeben. Korrespondenzblatt. VI. Jahrg. Nr. 1.

Ipar- és keresk. kamara. Budapest. Jelentése az 1881. évről.

Horvát archaeol. társaság. Zágráb. Viestnik. God. V. Br. 1.

II. Magánosoktól.

Bálint B. —. Gróf Andrássy Gy. és gr. Széchenyi Istvának a buda-pesti hid-egyesülethez irányzott jelentése. 1883.

Danielik János t. t. Eger. Középkori államtan. II. Rész.

Fabinyi Rudolf. Kolosvár. Vegytani Lapok. 1883. 4—5. sz.

Göndöcs Benedek. Budapest. a) Pusztaszer és az évezredes ünnepély. b) Emlék az 1882. aug. 19-én tartott orsz. méhészegyleti kiállításról. c) Elnöki megnyitó beszéd és néhai gr. Wenckheim József Antal emlékezete.

Heksch Sándor. Pozsony. Két felolvasás.

Gr. Károlyi-család. Budapest. A nagykarolyi gróf Károlyi-család oklevéltára. I. kötet.

Lővárdy Alajos. Baja. A congruens számok elmélete. 2 példány.

Nagel Adolf. Budapest. Schreiben an Leopold II. König von Ungarn, am Tage seiner Krönung, von einem ung. Magnaten.

Nemes Imre. Nagyvárad. Schopenhauer Arthur és Hartmann Ede bölcsészetének ismertetése és bírálata.

Reményi Antal. Budapest. Emlékkönyv a Petőfi-szobor leleplezése alkalmából.

Rill József. Budapest. A hűlyék neveléséről.

III. Nyomdákttól.

Stampfel és Eder nyomdája. Pozsony. a) A betegápoló irgalmas rend névtára 1883-ra. b) Ugyanaz latinúl. c) Simonyi: Der Judaismus und die parlamentarische Komödie. d) Schwarz: Izraelita inádságos könyv. e) Tanulók könyvtára 12 füzet. f) Alluf bánim.

Wigand K. nyomdája. Pozsony. a) Thaly: II. Rákóczy F. ifjúsága. b) Shakspeare minden munkái. IV. k. c) A magyar polgári bíraskodás kézikönyve. 2. füz. d) Simonyi: Mentsük meg a magyar földbirtokot. e) Pulszky: Életem és korom. f) M. T. Ciceronis orationes Philippicae. g) Nemzeti népiskola. 1882. 2. 3. sz. h) Felvidéki nemzetőr 1882. 16—20. sz. i) Salonblatt. Nr. 2.

M. k. egyetem nyomdája. Budapest. a) Nemzetgazd. Szemle. VI. évf. 5. 8. füz. b) Számolási gyakorlatkönyv. c) Ručna Kniga. d) Perva Čitanka. e) Gyógyászat. 1882. 45—52. sz. f) Néptanítók Lapja. XV. évf. 44—51. sz. g) A magyarorsz. ref. egyház alkotmányos szervezete. h) A közoktatás állapotáról szóló XI. jelentés. i) Jelentés a feltételes szabadon bocsátás eredményeiről. k) Jelentés a kassai convictus tárgyában. l) Sbornik. 1882. Br. 29.

Sauter és Schmid nyomdája. Késmárk. A VI. sz. kir. városi ev. esperesség vázlatos története.

Egyházmegyei nyomda. Arad. Poesii de J. Tripa.

Ref. főiskola nyomdája. Kolozsvár. a) Acta r. scient. univers. Claudiopolitanae a. 1881 $\frac{1}{2}$. Fasc. 2. b) Oidtman: Milyen levegőben alszunk. c) Erdélyi képes nagyobb naptár 1883-ra. d) Nagy-enyedi naptár 1883-ra. e) Névkönyv az erdélyi ref. egyházkerület számára 1883. f) Ferenczi: Észrevételek a magyar irodalomról. g) Erdélyi Múzeum IX. évf. 7. 8. 9. sz. h) Orvostermészettud. Értesítő. II. 3. III. 3. i) Brassai: A magyar nyelv ellenőre. 2. fogás.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Term. Értek. XII. köt. 8. 9. 10. sz.

b) Math. Értek. IX. köt. 12. sz.

c) Tört. Értek. X. köt. 8. sz.

d) Mocsáry: A magyar fauna fémдарázssai.

e) Erdélyi Orsz. Emlékek. VIII. kötet.

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyzőkönyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közlésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdekekkel bíró indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálatai is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálatai, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig ki-teendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

l) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az **Értesítő** szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni felosztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne; első esetben valakit a felolvasással is megbizván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

2. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

—
1883.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Hatodik akadémiai ülés.

Az I. osztály második ülése.

1883. február 5-én.

Szász Károly r. t. osztályelnök, majd Zichy Antal t. t. elnöklése alatt.

35. *Thewrewk Emil* l. t. felolvassa *Szarvas Gábor* l. t.: »Szómagyarázatok« című értekezését.

36. *Szász Károly* osztályelnök fölkéri *Zichy Antalt*, mint legidősebb tiszteleti tagot, hogy foglalja el az elnöki széket, s a felolvasó asztalhoz lépve, számos mutatóvanyban bemutatja: »Szent Dávid összes zsoltárait« az eredeti héberből fordítva *Kálmán Károlytól*, mint vendégtől, s előadását a következő bevezetéssel kezdte:

»Egy fiatal katolikus pap a székesfehérvári egyházmegyéből, ki csak nemrég végezte egyetemi pályáját, hol a theologiai tanszakokon kívül Gregusztól aesthetikát, Gyulaitól magyar irodalomtörténetet hallgatott, egyébiránt az egyetem százados ünnepén Anyos Pál száz éves alkalmi verse lelkes előadásával is feltűnt, névszerint *Kálmán Károly*, azt a nem éppen könnyű, de annál dicséretesebb s nem is háládatlan feladatot tűzte maga elé, hogy az ó testamentom könyvei közt Dávid király neve alatt összegyűjtött mind a 150 zsoltárt, a zsidó szentköltészet ez örök becsű termékeit, az eredetiből magyar rhythmusokban lefordítsa. Nem lebegett előtte szorosan egyházi cél, mert mint tudja van, a zsoltárok, melyek a reformált egyházban rendes templomi énekül használtatnak, a katolika egyház énekeinek csak egyes motívumokat kölcsönöznek, de nem szolgálnak rendes templomi énekekül. A derék fiatal fordítót a zsoltárok költői bece — hit és erkölcs-bölcselmi tartalmukkal — ragadta meg, s fordításukhoz is tisztán költői és irodalmi czéllal fogott. Fordításaival elkészülvén, azokat előbb Gregusznak és Gyulainak, mint volt tanárainak

mutatta be, s tőlük biztató buzditást nyervén, velem is közölte. Mi mind a hárman örültünk nemcsak az igyekezetnek, mely a fiatal fordítót e nemes vállalatra lelkesítette, hanem a sikernek is, melyet fáradozásával, nézetünk szerint elért.

Időközben, s egész véletlenül, esett tudtomra, hogy a katolika egyháznak egy más, már egyházi s irodalmi téren régóta tisztelt névvel bíró tagja főt. és nagys. Lázár Miklós nagyváradi plébános és czimz. kanonok, ki egy kötetben összegyűjtve is megjelent költeményei által a magyar vallásos költészet terén nem csekély elismerést vivott ki magának, szintén foglalkozik a zsoltárok fordításával, hasonlóképp inkább tisztán költői, mint egyházi czélból. Bizalmas megkeresésemre szíves volt fordításaiból néhányat közölni velem, s rendelkezésemre is bocsátani.

Egém c munkálkodások, a zsoltárok általános költői becsén kívül, mely azokat az emberiségnek ép oly közkinccsév teszi mint a Homér, Dante vagy Shakspere költeményeit, különösen azért is érdekelték, mert a magyar reformált egyház, melyhez tartozni szerencsés vagyok, s mely mind a 150 zsoltárt templomi énekül használja, néhány év óta már abban mozog, hogy a még használatban levő Szenczi Molnár Albert-féle, sok tekintetben elavult és a mai kor igényeinek sem nyelvi, sem rhythmikai tekintetben meg nem felelő fordítást részben egészen újjal cserélje föl, részben legalább kijavítsa, s a kor igényeihez alkalmazva átdolgozza. Mint tudva van, Sz. Molnár Albert, a XVII. század legelején (1607.) Marot Kelemen, kitűnő francia lyrai költő s Béza Tivadar tudós reformátor francia fordítása után (bár közvetlenül német fordításból s így harmadkézből) a Goudimel által megzenésített francia schémákban készítette a maga fordítását, mely kora izlésének nemcsak megfelelt, de hogy mennyire megelőzte, az mutatja, hogy majdnem háromszáz évig fentartotta magát, s a magyar református népet még ma is lelkesíteni képes. Dallamai — sőt itt-ott a szöveg is s főleg annak egyes kifejezései — annyira át is mentek népünk vérébe, hogy mi, magyar reformátusok, a schémák elvetésére s egészen új fordítás behozatalára nem is gondolhatunk; a dallamokat, a schémák megtartásával, csak ujra rhythmizálhatjuk a zeneírás mai fejlettségéhez képest, s a szöveget is, legtöbbnyire csak nyelvi és verselési tekintetben dolgozhatjuk át. E munkálkodás már néhány éve folyamatosan van s abban — bár csekély mértékben — többekkel együtt nekem is jutott némi kis rész.

Ismerem, s kétségkívül a tek. Akadémia is ismeri, a zsoltárfordítás terén mások, jelesen Tárkányi Béla tisztelt társunk munkálkodását is; de talán nem lesz érdektelen az előbb elősorolt három rendben s egymástól teljesen független munkálkodás némi mutatványait ez alkalommal előhoznom.

Visszatérve Kálmán Károly úr munkájára, ki az összes 150 zsoltár kész kéziratát kezeimbe tette le, s ki nekem ez által az alkalmat nyújtotta mostani felolvasásomhoz, kinek azért szívesen megadom az elsőséget a bemutatásban is: ki kell mondanom, hogy munkájának, mint immár teljesnek, nyomtatásban is megjelenését óhajtanónak s irodalmunk, jelesen

vallásos költészetünk valódi nyereségének tartanám. Felkértem őt e célból, hogy zsoltárkönyvéhez némi tájékoztató bevezetést írjon, melyet ő elkészítvén, először azt leszek bátor fölolvadni, azután néhány zsoltár fordítását, részint az ő — részint összehasonlítás végett a Lázár Miklós és a református egyház körében készülő fordítás énekszerzőinek átdolgozásában.

A felolvasott előszóban, melyet Kálmán Károly ur zsoltárfordításaihoz írt, lelkesedéssel áldozván a héberköltészet e felséges termékének, megemlíti a magyar zsoltárfordítókat, a Döbrentei-codexben talált legrégibb töredékektől kezdve Virágh Benedek, Sujánszky s Tárkányi e századbeli legujabb kísérleteig. Azután röviden számot ad a maga által követett vezérelvekről, valamint azon forrásokról s szövegkritikai dolgozatokról, melyeket az eredetin kívül használt. Érdekes észrevételeket tesz a héber énekbeli rhythmusra, mely azonban — a nyelv megszűnván élő nyelv lenni, s a dallamok örökre elhangozván — szerinte is alig lesz valaha megfejthető.

Ez előzmények után a felolvasó többrendbeli zsoltárfordítást mutatott be. (Megjegyzendő, hogy a zsoltárok számozásában némi eltérés van a kath. és protestáns szokás közt, a mi a IX. és X. zsoltárnak a katolikus kánonban egybefoglalásából származik, úgy hogy innen kezdve a katolikus szám mindig egygyel kisebb mint a protestáns, egész a CXLVII-ig, melyet a katolikusok ketté választván, a szám a százötvenet náluk is kiüti. — Mi a következőkben a katolikus számozást tartjuk meg.)

A bemutatott fordítások a következők voltak:

VI. (Kálmán Károlytól); XVIII. (Kálmán Károly és Szász Béla); XIX. (K. K.); XXII. (K. K.); XXXVII. (K. K. és Lázár Miklós.); XLI. (K. K., L. M. és egy protestáns Névtelen); XLIV. (K. K. és L. M.); XLVI. (L. M.); L. (K. K. és Névtelen); LXIV. (K. K. és Névtelen); LXXII. (K. K. és Szász Károly); LXXIV (K. K.); LXXXVI. (K. K.); XCVI. (K. K.); CII. L. M.); CIII. (K. K.); CXVIII. (K. K.) A zsoltárok e leghosszabbika, a zsidó A B C huszonkét betűjének megfelelő ugyanannyi 16 soros versszakból áll, melyeknek kezdőbetűi a megfelelő betűk; a fordító ez alliteratiót oly gazdagon s annyi gondnal alkalmazta, hogy a kezdőbetű minden strófában nyolczszor fordul elő, nem emlitve, hogy a sorok a mellett rímelenk is; CXXVI. (K. K.); CXXXVIII. (Szász Károly); összesen 19 zsoltár, 26 változatban, a mennyiben némelyik két, sőt egyik három fordításban volt bemutatva,

Hetedik akadémiai ülés.

A II. osztály második ülése.

1883. február 12.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

38. *Gyárfás István* 1. t. olvassa következő értekezését: »A jászkúnok állapota a német vitézi rend uralma alatt, a XVIII. században.«

Tudomásul vétetik.

39. *Wertheimer Ede*, mint vendég felolvassa: »I. Napoleon viszonya Magyarországhoz« című értekezését.

Tudomásul szolgál.

40. A Történelmi Bizottság jelentést tesz azon miniszteri leirat tárgyában, melylyel az Akadémiához azon felszólítás intéztetett, hogy határozza meg, mely esztendőben nyomultak be a magyarok Etelközből mai hazánk területére? valamint azt, hogy a magyarok mely esztendőben fejezték be a honfoglalást?

A Történelmi Bizottság, alapúl véve az általa felkért négy szakférfiú indokolt és forrásidézetekkel világosított nyilatkozatait, azon meggyőződésre jutott, hogy az egykorú kútforrások határozatlan és hézagos természete többé-kevesbbé valószínű hypothesisek felállítására utasítja a történetírót; de nem teszi lehetővé a honfoglalás kezdete és befejezése esztendejének olyatén megállapítását, a mely ellen a történeti kritika többé kifogást nem támaszthat.

A Bizottság kétségtelennek csak azt tartja, hogy 888 előtt a magyarok mai hazánk területén nem telepedtek meg, és 900-ban mai hazánk területének elfoglalása be volt fejezve, — a mi így lévén, a Bizottság indítványa oda terjed, hogy az Akadémia a fentebb említett 12 évi időköz megjelölésére szorítkozzék.

Mínthogy a Történelmi Bizottság ezen javaslata, és az általa kiküldött szakférfiak indokolt véleményadása az osztály tagjainak már nyomtatásban jókor ki volt osztva, az osztály elnöke a munkálatokat felolvasottaknak tekinti, és kérdést intéz az osztályhoz, mennyiben járul a Történelmi Bizottság javaslatához?

Erre felszólaltak Salamon Ferencz, Gyárfás István, Pauler Gyula, gróf Széchenyi Antal, gróf Lónyay Menyhért, Tanárky Gedeon, Szilágyi Sándor, Hunfalvy János, Pauler Tivadar, Thaly Kálmán, Fraknói Vilmos, Szász Károly, Henszlmann Imre, Tóth Lőrincz és Torma Károly; — s midőn így az eszmecsere soká folyt, az osztályelnök szavazásra bocsátotta a kérdést: vajjon az osztály magáévá teszi-e a Történelmi Bizottság javaslatát?

Az osztály nagy többsége a Történelmi Bizottság javaslatát elfogadta, és az összes ülés elé terjeszteni kívánja.

Nyolczadik akadémiái ülés.

A III. osztály második ülése.

1883. február 19.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

42. *Kriesch János*, mint megválasztott levelező tag fölolvassa »A modern zoologia szempontja és céljai« című székfoglaló értekezését, melynek kivonata a következő:

A zoologia megalapítója *Aristoteles* a IV. században Krisztus előtt. — *Aristoteles* után teljes nyugalom majdnem 2000 évig. Csak a nagy geographiai fölfedezések a XV. század végén költötték föl tudományunkat e hosszú álmából. A kereskedők roppant sokféle természeti tárgyat halmoztak volt össze, az általános chaosban csak *Linné* találta meg »az Ariadne fonalát« a természet három országában, ő csinált rendet, s ő alkotta meg a régi zoológiának dogmáját: »Tot numeramus species, quot ab initio creavit infinitum ens«.

A külső alak tanulmányozása az állatok belsejének tanulmányozását vonta maga után. Ez új anatómiai iránynak vezére volt *Cuvier*, ki azt tanítja, hogy: »Minden szervezet egységes zárt egésznek képez, melyben egyes részek nem változhatnak a nélkül, hogy a többiben változások ne tűnnének elő.«

De az állat, a mint van, csakis természeti viszonyoknak, természeti erőknek a folyamánya, mint bármely physikai vagy chemiai tűnemény. S ezzel a zoológiának mai stádiumába, *Darwin* zászlaja alá léptünk.

A fejlődés tanulmányozása képezi mai nap a zoologiai és általában a biologiai kutatások leglényegesebb és legfontosabb részét. A mai zoologia nem elégszik meg az alakok felismerésével, osztályozásával, nem elégszik meg az állati test részeinek megismerésével, nem azoknak makroszkopikus és mikroszkopikus vizsgálásával, szóval nem elégszik meg a holt állatnak megvizsgálásával, hanem az élő, a keletkező, a fejlődő állatot teszi tanulmánya tárgyává, kutatja életviszonyait, vizsgálja életföltételeit és mindazon körülményeket, melyek az állat életére befolyással vannak, és azon igyekszik, hogy a megváltozott körülményeknek megfelelő alaki változásokat kimutassa és megmagyarázza.

A morphogenia és physiogenia a történeti bűvárkodás fonalán előbb megadja anuk az értelmét, hogy *miképp* fejlődött az alak és annak működése. Csak ennek nyomán lesz megfejtendő, hogy *miért* lett ez így és nem másképp.

Mindezen kérdésekre a mai napig csakis *Darwin* tanainak segítségével lehet feleletet adni.

Mióta a descendenttheoria a zoológiának ezt az új, a mai alakot megadta, felvilágosítást kérünk tőle, hogy miért van annyi sokféle alak s

miért különbözök azok; azt kívánjuk tőle, hogy értesse meg velünk az élet nagy drámáját, derítse fel azon indokokat és állapotokat, melyek itt reményt és sikert, amott pedig gyászos pusztulást okoznak.

Az előadó, miután még hangsúlyozta *Darwin* tanainak befolyását a társadalomra, azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy már magában az iskolában, a tantárgyak megválasztásában, a tanítás módszerében okvetetlen kell, hogy a zoologiában alapuló darwinisztikus elvek hatása nyilvánuljon.

A mai zoologia tehát többé nem nevezhető »leiró« tudománynak.

43. *Fodor József*, mint megválasztott levelező tag székioglalójában értekezik »A lakásviszonyok befolyásáról a typhus- és cholera-ra«. Kivonata ez:

Előadó a M. Tud. Akadémia által kiadott munkájában (*Egészségtani kutatások a levegőt, talajt és vizet illetőleg* a Math. és term. tud. Közl. XVI. és XVII. kötetében) kimutatta, hogy a talaj és víz Budapesten határozott befolyással van a typhus és kolera (valamint egyéb betegségek, nevezetesen az enteritis, a váltóláz) elterjedésére; kimutatta azt is, hogy ama befolyásuk a bennők tartalmazott és bomlásban levő szennyből származik. Előadó jelenlegi értekezése tárgyául ama további vizsgálatait választotta, a melyek által kideríteni igyekezett, vajjon csupán a talaj és a víz szennye birnak-e befolyással a typhus és kolera előmozdítására, avagy a szenny egyáltalán és függetlenül a talaj, a talajvíz stb. viszonyaitól, képes-e behatni ama betegségeknek epidemikussá válására. Erre vonatkozólag kutatta, vajjon a Budapesten levő lakóházak népessége mikép látogatott meg typhus és kolera által 1863-tól 1877-ig terjedő 15 évi időközben, tekintettel arra, hogy ama házak tiszták avagy tisztátalanok voltak.

Kijegyzett e végből a pesti oldalon mintegy 1300 lakóházat, a melyeknek egy része feltűnt typhus- és kolera-epidemiái által, más része ellenben ama betegségekkel szemközt immunitása által. Ezen házak az egész város területén szétszórva feküdtek, és úgy válogattattak össze, hogy az egészséges és egészségtelen házak a lehetőségig egymáshoz közel fekvők, szomszédosak legyenek. Ily módon kizárathatott a talajnak és a víznek hatása ama házak egészségi viszonyára, s hogy ha a tiszta és szennyes házak az epidemiák szempontjából különbséget mutattak, ez a különböző magatartás jogosan tulajdoníthatott első sorban a tisztaság, illetőleg a szenny hatásának.

A házak vizsgálata 1878—9-ben végeztetett, a midőn előadó, akkori tanszéki segéde, *Rózsahegy* Aladár tanár társaságában felkereste egyenként a kijegyzett házakat, megtekintette azokat; jegyzékbe vette építési módjokat, udvaraik tisztaságát, a lakosság külső megjelenését, s egyebet.

E vizsgálat adatait egybeállítva előadó e következő eredményre jutott:

I. Azok a házak, a melyek már építtetésüknél fogva egészségtelenebbek voltak, p. o. a pinczeszobás házak, az alacsony, pinczenélküli földszintes házak gyakrabban mutattak typhus- és kolera-epidemiákat, mint a

2. Azokban a házakban, a melyeknek udvara egészen tiszta vagy ellenkezőleg nagyon szennyes volt, a typhus- és kolera e következőképen mutatkozott: Az egészséges házak közül egészen tiszta udvarral bírt 41.5%, a járványlátogatta házak közül csupán 21.5%; ellenben szennyes és nagyon szennyes volt az udvar ezeknél 45% esetben, amazoknál ellenben csupán 25.3% esetben.

Továbbá: száz házra esett typhus-halálozás:

a tiszta udvarú házakban..... 159

a szennyes udvarú házakban 282

kolera esett 100 házra:

a tiszta udvarú házakban..... 188

a szennyes udvarú házakban..... 389.

Az egyes házak lakosságához mérve a halálozást, ez a következő volt:

A tiszta udvarú házakban meg-

halt typhusban..... 192

a szennyesekben..... 506, 10—10.000 lakosra:

kolerában meghalt ott 227, itt 697.

Vagyis: A szennyes udvarú házakban háromszorta annyian haltak meg typhus- és kolera-epidemiákban, mint a velök szomszédos, azonos fekvésű, talajú, talajvizű, de tiszta udvarú házakban.

3. A lakásokba előadó nem juthatván be, minden egyes házban a lakások minőségét, tisztaságát avagy szennyes voltát a lakások külső megjelenéséből, a folyosók, lépcsőházak, látható árnyékszékek; esetleg a látható lakások külsejéből igyekezett megközelítőleg megállapítani. Ezek nyomán következő eredményre jutott:

Száz tiszta lakásokkal bíró házra jutott typhus-

halálozás 165

száz szennyes lakású házra..... 356;

továbbá száz tiszta lakásokkal bíró házra esett

kolera 92

száz szennyes lakásúra..... 402.

Az egyes házak lakosságát tekintve pedig: 10,000 lakosra jutott typhus és kolera a tiszta és szennyes lakású házakban:

a tisztákban typhus..... 162

» kolera 90

a szennyesekben typhus..... 515

» kolera 430.

Vagyis a szennyes lakásokkal bíró házakban 3—4-szerre akkora volt a halálozás typhus- és kolerában, mint a velök vegyest fekvő, szomszédos tiszta lakású házakban.

Végre egyéb irányban is egybehasonlította a járványlátogatta s a járványtól mentve maradt házakat az előadó, a midőn kitűnt p. o. az is, hogy a kövezett udvarokkal bíró házak egészségesebbek voltak, mint a

köveztelenek stb. Ezek nyomán közegészségtani és járványtani következtetéseit ezekbe foglalja egybe:

1. A lakóházak egészségesebb vagy egészségtelenebb építésmódja befoly a typhus és kolera elterjedésére.

2. Az udvaroknak és a lakásoknak tisztasága, illetőleg tisztátalansága jelentékenyen befoly a typhus és kolera elterjedésére, oly annyira, hogy hygieniai axióma gyanánt állíthatjuk, hogy valamely háznak és lakásnak, illetőleg valamely városnak typhus-és kolera-látogatottsága arányban áll az ott uralkodó tisztasággal.

2. A szenny a házakban és lakásokban, a talaj és talajvíz támogatása nélkül is, sőt esetleg azok ellenére is kormányozhatja a typhusnak és kolerának az egyes házakban elterjedését, jeléül annak, hogy a typhus és kolera *helyi dispositiója* — mint korábbi munkámban állítam — tényleg a szennytől függ.

4. A szennyes házaknak befolyását a typhus és kolerára, előadó ugyanolyan elmélettel kívánja magyarázni, a milyennel a szennyes talajnak, víznek és levegőnek a befolyását ama betegségekre értelmezte. A szenny a lakásban, úgy mint a talajban, bizonyos úton gyengíti ellenálló képességében az ember testét; nevezetesen valószínűleg oly módon, hogy ama szennytől rothadási szervezettek származnak s azok eltöltik a lakás levegőjét, áthatják az ott lakó testét. — Az olyan módon fertőzött és azért ellenálló képességében meggyengített test pedig nem képes a typhus és a kolera specifikus fertőző anyagának, a mely a beteg egyén testéből származik, s általa szaporíttatik s terjesztetik, elég energiával ellenállani.

44. *Szabó József* r. t. bemutatja *Koch Antal* l. t. részéről: »A gróf Széchenyi Béla kelet-ázsiai expedíciójában Lóczy Lajos által gyűjtött kőzetek ismertetését.« Kivonata a következő:

Lóczy Lajos úr összesen 78 lelethelyről, 152 folyó szám alatt, közel 170 darab kőzetet adott át értekezőnek, beható megvizsgálás és pontos meghatározás végett. Ezeknek legnagyobb része különböző tömeges kőzetfajokhoz tartozik, egy kis része azonban kristályos palákból is áll. Miután ezen kőzetgyűjtemény, akár a fajokat és változatokat, akár a lelethelyeket tekintjük, felette változatos és érdekes, a közettani észleletek akkép rendeztettek, hogy az átnézet lehetőleg könnyű és egyúttal tökéletes is legyen, s azért a hosszadalmas leírások helyett a legszükségesebb jellemzésekre szorítottatott össze a kőzetphysiographia. Makro- és mikroszkópiai tanulmány alapján, és a földpátok fajainak *Szabó* lángelemzési módszere szerint való meghatározása után a gazdag kőzetgyűjtemény ekképen volt tagosítható:

A) *Kristályos palakőzetek.*

I. *Gneisz:*

a) Csillámgneisz 3 db; b) amphibolgneisz 6 db.

II. Amphibolpala 3 db.

III. Agyagsillámpala (phyllit) 6 db.

IV. Chloritpala 3 db.

V. Kovapala (lydit) 2 db.

B) *Kristályos tömeges kőzetek és néhány fajának törmelékköze.*

I. *Granit:*

a) Muscovitgranit 3 db; b) granitit 10 db; c) amphibolgranit 12 db;
d) muscovit-biotitgranit 3 db; e) amphibolgranitit 14 db.

II. *Diorit:*

1. Csillámdiorit 1 db;

2. Rendes diorit a) quarczdiort; α) nagyszemű 11 db; β) tömör 1 db; b) quarczment diorit; α) középszemű 1 db; β) porphyros 1 db; γ) tömör 4 db;

3. Epidiorit 1 db.

III. *Amphibolkőzet (amphibolit) 1 db.*

IV. *Diabas és törmelékközei:*

1. Közönséges diabas, a) porphyros 3 db; b) aprószemű és tömör 11 db; c) mandulaköves 4 db;

2. olivindiabas 4 db;

3. diabastufa 7 db.

V. *Gabbro 2 db.*

VI. *Porphyr és törmelékközei:*

a) Quarczporphyr 4 db; b) felsitporphyr 4 db; c) quarczporphyrtufa 3 db.

VII. *Porphyrit és törmelékközei:*

a) tömeges porphyrit 4 db; b) porphyrittufa 2 db.

VIII. *Diabasporphyrit és törmelékközei:*

a) mandulaköves 5 db; b) tömör 5 db; c) diabasporphyrit tufája 1 db.

IX. *Melaphyr 1 db.*

X. *Andesit:*

a) quarczandesit vagy dácit 2 db;

b) andesit α) amphibol-biotit-and. 1 db; β) amphibol-augit-and. 2 db; γ) augit-and. 3 db.

XI. *Földpátbasalt lávája 5 db.*

45. *Than Károly* r. t. bemutatja *Hankó Vilmos* dévai tanárnak értekezését: »A carbonylsulphid és mercaptan képződése az aethilsulphoszénsavak száraz lepárlásánál.«

46. *Konkoly Miklós* l. t. »A reversio spectroscoprol« és »Az 1882-iki hullócsillagok megfigyeléseiről« terjeszt elő két közleményt.

Konkoly Miklós l. t. bemutatott és előterjesztett egy saját szerkezetű reversio spectroscopot. — Ezen műszer célja: az égitesteknek látvonalunkban történő önmozgás nagyságának pontos mérhetése. — Magán a műszeren 4 főrész különböztethető meg: a) prismaház, b) collimatorcső, c) reversio prismatartó, d) távcső.

A prismaház tartalmazza a forgatható tengelyekre alkalmazott két Merz-féle úgynevezett félprismát, melyek egyrészt a tengelyekkel való összeköttetés, másrészt a tengelyek segítségével úgy merőleges, mint vízszintes irányban mozgathatók.

A collimatorcső magába zárja a collimatorlencsét és a rést; az első két crown és egy flint üvegből készült lencséből való összetétel; a második teljesen új ezüstsől van dolgozva.

A reversio prismatartó magában foglalja a reversio prismát és a két feles tárgylencsét. — A reversio prisma foglalatával a csőből kinyúló tengelyre van erősítve, mely emeltyű-áttétellel egy micrometer csavarral hozható mozgásba. — A feles objectivek szánkóikban csavarokkal mozgathatók a metszési vonalra merőlegesen, és nem, mint a heliométernél, azzal párhuzamosan.

Távcső; áll az oculárból, melynek tárgylencséül a két feles objectio szolgál.

Nagy távcsőre való alkalmazhatás czéljából két rézhenger van a műszerrel összekötve, melyek közösen a külső positió kört hordják, melylyel a prismák törő éleit beállíthattuk; a végső henger azonkívül a nagy távcső oculár kihúzójába metszett csavarmeneteknek megfelelő csavarszárat, míg belül egy újabb csőben elhelyezett mérsékelt domborodással bíró hengerlencsét, a pontszerű csillagképnek vonallá való átalakítására; — azonkívül az első cső jobb oldalába köralakú nyílás van bemetszve a beállító oculár elfogadására; ez utóbbi egy közönséges oculárból és egy prismából áll; a prisma feladata a nagy távcső tárgylencséjéről érkező fénysugarakat eredeti irányukból 90° -kal kitéríteni, és az oculárra irányítani, hol is a csillag a fonal-keresztre beállítatván, a beállító oculár visszahúztatik, a nagy távcső óraművet megindítjuk, és a csillag a résre van vetítve.

A műszer szerkezetét jellemzi, hogy mind azon helyek, melyek csak igénytelen hibáknak kútforrásai lehetnének, kivétel nélkül correctio csavarokkal, illetve tekercsrugókkal vannak ellátva; a beállíthatás pontossága czéljából úgy az összeköttetések, mint a távcsőben lévő finomabb helyek és pontok feszítő és szorító csavarokkal vannak ellátva.

Eszlelés alkalmával a nagy távcső objectiv lencséjének, a hengerlencsének, a résnek, a collimator lencsének, a két prismának, a feles objectiveknek és az oculárnak a nagy távcső optikai tengelyében kell befeküdniök, azon kívül a reversio prismának normalis körülmények között átfogó lapjával párhuzamosnak kell lenni az optikai tengellyel; a két spectrumot létesítő fél prismának oly módon kell állítva lenni, hogy a collimator lencsétől érkező párhuzamos fénysugarakat egymás közt oly arányban oszszák fel, hogy mind a két prisma képesítve legyen külön-külön spectrumot létesíteni, melyeket a megfelelő feles objectivek felfogván, a szükséghez képest egymás felett, vagy egymáson láttassák.

Előterjeszté továbbá az 1882-ben eszközölt hullócsillag megfigyeléseket. — A múlt 1882. év folyamában az előbbi évekhez képest rendkívül kevés hullócsillag figyeltetett meg, a mi abban leli magyarázatát, hogy a megfigyelések részben a kedvezőtlen időjárás, részben a holdfény által zavarva voltak; ehhez járulnak a telegraphicus időjeladások nehézségei, a mi könnyen érthetővé teszi a hullócsillagok jelen csekély számát.

1882. évben összesen 401 hullócsillag észleltetett. és pedig Ógyallán tíz megfigyelő napon (júl. 25., 27., 29. és 30.; aug. 9., 10., 11., 12. és 13.).

valamint nov. 13.) 360; Selmeczbányán három megfigyelő napon (júl. 6.; november 28. és 29) 27; Károlyfehérvárott két megfigyelő napon (aug. 10. és 11.) tíz hullócsillag: ezekből a júliusi rajra: 55, az augusztusira; 307, az első novemberire 6, a második novemberire 23 megfigyelt csillag esik.

Ezenkívül az értekezéshez csatlakoznak még az 1881. évben történt megfigyelésekből néhány hullócsillag pálya- és magasságszámításai, melyeket Kövesligethy Rudolf stud. astr. volt szíves kiszámítani.

47. Ezeken kívül az Értesítő számára még három rendbeli értekezés van bejelentve, melyeknek címe a következő:

a) »A kriolith csoport grönlandi ásványai« *Krenner Józseftől.*

b) »A kúpszelet sereg középpontjainak geometriai helye« *Hunyady Jenőtől.*

c) »Az alternáló csoport invariáns tulajdonsága« *König Gyulától.*

Mindezen értekezések az ülés után tartandó értekezlet határozata értelmében fognak bírálattal s illetőleg kiadás alá bocsáttatni.

48. *Konkoly Miklós* I. t. bemutatja és az Akadémiának ajándékozza nagy munkáját: »Praktische Anleitung zur Anstellung astronomischer Beobachtungen. Braunschweig. Fr. Keweg & Sohn. 1883«, valamint: »Beobachtungen angestellt am astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla. Vierter Band. Halle, 1882.« és még három autographozott füzetet Kobold úrtól, az ó-gyallai csillagda obszervátorától.

A könyvtárba tétetnek át.

Kilenczedik akadémiái ülés.

Összes ülés.

1883. február 26.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök, majd Pauler Tivadar másodelnök urak elnöklése alatt.

50. Olvassatik a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter úr f. évi február 12-én kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy műemlékek kiadására az Akadémia Archaeologiai Bizottságának 5000 forintot utalványozott.

Tudomásul vesetik.

51. A III. osztály bemutatja b. Eötvös Loránt, Szabó József, Szily Kálmán, Than Károly és König Gyula akad. tagok előterjesztését az általuk ily cím alatt: »Berichte aus Ungarn über Mathematik und Naturwissenschaften« megindítandó tudományos folyóirat tárgyában. E folyóirat közölni fogja mindazon értekezések és közlemények fordítását, melyek a III. osztály Értesítőjében megjelentek, valamint azon hasonló irányú cikkeket, melyek a többi tudományos társulatok kiadásában vagy egyéb szaklapokban napvilágot látnak; egyúttal feladata leendő ismertetni mindazt, ami a matematikai és természettudományok terén hazánkban történik; jelentést tenni a folyamatban levő tudományos vizsgálatokról, irodalmi jelenségekről stb. A kiadók

az Igazgató Tanács által ily folyóirat segélyezésére megszavazott összeget részökre kiadatni kéri; egyúttal a folyóiratból annyi példányt bocsátanak az Akadémia rendelkezésére, a mennyi az Akadémiával csereviszonyban álló külföldi tudományos intézetek és a III. osztály kültagjai számára szükséges.

A III. osztály a kiadókban a siker biztosítékát látván, a kiadók kérelmét pártolólág terjeszti az összes ülés elé.

Az összes ülés az osztály ajánlatára a »Berichte aus Ungarn über Mathematik und Naturwissenschaften« cím alatt, a megnevezett akadémiai tagok által megindítandó folyóirat segélyezését elhatározza, oly módon, hogy az 1883-ik költségvetésben e célra előirányzott 1200 frtnyi összeg a kiadóknak megfelelő számú példányokra való előfizetés czimén fog utalványoztatni.

52. A III. osztály kérdést intéz az Akadémiához, vajjon az akadémiai pályadíjakkal jutalmazott pályamunkák, melyeket az Akadémia azon idő alatt, míg a szerzők tulajdonát képezik, közrebocsát, részesíthetők-e külön írói tiszteletdíjban?

Az összes ülés ezen kérdésnek általános érvényű határozattal való eldöntését nem tartván czélszerűnek, kimondja, hogy az osztályok feladata ez iránt esetről-esetre határozni, és a mennyiben valamely jutalmazott pályamunkát külön tiszteletdíjra érdemesnek tartanak, a megfelelő összeget költségvetésükbe fölvenni.

53. Olvastatik a II. osztály következő jelentése:

»Tekintetes Akadémia! A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak 1882. évi október 17-én kelt leiratával a M. T. Akadémiát felhívta arra, hogy a magyarok bejövetele és államalapítása időpontjának, illetőleg évének meghatározását eszközölje.

E miniszteri leirat az Akadémia összes ülése útján a II. osztályához tétetett át, a mely azt beható tárgyalás végett a Történelmi Bizottsághoz utasítá.

A Történelmi Bizottság, a leghivatottabb szakférfiakat véleményadásra kérte föl, a kiknek indokolt jelentéseik f. évi január 20-án tartott ülésében vitatás alá vétettek, a nélkül azonban, hogy a fölmerült vélemények bármelyike túlsúlyra emelkedhetett, vagy a kritikai ellenvetésekkel szemben megállhatott volna.

E körülménynél fogva tehát a Történelmi Bizottság abban állapodott meg, hogy egy Emlékiratot dolgoztasson ki, mely az e kérdésben fölmerült tudományos nehézségeket kimutatván, egyszersmind azon határokat is kimutassa, melyeknél tovább a rendelkezésünkre álló források természeténél fogva jutni nem lehet.

Az Emlékirat azt az eredményt constatálja, hogy a honfoglalás 888. év előtt nem vehette kezdetét, és hogy a 900. évben már be volt fejezve; e szerint a honfoglalás története csakis ezen tizenkétévi időközben folyhatott le.

Az Emlékirat a Történelmi Bizottság teljes ülésében elfogadtatván, a II. osztály elé terjesztetett, mely azt folyó évi február 12-én tartott ülésében szintén magáévá tette, úgy lévén meggyőződve, hogy egyelőre, bizonytalan ideig még nyílt kérdéssel állunk szemben, melynél a forrásbeli felfedezések, a kutatások és kritikai összevetések sora tán nincs lezárva.

Egyúttal kijelenti az osztály, hogy egyebet nem tekinthetett feladatául, mint hogy a régóta vitás chronologiai kérdésben, a tudomány határai közt véleményét kimondja. — Budapest, 1883. február 22-én. Ipolyi Arnold, osztályelnök, Pesty Frigyes, osztálytitkár.*

A jelentés felolvasása után Gyulai Pál r. t. a következő határozati javaslatot terjeszti elő:

»A II. osztály fölterjesztése a millenárium ügyében, a mennyiben az eddigi tudományos kutatások eredményét állítja össze és bírálja meg, egész terjedelmében elfogadtatik s a minisztériumhoz föl fog terjesztetni; de a mennyiben a megállapított tizenkét évi időközben a millenárium megünnepelésének időpontjára nézve nem tesz javaslatot, nem fogadtatik el s még egyszer áttétetik a II. osztályhoz, hogy adjon véleményt arra nézve is, hogy úgy a bejövétel, mint az ország elfoglalása melyik évben ünnepelhető a legtöbb valószínűséggel, s a bejövételnek vagy az ország elfoglalásának ezeréves fordulója ünnepelendő-e?«

Az egy beható megvitatása után, az összes ülés, szavazattöbbséggel (13 szavazattal 9 ellen) Gyulai Pál r. t. javaslatát fogadja el, és elhatározza, hogy a II. osztály fölterjesztése a millenárium ügyében, a mennyiben az eddigi tudományos kutatások eredményét állítja össze és bírálja meg, egész terjedelmében elfogadtatik s a minisztériumhoz fel fog terjesztetni; de a mennyiben a megállapított tizenkét évi időközben a millenárium megünneplésének időpontjára nézve nem tesz javaslatot, nem fogadtatik el s még egyszer áttétetik a II. osztályhoz, hogy adjon véleményt arra nézve is, hogy úgy a bejövétel, mint az ország elfoglalása melyik évben ünnepelhető a legtöbb valószínűséggel, s a bejövételnek vagy az ország elfoglalásának ezeréves fordulója ünnepelendő-e?

54. Bemutattatik Teményfy László jelentése az általa tervezett légmozdonyról és Ujsághy Zsigmond jelentése az általa tervezett »fokozatos kör-aszfalóról.«

Mindkét jelentés a III. osztályhoz tétetik át.

55. Bemutattatik a budapesti állami középipartanoda igazgatóságának kérvénye az Akadémia kiadványainak adományozásáért.

A könyvtári bizottság javaslatára elhatározatik, hogy az Akadémia III. osztályának értekezései és a matematikai s természettudományi közlemények az intézet könyvtára számára megküldetnek.

56. Olvastatik Mircse János Veleuczében elhunyt magyar történetbuvár végrendeletének következő pontja:

»Óhajtom, hogy nőm kéziratgyűjteményemet és könyvtáramat, ha csak lehetséges, a Magyar Tudományos Akadémiánál vagy ennek közvetítése által értékesítse. Szeretném, hogy tetemes fáradsággal és pénzáldozatokkal szerzett gyűjteményeim, könyveim és kézírataimait illetőleg, ne jussanak idegenek kezébe, hanem kerüljenek hazánkba. Persze mindez az Akadémia bölcs belátásától függ, melynek ingyen is, illetőleg ajándékkul óhajtottam volna felajánlani fenti gyűjteményeimet, de tekintve nőm szegénységét és elhagyatottságát, azt, fájdalom, nem tehetem.

Magától értetődik, hogy a kézírataimból és könyvtáramból kikerülő érték és összeg a nőmé; míg másrészt az árak megszabását mindezekre nézve az Akadémia nemes indulatára bízom, melynek mindig áldozatkész hű szolgálja, igaz napszámosa voltam életemben.«

Az Akadémia méltányolva az elhunyt történetbuvár buzgó tevékenységét és végrendeletében nyilatkozó hazafias szándékát, felhívja a Történelmi Bizottságot, hogy Mircse János tudományos hagyatéka tárgyában megfelelően intézkedjék, és az Akadémiának jelentést tegyen.

57. Bemutattatik Karvasy Ágost l. t. kéziratban beküldött két összehasonlító szótára, melyeket az Akadémia könyvtárának följánl.

Köszönettel fogadtatik.

58. A Magyar földhitelintézet jelenti, hogy folyó évi február 24 -ig Arany János szobrára 30961 frt 8 kr folyt be.

Örvendetes tudomásul vétetik, és tekintettel a megindított gyűjtés eddigi eredményére, mely a szobor létesülését már is biztosítja, az Arany-szoborbizottság munkássága megkezdésére kéretik fel.

59. Kápolnai István l. t. fölolvassa emlékbeszédét Asbóth Lajos l. t. fölött.

Az Emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

60. Főtítkárr bemutatja az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia saját kiadásában megjelent műveket, ily rendben :

I. Testületektől.

Augsburg. Histor. Verein. Zeitschrift. IX. Jahrg. 1—2. 3. H.

Leipzig. Deutsche Morgenl. Gesellsch. Zeitschrift. XXXVI. B. 3—4. H.

London. R. Geogr. Society. Proceedings. Vol. V. No. 1. 2.

» Society of Antiquaries. Proceedings. Vol. VIII. No. 6.

» R. Microscopical Society. Journal. Vol. III. P. 1.

München. K. Bayerische Akad. der Wiss. a) Abhandlungen. Hist. Cl. XVI. B. 2. Abth. Philos. Philol. Cl. XVI. B. 3: Abth. b) Sitzungsberichte der Math. Phys. Cl. 1881. 4. H. 1882. 5. H. c) Bauer : Gedächtnissrede auf Otto Hesse. d) Stieve : Churfürst Maximilian I. von Bayern.

New Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of science. Vol. XXV. No. 146.

Nürnberg. Germanisches Museum. a) Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. 1882. Nr. 1., 2., 3., 4., 5., 6—7., 8., 9—10., 11., 12. b) XXVIII-ster Jahresbericht.

Pamplona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 52—53.

Riga. Gesellsch. für Geschichte u. Alterthumsk. Mittheilungen. XIII. B. 2. H.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 3.

Stuttgart. K. Statistisch-Topographisches Bureau. Württembergische Vierteljahrshefte. V. Jahrg. 1—4. H.

Direction des Kriegsarchivs. Bécs. Mittheilungen. IV. Jahrgang.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. Nr. 15—16., 17. 1883. Nr. 1.

K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. Statist. Jahrbuch für 1880. 5. H.

Kais. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1883. Nr. 1., 2., 3.

Cs. k. közös hadügyminisztérium, Bécs. Die Verluste der im Occupations-Gebiete befindlichen Truppen in 1882.

Verein für Siebenb. Landesk. Nagyszeben. a) Archiv. XVIII. B. 1. H. b) Jahresbericht für 1881—2.

Békésv. régészeti és művelődést. társ. B.-Gyula. Évkönyv. VIII. k.

Érseki hivatal. Eger. Schematismus cleri archidioecesis Agriensis ad 1883.

Magyarorsz. Kárpátgyesület. Késmárk. Évkönyv. IX. évf. 4. füzet.

M. k. közokt. miniszt. Budapest. a) A közoktatás állapotáról szóló tizenegyedik jelentés. b) Conférence internationale pour la détermination des unités électriques.

Orsz. képviselőház elnöksége. Budapest. Napló és Irományok.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. Földtani Közöny. 1882. 7—9. sz.

Érseki hivatal Kalocsa. Schematismus cleri archidioecesis Colocensis ad 1883.

M. k. belügyminiszt. Budapest. a) Az 1882. évi törvények gyűjteménye. b) Magyarország. rendeletek tára. 1882. 11—12. füz. c) Landesgesetz-Sammlung für 1882. 3. II.

M. k. Egyetem. Kolozsvár. a) Acta anni 1882—3. Fasc. 1. b) Tanrend az 1882—3. tanév második felére.

Keresk. és iparkamara. Miskolcz. Jelentése 1881-ről.

II. Magánosoktól.

B. Borch Lipót. Innsbruck. a) Geschichte des kaiserlichen Kanzler Konrad. b) Beiträge zur Rechtsgeschichte des Mittelalters.

Ferenczy József. Fehértemplom. Garay János életrajza.

Foltin János. Alsó-Ábrány. A zátyi apátság.

Kanitz Ágost l. t. Kolozsvár. Növénytan. Lapok. VI. évf. b) Reliquiae Griesbachianae.

Konkoly Miklós l. t. Ó-Gyalla. a) Praktische Anleitung zur Anstellung astronomischer Beobachtungen. b) Beobachtungen, angestellt am astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla. III., IV. B.

Lévasseur Emil k. t. Páris. a) Résumé historique de l'enseignement de l'économie politique. b) Notice historique de l'ancien prieuré de Saint-Martin des champs. c) Rôle de l'état dans l'ordre économique.

Mihalkovics Árpád. Pécs. Julia. 4—5. füz.

Schwarz Bódog. Budapest. Pénzügyrendszerünk megváltoztatása.

Özv. Szemere Miklósné. Lasztócz. Szemere Miklós munkái. I., II., III. k.

Szinnyei J. Budapest. Kuulonka Unkarin etc.

Teza E. k. t. Piza. Lista di voci Galelesi.

III. Nyomdaktól.

Athenaeum nyomdája. Budapest. a) Jókai: Bálványos vár. I., II. k. b) Történelmi Tár 1883. I. füz. c) Képes családi lapok. V. évf. 10—18. sz. d) Emlékkönyv (a Petőfi-szoborról). e) Magyarország áruforgalma 1882. 9., 10., 11. füz. f) Az 1881. évi népszámlálás eredményei I. k. g) Nemzeti Casino-könyv. h) Gattájai Gorove István emlékezete. i) Delectus seminum. 1882. k) Fraknoi: Magyarország és a cambray liga. l) Kossuth: Irataim az emigrációból. III. k. m) Az Edison-fény. n) Az orosz invázió veszélye. o) Fothergill: A rokonok. I., II. k. p) Csiky: A kaviár. q) Magyar történeti jellemrajzok. r) Esmarch: Röggtöni segély balesetekben. s) A mindenkor kész számító. t) Vámbéry Á. utazásai Ázsiában. u) Egy év Párisban. x) Forgó bácsi gyermekszínháza. y) Magyar statist. Évkönyv. 1881. 4. füz. z) Ugyanaz német szöveggel.

j) Az 1882. évi országgyűlési törvénycikkek. v) A véderőről szóló törvények gyűjteménye. w) A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok lexicona. aa) Tájékoztató. 1882. 11—12. sz. 1883. 1. sz. bb) Házi könyvtár. XLII. k. cc) Magyar Tanügy. Új foly. I. k. 1., 2. füz. dd) Századozó. 1882. 9—10. füz. 1883. 1. füz. ee) Gazdasági Naptár 1883-ra. ff) Sz.-Istvántársulat naptára 1883-ra. gg) Az Athenaeum nagy képes naptára 1883-ra.

Városi nyomda. Debreczen. a) Révész : Imakönyv. b) Vértesi : Öngyilkosok. I. c) Aranyszájú Sz. János liturgiája. d) Iskolai Értesítők az 1881—2. évről a debreczeni keresk. tanintézet, a ref. főiskola, a k. tanítórend gymnásiuma, a városi főreáltanoda részéről. e) A magyarországi ref. egyház zsinatának jegyzőkönyve. f) A tiszántúli ref. egyházkerület 1882. máj. gyűlésének jegyzőkönyve. g) Varga : Hajdumegye leírása. h) A debreczeni keresk. és iparkamara jelentése 1879. és 1880-ról. i) Rotschenek : A debreczeni-biharmegyei gyógyszerésztestület sat. története. k) A tiszántúli ref. egyházkerület 1882. okt. közgyűlésének jegyzőkönyve. l) Magyar prot. egyházi szónoklatok. Új foly. 1. füz. m) Egyházi törvények a magyarországi reform. keresztyén egyházban. n) Harsányi : Vegyes tartalmú egyházi beszédek. o) Gábor : Szüretelési útmutatás. p) Némethy : Emlékbeszéd Kallós Lajos felett. q) Zelizy Dániel : Debreczen sz. kir. város egyetemes leírása.

Tóth László nyomdája. Kecskemét. a) Protestáns pap. III. évf. 1—2. sz. b) Kálmán : Csalánlevelek. c) Dékány : Kecskemét földrajza. d) A kecskeméti jog- és államtud. kar Évkönyve 1881—2-ről. e) A k. tanítórend kecskeméti főgymnasiumának tudósítványa 1881—2-ről. f) Ugyanaz a polgári leányiskoláról. g) Ugyanaz az állami főreáltanodáról.

Skarniczal J. nyomdája. Szokolca. Prawdomluvecz.

Kraft V. nyomdája. Nagyszeben. a) A román választók emlékirata. b) Memorial. Malatin A. nyomdája. Kalocsa. Tóth : Fő veszedelmünk.

Wajdics J. nyomdája. Nagy-Kanizsa. Steinbach : Die organische Stellung der Militärärzte.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- a) Monum. I. oszt. (Strassburg Pál követsége).
- b) Math. Ért. IX. k. 13. sz.
- c) Tört. Ért. X. k. 9. sz.
- d) Értesítő 1882. 6. sz.
- e) Nyelvtud. Értek. XI. k. 1. sz.
- f) Simonyi : A magyar kötőszók. II. köt.

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyzőkönyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közlésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdekekkel bíró indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálatai is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálatai, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig ki-
teendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

l) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az **Értesítő** szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni felosztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne: első esetben valakit a felolvasással is megbizván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETEBOL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

3. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

1883.

A
MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA
É R T E S Í T Ő J E.

Tizedik akadémiái ülés.

Az I. osztály harmadik ülése.

1883. márczius 5-én.

Szász Károly r. t. osztályelnök, elnöklése alatt.

62. *Vámbéry Ármin* r. t.: »A csuvasokról« értekezik.

Értekezése bírálatra adatik.

63. *Goldziher Ignác* l. t. bemutatja *Szabó István* l. t. »Hermes és a hermapidák« című értekezését.

Bírálatra adatik.

II. Igazgatósági ülés.

1883. márczius 11.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

12. Akad. elnök bejelentí gr. Festetics György igazgató tagnak f. évi február 12. bekövetkezett elhunytát.

Az Igazgató-Tanács, nagyérdemű tagjának halálát fájdalmas részvétellel veszi tudomásul.

13. Olvastatik az Akadémia 1882. évi számadásai megvizsgálására kinevezett bizottság jelentése, mely szerint a számadásokat pontosan vezetetteknek, egyes tételeit az intézet könyveivel és az ott létező iratokkal teljesen egyezőknek, a pénztárban elhelyezett értékpapírokat pedig a legnagyobb rendben találta.

Az Igazgató-Tanács örömmel veszi tudomásul, hogy a Magyar Földhitelintézet az Akadémia vagyonát és számadásait, mint ezelőtt, úgy a mult évben is, lelkiismeretes

pontossággal és elismerésre méltó buzgósággal kezelte. Ezért az intézetnek legűszintébb köszönétét fejezi ki, az 1882. évi számadásokra nézve a fölmentést a jelen jegyzőkönyv kivonatában kiadni határozza, és Trebitsch Ignác földhitelintézeti főkönyvvezető úrnak fáradozásaiért, köszönete nyilvánítása mellett, százhusz arany tiszteletdíjat utalványoz.

14. A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság javasolja: kéressék föl az Akadémia ügyésze, hogy az akadémiai alapítványoknak a földhitelintézetnél őrzött okiratait vizsgálja meg, s a mennyiben azok elégséges biztosítékot nem nyújtanak, azok kicserélése iránt javaslatot terjeszsen elő.

Az indítvány elfogadtatik.

15. A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság felhívja az Igazgató-Tanács figyelmét arra, hogy a földhitelintézetnél letett okiratok között Bük László úr végrendelete is őriztetik, a mely, Bük László úr intézkedése, a tóti erdőbirtok átadása által tárgyalanná vált.

Bük László úr fel fog kéretni, hogy az iránt: vajjon végrendeletét nem kívánja-e visszavenni, nyilatkozzék.

16. Bemutattatik Szemenyei János akad. ügyész következő jelentése az akadémiai jogügyek állásáról 1882-ben:

Nagytekintetű Igazgató Tanács!

Mély tisztelettel bátorodom a m. t. Akadémia jogügyeire vonatkozó évi jelentésemet a következőkben előterjeszteni.

Habár a nagytekintetű Igazgató Tanács még 1881. évi november hó 28-án tartott ülésében kegyes volt engem a m. tud. Akadémia ügyészévé kinevezni, mégis elődöm folytonos betegeskedése következtében az összes nála volt iratokat csak 1882. év november havában vehettem át, addig is azonban időről időre, azon ügyekre vonatkozó iratokat, melyekben tárgyalások voltak folyamatban, átvettem.

Jogelődömtől összesen 114 különféle ügyet vettem át. Ezekből időközben történt befizetés által — melyekről tudomásom van — megszűnt 7, nevezetesen a dr. Edl Kálmán, Molnár János, Podhorányi József, Zákány József, Tóth Lőrincz, Beck Márton és Lukács Mór hagyományai, illetve alapítványaira vonatkozók.

1882. év folyamán 11-el szaporodott az ügyek száma, nevezetesen Pichler Ferencz, Szucsits Lajos, Bük László, Lipcsey Imre, Kollarik Ede, Wagner Ignác, Kontz Ferencz, Schmidt Mária, Hupka Ferencz, Böröczfy Antal és neje és Szegedy Sándor hagyományai, illetve alapítványi ügyeivel.

Az új ügyek közül kettő, és pedig a Wagner Ignác és Hupka Ferencz hagyományi ügyei már is megszűntek, mert mindkettőben a tett hagyomány befizettett.

A fennebb felsorolt új ügyek közül legfontosabb a Szucsits Lajos hagyatéka, mely nevezetes összeget képvisel; és az ehhez legközelebb álló Bük László alapítványa. A többiek részint kisebb nagyobb hagyományt, részint utóörökösödést tartalmaznak.

Összevetve az apadást a szaporulattal, 1882. év végén 116 ügy maradt nálam evidentiában tartás és illetve további eljárás végett.

A m. tud. Akadémia ellen négy rendbeli passiv per van folyamatban, és pedig Nizsalkovich László, Tollas Károly és Szőnyi Pál végrendeleteinek érvénytelenítése iránt, melyek közül a két első már letárgyalva ítélethozatalra vár, az utolsó pedig még tárgyalás alatt áll; és a pesti ev. ref. theologiai tanintézetnek 525 frt alapítványi

tőke s jár. iránti ügye, mely per a m. tud. Akadémia, mint néh. Szőnyi Pál hagyományosa ellen folyik. Activ pere pedig három van a m. tud. Akadémiának, és pedig Szirmay Ödön, Szirmay Pál és Blaskovich Miklós s társai ellen. Mindezen perek ítéllettel befejezve a végrehajtási stadiumban állanak, de bizton hiszem, hogy rövid idő alatt fizetéssel be fognak fejeztetni.

A hagyatéki ügyek közül ez idő szerint egyesség általi befejezés előtt áll a gróf Schmidegg Kálmán-féle; a tömeg realisálása általi befejezés előtt áll a Szőnyi Pál, a Bujanovich Jánosné, a Szalazár Károly, a Szegedy Sándor és a Kontz Ferencz félék. A Szucsits Lajos-féle hagyatéki ügy legközelebb a birtok átadásával fog befejeztetni. Ezeken felül több hagyatéki ügy áll tárgyalás alatt.

A Román Ferencz-féle hagyatéki ügy — melyre vonatkozó külön jelentésemet mult év október havában az akadémiai elnök úr ő nagyméltóságához beadtam volt — örvendetes lendületet vett az által, hogy az ügy tárgyalása a rendes mederbe visszatereltetett. Itten bátorkodom ez ügyre vonatkozólag megjegyezni, hogy az ezen hagyatékhoz tartozó munkácsi ház megvétele iránt a legközelebb mult időben hárman tettek nálam kérdést, és pedig egy olyan, ki a házat terhelő haszonélvezet iránti kiegyezést a haszonélvezővel magára vállalná.

Megemlíthetem még, hogy akadémiai ügyekben 1882. év folyamán, az Akadémia nagyméltóságu elnökségéhez 13 ügyben adtam előterjesztést és véleményes jelentést; 79 különféle levelet irtam; a perbeszédeken kívül 19 kérvényt adtam be a bíróságokhoz és 27 különféle tárgyalásban vettem részt.

Ez az, mit az ügyek állásáról és kifejtett tevékenységemről röviden előadhatni szerencsém van.

A mennyire ezen egy év, sőt — tekintve, hogy az összes ügyeket csak mult év november havában vettem át — pár hó alatt, magamat az ügyek iránt tájékozhattam, a legfőbb nehézség azok evidentiában tartása. Száztizenhat ma az ügyek száma, melyekben a m. tud. Akadémia kisebb-nagyobb összeggel, mint hagyományos, örökös vagy utóörökös érdekelve van, és az eddigi tapasztalat azt igazolja, hogy évről-évre szaporodik azok száma, mert mind több és több jó hazafi s honleány emlékezik meg a m. tud. Akadémiáról, közmívelődésünk eme fontos és kimagasló tényezőjéről. Minél inkább szaporodnak tehát az ügyek — tekintettel arra, hogy a hagyományok kifizetése, néha bizonyos évek leforgásához, néha egy bizonyos egyén elhunytához, néha végül bizonyos feltétel bekövetkeztéhez van kötve — annál nehezebb lesz azok ellenőrzése. Mély tisztelettel alulírt tehát kötelességemnek ismertem oly módról gondolkodni, mely módon az ellenőrzés könnyen és biztosan eszközölhető volna. Ezen gondolkodásom eredménye az, hogy két egyenlő törzskönyv volna készítendő, melyek közül az egyik az akadémiai irodában, a másik az akadémiai ügyésznél helyeztetnék el.

Ezen könyv beosztását kitüntető rovatolt ívet NB. alatt azon tiszteletteljes kérelemmel bátorkodom bemutatni, kegyeskedjék a nagytekintetű Igazgató-Tanács megengedni, hogy két ily beosztású, egyenkint 400 oldallal bíró könyvet készíttethessek. Megjegyezvén, hogy Posner Károly Lajos úrnál két ily könyv készítése iránt kérdést intézvén, kijelenté, hogy az semmi esetre sem fog 30 frtnál többbe kerülni.

Ezen törzskönyvbe az összes ügyek a rovatok kitöltésével bevezettetvén, bár mely ügyben a döntő momentumok azonnal áttekinthetők.

A másik, mi az akadémiai ügyésznek sok kellemetlenséget, futkosást és zaklatást okoz: a folytonos leletezések.

Habár a m. tud. Akadémia — a törvényhozás intézkedéseig — még 1868. évben minden közvetlen bélyegviselés alól felmentetett, mégis minduntalan előfordul, hogy egyik másik pénzügyi hivatal a hozzá jutó okmányokat akár túlbuzgóságból, akár tudatlanságból megleletezi, s az ilyen leletekért mindig az ügyész zaklattatik. Azon kérelemmel bátorkodom tehát a nagytekintetű Igazgató-Tanácshoz járni; kegyeskedjék az ide 2 NB. alá csatolt kérvénynek a pénzügyminiszter úrhoz leendő beadását megengedni, hogy ez úton egyszer s mindenkorra orvoslás nyujtassék.

A m. tud. Akadémia ügyészének, hogy az ügyekben szükségtelen munkát — és ez által költséget ne tegyen — minden ügy mozzanatairól tudomással kell birnia. Eddigi tapasztalatom szerint fordultak elő esetek, hogy egyik másik hagyomány vagy alapítvány befizetéséről nem értesítettén, megtörtént — mint p. o. a Molnár János-féle hagyatéki ügyben — hogy a befizetést szorgalmaztam, midőn már az meg is történt. Habár újabb időben a főtítkár úr ő nagysága minden fizetésről értesített, még is czél-szerűnek tartom, ezen körülményt azon alázatos kérelmem kapcsán megemlíteni: hogy a nagytekintetű Igazgató-Tanács kegyeskedjék határozatilag kimondani, hogy az akadémiai ügyész az egyes alapítványok és hagyományok befizetéséről mindig értesítendő.

Nagytekintetű Igazgató-Tanács! Gyakran előfordul, hogy egyik másik, vidéken levő ügyben, felvilágosítás-adás végett kénytelen vagyok valamelyik kartársamat megkeresni, és az ily megkeresés folytán adott értesítésekért a megkeresett 2—3—5 forintot fel szokott számítani. A jelenlegi eljárás szerint az ily költség utalványozását külön kell kérelmezni, mi néha költséggel, mindenesetre azonban kétszeres idővesztéssel van összekötve. Miután én a m. tud. Akadémia érdekeit nagyon melegen és lelkiismeretesen óhajtom képviselni — mit azzal is igazolok, hogy az elődöm által követett gyakorlattól eltérőleg — hogy csak kevesebb költség merüljön fel — még a vidéki bíróságokhoz szóló beadványokat is úgy, mint az ugyanott folyó perekben a perbeszédet is magam készítem, ennél fogva azon alázatos kéréssel járulok a nagytekintetű Igazgató Tanácshoz: kegyeskedjék engem felhatalmazni, hogy a fennirt módon való eljárásnál felmerülendő és 10 forintot meg nem haladó költségeket saját hatáskörömben kifizethessem, és azt költségjegyzékembe felvéve, nekem csak az év végével, egyéb költségeimmel együtt utalványoztassék ki.

Midőn ezek után alázatos jelentésem tudomásul vételeért és előterjesztett kérelmeim teljesítéseért esedezem, mély tisztelettel maradok a

Nagytekintetű Igazgató-Tanácsnak

alázatos szolgálja
Szemenyei János,
akad. ügyész.

A jelentés, az Igazgató-Tanács elismerésének kifejezése mellett, tudomásul vétetik s javaslatai alapján:

a) az ügyész úr felhatalmaztatik az akadémiai jogügyek evidentiában tartása végett megfelelően szerkesztett törzskönyvnek két példányban készíttetésére és vezetésére;

b) továbbá felhatalmaztatik a vidéki ügyvédek 10 forintot meg nem haladó költségeinek kifizetésére és évi költségjegyzékébe fölvételére;

c) elhatároztatik, hogy a befizetett alapítványok és hagyományok felől a földhitelintézet pénztára által értesíttessék;

d) az Akadémia elnöke fölkérte, hogy az Akadémia részére biztosított bélyegmentesség megóvása érdekében a m. k. pénzügyminiszterhez fölterjesztést intézzon.

17. Akad. ügyész jelenti, hogy a Román Ferencz-féle hagyatéki ügyben a munkácsi kir. járásbíróság, a sürgetett adatokat a beregszászi törvényszékhez áttevén, ezen megnyugtató eredmény után további eljárásra szükség nincs.

Tudomásul vétetik.

18. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr f. évi február 9-én kelt leiratához mellékelve átküldi az ő császári és apostoli királyi Felsége által megerősített Amizoni-alapítvány alapító-levelének egy példányát, és fölhívja az Igazgató-Tanácsot az alapítványi biztos kinevezésére.

Az Igazgató-Tanács az alapító-oklevélnek a földhitelintézethez megőrzés végett átküldését rendeli el, és az alapító-level 5. a) pontja értelmében, alapítványi biztossá Pauler Tivadar másodelnököt és igazgató tagot nevezi ki.

19. A vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter február 12-én kelt leiratában értesíti az Akadémiát, hogy Archaeologiai Bizottsága részére, műemlékek kiadására, 5000 forintot utalványozott.

Az Akadémia köszönetének kifejezése mellett, tudomásul vétetik.

20. Bemutattatik az Akadémia elnöksége és Hornyánszky Viktor könyvnyomdája között f. hó február 12-én megkötött szerződés, melynek értelmében a nevezett könyvnyomda az Akadémia bérházában fekvő földszinti 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9 számú boltokat, a hozzájuk tartozó helyiségekkel, 1883-ik évi aug. 1-től hat évre bérbe veszi, 4155 ft. évi bérért és 177 ft 64 kr. mellékjárlékért. Viszont az Akadémia elnöksége biztosítja a bérlő czéget, hogy nála a bérleti idő alatt évi, legalább 5000 forintot tevő megrendeléseket eszközözlend különböző nyomtatványokban, az eddig fizetett vagy ezentúl fizetendő egységarakon.

Az Igazgató Tanács ezen, az Akadémiára nézve több tekintetben előnyösnek mutatkozó szerződést helybenhagyja, és a szerződés eredeti példányának a földhitelintézetnél való elhelyezését határozza.

21. Bemutattatik Knoll Károlynak, az Akadémia könyvkiadó hivatala vezetőjének előterjesztése, melyben kifejtvén, hogy az akadémiai kiadványoknak nagyobb kelendőségét csak rendes sortiment-üzlet képes biztosítani, azon ajánlatot teszi, hogy az Akadémia egy ily sortiment-üzlet alapítását bizza rá. E célra kedvező körülmény gyanánt jelzi, hogy a Hornyánszky-féle könyvnyomda, mely az Akadémia bérházában fog elhelyezkedni, felszólította, hogy egy általa alapítandó és az Akadémia bérházában berendezendő sortiment-üzletbe mint czégtárs lépjen be. Ezen ajánlat által lehetővé tétetnék egyrészt, hogy az Akadémia kiadványai egy sortiment-üzlet által árusításának el, mi által azok számára kiterjedtebb piaczi és élénkebb forgalmi összeköttetés biztosíthatnék, másrészt az Akadémia mindazon kiadásaitól mentesülne, melyekkel most a könyvkiadó hivatal czimén terhelve van.

Az Igazgató-Tanács ezen ajánlatot helyeslőleg tudomásul veszi és az Akadémia elnökének elnöklete alatt Szász Károly, Sztoczek József igazg. tagokat és a főtítkárt fölkéri, hogy a tervezett sortiment-üzlet felállítása és az Akadémiához való viszonya tárgyában, az ajánlattevővel értekezzen és az Igazgató Tanácsnak jelentést tegyen.

22. Olvastatik a Kazinczy-alap ügyében kiküldött bizottság következő jelentése :

»Minthogy az adományok gyűjtésére kibocsátott íveken olvasható felhívás értelmében az alap hármas rendeltetéssel bír :

- 1) Kazinczy Ferencz emlékét megörökíteni ;
 - 2) Kazinczy Ferencz szegénységgel küzdő utódait fölsegíteni ;
 - 3) Széphalmot, mint a nemzet hálájának emlékét föntartani ;
- ezen hármas czéllal összhangzólag a bizottság a széphalmi birtok tiszta jövedelmét, mely a jelen körülmények között 900 forinra tehető :
- a) a széphalmi mausoleum föntartására és a kert diszítésére ;
 - b) Kazinczy emlékének irodalmi megörökítésére ; végre
 - c) egy oly alap létesítésére ajánlja fordítani, a melyből Kazinczy Ferencz egyenes fiutódai ösztöndíjakban részesüljenek.

És pedig a széphalmi mausoleum föntartására s a kert diszítésére szükségelt költségek levonása után fönmaradó összeg két egyenlő részre osztatnék, az egyik az ösztöndíjalaphoz csatoltatnék, a másik az I. osztálynak, a kijelölt célra, rendelkezésére bocsátatnék.

Ugyanezen módon használtatnék fel a megtakarított tőke, a mely 1882. végén (5650 + 947) 6597 forintnyi összeget tett.

A bizottság, iskolai pályadíjaknak kitűzését az alap rendeltetésével nem tartja egészen megegyezőnek ; mindazáltal, tekintettel az Igazgató Tanács határozatára, ajánlja, hogy kivételesen egyízben fordíttassék 300 frt ily pályadíjakra, a melyek a mausoleumban és kertben tervezett diszítési munkálatok befejezése után, a mausoleumban rendezendő ünnepélyen osztatnának ki. Az említett összeg, három egyenlő részben, a sárospataki ref. collegiumnak, a sárospataki állami tanítóképezdének és a sátoraljaújhelyi gymnasiumnak adatnék át.

Az Igazgató-Tanács a bizottság javaslatait elfogadja.

23. Főtitkár bemutatja a széphalmi mausoleumban felállítandó Kazinczy-szobortalapzat és szekrények, a homlokzaton alkalmazandó felirat és a sírt körülvevő rácsozat Ybl építész úr által készített tervrajzeit.

Az Akadémia elnöksége fölkérte, hogy ezen tervezetek végrehajtása iránt intézkedjék. Egyúttal Ybl építész úrnak szíves készségeért köszönetét fejezi ki.

24. Bemutattatik Mezössy Menyhért ügyvéd jelentése a széphalmi birtok állásáról, 1882. évi bevételeiről és kiadásairól.

A számadások megvizsgálására Sztoczek József igazgató tag kéri föl ; a jelentés alapján határozzatik :

- a) a sátoraljaújhelyi takarékpénztárban elhelyezett 667 forint további rendelkezésig ott hagyatik ;
- b) a mausoleum tetőzetének kijavítására Budapestről egy bádogos küldetik ki ;
- c) azon terv, mely szerint a 99 holdból álló erdő 33 sectóra osztatik és minden 3 évben 9 hold vágatik ki, elfogadtatik.

25. A földhitelintézet jelenti, hogy 10,000 forint 5%-os záloglevelet csatolt az Akadémia vagyonához.

Tudomásul vétetik.

26. A földhitelintézet jelenti, hogy a betéti kamatnak újabban történt megadóztatására való tekintettel, azon esetre, ha a kincstár az Akadémia folyó számadásán koronkint javára irandó kamatokat is megadóztatja, azt az Akadémia számlája terhére fogja felszámítani.

Az Akadémia elnöksége fölkérte, hogy az akadémiai alapok adómentességének érvényesítése érdekében, a szükséges intézkedéseket tegye meg.

27. Olvastatik Hamernyik János váci lakosnak, 1883. február 5-én kelt és már

czius 9-én kihirdetett végrendelete, mely szerint tizenöt pesti hazai első takarékpénztári részvényt a Magyar Tudományos Akadémiának hagyományoz.

Az Akadémia ügyésze fölkeretik, hogy ezen hagyomány behajtása iránt a megfelelő intézkedéseket tegye meg.

28. Bemutattatik Görgey Gusztáv szepesmegyei birtokosnak 1883. február 1-jén kihirdetett végrendelete, melyben az Akadémiának 1,500 forintot hagyományoz, olyképen, hogy az összeg, özvegyének halála után, a főörökös Görgey Gusztáv által fog az örökségbe belépés napjától számítandó egy esztendő alatt kifizettetni.

Az Akadémia ügyésze felhivatik, hogy a hagyomány biztosításáról gondoskodjék.

29. Bemutattatnak az osztályok jelentései az 1883. évi budget hova-fordításáról és az idegen nyelven kiadandó természettudományi közlönyről.

Tudomásul szolgálnak.

30. Bemutattatik a január 29-én tartott összes ülés azon határozata, mely szerint az osztálytitkárok- és a főkönyvtárnoknak az Igazgató-Tanács tagjaivá megválaszt-hatását és a főkönyvtárnoknak osztályelnökké választását, az alapszabályokkal meg-egyezőnek tekinti.

Tudomásul vétetik.

31. Olvastatik az 1881. évi akadémiai nagygyűlés azon határozata, mely szerint az Alapszabályok 43. §-át olyképen kívánja megváltoztatni, hogy a másodelnök a három év leteltével, a legközelebbi három évi cyclusra újra megválasztható ne legyen.

Az Igazgató-Tanács tekintettel arra, hogy a 43. §. jelenlegi szövegezésében az Akadémiának a másodelnöki hivatal betöltésénél teljes szabadságot biztosít, a szabály megváltoztatását nem tartja indokoltnak, és az 1881. évi nagygyűlés határozatát nem teszi magáévá.

32. Az Akadémia elnöke figyelmezteti az Igazgató-Tanácsot, hogy az Alapsza-bályok 16. §-ának megváltoztatása tárgyában kiküldött bizottságba, az Igazgató-Tanács által megválasztott két tag (Szász Károly és Sztoczek József) az Akadémia által is megválasztattak, minélfogva helyettök két más tag választandó.

Az Igazgató-Tanács a bizottságba Tisza Kálmán és Pulszky Ferencz igazgató tagokat választja.

Tizenegyedik akadémiai ülés.

A. II. osztály harmadik ülése.

1883. márczius 12.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

65. *Kautz Gyula* r. t. olvassa következő értekezését: »Az államgazdaság eszméje és a socialistikus financia kezdetei.«

Tudomásul vétetik.

66. *György Endre* l. t. olvassa: »A csángók és az Akadémia« című értekezését.

Az elnök úr megjegyzi, hogy a mennyiben az értekező felolvasásának végén indítványt akar tenni, ezt az indítványt formulázza, és az osztálynak nyújtja be.

Az értekező megjegyzi, hogy valóban indítványt akart tenni.

Különben az értekezés egyelőre tudomásul vétetik.

Tizenkettedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1883. márczius 19.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

68. *Csiky Gergely*. 1. t. mint a Teleki József-féle drámai pályázat bíráló bizottságának előadója, felolvassa jelentését az 1882. évi pályázatról. A jelentés következőképen szól:

Mélyen tisztelt Akadémia!

A gr. Teleki József-féle drámai jutalom az 1882-dik évre tragédiára volt kitűzve. A bíráló bizottság, mely Pulszky Ferencz tiszteleti tag elnöklése alatt Heinrich Gusztáv és Csiky Gergely lev. tagokból, a Nemzeti színház részéről pedig Egressy Ákos és Gyenes László urakból állott, összesen huszonhárom darabot vett át. Ezek közül kettő: »*A szemorvos*« és »*Nézd meg az anyját, vedd el a lányát*« címek alatt, nem került olvasásra és bírálatra, mert mindkettő vigjátéknak nevezi magát, s így e pályázaton, mely tiszta tragédiára volt kitűzve, nem jöhetett figyelembe. Egy másik dolgozat, az »*Utolsó szerelem*«, címmel, nem nevezi magát semminek, sem tragédiának sem vigjátéknak, s általában nem jelöli meg czimlapján, mi akar lenni. Mivel pedig tragédiai pályázatra adatott be, a bíráló bizottság föltehetette róla, hogy tragédia, vagy legalább az akar lenni, azért szükségképen olvasás és tárgyalás alá kellett kerülnie. Meséje a következő: Apor vajda, Lajos király udvarában nagy szerepet játszik, sok galibát csinál; egyre-másra elcsábítja az asszonyokat, párbajra kel a megcsalt férjekkel s megsebesíti őket. Ezek végre megunják a dolgot, s panaszt tesznek a király előtt, Lajos király kérdőre vonja kegyenczét, a ki nem tagadja szerelmi kalandjait, de azzal a cigány adomával mentegeti magát, hogy e tüzes csikók magoktól ugrottak alája. A király azonban nem elégszik meg e cigány mentséggel, hanem azon töri fejét, hogy Apor megházasítsa, így aztán vége lenne minden kalandnak és párbajnak. Ki is szemelte számára a királyné gyámleányát, a büszke Drugeth Máriát. Csak az a baj, hogy a jelöltek épen nem szeretik egymást, sőt lépten-nyomon ki is jelentik egymás iránt való ellenszenvöket. Apor azonfelül még többet is tett: egy este, poharazás közben kijelentette, hogy nem merné nélkül kérni Máriát, attól félve, hogy csakugyan a nyakán maradna. Máriának egy ármányos vén udvarlója elárulja ezt a királyi pár és Mária előtt, s Apor most úgy akar elégtételt adni a megsértett hölgynek, hogy az egész udvar előtt nyilvánosan megkéri kezét, térdre borul és kijelenti, hogy ha kosarat kap, lemond minden hivataláról és visszavonul a magán életbe. Mária megszánja a megalázott lovagot, neki igéri kezét, a király pedig kinevezi a hadsereg vezérévé, mely a paduai Carrara segítségére indul, a velenczések ellen. — A második felvonásban a paduai sereg táborába jutunk. Apor itt találkozik Carrara szép leányával Catherinával, a kit férfiúnak, még pedig Carrara fiának tart. Mert Catherina férfi ruhába van öltözve, így szökvén meg Paduából. Apor pajtáskodik, iddogál vele és nagyon megszereti, csak akkor tudva meg leány-voltát, mikor a támadó velenczések ellen magával akarja vinni a csatába. Apor elveszti a csatát, fogságba kerül. A velenczei doge most azt kívánja a béke föltételéül, hogy Carrara vezeklő ruhában jelenjék meg a velenczei tanács előtt

s penitenciát tartson. Carrara nem mehet, mert megsebesült; fiát Ceccot küldené, de ez még a csata előtt összetűzött vele, és úgy eltűnt, hogy a hírért sem hallják többé; de előáll Catherina, a ki még mindig férfiruhában jár. Reményli, ha Apor összetévesztette őt bátyjával, talán Velenczében sem tudják megkülönböztetni a fiút a leánytól. Elmegy hát Velenczébe, penitenciát tart a tanács előtt, mire békét kötnek és Apor is szabaddá lesz. De Catherina ekkor megtudja, hogy Apornak jegyese van otthon, a mi nagyon elveszi a kedvét, mert természetes, hogy ő is szerelmes a deli magyar vitézbe. Apor is szereti őt, de sokkal büszkébb, hogysem visszavonná Máriának adott szavát. El is válnak egymástól, de Catherina nem tér vissza atyjához, sőt annyira megfélemezik róla nagy szerelmében, hogy többé rá sem gondol, s a szegény öreg paduai hercegről a darab végéig sem lehet megtudni, vajjon felgyógyult-e sebéből vagy belehalt? Leányának egész máson jár most az esze. Fényes apródruhát vásárol, magára ölti, és szobalányával együtt, Lófő, Apor fegyvernőke kíséretében (a ki természetesen a szobalányba szerelmes), átrándul Visegrádra, hogy legalább meglássa Apor menyasszonyát. — A visegrádi királyi udvarnál ezalatt megjelent névtelenül az eltűnt Cecco, mindenkit legyőz a harcjátékokban, s úgy látszik, Mária szívét is meghatotta. De ez is épen oly büszke, mint Apor, s inkább meghalna, hogysem hűtlen legyen adott szavához. Lajos király nagyon kíváncsi Cecco kilétére, s ez fülébe is sugja nevét; de megjárja, mert a király úgy tudja, hogy Carrara fia tíz nap előtt penitenciát tartott Velenczében, ez a lovag pedig már több hónapja Visegrádon van. Haragosan rá förmed és tüstént száműzi az országból, kijelentve, hogy ha este még Visegrádon találják, halál fia lesz. Ezalatt Catherina is megérkezett apródruhában és Mária házába jut; Cecco pedig, föl sem véve a király parancsát, Visegrádon marad, s este még egyszer találkozni óhajt Máriával, a ki nem akarja elfogadni s erénye védelmére őrt állít előszobájába. De Máriának Catherinán kívül van egy más apródja is, a ki igazi fiú, apród szokás szerint szerelmes urnőjébe, s nagyon félti őt új kollegájától, Catherinától. Ezt az előszobában párbajra kényszeríti, megsebesíti. Catherina elájul, az apród fel akarja bontani ruháját s ekkor nagy gyönyörűséggel észreveszi, hogy leánynyal van dolga. Az elájult hölgy pofon vágja a szemtelen apródot, a ki viszont azt követeli, hogy a pofont csókkal mossa le orcájáról. Mialatt az apródok így csókolóznak az előszobában, közembernek öltözve titkon megérkezik Apor, s az apród őt állítja örül Mária ajtaja elé. Megjön aztán Cecco is, találkozik Máriával, s a hallgatkozó Apor megérti beszédjükből, hogy Mária Ceccot szereti ugyan, de nagyon távol van attól, hogy Apornak adott szavához valaha hűtlen legyen. Erre betoppan a király és a nádor, Cecco és Apor pedig Mária szobájába ugranak, Cecco azonfelül az ablakon is kiugrik, míg az ármányos nádor Mária szobájából Cecco helyett Aport húzza elő. Ezalatt az örök hozzák az elfogott Ceccot, ki épen nyakuk közé ugrott, s ezt a király most Apornak adja át büntetésre. A negyedik felvonásban aztán minden kiderül, s miután a király egy hosszú monológban előre látja Magyarországnak jövőjét: Cecco feleségül veszi Máriát, Apor Catherinát, az inas a szobalányt s ezzel vége a darabnak.

E mese elmondása után nem szükséges hosszasan bizonyítgatni, hogy e darab nem tragédia. Nem tudjuk, a szerző miért nem adott nevet munkájának? Talán maga sem tudta, mit ír? és fel akarta használni e pályázati alkalmatosságot, hogy az Akadémiától tudja meg, hogy voltaképen mit írt ő? Vagy talán föltette az akadémiai bíráló bizottságról, hogy a vigjátékot nem tudja megkülönböztetni a tragédiától? A bizottság köteles volt e darabbal foglalkozni, mert nem tudhatta, mi van benne,

s nem gondolhatta, hogy tragédiai pályázaton, romantikus vigjátékról kell számot adnia; de mégis kénytelen számot adni s a mese terjedelmes elbeszélésével indokolni, hogy e darab mindennek inkább nevezhető, csak nem tragédiának, s azért e tragédiai pályázaton a bizottság nem mondhat ítéletet értékéről s nem veheti figyelembe.

Különös, hogy e jelentés, melynek tragédiai pályázatról kell szólnia, eddigelé csupa vigjátékokkal volt kénytelen foglalkozni. Általában e szomorújátéki pályázatnak igen vidám színezete van. Nem mintha a többi húsz pályamű is vigjáték volna vagy a névtelenség leplébe akarná burkolni vigjátéki mivoltát. Valamennyien szomorújátékok ezek, legalább annak vallják magokat, s valóban történik is bennök sok szomorú; de nagy részök mégis oly vidám hatást tesz az olvasóra, hogy önkénytelen vigjátékoknak lehet nevezni. Valóban e pályázaton nagy számmal vannak ama kezdetleges kísérletek, melyeket lehetetlen komolyan számba venni. Van olyan is, mely nincs is egészen kidolgozva, a szerző a második felvonás végén igéri, hogy majd ha a jutalmat elnyeri, utólagosan pótolni fogja a második felvonás hiányzó befejezését; egy másik pályamű végén a hős elrohan, hogy meggyilkolja áruló kedvesét, anyja utána kiált, hogy ne rohanjon új veszélybe; s ezzel vége; a befejezés itt is arra az esetre maradt, ha a szerző megnyeri a pályadíjat. Némely darabnál azt lehetne gondolni, hogy a szerző paródiát akart írni. Egy helyen a szerelmes ifjú hős elvesztett gyermek, s arról lehet rá ismerni, hogy feje lágya be van nyomva; másutt egyetlen egy lapon hatvan személyt gyilkolnak le s vértől gözölög minden lap; találkozunk olyan atyával is, ki csak azért öli meg forrón szeretett egyetlen leányát, mert a jóslat szerint vére ebben a leányban élne tovább, az atya pedig azt akarja, hogy vére ne a leányában, hanem benne éljen tovább. De ha látjuk az ünnepélyes méltóságot, melylyel e parodistikus dolgok be vannak vezetve, el kell ismernünk, hogy a szerzők mégsem akartak paródiát írni, hanem igen komolyan vették dolgukat. Fájdalom, a pályaművek legnagyobb része ez önkénytelen vigjátékok és öntudatlan paródiák kategóriájába tartozik, s azok a művek, melyek mégis némi írói tehetség nyomait mutatják, szomorú kisebbségben vannak.

De ezekben is az írói tehetségnek sok mindenféle oldala tűnik fel, csak nem a drámai. A »*Mária király*« ügyes verselése és néhány sikerült lyrai helye, a két antik tárgyú tragédiának történeti hűsége, »*Rozimund*« sikerült korfestése, tartalmas nyelve, gondolatai és ötletei azt bizonyítják, hogy szerzőikben van lyrai tehetség, vagy történeti ismeret, vagy philosophiai gondolkozás; csak az nem látszik, a mi itt a legszükségesebb volna, a drámaírói tehetség. Vagy a politika és szónoklatok tengerébe fúl a drámai cselekvény, vagy regényes korrajzot, össze nem függő esemény-halmazt látunk, központ és egységes cselekvény nélkül. A színszerűség pedig, mely a Teleki-pályázatnak egyik lényeges föltétele, tökéletesen hiányzik valamennyiben.

Ennek oka talán abban fekszik, hogy a pályázók, legnagyobb részt, a történetből merítették tárgyaikat, s a mint műveikből látszik, igen nagy balfogalmakkal bírnak a történet drámai feldolgozására nézve. A húsz pályamű közül nyolcz darabnak van magyar történeti tárgya vagy történeti háttére, három foglalkozik a külföldi történettel, kettő merít az ókori történetből; s ha ide számítjuk még az egy bibliai drámát és azt a három darabot, mely tulajdonképp a képzelet világában, azaz sehol és semmikor sem történik, de színében, hangjában, személyeiben és viszonyaiban olyan forma, mintha a mult időkhöz akarna tartozni: összesen tizenhét darabunk van, melyeknek gyökeres baja az, hogy szerzőik nem tudják a történetet költőileg felfogni, nem tudják a történetben rejlő drámai momentumokat megragadni és kidolgozni. Némelyek

szolgai hűséggel másolják forrásaikat, el nem mulasztva semmi aprólékos eseményt, melyet a történet följegyzett, s melynek a dráma cselekvényéhez semmi köze sincs; figyelemüket egészen az események veszik igénybe, s nem látják az embereket; tele vannak politikával, háborúkkal, gyűlésekkel, szónoklatokkal, alkudozásokkal, békekötésekkel; van bennük minden, csak dráma nincs. Ezek különben még a javát teszik e történeti daraboknak. Ha nem is lehetne színpadon előadni, legalább el lehet olvasni; szerzőik, ha nem is bírnak drámaírói tehetséggel, legalább tanulmányozták Sallustiuszt, Cornelius Nepost, Paulus Diaconust; szorgalmasan dolgoztak és tudnak írni, nem ugyan drámát, hanem verses életrajzot, korrajzot, párbeszédbe szedett krónikát. Sokkal alantabb állnak ezeknél a többiek, melyekben nincs sem történeti hűség, sem korfestés, sem tanulmány. Mintha csak azért fordulnának a régmúlt időhöz, hogy a századok homályában valószínűnek tüntessék fel a képtelenséget és lehetetlenséget. Mintha azt akarnák elhíttetni, hogy azok az emberek, kik századok előtt éltek, nem tudtak józanon gondolkodni, okosan cselekedni, természetesen érezni, helyesen beszélni. Mintha azt képzelnék, hogy az emberek, mihelyt kardot és sarkantyút kötnek, mihelyt fölveszik a kaczagányt vagy fejükre teszik a tollas barétot, egyszerre kifordulnak közönséges emberi természetükből, nem vezéreltetnek indokok által cselekvéseikben, s nem is igazi emberek többé, hanem megtestesült frázisok. Nincs bennük sem történeti hűség, sem természetes igazság; tele vannak kardcsörgetéssel, üres fenyegetésekkel, egymásra licizáló oktanul nagyilelkűsködéssel, czéltalan vérontásokkal, egetverő átkozódásokkal, érthetetlen törekvésekkel, lehetetlen helyzetekkel, füsttel és zürzavarral. Ha némelyikben itt-ott fel is villan az írói tehetségnek valami nyoma, csak sajnálni lehet szerzőjét, hogy ily nem neki való, áldástalan munkára fecsérli erejét, melylyel más téren talán értékesebb dolgokat tudna létre hozni.

A jelenkori életből három pályamű merítette tárgyát. Kettő ezek közül minden bírálaton alul áll; a harmadik azonban, a »Késő ébredés« conceptiójában, néhány alak rajzában s egyes jeleneteiben tehetséget árul el. Egy eszményi lelkű, nemesebb törekvésű nő küzdelmét festi az élet rideg realizmusával szemben. Laura, Maklári ékműves leánya, meg hasonlósba jő önző, durva, közönséges lelkű szüleiével, kihál szívéből a gyermeki szeretet; egy ifjú költőben és journalistában, Borsaiában eszményképét véli feltalálni, de mert atyja a legdurvább módon ellenzi szerelmét, véglegesen szakít vele, elhagyja házáat és nejévé lesz Borsainak. De csakhamar kiábrándul belőle. Megismeri, hogy nem az az eszmény, a kit elkáprázott szeme látott benne, hanem köznapi, prózai, sőt haszontalan ember. Hivatalát korhelysége miatt elveszti, lapszerkesztő lesz, még pedig a legrosszabb fajtából, úgynevezett revolver-journalista. Neje iránt ideges, szeszélyes, durva: csak akkor becsüli meg, ha szivgörcseiben ápolására van szüksége. Sőt többre is megy: fel akarja használni neje szépségét, hogy általa jusson vagyonhoz, álláshoz; arra kényszeríti, hogy fogadja el a gazdag Eszéki ékszerész udvarlását, a ki Laurába még leánykorában szerelmes volt, és rokona azon lap tulajdonosának, melynél Borsai most dolgozik. Nem lehet tisztán megérteni, vajjon Borsai csak ártatlan kacérkodást kíván-e, vagy azt sem báná, ha neje becsstelenné lenne? Így is, úgy is elég aljas, hogy teljesen elveszítse neje szerelmét, mely most egészen Haraszi felé fordul, ki már azelőtt, még mint leányt is szerette őt, de nem akart útjába lépni barátjának, Borsainak. Az ő barátsága mindig hű és igaz volt e haszontalan ember iránt, segítette versei kiadásában, s most is állást akar számára szerezni. Laura azt hallja Lenkétől, Haraszi húgától, hogy bátyja házasodni készül. Ez ugyan csak állhir, de Laura most öntudatára

jó szerelmének, s a csalódása miatti keserűség úgy elvadijtja lelkét, hogy csaknem oda dobja magát Eszéki karjaiba, feltűnő módon udvaroltat vele magának s egész a botrányig akarja vinni a dolgot, hogy így bosszút álljon férjén, s mellesleg a másikon is, kibén szerelme megcsalódott. Végre egy mulatság alkalmával Haraszti kérdőre vonja Laurát, szemére hányja feltűnő viseletét, a világ pletykáit. Ekkor aztán kiderül a félreértés, Laura megtudja, hogy Haraszti nem akar házasodni, hanem belé szerelmes, Laura is elárulja szerelmét és boldog elragadtatással borulnak egymás keblére. De most — mint már a drámákban szokás — épen a legrosszabb pillanatban betoppan a férj, s a dolognak természetesen összezördülés és párbaj a vége. Laura reményli, hogy Haraszti győzni fog s aztán nőül veszi őt. Ekkor jön a szörnyű és végső kiábrándulás. Mialatt az ellenséges felek a párbajra távoznak, s Laura remény és kétségbeesés közt várja a viadal végét, egymás után hozzá jönnek Haraszti húga, majd anyja; mindketten hidegen bánnak vele, szemére hányják viseletét, a botrányt, melyet előidézett, s az anya kereken kijelenti, hogy ha fia győzni is találna, soha sem engedné, hogy őt nőül vegye, soha sem fogadná családjába. Laura kétségbeesésében megmérgezi magát, és meghal, épen mikor a rendőrök a párbajban elesett Borsai holttestét hozzák.

Ez a hosszú darabnak meséje, röviden elmondva. Valamennyi pályamű között ennek concepciójában van még a legtöbb drámaiság; ebből lehet hát következtetni, milyen a többi! De az az összeütközés, melyet a szerző jól kigondolt és drámailag tervezett, a kidolgozásban elnyúlik, ellapúl, homályossá lesz, és nem kis fáradtságba kerül a tömérdek szószaporításból úgy kiszemelni s összeállítani a cselekvény lényegét, a mint fönnebb elmondtam. Nagyon terjengős, háromszor annyi benne a felesleges beszéd, mint a szükséges; és mégis sokszor homályos, érthetetlen, mert épen ott fukarkodik a szóval, a hol a fordulatokat indokolni, magyarázni kellene, s azért ezeket inkább csak sejteni, kitalálni lehet, mint világosan látni. Ezért nem értjük a hősnő változásait sem; a nagy fordulatok, melyeken átmegy, nincsenek előkészítve, indokolva, magyarázva; az egész alak igen rideg, kellemetlen hatást tesz, és távol van attól, hogy fölgerjeszse a tragikai félelmet és szánalmat; nem költi fel még érdeklődésünket sem, mert egyszerűen nem értjük. Borsai oly aljasnak van rajzolva, hogy csak undort képes gerjeszteni; léha, könnyelmű, elvetemült, de léhaságában nincs humor, könnyelműségében nincs vidámság, elvetemültségében nincs meg az a megdöbbentő vonás, mely aesthetikailag elfogadhatóvá tenné. Maklári izléstelenül durva, neje pedig nagyon határozatlan színekkel van rajzolva, unalmas és felesleges, kire a cselekvénynek semmi szüksége sincs, de folytonosan láb alatt van. A genre-alakok, a hirlapírók, az ügyök és neje, szárazok, érdektelenek, sokat beszélnek a darabhoz nem tartozó s a nézők előtt ismeretlen dolgokról és tökéletesen feleslegesek, mert sem a cselekvényt nem mozdítják elő, sem életképi elevenséggel nem bírnak. Valamivel jobban van festve a számító, önző, hideg Eszéki, s még jobban a nemeslelkű Haraszti és a naiv Lenke; Harasztiné nagyon későn lép fel, hogysem meg lehetne ismernünk, pedig oly döntő fordulathoz játszik lényeges szerepet, hogy okvetetlenül jobban kellene ismernünk. Általában e darab cselekvényére sok olyan személy gyakorol befolyást, ki soha sem lép a színre. Ilyen különösen Laura nagynénje, a kit folytonosan emlegetnek, dicsérnek vagy szidnak, s a ki igen nagy befolyást gyakorol Laura jellemére; de hiába kívánnuk megismerkedni e kitűnő hölgygyel, mert egész végig a színpalak közt marad. A többi szereplőnek is van nagybátyja, fivére, nagynénje vagy valami más atyjafia, a kit folytonosan emleget, s a kik nagy tevékenységet fejtenek ki a színpalak közt, de soha sem kerülnek szemünk

elé. A kik pedig a színpadon járnak, azoknak nagy részére semmi szükség sincs. Azért a cselekvény szétfolylík, ellapúl, szünetel s csak néha-néha képes fölébreszteni érdeklődésünket; jelenetei többnyire hatástalanok, s a darab ily alakban nem színpadra való.

Mindezt összefoglalva, a »Késő ébredés« nem nevezhető ugyan nyereségnek sem az irodalomra, sem a színpadra nézve; de mivel a bíráló bizottságnak az aránylagos értéket kellett szem előtt tartania, a többi pályamunkához képest mégis a »Késő ébredés«-t találta aránylag legjobbnak, mert conceptiójában, néhány alakjában és jelenetében némi nyomai látszanak a drámaírói tehetségnek, és a pályadíj, ha nem is hoz koszorút szerzőjének, legalább buzditásul szolgálhat tehetségének művelésére, fejlesztésére és jobb művek írására.

Ennél fogva a bíráló bizottság egyhangú megegyezéssel arra kéri a mélyen tisztelt Akadémiát, hogy a múlt évi Teleki-díjat a XII. sz. a. »Muló-e vagy örök az álom« jeligéjű, »Késő ébredés« című pályaműnek méltóztassék kiadni, az Ügyrend 132. §-ának alkalmazása mellett.

Csiky Gergely
a bizottság előadója.

A bizottság javaslata elfogadtatván, a jutalom a XII. számú »Késő ébredés« czímmel és »Muló-e vagy örök az álom?« jeligével ellátott pályaműnek odaitéltetik ugyan, azonban a jeligés levél felbontása, az Ügyrend 132. pontja értelmében, a szerző nyilatkozatától függesztetik fel. A többi pályaművek jeligés levélkéinek megégetésére Pulszky Ferencz t. t. és Csiky Gergely l. t. küldettek ki, és még az ülés folyamában jelentették, hogy eljártak küldetésökben.

69. Olvastatik az Igazgató-Tanács f. évi márczius 11-én tartott ülésében a Kazinczy-alap kezelése és jóvedelmének hova fordítása tárgyában hozott határozat.

Tudomásul vétetik.

70. Olvastatik a Nemzetgazdasági bizottság f. évi márczius 5-én tartott ülésének következő határozata:

»Az Első hazai takarékpénztár-egyesület azon óhajását fejezte ki, hogy a legközelebbi Fáy-pályakérdés: »Az alkotás alatt levő magyar polgári törvénykönyvben, a földbirtok megóvása érdekében felveendő rendelkezések« cím alatt tüzessék ki. A bizottság a kérdésnek nagy fontosságát készséggel elismeri. Az Első hazai takarékpénztár azon óhajására nézve azonban, hogy a kérdés közelebbi megállapítását a M. T. Akadémia, az Első h. takarékpénztár és az Orsz. gazdasági egyesület által kiküldött bizottság eszközölje, megjegyzi, hogy ez ellenkezik a takarékpénztár által kiállított alapítólevélben foglalt szabályokkal (Akadémiai Ügyrend 101. §.), melyek szerint a pályakérdés megállapításának joga az Akadémiát illeti. Mindazáltal a bizottság a nevezett egyesületekkel való tanácskozást kívánatosnak tartja. E czélból javasolja, hogy a M. T. Akadémia a tanácskozásra az Első hazai takarékpénztárt és az Orsz. gazdasági egyesületet hívja meg, olyképen, hogy azok 3—3 tagot küldjenek ki a tanácskozásra és a kiküldötteket jelentsék be az akad. elnökségnél. A M. T. Akadémia a pályakérdés kitzítésénél a tanácskozás eredményeit szívesen tekintetbe veendi, de a kivitelt nézve szorosan a 101. §. értelmében tartozik eljárni.«

A Nemzetgazdasági bizottság javaslata elfogadtatván, az Első hazai takarékpénztár-egyesület és az Országos gazdasági egyesület fölkérletnek, hogy a javaslatba hozott pályakérdés kitzítése tárgyában tartandó tanácskozmányra 3—3 tagot kiküldeni szíveskedjenek.

71. A Nemzetgazdasági bizottság felkéri az I. osztályt, hogy Ballagi Mór r. tagot a kereskedelmi műszótár szerkesztői bizottságába küldje ki.

Áttétetik az I. osztályhoz.

72. Bemutattatik a szabadkai községi főgymnasium kérvénye, melyben az akad. kiadványok megküldéseért folyamodik.

A könyvtári bizottság ajánlatára elhatároztatik, hogy az Akadémia összes értekezései, ugyszintén a nyelvtudományi és irodalomtörténeti bizottságok kiadványai az intézet könyvtárának megküldessenek.

73. Bemutattatik Hamernyik János váci lakos végrendelete, melyben az Akadémiának tizenöt darab Első hazai takarékpénztári részvényt hagyományoz.

Az összes ülés, midőn ezen közel 70,000 forint értéket képviselő hagyományt tudomásul veszi, az Akadémia elnökének indítványára azon javaslatát terjeszti az Igazgató Tanács elé, hogy az Akadémia egyik legjelentékenyebb jötevője iránti hálájának kifejezésére, Hamernyik János sírja fölé emlékkő állíttatását határozza el.

74. A Magyar földhitelintézet jelenti, hogy Arany János szobrára márczius 17-kéig 36,916 frt 92 kr folyt be az intézet pénztárába.

Tudomásul vétetik.

75. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia kiadásában ez idő alatt megjelent munkák, ily rendben :

I. Testületektől.

Berlin. Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. IX. B. Nr. 10. X. B. Nr. 1. b) Zeitschrift XVII. B. 6. H.

Bukurest. Academia Romana. Analele. Ser. II. Tom. III. IV. V.

Cambridge. Museum of Compar. Zoology. a) Annual report 1881—2. b) Bulletin. Vol. X. No. 2. 3. 4.

Dürkheim. Naturwiss. Verein »Pollichia«. a) XXXVI. XXXVII—XXXIX. Jahresbericht. b) Beigabe zum XL. Jahresbericht.

Florenz. Accademia della Crusca. Atti. 1882.

» Società Italiana di Antropologia. Archivi. Vol. XII. Fasc. 3.

Kiel. Gesellsch. für Schlesw. Holst. Lauenb. Geschichte. Zeitschrift. XII. B.

Liège. Société Géologique. Adresse aux chambres législatives.

London. R. Geograph. Society. Proceedings. Vol. V. No. 3.

Luxemburg. Section historique de l'Institut. Publications. Année 1883.

Namur. Société Archéologique. Annales. Tom. XV. Livr. 4.

New Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXV. No. 147.

New-York. Popular Science Monthly szerkesztősége. Is Fingal's cave artificial?

» Amer. Geograph. Society. Bulletin. 1882. No. 2.

Pamplona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 54.

Schwerin. Verein für Mecklenb. Gesch. u. Alterth. a) Jahrbücher und Jahresbericht. XLVII. Jahrg. b) Mecklenburgisches Urkundenbuch. XII. B.

Stuttgart. Cotta könyvkereskedése. Zwiedineck: Die Politik der Republik Venedig während des 30-jährigen Krieges.

Szent-Pétervár. Kais. Akademie der Wissensch. Repertorium für Meteorologie.
VII. B. 2. H.

Szent-Pétervár. Physikalisches Central-Observatorium. Annalen. 1881. II. Theil.
Cs. földrajzi társaság. Iszvesztija. Vip. 4.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Jahrbuch 1882. Nr. 4. b) Verhandlungen.
1882. Nr. 18. 1883. Nr. 2.

Ossolinski-intézet. Lemberg. Catalogus codicum manuscriptorum. Zesz. 3.

Cseh. kir. múzeum. Prága. a) Casopis. 1882. Sv. 3—4. b) Památky Archaeol.
Dil. XII. Ses. 1. 2. 3. 4.

Orsz. gazdasági egyesület. Budapest. a) Emlékkönyv. 3 füz. b) Érkövy : A telepítési kérdésről.

M. kir. belügyminiszt. Budapest. a) 1882. törvények. 2. füz. tót szövegben.
b) Ugyanaz román szövegben.

A hunyadmegyei tört. és rég. társulat. Déva. Évkönyv 1881-re.

Orsz. statist. hivatal. Budapest. a) Magyarország áruforgalma Ausztriával, I. évfoly. b) Magyarország áruforgalma 1882. 10. 11. 12. füz. c) Magyar stat. Évkönyv. X. évfoly. 1—4. 6—7. 9—12. füz. XI. évfoly. 3. 4. 6. 9. 11. füz. d) Statist. Nachrichten über die Eisenbahnen für 1879.

Dunántuli ref. egyházker. elnöksége. Pápa. 1882. nov. havában tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. 2 példány.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. Földtani Közlöny. 1882. 10—12. sz.

M. kir. közokt. miniszt. Budapest. Die Verluste der im Occupations-Gebiete und in Süd-Dalmatien befindlichen Truppen im J. 1882.

II. Magánosoktól.

Csopei László. Budapest. Rutén-magyar szótár.

Dankó József I. t. Esztergom. Könyvornamentikai kiállításához adalék.

Greenhill A. G. Woolwich. On the motion of a projectile in a resisting medium.

Podhorszky Lajos I. t. Páris. a) Gureans an Bys. b) Ollanta. Ein altperuvianisches Drama.

Szeredy József. Pécs. Egyházjog. I. II. köt.

Villari Pasquale. Florenz. Niccolo Macchiavelli e i suoi tempi. Vol. I. II. III.

Vultur Béla. Budapest. Százlevelű rózsá. Versfüzér.

III. Nyomdákól.

Ref. főiskola nyomdája. S.-Patak. Dezső : Számtani feladatok.

Gyulai István nyomdája. Arad. a) A magyarországi minorita rend névtára 188²/₃. évre. b) Statistikai csevegés. c) A magyarországi minoriták kolostorainak kimutatása.

M. kir. egyetem nyomdája. Budapest. a) Ungarische Revue. 1882. 8—9. 10. II. b) Apáthy : Kötelmi jog. c) Herczegh : Emlékbeszéd Baintner J. fölött. d) Acta regiae scient. Universitatis Budapestinensis an. 1882—3. Fasc. 1. e) A budapesti m. kir. tudományegyetem tanrende 188²/₃ tanév második felére. f) Nemzetgazd. Szemle. VI. évfoly. 9. füz. VII. évf. 1. 2. füz. g) Trefort : Három beszéd a felsőlházról. h) Gyógyászat. 1882. 53. sz. 1883. 1—8. sz. i) Néptanítók Lapja. 1882. 52. sz. 1883. 1—8. sz.

Magyar testvérek nyomdája. Temesvár. Löwi: Szerb és román vigjátékok.

Bittermann Nándor nyomdája. Zombor. a) A zombori kereskedelmi és iparbank jelentése 1882-ről (szerbül és németül is) b) Ugyanannak alapszabályai (szerbül és németül is.)

Schodisch L. nyomdája. Felső-Löwő. Preisschriften über die zweckmässige Behandlung des Düngers.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Math. és Term. Értesítő. I. köt. 3—4. 5. füz.

b) Régi magyar költők tára. IV. köt.

c) Társad. Érték. VII. köt. 6. sz.

d) Nyelvtud. Közlem. XVII. köt. 2. füz.

Tizenharmadik akadémiái ülés.

Elegyes értekezéslet.

1883. márczius 30.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

77. Akadémiai elnök úr azt hiszi, hogy azon mély gyászban, mely az egész országot áthatja, találkozott az Akadémia összes tagjainak óhajtsáival, mikor be nem várva a rendes időpontot, a következő összes ülést, már most alkalmat nyújtott arra, hogy az Akadémia kifejezhesse mély fájdalmát és részvétét azon megrendítő esemény alkalmából, mely *Mailáth Györgyben* a nemzetet egyik legnemesebb fiától, az Akadémiát egyik kiváló disztétől, az Igazgató Tanácsot egyik legbuzgóbb és legbölcsebb tagjától fosztotta meg.

Nem lehet föladata, hogy most, ez órában, szóljon az elhunyt nagy hazafinak a haza és trón iránti kitűnő érdemeiről. Erre ma képes sem lenne, mert kétszeresen sújtja a fájdalom őt, a kit hozzá négy évtized óta az őszinte barátság és tisztelet emléke köt, a ki az ország legválságosabb viszonyai között tanúja volt önzetlen szeretetének nemzete iránt, rendíthetetlen hűségének a haza és trón iránt, változhatatlan hódolatának a jog és igazság követelményei iránt.

Az Akadémia mély részvéte kifejezésének módjára nézve indítványozza, hogy

1. Az Akadémia palotájának oszlopcsarnokát, a mely színhelye volt Deák és Csengery, Arany és Toldy gyászünnepélyeinek, ajánlja föl Mailáth György családjának a temetési végtisztesség megtartására.

2. Az Akadémia tagjai testületileg jelenjenek meg a gyászünnepélyen.

3. Az Akadémia tegye le koszorúját a ravatalra.

Az elhunyt emlékének emlékezésed által való megünnepléséről a II. osztály lesz hivatva gondoskodni.

A mennyiben e javaslatok az értekezéslet helyeslésével találkoznak, akad. elnök úr felhatalmazva fogja magát érezni azok kerüsitülvitelére, és az intézkedéseket utólagos jóváhagyás végett, úgy az összes ülés, mint az Igazgató Tanács elé fogja terjeszteni.

Az Akadémia elnökének javaslatait helyeslőleg elfogadja.

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyzőkönyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közülésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdekekkel bíró indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálatai is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálatai, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig ki-teendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

l) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az Értesítő szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni fel osztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne: első esetben valakit a felolvasással is megbízáván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

51602

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETEBOL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

4. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

—
1883.

A
MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA
É R T E S Í T Ő J E.

Tizzennegyedik akadémiai ülés.

A III. osztály harmadik ülése.

1883. április 2.

S z t o c z e k J ó z s e f r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

78. *Martin Lajos* l. t. felolvassa értekezését : »A complex-mennyiségekről.«

79. *Than Károly* r. t. : »Közlemények a m. kir. egyetemi vegytani intézetből«
cízimen tart felolvasást.

80. *Nendtvich Károly* r. t. bemutatja *Scherfel Aurél* felkai gyógyszerész ily
című értekezését : »A sibrai fürdő ásványvizének vegyelemzése.«

81. *Téglás Gábor* dévai tanár részéről : »Bányász-szobrok a római hódoltságból«
című értekezést mutat be *Szabó József* r. t.

A három első értekezés bírálatra adandó ; *Téglás Gábor*-é ellenben, minthogy
archaeologiai érdekű is, áttétetik az archaeologiai bizottsághoz.

82. *Krenner József* l. t. bemutatja az Osztály-Értesítő számára : »A mangano-calcit
felett« című közleményét.

Kiadatik a szerkesztő bizottságnak.

Tizenötödik akadémiai ülés.

Az I. osztály negyedik ülése.

1883. ápril 9.

S z á s z K á r o l y r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

84. *Budenz József* r. t. felolvassa : »Nyelvészeti észrevételek Vámbéry Árminnak
»A magyarok eredete« című munkájáról szóló értekezését.

A Nyelvtudományi Közleményekbe adatik.

85. Az osztályelnök indítványozza, hogy az idő előhaladottsága miatt, a második kitűzött értekezés : »Káldi nyelve« dr. Kiss Ignác vendégtől, a jövő ülésre halasztassák.

Az indítvány elfogadtatik.

86. Olvasztatik a f. hó 16-án Kecskeméten tartandó Katona-ünnepély rendező bizottsága elnökének, dr. Szeless József úrnak levele, melyben az Akadémia ez ünnepélyre meghivatik.

A Katona-ünnepélyre az I. osztály részéről Szász Károly r. t. és osztályelnök, Szarvas Gábor, Vadnai Károly, Győry Vilmos, a II. osztály részéről pedig Deák Farkas l. tt. kéretnek föl s egyszersmind mindazok, a kik a küldöttséghez csatlakozni kívánnak. Az osztály javaslatáról az elnökség értesítendő.

87. Az osztálytitkár felolvassa Duka Tivadar l. tagnak a következő két levelet, melyek Kőrösi Csoma Sándorra vonatkoznak :

Az első f. é. február 22-én íratott Darjylingből (a hol Csoma sirja van), Brittsikkimben.

»Mielőtt Európába visszatérnék — írja Duka — felutaztam a Himalayákba, s meglátogattam Csoma Sándor sirját tegnap délbén, az itteni temetőben. Kilencz éve körülbelül, hogy nem láttam, s azon időben, mikor én itt állomásoztam, a calcuttai püspök, dr. Milmann is, ki nagy érdeklődéssel viseltetett boldogult honfitársunk művei s pályafutása iránt, elzarándokolt a hírneves tudós sirjához. — Tegnap látogatásom eredményeképp jelenthetem, hogy a siremléket nem csak tökéletesen jó állapotban, de egészen megújítva találtam, hatósági rendelet következtében. Tudjuk úgy is, hogy az eredeti költséget, mely a mint értesültem, az ezer rupiát megközelíté, egészen az Asiatic Society of Bengal, saját pénztárából fedezte. Hű gondozás nélkül nem maradt a sir az utolsó időben sem ; de a nedves clima, a hol az évi eső átlag meghaladja a 120 hüvelyket, a hegy oldalán felállított építményeket, negyven éven át, láthatólag megszakta viselni. Nem szükség mondanom, hogy az emlék alakján semmi változás sem történt ; de a mi kellemesen lepett meg, egy újabb jele volt a kegyeletnek, melyet a még csak félig elhervadt, szép koszorú alakjában, egy szerető kéz az emlékre föltett. A mint később megtudtam, Hopp Ferencz úr Budapestről, ki a mult hónapban itt időzött, róvta le ily gyöngéden a boldogult iránti tiszteletének önkéntes adóját.

A mi az én kutatásaimat illeti, az adatok gyűjtését illetőleg Calcuttában, azokra nézve már is eléggé érdekes eredménnyel válaszolhatok. A calcuttai Asiatic Society irattárában tizenhat újabb levelet fedeztek fel Csomát érdeklőleg, s ezek közül hat a boldogultnak saját kezeirása. Továbbá van egy fölötté érdekes levél dr. Gerard-tól, melyben hosszas jelentést tesz az akkor Delhi-ben székelő kormányi ügyvivőnek, hogy minő egészségi állapotban, s mily foglalkozások közt találta Csomát a kanumi zárdában 1829-ben. Ez a levél esetlegesen jutott kezeim közé ; létezéséről eddig semmi nyomot sehol sem találtam. A külügyi minisztérium levéltárában sok érdekes levél van Csomától, s ígéretet nyertem, hogy azok rendelkezésemre fognak állani. Az előbb említettek máris lemásolva, birtokomban vannak.

Az Asiatic Society könyvtárában levő s általam már máskor említett »Angol-tibeti szótár« (kéziratban több mint 600 oldal) ismertetése készülöben van, Akadémiánk tudós külső tagja dr. Rajendrolála Mitra szives és gondos felügyelete alatt, — s azt is magammal fogom hozhatni.

Április első felében már Londonban remélek lehetni — s ha addig Csoma ifju-

korára vonatkozólag az adatok hazuról kezembem lehetnének, az életrajzot lassankint össze lehetne állítani. Nem lehetetlen azonban, hogy a közlemények száma is szaporodhatik még. Egy más folyóirat nevére is bukkantam, melybe Csoma írni szokott, de az, bár Calcuttában volt kiadva, az ottani könyvtárak egyikében sincs meg. Tehát ismét a Britisch múzeumhoz kellend folyamodnom.

Megtettem rövid jelentésemet a mit ígértem; az európai posta ma indul, azért bezárom soraimat. (Következnek üdvözlések stb. — A levélhez két száraz harasztlevél van csatolva, melyekről ez áll az utóiratban: »E két fern-leveél, Csoma sirjának közvetlen közelében nőtt.)«

A második levél márczius 20-dikán kelt, Suezben. Közérdekű tartalma a következő:

Kutatásaim a calcuttai levéltárakban Csoma iránt, sokkal sikereesebbek voltak, mint reméltem. Van most kezembem harmincznál több új jelentés és eredeti levél (másolatban), melyekből Csomának élete egészen másképp fog feltűnni, mint eddig tükélytelen és összefüggés nélküli adatok nyomán ismeretes. Nem volt ő oktalan ábrándozó — ő úttörő volt a keleti philologia terén; oly téren pedig, melyre angol barátja Moorcroft által volt mintegy utasítva; Moorcroft maga nemsokára ezután martyr-halált szenvedett Közép-Ázsiában. Azon a téren, a hol Csomával találkozott, neki (Moorcrofthnak) feladata volt kormányától hazájának befolyását minél továbbra terjeszteni, s erre nézve a tibeti nyelv ismeretére okvetlenül szüksége volt. Tudjuk Csomáról, eredeti leveleiből, hogy addig, miglen ő megjelent a színpadon, a tibeti nyelv egészen terra incognita volt, még azon tudósoknál is, kik akkor mint orientalisták »lumina mundi« voltak elismerve, s kikről b. Bötvös — gyönyörű emlékebeszédében Csoma fölött — azt a teljesen téves adatot közli, hogy Csomát beteg ágyra terítette azon felfedezés, hogy fátadalmi a tibeti nyelv terén merőben czélt tévesztettek, mivel az nem egyéb, mint a sanscritnak egy romlott dialectusa. Igaz, hogy a tibeti alfabet a sanscrit mintájára készült; de 1833-ig, addig tudniillik, míg Csoma munkái megjelentek, senki sem volt képes itélai a tibeti nyelv érdeméről. A tény pedig épen úgy áll, mintha valaki azt állitaná, hogy a magyar nyelv csak a rómainak egy romlott dialectusa, mivel mi átvettük a latin abc betűit! Csoma már 1823-ban, Ladakban, Moorcrofttal együttlétekor tudta, hogy Tibetnek buddhista irodalma sanscrit eredetű, és hogy a nyelv a chinai nyelvcsoporthoz tartozik; voltak azonban neki, úgy, mint mindenkinek irigyei vagy kicsinylői, s leveleiben ismételt elmondja, hogy némely emberek őt bolondnak tartották; de kapott azután elégtételt teli mértékkel a kormánytól, úgy, mint az Asiatic Societytől. Ő Moorcrofthnak adott ígérétét beváltotta — s boldognak érezte magát, midőn a kormány, műveit államköltségen nyomatta ki — s ekkor összes kézirateit átnyujtotta azon hatalomnak, melytől tíz éven át annyi pártfogást nyert. Igaz, hogy ő azután Lassába óhajtott érni, mivel tibeti tanulmányai közben, azt fedezte föl, hogy az ottani könyvtárban, melynek lajstromát áttanulmányozta, van egy mű, melyben a Yugarokról érdemleges értesítést olvashatni. Ő mindent elkövetett, egy tibeti kolostorban tartózkodásakor, hogy valami módon e könyv birtokába juthasson; de sikertelenül. Ő tehát nem járt a bolondok útján, midőn ezen, még ma is meglevő könyvet átolvasni akarta, de a melynek tartalmáról s részleteiről ma sem tud még senki Európában. Ő meg akart győződni arról, hogy mi van ott megírva. Azért indult Lassa felé, de nem azért, hogy ott magyar atyafiakra találjon, a kikkel talán magyarul is beszélhessen!*

A levél többi része kérdéseket tartalmaz a Csoma életrajzában felhasználandó hazai (Cs. gyermek- s ifjúkorát illető) adatok mikép leendő beszerzése stb. iránt.
Örvendetes tudomásul vétetnek.

Tizenhatodik akadémiai ülés.

A II. osztály negyedik ülése.

1883. ápril 16.

Előbb Tóth Lőrincz r. t., majd Ipolyi Arnold osztályelnök elnöklése alatt.

89. *Torma Károly* rendes tag olvassa székfoglalóját: »Dacia hadútjai és táborállomásai.«

Tudomásul vétetik, és szabályszerű elintézésre adandó.

90. *Zsilinszky Mihály* l. t. ily című értekezést olvas: »Az 1681-ik évi országgyűlés története.«

Szokott úton elintéztetik.

91. Osztályelnök úr előterjeszti a II. osztály értekeztetének javaslatát a millenium megünneplésének esztendejére néve. Tudvalevőleg az Akadémia II. osztálya az összes ülésnek egy Emlékiratot mutatott be, mely eredményül azt constatálja, hogy a honfoglalás 888. előtt nem vehette kezdetét, és, hogy a 900. évben már be volt fejezve; e szerint a honfoglalás története csakis 12 évi időközben folyhatott, le. Ez Emlékirat a f. é. február 26-án tartott összes ülésben tárgyalatván, élénk vitát idézett elő, mely következő határozattal fejeztetett be: »A II. osztály felterjesztése a millenarium ügyében, a mennyiben az eddigi tudományos kutatások eredményét állítja össze és bírálja meg, *egész terjedelmében elfogadtatik*, és a minisztériumhoz fel fog terjesztetni; de a mennyiben a megállapított 12 évi időközben a millenarium megünneplésének időpontjára nézve nem tesz javaslatot, nem fogadtatik el s még egyszer áttétetik a II. osztályhoz, hogy adjon véleményt *arra nézve is*, hogy úgy a bejövétel, mint az ország elfoglalása melyik évben ünnepelhető a legtöbb valószínűséggel, s a bejövételnek vagy az ország elfoglalásának ezeréves fordulója ünneplendő-e?«

Az akadémiai II. osztály e határozatot f. évi márczius 9-ki értekeztetéből a történeti bizottsághoz utasította, a mely egy albizottságot nevezett ki a határozatban foglalt felhívás tárgyalására. Ez az albizottság f. évi márczius 13-ki ülésében következő javaslatban állapodott meg: »Az Akadémia II. osztálya tovább is ragaszkodik az összes ülés által is elfogadott, s a nm. minisztériumhoz felterjesztetni határozott előbbi véleményes jelentéséhez, melyben a honfoglalás kezdetének és befejezésének valószínű évkörét a 888—900 évek közt a történeti kútfők és tudományos vélemények alapján összefoglalva kimutatta. Az Akadémia összes ülésének azonban újabb felhívása ezenfelül azt kívánja: adjon a II. osztály még *arra nézve is* véleményt, »hogy úgy a bejövétel, mint az ország elfoglalása, *melyik évben ünnepelhető* a legtöbb valószínűséggel és a bejövételnek vagy az ország elfoglalásának ezer éves fordulója ünneplendő-e?« Ambár az Akadémia II. osztálya az utóbbi, azon opportunitási és nem szakkérdésre, vajjon az ese-

ményeknek vége vagy eleje ünnepeltessék-e, nem tarthatja magát illetékesnek; mind-
amellett kész az Akadémia összes ülése többsége óhajlásának e tekintetben is, ha kíván-
tatik, megfelelni. A II. osztály véleménye szerint a bejövétel kezdete lenne megünne-
plendő, nem pedig az ország elfoglalása befejeztének éve. Mert bár a befejezés éveitől a
899—900 évi időszak a legtöbb valószínűséggel határozható meg, mégis ez időpont oly
távolsági időre halasztaná az ezredév megünneplését, mely a nemzet sürgetően kifejezett
óhajának aligha felelne meg. A bejövétel kezdetétől a II. osztálynak beadott és elfoga-
dott véleménye következtében ugyan ünnepségül már a 889. év tűzhető ki; de ez ellen
ismét azon oportunitási ok szól, hogy az eddig hátralevő öt évi időszak oly rövid, mely
alatt alig lehetne a nemzethez méltó nagyobb monumentális alkotások emelésével az
ezredév megünnepléséhez járulni. Tekintve ezen alkalmi körülményeket, az osztály
véleménye, hogy az ezredév megünneplésére a 894. év lenne a legalkalmasabb, mely a
készülődésre is elég, több mint 10 évi időt enged, és történeti tudományos szempontból
is valószínűséggel lenne ajánlható.

Ezt a javaslatot a történelmi albizottság egyetlen szavazat híjával elfogadta, de
elfogadta f. hó 13-án a Történelmi bizottság teljes ülése, és a II. osztálynak érte-
kezlete is.

Ezek előrebocsátása után az elnök úr fölkéri az osztályt, nyilatkozzék: vajjon
a közölt javaslatot a millenium megünneplésének idejére nézve elfogadják-e, vagy nem?

A javaslat ellen csak Salamon Ferencz r. t. szólalt fel, azon állást foglalván el,
hogy a bejövétel esztendejét tudományosan kellene megállapítani. Miután felszólalása
daczára a II. osztály a bemutatott javaslatot magáévá tette, ez mint a II. osztály véle-
ménye az összes ülésnek fog felterjesztetni. Salamon Ferencz r. t. pedig külön véle-
ményt jelentett be.

Tizenhetedik akadémiai ülés.

A III. osztály negyedik ülése.

1883. április 23-án.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

93. *Nendtrich Károly* r. t.: »A budai János-keserűvíz vegyelemzését« terjeszti elő.

94. *Lengyel Béla* l. t.: »A parádi timsós-vizek és a Clarisse- forrás vegyelemzése«
címmű értekezését olvassa.

95. *Krenner József* l. t. bemutatja ily című értekezését: »A gróf Széchenyi Béla
keletázsiai expedíciójának nephritjei.«

96. *Konkoly Miklós* l. t. előterjeszti következő értekezéseit: »a) Egy új alakú
spectroscop nagy szórási telettséggel. — b) Egy pár szó az üstökösök vegytani constitu-
tiójához. — c) Az ó-gyallai csillagvizsgálón eszközölt csillagászati megfigyelések ered-
ménye 1882.«

97. *Gothárd Sándor* részéről: »a) Spectroscopos megfigyelések a herényi csil-
lagdán 1882-ben. — b) Adatok Jupiter és Mars physikájához« című értekezéseket
bemutatja Konkoly Miklós l. t.

98. *Martin Lajos* 1. tagnak : »A complex-függvényekről szóló értekezését bemutatja az osztálytitkár.

Ez értekezések felett az ülés után tartandó értekezőlet hoz határozatot.

99. Bejelentetett az Osztály-Értesítő számára *dr. Horváth Géztől* : »A phylloxera és a téli hideg.« *Paszlarszky Józseftől* Kriesch János által : »Adatok a gubacsdarázsok faunájához a magyar birodalomban, különösen Budapest környékén.«

Tizennyolczadik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1883. ápril 30-án.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

101. *Kozma Ferencz* lev. tag olvassa emlékbeszédét *Fabritius Károly* elhunyt akad. lev. tag felett.

Az emlékbeszédek során fog kinyomtatni.

102. *Zichy Antal* tiszt. tag bemutatja azon 51 darab eredeti levelet, melyeket gróf Széchenyi István Döbrentei Gáborhoz intézett, és a melyek most gróf Dessewffy Aurél által, Német Samu hagyatékából, az Akadémia rendelkezésére bocsáttatnak.

Köszönettel fogadtatnak, és az akadémiai Széchenyi bizottsághoz átteendők.

103. A helyettes főtitkár közli a f. é. márczius 30-án tartott elegyes ülés jegyzőkönyvét, mely szerint az akadémiai elnök úr jelentést tett Mailáth György, országbíró és akadémiai igazgató tag gyászos elhunytáról. E jelentés kapcsában három pontnyi indítvány tétetett és fogadtatott el; hogy t. i. 1-ör az Akadémia palotájának oszlopcsarnokát ajánlja föl Mailáth György családjának a temetési gyász-ünnepély megtartására. 2-or Az Akadémia tagjai testületileg jelenjenek meg a gyász-ünnepélyen. 3-or Az Akadémia tegye le koszorúját a ravatalra. Az elhunyt emlékének emlékbeszéd által való megünnepléséről a II. osztály lesz hivatva gondoskodni. Az Akadémia részvét nyilvánításáért és kitüntető ajánlatáért, özvegy Mailáth Györgyné hálás köszönétét fejezte ki.

Tudomásul vétetik.

104. *Fenyéri (Peterdi) Mór* színész jelentkezik, mint a f. é. márczius 19-én tartott összes ülésen a Teleki pályadíjjal kitüntetett XII. számú pályamű szerzője. Ennek folytán a : »Múló-e vagy örök az álom?« című jelíges, és lepecsételt levél felbontatván, kitiűnt, hogy a »Késő ébredés« című szomorújáték szerzője fennevezett Fenyéri (Peterdi) Mór.

Határoztatik, hogy a 100 aranyból álló jutalom a jelentkezett szerzőnek kiutalványoztassék.

105. A II. osztály pártolólág felterjeszti *Dr. Lipp Vilmos* kérését, engedélyért, hogy a keszthelyi avarkori temető felásatásáról felolvasást tarthasson az Akadémiában.

Az engedély megadatik.

106. A Fáy-jutalom-kérdés kitűzése tárgyában kiküldött vegyes bizottság bemutatja jegyzőkönyvét f. é. ápril 21-én tartott üléséről. Az Akadémia, az Ügyrendben részére fentartott, s kérdésen kívül álló joga daczára, azért látta jónak e bizottság

összehívását, hogy — szemben az országos gazdasági egyesület kebelében ugyanezen irányban megindult mozgalommal, — az Akadémia mind az alapító takarékpénztár véleményéről tudomással bírjon, mind az országos gazdasági egyesülettel lehetőleg karöltve járjon el; kiemeltetett azonban, hogy a nevezett napon folyt tanácskozásnak csupán tanácskozási jogosultsága van, s az Akadémia a kérdés meghatározására nézve teljes elhatározási szabadságát fentartja. Ezen álláspont elfogadtatván, az országos gazdasági egyesület küldöttei részletesen kifejtették, hogy a polgári törvénykönyvbe a földbirtok érdekében felveendő intézkedések részletezésére kitüzendő pályázat díjára az orsz. gazd. egyesület kebelében gyűjtés eszközöltetett, melynek eredménye igen kedvező, a gyűjtött összeg pedig előreláthatólag még szaporodni fog; hogy tehát ily módon két tekintélyes összeg állván rendelkezésre, tanácsosabbnak látszik két pályadíj kitüzése, még pedig oly formán, hogy az Akadémia részéről fel nem veendő kérdések fognak az orsz. gazd. egyesület által kitüzendő pályázat tárgyait képezni. — E szempontokat a vegyes bizottság helyeselve, egyhangulag következő pályakérdést ajánl a Fáy-díjra kitűzni: »Mily intézkedések volnának felveendő az alkotandó polgári törvénykönyvbe és ezzel kapcsolatos törvényekbe, az államiságunk szempontjából fentartandó földbirtokos osztály és anyagi jólétének érdekében? — Adassék ezek közt különösen elő:

1. Helyes volna-e a földbirtok tulságos feldarabolását gátolni; s ha igen: mily korlátok között?

2. Helyes volna-e a földbirtok és tartozékainak egy bizonyos mértékét a végrehajtás alól kivenni; s ha igen: mily módon?

3. Az örökjog szabályozásánál a fenn megjelölt szempontból, a földbirtokot illetőleg, mily irány volna követendő?»

Ezek előadása után, Kautz Gyula és Tóth Lőrincz r. t. urak a kitüzendő kérdés más formulázását ajánlották, az összes ülés azonban azt határozta, hogy a kérdés formulázása, vagy kitüzése nem az ő köréhez tartozván, ezen ügy a II. osztályhoz tétessék át.

107. A helyettes főtitkár előadja, hogy a kereskedelmi műszótár költségeinek fedezésére eddig következő ajándékok történtek:

A miskolczi hitelintézet	10 frt.
A miskolczi takarékpénztár	10 »
Szatmári takarékpénztár	50 »
Pesti magyar kereskedelmi bank	100 »
Magyar általános hitelbank	500 »
Első magy. általános biztosító társaság	200 »
Kanizsai takarékpénztár	25 »
Pesti nagykereskedői testület	200 »
Pesti hengermalom társaság	25 »

Összesen 1120 frt.

Tudomásul vétetik, és bevételbe helyezendők.

108. A helyettes főtitkár közli a jutalmak ügyének állását az 1883. évi nagygyűlés előtt.

Tudomásul vétetik.

109. Mátyás Florián lev. tag. kéri, hogy miután a nyelvtudományi kutatásokkal felhagyott, az I. osztályból a II-ikba tétessék át.

E kérés a nevezett két osztállyal közöltetik.

110. Az I. osztály jelentést tesz, hogy a kereskedelmi műszótár szerkesztői bizottságába Ballagi Mór r. tagot küld ki.

Erről Ballagi Mór r. t. úr értesítendő.

111. A III. osztály keblében alakult elektromos bizottság, működésének támogatására pénzsegélyért esedezik az Akadémia útján a közmunka és közlekedésügyi, valamint a vallás és közoktatásügyi minisztériumoknál, a Párisban 1882-ben megtartott nemzetközi elektromos conferentia határozatainak alapján, melyen Magyarország is képviselve volt, és melynek határozatai között az is foglaltatott, hogy: tekintettel a kérdés gyakorlati megoldásának fontos és sürgős voltára, a képviselt kormányok tegyék meg a szükséges intézkedéseket, melyek által a saját nemzetbelieknek az elektromos egységek meghatározását célzó vizsgálatait pártfogolják.

E kérvényt a III. osztály buzgón pártolván, az összes ülés, az osztály óhajlásának az illető minisztériumoknál kifejezést fog adni.

112. A veszprémi törvényszék tudósít, hogy Tuszkau Mayer odavaló néhai lakos az Akadémiának 100 forintot hagyományozott.

Tudomásul szolgál.

113. Duka Tivadar Calcuttából értesíti az Akadémiát, Körösi Csoma Sándor sir-emlékének állapotáról, és ennek átalakított minősége rajzát küldi be.

A levél egész terjedelmében felolvastatván, Duka Tivadarnak ezért az Akadémia köszönetét fejezi ki.

114. A pénzügyi minisztérium f. é. márczius 15. 4808 (3071.) P. M. szám alatt kelt leiratával értesíti az Akadémiát Ó cs. és apost. kir. Felsége 1882. évi július hó 2-áról kelt azon legfelsőbb kegyes engedélyéről, mely szerint a X. m. kir. államsorsjáték tiszta jövedelme a m. kir. vagyontalan hivatalnokok özvegyei és árvái egélyezésére alakított alap, — továbbá a budapesti »Mária — intézet,« nem különben a pesti szegény gyermek-kórház, végre az Újpesten építendő földműves-képző intézet javára fordíttassék. A n.-m. pénzügyminisztérium ennek folytán az Akadémiának 40 sorsjegyet küld elfogadás végett, azon megjegyzéssel, hogy az Akadémia a netán el nem kelt sorsjegyeket mindenesetre a f. évi június 12-~~é~~ tartandó húzás napja *előtt* közvetlenül a budapesti m. kir. lottóigazgatósághoz küldje vissza.

Az összes ülés azon meggyőződésből indulván ki, hogy az Akadémia feljogosítva nincs tőkéjét és annak jövedelmeit más, mint az Akadémia rendeltetésével, az alapítók és adakozók szándékával megegyező célokra fordítani, — legyenek ezek bár a legnemesebb természetűek, — kijelenti, hogy mint Akadémia a sorsjegyek vásárlásában nem vehet részt, azonban intézkedik, hogy az Akadémia hivatalos helyiségében aláírási ív tétessék ki, a melyen a magánjótékonyág részvétele fel fog jegyeztetni, ennek eredménye pedig a lotto-igazgatósággal közölni.

115. A n.-m. vallás- és köz-oktatási minisztérium f. é. ápril 13-án kelt, 6922. számú leiratával értesíti az Akadémiát, hogy a hadügyi minisztérium a hadi levéltár kiadványainak a magyar országos levéltár számára ingyen leendő átengedését elrendelvé, ezen alkalomból azon kérelmet nyilvánította, hogy az Akadémiának, valamint a magyar nemz. Múzeumnak történelmi kiadványaiban a hadi levéltár ezentúl szintén ingyen részesíttessék. A vallás- és közoktatási minisztérium ez értelemben a nemz. Múzeumnál már megtette a kellő intézkedéseket, egyúttal felhíván az Akadémiát, hogy a hadügyminisztérium óhajlásának értelmében szintén intézkedjék, és az átengedett könyvek jegyzékét a vallás- és közokt. minisztériummal közölje.

Az összes ülés a miniszteri leiratot kellő intézkedés végett a könyvtári bizottsághoz utasítja.

116. A helyettes főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék,

csere-, és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia kiadásában megjelent könyvek lajstromát ily rendben:

I. Testületektől.

Berlin. Kön. Preuss. Akademie der Wiss. *a)* Corpus Inscriptionum Latinarum. Vol. VI. P. II. *b)* Commentaria in Aristotelem Graeca. Vol. XXIII. P. I. II.

» Nummismatische Gesellschaft. Verhandlungen. 1882.

Boston. Science szerkesztősége. Science. Vol. I. No. 1.

Brüsszel. Musée R. d'Hist. Nat. de Belgique. Extrait du Bulletin. Tom. I. 1882.

» Société R. de Nummismatique. Revue Belge. 1883. Livr. 2.

Calcutta. Asiatic Society of Bengal. Bibliotheca Indica. No. 483. 486.

Göttinga. Kön. Gesellsch. der Wiss. *a)* Abhandlungen. XXIX. B. *b)* Nachrichten aus dem J. 1882. *c)* Gelehrte Anzeigen. 1882. I. B.

Kraków. Tudományos Akadémia. *a)* Monumenta mediae aevi. Tom. VI. VII. *b)* Pokucie. Tom. I. *c)* Pamietnik. W. Matem. Tom. VII. *d)* Ptaki Krajoje. Tom. I. II. *e)* Rozprawy. W. Matem. Tom. IX. W. Hist. Tom. XV. W. Filol. Tom. IX. *f)* Starodawne Prawa. Tom. VI. VII. Zesz. I. *g)* Lud. Ser. XV. *h)* Rocznik zarządu 1882. *i)* Wewnetrzne Dzieje. Tom. I. *k)* Zbior. Wiad. Tom. VI. *l)* Archiwum. Tom. II. *m)* Sprawozdanie. Tom. XVI.

London. R. Geograph. Society. Proceedings. Vol. VI. No. 4.

» R. Mikroskopical Society. Journal. Vol. III. P. 2.

München. Kön. Bayerische Akademie der Wiss. Sitzungsberichte. Philos. Philol. und Histor. Cl. 1882. II. B. 3. H.

Nápoly. R. Accademia d. Sc. Fis. e Matem. *a)* Rendiconto. An. XIX. XX. XXI. *b)* Atti. Vol. IX.

New Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXV. No. 148.

Pamplona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. VI. No. 55. 56.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 4. 5. 6.

Saint-Louis. Missouri Histor. Society. Publication. No. 7.

Stockholm. Institut R. Géologique. *a)* 8 darab földtani térkép. *b)* Bidrag 1880. *c)* Sveriges. 15 füzet.

Wiesbaden. Verein für Nass. Alterth. u. Gesch. Annalen. XVII. B.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1883. Nr. 3. 4. 5.

K. k. Österr. Museum. Bécs. Alt- und Neu-Indische Kunstgegenstände.

Kais. Akademie der Wissenschaften. Bécs. *a)* Sitzungsberichte. Philos. Hist. Cl. C. B. 1. 2. H. Cl. B. 1. H. Math. Naturw. Cl. I. Abth. LXXXV. B. 1—3. 4—5. H. II. Abth. LXXXV. B. 3. 4—5. H. LXXXVI. B. 1. H. III. Abth. LXXXV. B. 1—2. 3—5. H. LXXXVI. B. 1—2. H. *b)* Register zu 81—85. B. der Math. Naturw. Cl. *c)* Archiv. LXIV. B. 1. H. *d)* Almanach für 1882. *e)* Anzeiger. 1883. Nr. 4. 5. 6. 7.

- Museum Carolino-Augustaeum. Salzburg. Jahresbericht für 1882.
- Mährischer Landesausschuss. Brünn. Mährens allgemeine Geschichte. X. B.
- K. k. Karl-Ferdinands Universität. Prága. Ordnung der Vorlesungen im Sommersemester 1883.
- M. k. közoktatásügyi minisztérium. Budapest. *a)* Les juridictions françaises en Orient. *b)* Zeitschrift des kön. Statist. Bureau's XVIII. Jahrg. 1—2. II.
- Orsz. statiszt. hivatal. Budapest. *a)* Évkönyv. X. évf. 8. füz. 1881. 10. füz. *b)* Magyarország áruforgalma. 1883. II. évf. 1. füz.
- Kir. orvos-egyesület. Budapest. Évkönyv 1882-re.
- Első m. Biztosító Társaság. Budapest. Fennállásának negyedszázados évfordulója. 2 példányban.
- Orsz. képviselőház elnöksége. Budapest. *a)* Jegyzőkönyv, Irományok és Napló. *b)* Ab elügyminiszter jelentése az ország közegészségügyi viszonyairól 1878-ra, 1879-re.
- Érseki hivatal. Esztergom. Schematismus cleri archidioecesis Strigoniensis pro anno 1883.
- Verein für Siebenbürgische Landeskunde. Nagyszeben. Archiv. XVII. B. 2. H.
- Déli szláv akadémia. Zágráb. *a)* Izvjesce o Zagreb. Potresu. *b)* Rječnik. D. I. Sv. 4. *c)* Starine. Knj. XIV. *d)* Stari pisci Hrvatski. Knj. XII. *e)* Enchologium Glag. spomenik. *f)* Monumenta. Vol. XII. XIII. *g)* Rad. Knj. LIX. LXX. LXXI: 1. 2. LXXII. LXXIII. LXXIV. a. b.
- Dunamelléki ref. egyházkerület elnöksége. Budapest. Névtár 1883-ra. 2 péld.
- Délmagyarországi term. társulat. Temesvár. Természettud. Füz. VII. köt. 1. füz.
- Békésmegyei gazd. egyesület. B. Csaba. Értesítő 1882-re.
- Püspöki hivatal. Vác. Schematismus cleri dioecesis Vaciensis pro 1883. 2 péld.
- Magyarhoni földtani társulat. Budapest. *a)* Földtani Közöny. XIII. k. 1—3. füz. *b)* Évkönyv. VI. köt. 5. füz.
- M. kir. földmiv. miniszt. Budapest. Borászati törzskönyv 1883-ra.
- Fővárosi közmunkák tanácsa. Budapest. Jelentése 1880-ról, 1881-ről.
- Horvát archaeol. társaság. Zágráb. Viestnik. God. V. Br. 2.

II. Magánosoktól.

- Bartalus István I. t. Budapest. Magyar Népdalok. III. köt.
- Hildebrand János k. t. Stockholm. Antiquarisk Tidskrift. VI. D. 3. H.
- Káplány Géza. Budapest. Hiteltelekkönyveinkről.
- Levasseur Emil k. t. Páris. Précis d'économie politique. 2 péld.
- Mandello Károly. Budapest. Rückblicke auf die Entwicklung der Ung. Volkswirthschaft im J. 1883.
- Márki József. Budapest. Éneisz. Hősköltemény 12 énekben.
- Pančić J. k. t. Belgrád. *a)* Ortoptere u Srbiji. *b)* Flora agri Belgradensis.
- Pesty Frigyes r. t. Budapest. Krassó-vármegye története. III. IV. köt.
- Vágó Ferencz. Báránd. A magyarországi községi és körjegyzők Évkönyve. IV. évfolyam.

III. Nyomdák tól.

Athenaeum nyomdája. *a)* Pesty : Krassó-vármegye története. IV. köt. *b)* B. Radvánszky : Lakodalmak. *c)* Deák : B. Radvánszky A. emlékezete. *d)* Molnár : A szőlő művelése. *e)* Schmidt : Jóságaink rendezése. *f)* Brózik : Földrajz. III. *g)* Spanyol színműtár V. *h)* Házi könyvtár XLIII. *i)* Turgenjeff : A halál után. *k)* Gr. Keglevich : Szöleink átalakítása. *l)* A m. házi ipar állása 1882-ben. *m)* Történeti kézikönyvek. VIII. *n)* M. T. Ciceronis de imp. Gnaei Pompei. *o)* 1883. VI. czikk. *p)* Herczegh : A m. főrangu fiatalság. *q)* Az 1883. évi XX. czikk. *r)* Beksics : Kemény Zsigmond. *s)* Szádeczky : Báthory Zsigmondné. *t)* Urkunden. *u)* Molnár : A phosphor hatásáról. *x)* Kozma : Földrajz. I. R. *y)* Mesterségek könyvtára II. *z)* Hinka : A kath. főpapok végrendekezési joga. *jj)* Jäger : A kertészet ált. kézikönyve. *v)* Hidasy : Sermo pastoralis. *w)* Tájékoztó. 1883. 2. 3. sz. *aa)* Tört. Tár. 1883. 2. füz. *bb)* Képes családi lapok. 1883. 19—29. sz. *cc)* Magyar stat. Évkönyv. 1880. 8. füz. 1881. 6. 9. 11. füz. *dd)* Ugyanezek német szöveggel. *ee)* Századok. 1883. 2. 3. 4. füz. *ff)* Magyar Tanügy. 3. 4. 5. füz. *gg)* Szatmáry : A tudósok harca I. II. *hh)* Népiskolai művek gyűjteménye. 4. dar. *ii)* Magyarország áruforgalma 1882. 1. füz. 1883. 12. füz. *kk)* Magyarország áruforgalma. I. évfoly.

Dobay J. nyomdája. B.-Gyula. Nogáll : Liliomszálak.

Drotleff J. nyomdája. N.-Szeben. Der Mittelschulgesetzentwurf im Ungar. Reichstage.

Réthy L. nyomdája. Arad. *a)* Városh. Családi költemények. *b)* Rózsaági : Össze-vissza.

Stampfel és társai nyomdája. Pozsony. *a)* Illustrierte Feuerwehr-Zeitung. 1883. Nr. 3. 4. *b)* Utasítás házadó-ügyekben. *c)* Magyar Helikon 3—10. füz. *d)* Carte de Rogaciuni.

Wajdics J. nyomdája. Nagykanizsa. Pap : Tamás családja.

Wigand F. K. nyomdája. Pozsony. *a)* Igazságügyre vonatkozó rendeletek. 1882. *b)* Nemzeti Népiskola V. évf. 4—7. sz. *c)* Felvidéki Nemzetőr 1883. 1—8. sz. *d)* Ev. egyház és iskola 1883. 1—4. sz.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Értesítő. 1883. 1. 2. sz.

b) Nemzetgazd. Értek. I. köt. 5. 6. 7. sz.

c) Történ. Értek. X. köt. 10. sz. XI. k. 1. sz.

d) Nyelvtud. Értek. XI. k. 2. 3. sz.

e) Term. Értek. XIII. k. 1. 2. sz.

f) Emlékbeszédek. I. k. 6. sz.

g) Math. és Term. Közlem. XVIII. k. 5. 6. 7. sz.

h) Magyar Országgyűl. Emlékek. VIII. kötet.

117. Szász Károly osztályelnök az összes ülés elnökségéhez kérdést intéz a nagygyűlési programra nézve. Előre bocsátja, hogy köszönettel veszi azon programnak részletességét, mely az akadémiai tagoknak megküldetett. Azonban kettőre nézve nincs

tisztában, t. i. vajjon meg van engedve, hogy a programmban fel nem sorolt tárgyak is hozassanak a tanácskozás szőnyegére, és vajjon az Akadémia tagjai szorosan vannak-e kötve a programmban kimutatott sorrendhez.

Az akadémiai elnök úr e kérdésekre megnyugtató felvilágosításokat adott, melyeket az interpelláló tudomásul vett.

Z á r t ü l é s.

119. A helyettes főtitkár előterjeszti a II. osztály javaslatát a millenium megünnepelésének esztendejére nézve, és a nevezett osztálynak e tárgyról szóló jegyzőkönyvét ápril 16-áról.

(Lásd fennebb az 56. lapon).

Ezek felolvasása után Salamon Ferencz r. t. írásba foglalt külön véleményét adta elő, a melyben indokolja, miért tartja a 897. és 898. éveket a honfoglalás idejének, mely tehát a millenium ünneplésére volna ajánlandó. Előadása után felszólalt Gyulai Pál r. tag, azt hangsúlyozván, hogy a II. osztály 894 évre vonatkozó véleményét nem indokolta, és az oportunitás terére lép, holott a 894. év valószínűségét tudományos érvekkel kellett volna védekeznie. Indítványozza tehát, hogy miután a II. osztály keblében nem tesz fel komoly szándékot a millenium kérdése megoldására, nevezzen ki az összes ülés három tagu bizottságot (a melybe ő Salamon Ferencz, Pauler Gyula és Husfalvy Pál urakat ajánlja), a mely indokolt véleményt adjon az összes ülésnek a milleniumra nézve.

Szász K. r. tag pártolja Gyulai Pál indítványát, és szintén azon nézetének ad kifejezést, hogy a II. osztály az összes ülés intenciójának nem felelt meg.

A II. osztály eljárását magyarázták Pauler Gy. és Thaly Kálmán. Pesty Frigyes nem tartja ugyan a II. osztályra nézve sértőnek, ha az összes ülés ad hoc egy háromtagu bizottságot nevezne ki, mert a cultusminiszteri leiratban már egy ily eshetőségre is történt felhívás, még is mindenek előtt az osztály komoly jó akaratát védelmezvén, és tekintvén azt, hogy az osztályok egymás közt ezután is a tudomány érdekében minden susceptibilitas nélkül közreműködni akarnak, indítványozza, hogy az összes ülés Gyulai Pál indítványát a három tagu bizottságra nézve ejtse el, és egyenesen forduljon a II. osztályhoz azon felhívással, hogy az említett 894. évet történeti valószínűség szempontjából indokolja.

Miután erre Gyulai Pál késznek nyilatkozott indítványának visszahuzására, Szilágyi Sándor pedig ezt fentartani kívánta, az elnök ur felkérte a kérdést szavazás által eldöntetni.

De minthogy az 5 órától 8³/₄ óráig folyó ülés alatt, az akadémiai tagok elszédtek, és a vitába belefáradtak, a szavazás foganatosítására nem maradt határozatképes szám, és így ez ügyben határozat nem hozhatván, az ülés eloszlott.

Tagajánlások.

Az Ügyrend 12. §-a értelmében 1883. évi márczius 31-ig a következő tagajánlások adtak be:

Az I-ső osztály részéről.

1. Jókai Mór tiszteleti tagúl ajánlva

S z á s z K á r o l y rendes tagtól.

Ha az Ügyrend 12. §-ának azon szabálya alól, mely szerint minden tagajánlást »a magyar nyelven kifejtett tényleges és folytonos tudományos (vagy irodalmi) munkásság kimutatásával és az ajánlott irodalmi munkáinak felsorolásával kell írásban indokolni« — kivétel megengedhető volna, azt hiszem, Jókaival szemben lehetne annak helye.

Jókai negyven év óta szolgálja tollával az irodalmat; első regénye: a Hétköznapiak s a most folyó Damokosok közt a folytonos munkásság negyven éve fekszik, mely termékenységből és sikerekben csaknem páratlan a világirodalomban. Mint elbeszélő, nemcsak itthon örvend közkedveltségnek, hanem a külföld által is el van ismerve. Munkái német, angol, francia, svéd, orosz, lengyel, dán stb. nyelvű fordításokban szereztek becsületet és dicsőséget nemcsak szerzőjüknek, hanem a magyar névnek is. Fantáziája bejárta az ismert és ismeretlen világokat, bámulatra ragadta az olvasók százezereit. Az ábrándvilág megnépesült alkotásaival s a magyar élet, néhány nagy regényében és számos kis elbeszélésében, tipikus kifejezést nyert. Előadásának bűbája meghódítja azokat is, kiknek tárgyai, meséi s jellemei, — a történeti és az élethűség ellen kifogásaik vannak. Humora prizmaként szórja sugarait és gyöngyeit.

A szépirodalom minden ágában egyenkint többen dolgozott, mint azok, kik egyiknek vagy másiknak szentelték egész életüket. Munkái egész könyvtár; s bár a regény és elbeszélés a tulnyomó, mint dráma- és versköltő is nagy sikereket aratott.

Le kell mondanom arról, hogy műveit mind elősoroljam. De ki nem ismeri a Magyar Nábobot és Kárpáti Zoltánt, Erdély aranykorát s az Új földesurat, a Politikai divatokat, a Fekete gyémántokat, a Kőszívű ember fiait stb. stb.? Ki nem ismeri kisebb elbeszélései közül Sonkolyi Gergelyt, Az örmény és családját, A kalózkirályt — s annyi más után a Dekameront, mely tíz kötetben száz novellát foglal magában? Drámái közül csak Dózsa Györgyöt, Könyves Kálmánt, Manlius Sinistert s Miltont említsem. Mint versíró, a Kakas Márton költeményei két kötetén kívül — melyek közt annyi megkapó, alkalom- s időszerű, lelkes és humoros — még egy csomó alkalmi verssel mutatta meg, hogy az alkalmiség nem zárja ki a költészetet.

De elég.

Hogy tiszteleti tagnak ajánlom őt, a rendes tagot, az Alapszabályok 14. §-ával indokolom, mely a tiszteleti tagok qualificatióját így határozza meg: »*vagy* oly tudománypártoló hazafiak közül választandók, kiknek megnyerése által az Akadémia díszsjava öregbédését várhatja. *vagy* oly jeles tudósok és írók közül, kik a tudomány (s irodalom) vagy az Akadémia körül érdemeket szereztek.« Jókait akármelyik *vagy*

szerint megilleti e megtiszteltetés; társadalmi állása, mint országgyűlési képviselő, a Szent István-rend lovagja, a Petőfi-társaság s a Hirlapírók egyesületének elnöke stb. az első —; irodalmi, ritka terjedelmű és hatású munkássága a második szempont szerint esik a mérlegbe. Az Akadémia mindenesetre nemcsak őt, hanem magát is megtisztelteti, őt tiszteleti tagjává választván.

Utoljára hagytam még egy — az I. osztályt különösen érdeklő tekintetet. Évenként megújúl osztályunkban a Teleki-pályázat, melyhez — az Ügyrend 129. §-a szerint — tiszteleti tag elnöklete kívántatik. S megessett legközelebről is, hogy más osztályokból kellett fölkeríteni az elnöklő tiszteleti tagot. Osztályunkban összesen hat lévén a tiszt. tagok száma, méltányos, hogy ezek hárma széptudományi s szépirodalmi legyen.

2. Gróf Kuun Géza tiszteleti tagúl ajánlva

V á m b é r y Á r m i n rendes tagtól.

Gróf Kuun Géza születési rangja és társadalmi állásánál fogva tudományos testületünknek már csak azért is diszére válik, mert komoly irodalmi törekvésével a mai magyar főúri osztály körében dicséretes kivételképen kitűnik.

A lefolyt 15 év alatt tollából kikerült dolgozatok, komoly tudományos iránya és ernyedetlen szorgalmáról fényes tanuságot tesznek. Nem is említve kisebb értekezéseit, — mint »A gyökök elméletéről«, »A sémi névszó viszonyairól«, »A sémi magánhangzókról és azoknak megjelölése módjáról«, »Adalékok Krim történetéhez« stb, melyekből kitűnik, hogy a tudós szerző az általános nyelvészet, a keleti nyelvek és a keleti népek története körében beható tanulmányokat tett; — itt leginkább a »Codex Cumanicus Bibliothecae ad templum divi Marci Venetarum« című legújabb munkájára hívom fel a tek. Akadémia figyelmét, mint olyan munkára, mely hazai irodalmunk és a magyar szellemi törekvésnek becsületére válik. A kúnok eme közel 600 éves nyelvemléke megfejtését Klaproth, Hammer és Blau Ottó megkísérelték ugyan, de egyiköknek sem sikerült, részint a szövegnek diplomatikai hűséggel való kiadásában, részint a nyelv-kincs tüzetes meghatározása és értelmezése ügyében, oly sikeresen eljárni, mint gróf Kuun Gézának. Ezt nemcsak csekélységem mint turkolog és hontársa, hanem Pavet de Courteille a nagyhírű francia orientalista a Journal Asiatique-ban is elismeri, ki nem bírja eléggé dicsérni tudós hazánkfiának tágas nyelvismeretét és kutató szellemét. Úgy hiszem tehát, hogy mi is csak az igazságnak hódolunk, ha gróf Kuun Gézát, említett érdemeiért, tiszteleti tagnak proponáljuk.

3. Lévy József rendes tagúl ajánlva

a) G y u l a i P á l rendes tagtól.

Lévy József akad. levelező tag, a Kisfaludy-Társaság tagja, Borsodmegye főjegyzője, mint költő és stilista kitűnő helyet foglal el irodalmunkban. Lyrai költeményei, melyek kétszer voltak összegyűjtve: 1852-ben, 1856-ban s ezelőtt két évvel egy teljes gyűjteményben is megjelentek (Lévy József összes költeményei. Két kötet. Buda-Pest, 1881). a legnemesebb érzések kifejezései, tiszta, szabatos formában. Élő költőink között alig van valaki, a kinek annyira hatalmában volna a nyelv és rhythmus ereje. Mint műfordító is kitűnő; Shakespeare- és Molière-fordításai, melyek a Kisfaludy-Társaság kiadásában jelentek meg, legjobb fordításaink közé tartoznak. De nem kevesebb sikerrel fordította le Burns, Longfellow, Béranger néhány kitűnő költeményét. valamint Senecának is egyik prózai művét (Vigasztalás Marciához. Budapest. 1874)

A Kisfaludy-Társaságban tartott emlékbeszédei, a régi »Pesti Napló«-ban, »Figyelő«-ben, »Koszorú«-ban, »Budapesti Szemlé«-ben megjelent irodalmi tanulmányai és kritikái, mint prózairót is jelesnek tüntetik föl. E mellett mindig tevékeny részt vett az I. osztály költői és aesthetikai pályázatai bíráló bizottságaiban.

b) ajánlva V a d n a i K á r o l y levelező tagtól.

Noha Lévy József lev. tag ismert neve s költői és szépprózai munkálkodása fölösse teszi a tüzetes indokolást, de a fennálló rendszabály értelmében el kell mondanom az okokat, legalább röviden, melyek ez ajánlásra buzdítanak.

Lévy, föllépése-, vagyis a negyvenes évek közepe óta, az igaz magyar költészetnek hangban, nyelvben és tartalomban egyik legjelesb képviselője. Nemcsak abban művész, hogy forma és tartalom mindig összhangoznak nála, hanem ízlése és nyelve által is. Továbbá mint stílista a legkitűnőbbek közé tartozik, akár emlékbeszédet, akár aesthetikai dolgozatot ír. Mint műfordító, nemcsak a francia és angol költők számos világhírű költeményét ültette át nyelvünkre, oly jelesen, hogy a tartalmi hűség megtartása mellett, fordításai az eredeti művek hatásával bírnak, hanem a magyar Shakespeare teljessé és jelessé tételéhez is több darabbal járult. A műgond, mely minden leírt sorát jellemzi, s mely soha sem csap át mesterkéeltségbe, egyaránt kitünteti őt akár kötött, akár kötetlen nyelven ír. S ez már maga is oly irodalmi erény, mely napjainkban mindinkább ritkúl. Az első osztály széptudományi részének mindig különös tekintettel kell lenni kitüntetései osztásánál azokra, kik a forma és nyelv művészei. S e tekintet motiválja legerősebben ajánlatomat.

4. Szarvas Gábor rendes tagúl ajánlva

a) J o a n n o v i c s G y ö r g y tiszteleti tagtól.

Szarvas Gábor, a »Magyar Nyelvőr« szerkesztője, az Akadémiának 1871. óta levelező tagja. Azóta részint az ülésekben olvasott fel a magyar nyelvészetet tárgyzó értekezéseket, részint a »Magyar Nyelvőr«-ben közölt és közöl folyvást számos dolgozatot, behatóan és kiváló szakértelemmel tárgyalván leginkább a nyelv gyakorlati használatára vonatkozó különféle kérdéseket.

A nyelvészet terén ily nagy mértékben és ilyen sikerrel kifejtett munkásságot tekintve, szükségtelennek tartom a részletekbe bocsátkozást; és ha művei közül néhányat mindamellett is kiemelek ezúttal, teszem ezt csupán csak figyelemébresztés végett.

Ilyenek: a magyar igeidőkről írt, az Akadémiától jutalmazott, terjedelmes munkája; — a csángó magyarok nyelvéről közölt adatok, a melyeket ott, a csángóklakta földön ellesett e nép ajkairól. — Az ik-es igékről szóló cikksorozat. — Az orthologia eljárásának igazolására írt számos cikkek, a melyekkel, bármennyire különbözőzenek is e részben a nézetek, Szarvas Gábor kétségkívül nagyban elősegítette számos kérdésnek a tisztába hozatalát.

Az Akadémia kebelében évek hosszú során át kifejtett tevékenységét e szerint nagy buzgalommal és kiváló sikerrel folytatott nyelvmívelésnek tartom; és ez méltóvá teszi őt arra, hogy a M. T. Akadémia rendes tagjai sorában foglaljon helyet.

b) ajánlva B u d e n z J ó z s e f rendes tagtól.

Szarvas Gábor 1871. óta, hogy az I. osztálynak tagja, a magyar nyelvtudomány terén szintoly fáradhatatlanúl, mint sikeresen működött. Munkásságának hatása sokkal

híresebbé vált, semhogy most annak minden egyes részleteit elő kellene sorolnom; csak annyit emelek ki, hogy főleg őt, mint a Magyar Nyelvőr szerkesztőjét illeti annak érdeme, hogy most magyar nyelvészeti kérdések iránt országszerte, kivált a fiatalabb nemzedék közt, élénk érdeklődés uralkodik, s hogy sokan a népnyelv sajátosságait megfigyelik s annak kellő ismeretére adatokat gyűjtenek. Nem kevésbé fontos Szarvas Gábornak azon munkássága, melyet a nyelvtörténeti tanulmány ügyében kifejtett, kivált mint a »Nyelvtörténeti Szótár« terjedelmes munkálatainak főtisztázója és vezetője.

Levelező tagsága óta a következő nagyobb dolgozatokat írta (a melyek nyelvemlék-tanulmányra, népnyelvismeretre, szóeredetnyomozásra s egyes nyelvészeti kérdésekre vonatkoznak):

1. *A Ferencz-legenda.* (Nyelvőr I. kötet).
2. *A magyar nyelvbeli idegen szók.* (U. o. II. köt.)
3. *A moldvai csángó nyelv.* (U. o. III. k.)
4. *Az ik-es ragozás kérdése* (U. o. III. k.)
5. *A nyelvújítás apologiája.* (U. o. IV. k.)
6. *A szlavóniai tájszólás.* (U. o. V. k.)
7. *A magyar nyelv szótára.* (U. o. VII. k.)
8. *Ballagi Mór és a magyar nyelv.* (U. o. X. k.)
9. *Miklošich: A magyar nyelvbeli szláv szók.* (U. o. XI. k.)

5. Szász Béla levelező tagúl ajánlva

Beöthy Zsolt levelező tagtól.

Szász Béla, a kolozsvári tudományegyetem nyilvános rendes tanára, a költői, széptudományi és bölcséleti irodalom mezején szerzett elismerésre méltó érdemeket. Verseinek 1883. megjelent gyűjteményét a közönség és kritika egyenlő elismeréssel fogadta. E költeményeket, még pedig úgy hazafias ódáit, mint a családéletre vonatkozó verseit, az érzés igazsága és melegsége, a gondolatok tisztasága s a forma kiváló nemes-sége, szépsége, magyarossága tüntetik ki. Néhány műfordítása igazán mesteri technikát tanúsít. Enyélgése humoros költeményeiben s szatirájában ép oly nemes, mint ódáinak páthosza. Érző lélek és művelt szellem alkotásai, mely a szépnek elméletével is behatóan foglalkozott. Fischer Kunót ő ismertette legsikeresebb buzgalommal irodalmunkban. Lefordította emlékbeszédét Fichte felett s érdekes átdolgozásban mutatta be Faust-tanulmányát (Budapesti Szemle, 1865. 8. füz.) Az Akadémia könyvkiadó vállalata számára lefordította Stuart Mill három kötetes logikáját. Szépprózai fordításaiban is (Thakeray Edmond Henrikje és Négy Györgye) finom izlésű, tiszta nyelvű, jeles stilisztának bizonyította magát, míg a cigány költészetéről írt legújabb tanulmánya együtt tünteti föl benne a kiváló készségű aeszthetikust és szerencsés műfordítót.

A II. osztály részéről.

1. Deák Farkas rendes tagúl ajánlva

Ipolyi Arnold rendes tagtól.

A mióta Deák Farkast az Akadémia levelező taggá választotta, e kitüntetés nemcsak megtiszteltetésnek, hanem kötelességnek is tekintette, s az Akadémia ügyeiben több érdeklődéssel, szeretettel, lelkiismeretességgel, pontossággal nálánál senkisésem járt

el. Minden belügyében, minden tudományos vagy belügyi kérdés megvitatásában lelkiismeretesen részt vett, s ez érdeklődés eszközlé, hogy különböző bizottságokba beválasztott. A Széchenyi munkáinak kiadásával megbízott albizottságnak, a nemzetgazdasági, a történelmi, az archaeologiai bizottságoknak egyik legpontosabb tagja : s széles körű szakismerete lehetővé teszi, hogy mindazokban hasznos szolgálatokat tegyen. Rendes tagnak pedig fő kötelessége, hogy az Akadémia életében érvényesítse ismereteit, tehetségeit. s a mit e téren már eddigelé Deák tett, azzal érdemessé tette magát arra, hogy mint rendes tag szélesebb, tágasabb munkakört nyerjen.

De a mily arányban vett részt az Akadémia beléletében, épen oly arányban vett részt annak irodalmi munkálkodásában. Nemcsak az Akadémiában tartott számos értekezése, hanem az Akadémia megbízásából eszközölt kiadásai is igazolják ezt : mint ezt munkáinak ide mellékelt sorozatából láthatni.

A mai magyar történetírásnak egyik buzgó és kiváló tagja, s nem legkisebb érdeme e részben, hogy nemcsak a beltörténetet magát, hanem annak mellékágait is cultiválja. Egyszerre forráskiadó és feldolgozó, archaeolog és nemzetgazda. Nem hanyagolja el az egyes történeti kérdéseket s előszeretettel dolgozik egyik-másik történelmi kérdés tisztába hozatalán, ki csak nem rég egy évben két pályadíjat nyert : egyet az Akadémiában s egyet a Történelmi Társulatban. A Századoknak és Archaeologiai Értesítőnek éveken át egyik legmunkásabb belső dolgozótársa, s a mellékelt kimutatásban fel nem hozott számos apró értekezéssel értékesíté a folyóiratok becsét. Nem legkisebb érdeme, hogy feldolgozásaiban a szép formára és a források lehető teljes feldolgozására törekszik.

Ha tehát a rendes tagok megválasztásánál az irodalmi érdemeken felül az is jó ajánló, hogy az ajánlottnak eddigi előléte kezességet nyújt arra, hogy az illető az Akadémia életében tevékeny részt fog venni, e kettős czímen Deák Farkas megérdemli hogy rendes taggá választassék.

Deák Farkas akadémiai levelező tag *történeti művei* :

I. **Értekezések a »Századok«-ban.**

1. A gróf Wass család levéltára és a gyekei siremlék.
2. A gróf Csákyak kassai levéltára és az erdélyi fejedelmek levelezései.
3. Wesselényi Ferencz gyilkossági vád alatt.
4. A széki merénylet. (Báthori Gábor ellen. 1611.)
5. Gróf Csáky Ferencz házassága.
6. Gróf Vay Ádám berkeszi levéltára.
7. A radványi könyvtár.

II. **Emlékbeszéddek :** 1. Szalai Ágoston felett. 2. gróf Mikó Imre felett. 3. gróf Wasss Samu felett. 4. Csengery Antal felett. 5. gróf Teleki Domokos felett. 6. báró Radvánszky Antal felett. Részint az Akadémiában, részint a Történelmi társulatban.

III. **Értekezések a magyar tudományos Akadémiában :**

1. Nagyvárad elvesztése (székfoglaló.)
2. A Wesselényi család őseiről.
3. Nagy Csáky István élete.
4. A magyar hölgyek leveleiről.
5. A zománcozás történetéhez.

IV. Nagyobb művek.

1. Nemzetgazdaság története Magyarországon. 1866.
2. Fogságom története (mert 5 évig fogoly volt.) 1869.
3. Wesselényi Anna élete. 1875.
4. Magyar hölgyek levelei (500 levél) 1879.
5. Tököli Imre okiratai, levelei. 1881.
6. Gróf Wesselényi Ferencz nádor jellemrajza, (a Történelmi társulat kettős díjjal tüntette ki.) 1882.
7. Báthori Zsófia. Korrajz. 1882.
8. Egy főúr a XVII. században (az Akadémia pályadíjjal koszorúzta). 1883.
9. Sajtó alatt van a Bujdosók levéltára. 1883.

2. Csontos János levelező tagúl ajánlva

Wenzel Gusztáv rendes tagtól.

Csontos János, a Nemzeti Múzeum könyvtára segédőrének s a M. Történelmi Társulat választmányi tagjának, tudományos munkássága, hazai multunk, a mohácsi vésznapi előtti szellemi életének felvilágosítására, tehát történetünk oly részére van irányozva, mely európai fontossággal bír ugyan, melynek művelődési és cultural viszonyai azonban még nagy homályban vannak, sőt önálló felfogás szerinti mélyebb kutatások és tanulmányozások tárgyává még alig tétettek. Csontos tehát itt nagy részben mint úttörő tűnik fel, kinek kutatásai már eddig nevezetes eredményekhez vezettek, s kitől jövőben is a hazai tudományosság még sokat, igen sokat várhat.

Kutatásainak négy irányát különböztetem meg:

1. Általános palaeographikus tanulmányokat;
2. Magyarország szellemi életének történetére vonatkozó kutatásokat;
3. A haza régi bibliographiájának megismerését és megismertetését;
4. Mátvás király világhírű könyvtárának, illetőleg az u. n. Corvin-codexek minél teljesebb megismertetését és valódi tudományos értékük szerinti méltatását.

Az elsőnek tekintetében, Csontosiban egy alaposan képesített, és a középkor s a renaissance korának íásaiban, melyeket nemcsak használni, hanem a tudomány érdekében hasznosítani is mesteri ügyességgel tud, járatos fiatal tudóst birunk. Ezen ügyességét ő nemcsak okleveleknek eredeti példányok utáni kiadásában (pl. mikor a N. Múzeum irattárában őrzött gyűjteményekből nagyobb számú okleveleket a »Hazai Okmánytárban«, az »Anjoukori Okmánytárban« stb. közölt) és a M. Történelmi Társulat vidéki gyűlései alkalmával (a Századok szerint ugyanis 1878. a kassai, 1879. a marosvásárhelyi és 1881. az eperjesi kiránduláskor) általános elismeréssel tanúsította; hanem még sokkal nagyobb haszonnal bizonyította azt azon külföldi utazásoknál, melyeket ő a Magyarországot érdeklő codexek fölkeresése és megvizsgálása céljából Európa nevezetesebb könyvtárainak helyeire tett (a mennyire tudom: Konstantinápolyba, Krakkóba, Velenzébe, Veronába, Modenába, Parmába, Ferrarába, Bolognába, Münchenbe, Augsburgba, Nürnbergbe, Bázalbe, Boroszlóba, Wolfenbüttelbe, Drezdába, Lipcsébe, Prágába, Raudnitzba, Brünnebe, Olmüczbe, Szalczburgba, Linczebe, Lambachba, Göttweyba és Mölkbe). Ő maga örömmel beszélt nekem, hogy e könyvtárakban vagy 25,000 középkori kéziratot átvizsgált, és pedig ezek közt számos, hazánkat érdek-

lőt, s hogy két ismeretlen Corvin-codexet, egy ismeretlen magyar codexet és egy ismeretlen Vitéz-codexet, mely Váradon iratott, talált. A herceg Lobjowitz raudnitzai könyvtárában talált ismeretlen codexet 1879-ben különös vizsgálódás tárgyává tette; és mint szemtanú beszélhetem el, hogy nem csekély számú kéziratot, melyek az említett könyvtárak néhányától, az ő kérése következtében, használás végett ide küldettek, a N. Múzeum helyiségeiben láttam, s egynek, mely engem különösen érdekelt (a Nagy Lajos királyunktól alapított pécsi egyetemen egykor használatban volt), én magam hasznát vettem.

A fenn jelzett *második* irányra nézve, Csontosinak éppen említett tanulmányai még fontosabbak. Erről bővebb tudósítást nyújtanak számos értekezései a »Magyar Könyvszemle« című folyóiratban, melyet a M. N. Múzeum könyvtára közrebocsát. Ezen folyóirat Magyarországi régibb kulturai életére nézve a legbecsesebb organumoknak egyike. Eddig (1876. óta) hét évfolyama jelent meg; Csontos pedig kezdetben annak egyik főmunkatársa volt s 1879. október óta szerkesztője. Különben Csontosinak részvétele a Budapesten 1882. tartott magyar országos könyvkiállításnak szervezésében, rendezésében és leírásában is ez iránti érdemeiről tanúskodik, s bizvást mondhatom, hogy 1874. óta kifejtett munkássága a N. Múzeumnál és az irodalom terén világosan bizonyítja, hogy minden igyekezete oda irányúl, hogy hazánk középkor- és renaissance-kori kulturai történetét minél alaposabban és többoldalúlag művelje, mely igyekezetének évről-évre több és jelesebb eredménye mutatkozik.

A középkor- és renaissance-kori magyarországi bibliographiának Csontos a terem-tője. Ő a középkori könyvmásolók és betűfestők kérdését először indította meg Magyarországra nézve (M. Könyvszemle 1879: 42. 134. s 279. II. és 1881: 205. s 289. II.) s midőn illet egészen ismeretlen 88-at fedezett föl, és már 100-nál többet constatált, egyszersmind tiszta is hozta; — ő egyes nevezetesebb régibb írók emlékét újította meg, egyes fontosabb régi magyarországi codexeket ismertetett meg, a Magyarországon 1526. előtt létezett könyvtárak kérdését világosította fel; s néhány, hazánkban még létező könyvtárnak, pl. a pesti és pozsonyi ferenczrendiek könyvtárának átvizsgálása által, és egyéb tanulmányainak alapján új szempontokat állapított meg, melyek szerint régibb bibliographiánkat méltatnunk kell. A magyarországi középkori könyvtárak történetéről eredeti források alapján nagyobb-szerű munkát készít.

Végre Csontosnak a Corvinák körüli érdemeit különösen kell hangsúlyoznom.

Toldy irodalomtörténetében a Corvina maradványairól általános képet nyerünk, s Rómer az általa felkutatott Corvin-codexek számát 84-re tette. Csontos ekkor már 112 kétségtelen Corvin-codexet derített fel és ismertetett meg. Ez azon kérdés, melylyel ő folyton-folyvást foglalkozik s kezdve 1877-től, mikor Konstantinápolyból nagyobb számmal kerültek vissza Corvin-codexek, hazánkban és a külföld előtt ismételve és ismételve szólalt fel érdekemben. Különben e tárgyban nagyobb munkán, t. i. a Corvina bibliographiájának pragmatikus történetén dolgozik, mely ha elkészülend, bizony azt lehet várni, hogy ezen kérdésben, melyre nézve ő most mint specialista méltányol-tatik, európai auctoritássá lesz.

A tek. Akadémia, tagjainak választásában két tekintetet tart szeme előtt: a jelölteknek eddigi irodalmi munkásságát, és azon reményt, melyet jövőre nyújtanak. Első tekintetben a választás által elismerését fejezi ki, másodikban buzdítás által akar hatni.

Csontosira mind a két tekintetet lehet alkalmazni.

Eddigi irodalmi munkássága nagyjából hazai folyóiratokban nyilvánult, névszerint a Könyvszemlében, a Századokban, a Literarische Berichtében stb.; a töle megjelent értekezések számát összeszámítván, 38 értekezést találtam. Ezekben mindazáltal nemcsak a mennyiséget, hanem a minőséget is szemügyre kell vennünk, minőségöknél fogva pedig felfogásra nézve önállóak, és kifejtésre nézve további munkásságra alapot nyújtanak.

Mint önálló munkája jelent meg:

1. *A Konstantinápolyból visszaérkezett Corvin-codexek ismertetése.* Budapest, 1877.
2. *A budapesti 1882-ki országos könyvkiállítás latin kéziratai.* Budapest, 1882.

A külföldi irodalom is, névszerint Petzholdt: »Neue Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekwissenschaft« nagy elismeréssel nyilatkozik Csontosiról.

Azonban hasonló tekintetbe vételt érdemel azon nemes lelkesedése, melylyel a haza kulturai történetéhez viseltetik, s melytől — az eddigi előzményeket tekintve — a legjelesebb eredményeket lehet várni.

3. Felméri Lajos levelező tagúl ajánlva

Brassai Sámuel rendes tagtól.

Felméri Lajos kolozsvári egyetemi tanár irodalmi munkásságáról fényesen tanúskodik dolgozatainak ide mellékelt névsora. Csak azt teszem hozzá, hogy egyikök sem fordítás, se nem compilatio, hanem mindenike széles tapasztalás, beható tanulmány és érett megfontolás eredménye. Hazai irodalmunknak a nevelés-tanítási szakban tetemes gyarapítására szolgálnak és maradandó díszére válnak Felméri Lajos iratai.

Irodalmi dolgozatai:

Az iskolázás jelene Angolországban, két nagy kötet. I. köt. Népoktatás; II. köt. közép- és felsőoktatás. Budapest, 1881.

Úti levelek Skóciából, egy kötet. Sárospatak, 1870.

A deismus iránya és hatása (philos. tört. pályanyertes értekezés) Budapest, a Prot. egyházi és isk. lap. 1865. és 66-iki folyamában.

Mill Stuart rectori székfoglaló beszéde a St. andrewsi egyetemen, jegyzetekkel kísérve a Prot. egyh. és isk. lap 1868-iki folyamában.

A középiskolai philos. tanítás »Sárospataki füzetek« 1870-iki folyamában.

A vallásos érzet és a vallás, psychol. tanulmány a Ballagi Mór szerkesztette Prot. Egyház és isk. lap 1873-ik folyama januári számaiban.

Ember és állat, psychol. tanulmány, az Athenaeum 1873-iki folyamában.

Bain Sándor és legújabb műve. (Body and Mind) az Athenaeum 1874-iki folyamában.

Az illusio, psychol. tanulmány, az Athenaeum 1874-iki folyamában.

Rousseau, psychol. tanulmány, az Erdélyi Múzeum 1874-iki folyamában.

A politikai nevelésről. Erdélyi Múzeum 1874-iki nov. füzet.

A nevelés Amerikában. Erd. Múzeum 1875. jún. füzet.

A család mi volt és mivé lett? (A házi nevelés multja és jelene) »Otthon« 1875. szeptemberi füzete.

Utazás a szobában, (oktatás a psychologia alapfogalmaiban) »Néptanítók Lapja« 1875. júl.—decz. számaiban.

A középiskolai reformról. Erd. Múz. 1876. 6-ik füzet.

Népmvelés és néptanítók Angolországban. »Néptanítók Lapja« 1877. 8 és 9. szám.
Árny- és fényképek a népiskolázásban. »Néptanítók Lapja« 1878.

A philosophia és a philosophiai tudományok jelene. »Erd. Múzeum« 1878-ik folyam.
Apáczai Csere J., Brunswick F. és Hongrie cz. cikkek F. Buisson »Dictionnaire de Pédagogie«-jében.

Utilismus a nevelésben a »Havi Szemle« 1879. aug. füzetében.

»*Austria*« és »*Hungary*« cím alatt közoktatásügyi szemlék a Kiddle és Scheme szerkesztette »*Yearbook of Education*« 1879. kötetében.

Heredity and Education az »*Educator's News*« 1879-iki folyamában.

Oxford és Cambridge (tanulmány) a Budapesti Szemle 1881. jún. és júl. füzetében.

Nevelés és társadalom tanulmány a »Középisk. Szemle« 1882. január és febr. füzeteiben.

Az iskolai fegyvergyakorlatok és a nemzeti nevelés, a »Középisk. Szemle« 1882. szeptbr. füzetében.

Népiskolázás az erdélyi részeken ezelőtt száz esztendővel. Négy közlemény, a »Néptanítók Lapja« 1882-ik folyamában.

Nőnevelésünk bajai és társaséletünk, tanulmány. Kolozsvártt, 1883.

Ezekon kívül számos könyvismertetés és közmívelődési cikk a »Pesti Napló«, Hon«, »Ellenőr«, »Nemzet«, »Magyar Tanügy«, »Középisk. tanáregyl. közlöny«, »Fővárosi Lapok«, »Család és Iskola«, »Prot. egyház és isk. lap«, »Keresztény Magvető«, — továbbá a »*Journal of Education*«, »*Educational News*«, »*Revue Internationale de l'Enseignement*« különböző évfolyamaiban.

4. Földes (Weisz) Béla levelező tagúl ajánlva

Kautz Gyula rendes tagtól.

Földes (Weisz) Béla, jogtudor és egyetemi tanár, részint mint statisztikai és nemzetgazdasági író, részint mint a nevezett két szaknak gyakorlati irányban, s különösen több év óta, mint Akadémiánk nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának tagja és jegyzője s előbbrevivője, legelső sorban érdemesítette magát arra, hogy Akadémiánk tagjai közé fölvétessék. Földes egy egész sorozatát írta és tette közzé a jeles értekezéseknek, monographiáknak, s rendszeresb dolgozatoknak, a melyek mind a tudomány jelen színvonalának felelnek meg; részben a szak igazi gazdagítását képezik, s szerzőjüket a külföldön is ismeretessé s méltatott íróvá tették.

Végül megemlítem még, hogy Földes Béla ur több, Akadémiánk által díj-koszorózott munkálatot is adott ki; s a »Budapesti Szemle« szerkesztőségében, valamint akadémiái kiadványok sajtó alá rendezésében s névszerint a nemzetgazdasági bizottság »Értekezéseinek« közzététele körül is folyton tevékeny munkásságot fejt ki; s mindezért egyedüli elismerést és jutalmat abban lelne, ha tagjaink sorába fölvétnék.

5. Hampel József levelező tagúl ajánlva

Torma Károly rendes tagtól.

Dr. Hampel József a m. n. múzeum régiségosztályának üre s az egyetemen az ókor-történetének ny. rk. tanára.

Tizenhárom év óta a m. n. múzeum tisztviselője lévén, a magyarországi régészeti mozgalmakban, a régészet tudományos fejlődésében actualis részt vett. Az 1876-ki űsrégészeti congressusban, mint annak egyik titkára vett részt. 1878-tól

egész 1881-ig az országos régészeti s embertani társulat titkára volt s annak lendületében kiváló része van. 1881-ben a főváros megbízásából az ó-budai római fürdő rendszeres felásatával tünt fel, — és méltán. Az egyetemen előbb, mint a régészet- s éremtan, utóbb mint az ókori történet tanára tanított és tanít most is. A hazai régészet mellett teljes színvonalán áll az európai régiség s műtörténeti tudománynak, s ismeri Európa majdnem valamennyi kiváló múzeumát. Munkáinak sorozata:

A báni méltóság, eredetétől kezdve napjainkig. Pest, 1868.

Aquincum történeti vázlata. I. Pest, 1871.

A szabolcsmegyei múzeum, rövid utasítással vidéki múzeumok berendezésére. Pest, 1871.

Antiquités préhistoriques de la Hongrie. Két kötet. 1876.

Catalogue de l'exposition préhistorique des musées de province et des collections particulières de la Hongrie. Budapest, 1876.

Archäologisch-epigraphischer Bericht aus Ungarn. Benndorf-Hirschfeld Arch.-epigr. Mittheilungen-eiben. Bécs, 1877.

A magyarhoni régészeti leletek repertoriuma. I—II. közlemény. 1878. és 1880.

Jelentés az 1881. papföldi ásításokról, 1881.

Azonkívül az Arch. Értesítő eddigi 16 évfolyama majd minden füzetében kisebb-nagyobb tanulmányokat közlött, legutóbb 1880. s 1882-ben e folyóirat jókora részét ő írta, valamint számos hazai s külföldi szaklapba dolgozott. Így például a Fischer-féle nagy dísz-vállalatban — Ausztria-Magyarország történeti vonatkozású helyei — Aquincumról írt.

1882—1883-ban a m. n. múzeum régiségosztálya fölötté gazdag gyűjteményének nagy gyakorlottságot igénylő és fáradságos rendezését s felállítását fejezte be, és pedig oly kitűnő szakértelemmel, hogy e nevezetes gyűjteményt immár az európai legrendezettebb s legjobban felállított régiségtárak közé sorozhatni. S e tudományi tekintetben nagy fontosságú s majdnem teljes idejét igénybe vevő munkálkodása mellett elkészíté és sajtó alá bocsátotta a nemzetközi anthropologiai s ősrégészeti congressus VIII. (budapesti) ülése Comptes Rendus-jének II. kötetét is, melyben hazánk bronzkori emlékeit, egy 20 ny. ívet meghaladó művében állította össze s ismerteti oly eruditióval, hogy e művét a hazai archaeologia méltán legkiválóbb termékei közé sorozhatni.

6. Hegedüs Sándor levelező tagúl ajánlva

Kautz Gyula rendes tagtól.

Hegedüs Sándor országgyűlési képviselő, publicistikus fiatalabb íróink s különösen a nemzetgazdaság és statisztika tudományával foglalkozó szakférfiaink egyik jelesbje, a ki több év óta ernyedetlen buzgalommal, sikerrel és kitartással munkálkodik a nevezett szakok mindegyikében, többrendbeli, részint nagyobb s rendszeresb dolgozattal (minő például az Önkormányzati Pénzügy stb.), részint tudományos folyóiratokban közzétett »Értekezéseivel« alapos tájékozottságú, tárgyán teljesen uralkodó szakmívelőkép ismertette meg magát; s oly férfiú, kinek az Akadémia levelező tagjai közé való fölvétele testületünknek s az általunk képviselt és ápolat érdekeknek minden tekintetben díszére válnék, illetőleg támogatására szolgálna.

7. Kővári László levelező tagúl ajánlva

Szabó Károly rendes tagtól.

Kővári László nevét több mint 40 éven át folytatott írói munkásság tette a hazában ismertté. Attól fogva, hogy 1841-ben »Székelyhonról« című munkájával fölépített s 1847-ben »Erdély statisztikája« I. kötetét kiadta, fáradhatatlan szorgalommal munkálkodott Erdély politikai történelmének megírásán, s úttörő, maig is keresett munkákkal járult Erdély műveltségtörténelmének földterítéséhez. 1852-ben jelent meg »Erdély régiségei« című munkája, mely »Erdély építészeti emlékei« cím alatt 1866-ban bővített és javított kiadást ért; 1853-ban adta ki »Erdély földje ritkaságait«, 1854-ben »Erdély nevezetesebb családait«, 1860-ban »Viselet és szokások a fejedelmek korában« című munkáját, melyek a források gondos tanulmányozásával, sőt a hozzáférhető levéltárak adatainak is felhasználásával, az olvasó közönségre nézve élvezetes modorban vannak kidolgozva. E munkákat az elnyomatás korszakában, midőn nemzetünk multjában keresett vigasztalást és reményt, a nagy közönség élénk érdeklődéssel fogadta, s a szaktudós, Erdély multjával foglalkozva, maig sem mellőzheti. Legnevezetesebb munkája azonban »Erdély története« 6 kötetben (1859—1866), melynek mintegy kiegészítő részét képezi az 1861-ben megjelent »Erdély története 1841-ben«, a hozzá mellékelte Okmánytárral együtt.

Nem említve folyóiratokban megjelent számos történelmi cikkeit, szerkesztői működését, s a biztosítási ügyről közzé teendő nagyszerű munkáját, melynek megírásán évek óta lankadatlan szorgalommal dolgozik, csak a felsorolt művek is oly terjedelmű munkásságról tanúskodnak, mely Kővárit, mint a nemzeti tudományos irodalom buzgó művelőjét teljesen érdemessé teszi az Akadémia által nyújtandó elismerő megtiszteltetésre.

8. Lang Lajos levelező tagúl ajánlva

Tóth Lőrincz rendes tagtól.

Lang Lajos országgyűlési képviselő, a m. k. tudomány-egyetemnél a statisztika r. tanára, ki ott néhai társunk Konek Sándor helyét foglalta el s már előbb a közgazdaság s pénzügytan magántanára volt. Az »Ellenőr« című nagy lap s ennek a »Hon«-nal történt egyesülése után a »Nemzet« volt szerkesztője, ki e lapokat nagybecsű nemzetgazdasági cikkekkel látta el, s oly nemes és komoly szellemben szerkesztette, mint ezt minden hírlapnál óhajtanók látni, hogy a journalistika, hivatásának megféleljen. Legújabbán a »Nemzet«-ben a napi renden levő nagyfontosságú kérdés »A Minimum és Homestead« felett tett közzé terjedelmesb s kiváló tudományos értékű cikksorozatot.

Önálló nagy munkája : A közgazdasági tudomány rendszere. Első rész : A közgazdaság elmélete. 1882. A többi részek következnek.

Lang Lajos a kir. m. egyetemi statisztikai tanszéken Konek Sándor helyét foglalván el, kívánatos, hogy ugyanezen jeles társunk helyét az Akadémiában is pótolja, — a mit kitűnő képességétől és erélyétől biztosan remélvén s a legnagyobb eredményeket, a statisztika és nemzetgazdaság terén, munkásságától igaz meggyőződéssel várván, őt a tisztelt osztály és Akadémia figyelmébe, most már ismételve ajánlom.

Báró Nyáry Jenő levelező tagúl ajánlva

Majláth Béla levelező tagtól.

Hivatkozással a M. T. Akadémia Ügyrendjének V. szakasza 13. §-ára, Nyáry Jenő bárót, az országos embertani és régészeti társulat másodelnökét, a magyar történelmi, a magyar heraldikai és genealogiai társulat igazgató választmányának, a békésmegyei régészeti és művelődéstörténelmi, a felsőmagyarországi múzeumegylet s a tiszafüredi régészeti egyesület tiszteletbeli tagját, mint a ki már eddigi tudományos irodalmi működése által az ősrégészet terén nemcsak ismertté tette nevét, de úgy eszközölt ásatásaival, mint a magyar nemzeti múzeumban letéteményezett s közszemlére kiállított ősrégészeti gyűjteményével, s kivált a hazai leletek között tömegesen felfedezett öntő-minták bemutatása által, a hazai szakirodalomban méltó feltűnést gerjesztett, s az 1876. évi budapesti régészeti kiállítás alkalmával a külföldi tudósok elismerésében is részesült; s különösen a múlt 1882. évben megjelent s a M. T. Akadémiának régészeti bizottsága által kiadott s »Az aggteleki barlang«-ról szóló monographikus nagy munkájával, az ősrégészeti szakirodalmat, műve tudományos belbecsének alapján, előbbre vitte: van szerencsém fönnemlített Nyáry Jenő bárót, mint a M. T. Akadémia régészeti bizottságának tagját, a M. T. Akadémia II. osztályának megválasztandó levelező tagúl, úgy a fönnebbiek, mint az alább következők alapján ajánlani.

Folytonos irodalmi munkásságát a következőkben sorolom elő:

1. Századok 1869. évi folyam: »*Régészeti jelentés.*«
2. Századok 1870. évi folyam: »*Az ó-báthi pogány vár.*«
3. Archaeologiai Értesítő III. kötet: »*A lapújtói pogány temető.*«
4. U. o. III. kötet: »*Hontmegyei kőeszközök.*«
5. U. o. III. kötet: »*A pilini régiségekről.*«
6. U. o. IV. kötet: »*A domaházi halmokról.*«
7. U. o. VI. kötet: »*A sőregi várhegyen talált régiségek.*«
8. Archaeologiai Közlemények IX. kötet: »*A pilini Leshegyen talált csontvázakról.*«
9. Compte Rendu 1876. I. kötet: »*Les hommes de l'age de la pierre dans la caverne d'Aggtelek.*«
10. »*A sajó-gömöri bronce-leletekről.*«
11. »*Az aggteleki barlang mint őskori temető.*«

Jelenleg munka alatt van: »*Magyarország selyemtermelésének története.*«

10. Pulszky Károly levelező tagúl ajánlva

Torma Károly rendes tagtól.

Dr. Pulszky Károly az országos képtár őre, az egyetemen a képző- és iparművészetek történetének magántanára, az Archaeologiai Értesítő szerkesztője s az országos régészeti és embertani társulat titkára.

Az 1873-iki bécsi világkiállítás alkalmával az iparművészeti múzeum t. titkárává neveztetett ki, s mint ilyen, a gyűjteményeket megalkotta, s két ízben állította fel rendszeresen, szem előtt tartván az intézet tudományos rendeltetését; 1877-től fogva egyszersmind az intézet őre is volt. Az Akadémia megbízásából szerkesztvén az

Archaeologiai Értesítőt — annak jókora részét maga írván meg, — e szaklapból legértelmesebb és legérdekesebb folyóirataink egyikét teremtette meg. A műtörténelemnek Magyarországon egyik kiválóbb művelője. A művészeti s tudományos mozgalmakban kitűnő részt vesz. — Munkáinak sorozata :

Beiträge zu Raphaels Studium der Antiken. 1877.

Kalaúz az iparművészeti múzeum gyűjteményeihez. 1877.

Az orsz. iparművészeti múzeum kalaúza. 1878.

A magyar házi-ipar diszítványai. 1879.

Az Arch. Értesítő 1878—82. évi folyamaiban s külön is: »Régiséggyűjtemények a párisi világkiállításon,« »Iparművészeti jegyzetek Erdélyből,« »Az esztergomi főegyház kincstára« s »Raphael Santi az országos képtárban,« »Kérdések a magyar agyarművesség történetéhez« és »Renaissance-kori emlékek« című nagyobb tanulmányai jelentek meg; mely munkálkodásból kitűnik, hogy a hazai iparművészetek történetét tervszerűen előkészíti s így ezek nem tekinthetők pusztán adatközléseknek, hanem összefüggő egészeknek, melyek összegyűjtve már is tekintélyes kötetet képeznének.

Satyrstatue aus Bronze im British Muzeum. Az Archäologische Zeitungban. 1879.

Az Akadémia könyvkiadó vállalatának megbízásából fordította Symonds Renaissance történetét, melyből két kötet már megjelent.

Az országos képtár katalógusa. 1881.

Az orsz. könyvkiállításon a Corvin-codexek festésével foglalkozott behatóbban, s ebbeli tanulmánya a kiállítás kalaúzában jelent meg.

Sajtó alatt van következő műve: »Landes-Gemälde-Galerie in Budapest. Deutsche, Niederländische und Französische Meister.«

Sajtókészen áll s még a jelen évben megjelenik következő (30 ny. ívnyi) munkája: »Az országos képtár magyarász lajtroma.«

11. Thallóczy Lajos levelező tagúl ajánlva

bá r ó K e m é n y G á b o r levelező tagtúl.

Dr. Thallóczy Lajos m. kir. levéltári fogalmazó, egyetemi magántanár. a Magyar Történelmi Társulat segédtitkára, a Régészeti Társulat választmányi tagja. az újabb történetíró iskola egyik kiválóbb és tehetségesebb tagja. Közel egy évtized óta ernyedetlen szorgalommal és buzgalommal működik a történetírás terén. Mint segéd-szerkesztő a Századok és Archaeologiai Értesítő mellett, hamar megtanulta ismerni az irodalmi fegyelmet, az egyéni ambíció törekvéseit alárendelni azoknak a törekvéseknek, melyek magasabb cél elérését tűzik ki. Kitartó szorgalmat s erős judiciumot, gyors átpillantást s tiszta felfogást egyesít széles látkörrel. Gazdag nyelvismerete képessé teszi, hogy a hazaiakon kívül a külföldi forrásokat is figyelembe vegye. Ezeknek köszönheti aztán, hogy miután az idegen forrásokat is tanulmányozhatja, abban, a mit ír, magasabb szempontokra tud emelkedni. Az Akadémia, mely kivált utolsó időben maga is ezen irány felé gravitál, az ilyen irányban törekvő munkás kéznek nagy hasznát veheti. De több oldalú működése mellett is Thallóczy távol van a polyhistorok gyalogságaitól: mert ő főképp egy, nálunk egészen elhanyagolt téren érvényesíti tehetéseit. Főképp hazánk kereskedelmi s anyagi történetének tanulmányozására vetette

magát; — ennek pedig hazánkra nézve nagy gyakorlati haszna lehet. Ebből a szempontból óhajtom én, hogy az Akadémia aegise alatt ily irányu tanulmányainak több tért nyerhessen, ebből a szempontból körünkben ő hiányt fogván pótolni, tagtársaim figyelmébe melegen ajánlom.

Ide csatolom munkái lajstromát:

Ö n á l l ó m ű v e k :

Apaí Mihály udvara, 1878.

A kamara haszna története, 1879.

Vasvári Pál és a pesti egyetemi ifjuság 1848—184/9-ig. 1882.

Utazás a Levantében s a magyarországi keleti kereskedelem története (Okmány-tárral, képekkel) 1882.

N a g y o b b é r t e k e z é s e i :

Abaújszármegye közgazdasági viszonyai 1427-ben. Kassa. 1879. (A m. egyleti Évkönyvben).

Metternich emlékiratai. (Budapesti Szemle).

Gr. Benyovszky Móricz s tengeri kereskedelmi tervei, 1880. Nemzetgazdasági Szemle. (Külön is.)

Guthkeled István. 1881. (Arch. Ért.)

Magyar fegyverekről 1881. (U. o.)

A bosnyák czimer és zászlókérdés, 1881. (U. o.)

Apaí Mihály fogarasi kincstára. (U. o.) 1878.

XVIII. évszázadbéli érmészeti adatok. (U. o.) 1878.

Budaváros pecsétje 1402. (U. o.) 1878.

A budavári főtemplom kincsei. (U. o.) 1878.

Bethlen Gábor érmeleési intézkedései. (U. o.) 1878.

Érmészeti, pecsétani s fegyvertani kisebb közlések és könyvismertetések, majd minden számban. (U. o. 1878.)

A Rajcsányi-féle czimer és kéziratgyűjtemény. (U. o. 1878.)

Bukaresti régiséggyűjteményekről. (U. o. 1879.)

Garai és Elefánty két XIV. századbéli pecsét. (U. o. 1879.)

A Drugeth-család czimeréhez. (U. o. 1879.)

Szepestii czéhpecsétek. (U. o. 1879.)

A zágrábi pénzverde forgalma 1525-ben (Arch. Ért. 1879.)

Erdélyi művelődés-tört. vázlatok a XVII. század végén. (U. o. 1879.)

A váradi Sz. László templom restauratiója 1699. (U. o. 1879.)

Könyvismertetések minden számban.

Magyar ágyú a XV. századból. (U. o. 1880.)

Bosnyák mausoleumok. (U. o. 1880.)

Ugyanaz dalmátul megjelent a zárai Náródne Noviné-ban. 1880. decz. (Két számban.)

Bírálatok a bécsi érem-folyóíratról. (U. o. 1880.)

Rupp Jakab életrajza. (Vasárnapi Ujság. 1879.)

Fejéregyháza s a budai ásatások. (U. o. 1880.)

A Croy-irodalom. (M. Könyvszemle. 1876.)

Corvin-codexekről. (U. o. 1877.)

Petőfi Sándor könyvtára. (U. o. 1881.)

1. Apafi Mihály könyvtára. (U. o. 1881.)

Magyar érem-értékekről. (Arch. Ért. 1877.)

Erdélyi ötvösök s Bornemisza Anna. (U. o. 1877.)

A szentendre-pomázi kőhegy, mint a buda-visegrádi útvonal egyik vánhelye. (U. o. 1877.)

Karácsonyi ajándékok a XVII. században. (U. o. 1877.)

Könyvismertetések minden számban.

A ducatról. (Arch. Ért. 1878.)

Magyar pénz és pecsétani adatok. (U. o. 1878.)

Tengeri támadások Fiume ellen. (Vasárnapi Ujság, 1881.)

Az aggteleki régészeti ásatások. (U. o.)

Számos történeti és régészeti érdekű tanulmánya jelent meg a szakfolyóiratokban elszórva.

188³/₄-ban beutazta európai s ázsiai Oroszország nagy részét s útjáról a »Nemzet«-ben számos ethnographiai érdekű rajzot közölt. Az útjában gyűjtött nagybecsű anyag feldolgozásával a kereskedelmi miniszter bizta meg.

Előbbi tanulmányi útjaiban a balkáni félszigeten, az illető népek állapotát vizsgálta s e részben tett s a kereskedelmi minisztérium által kiadott nagyterjedelmű jelentése tetszéssel találkozott.

Az Akadémia megbízásából másodmagával a XVI. század magyar közgazdasági forrásait állítja össze.

A III. osztály részéről.

1. Konkoly Thege Miklós tiszteleti tagúl ajánlva

a) Szily Kálmán rendes tagtól.

Konkoly Miklós Akadémiánk legszorgalmasabb, legbuzgóbb levelező tagjai közé tartozik. Alig 7—8 év alatt nem kevesebb mint 35 nagyterjedelmű csillagászati dolgozatot tett közzé az Akadémia »Mathematikai Értekezései« sorozatában (III. kötet 2. füzet; V. kötet 8., 9., 10. füzet; VI. kötet 1., 2., 8., 9., 10. füzet; VII. kötet 1., 2., 3., 4., 7., 11., 12., 13., 14. füzet; VIII. kötet 1., 2., 4., 5., 6., 7. füzet; IX. kötet 1., 4., 5., 6., 7., 8. füzet és a 3 utolsó sajtó alatt.)

Konkoly kizárólag a szemléleti vagyis empirikus astronomiára és a gyakorlati műszertanra tömöríti össze egész munkásságát. Mint rendkívül ügyes észlelő és a műszertan egyik legalaposabb ismerője, Európaszerte ismeretes.

De mindezeknél nagyobbak Konkolynak azon érdemei, melyeket a hazai tudományosság körül szerzett magának. Ő a múlt évtized elején, mikor Magyarországon egyetlenegy csillagvizsgáló hely sem volt, már mikor a régiiek elpusztúlva vagy elnéptelenedve álltak, saját birtokán, saját költségén egy derék astrophysikai observatoriumot állított, és felszerelte azt igen ügyesen összeválasztott, nagyértékű mű-

szerekkel, tudományoszerető urainknak követésre méltó példát, és a fiatal buvároknak észlelések tételére alkalmat adva. És mi több, az ó-gyallai observatorium még ez idén Budapestre lesz átszállítva és lehetővé lesz téve, a mit az állam eddig újra meg újra kénytelen volt elhalasztani, hogy ifjaink, kik a csillagászathoz kedvet éreznek, az első gyakorlati bevezetésben, hazánk fővárosában is részesülhessenek.

b) Tiszteleti (esetleg rendes) tagúl ajánlva T ö r ö k J ó z s e f r. tagtól.

Konkoly Miklós hazánkban a csillagászatnak legfőbb képviselője és fáradhatatlan művelője. Az általa saját költségén Ó-Gyallán épített és a kor igényeinek megfelelőleg felszerelt csillagdában szakadatlanul folytatja megfigyeléseit s azokat már eddig elé négy vaskos kötetben tette közzé, melyek Hálléban Schmiedt H. W.-nél jelentek meg, ily czím alatt: »*Beobachtungen, angestellt am astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla.*« Ezen évkönyvek a napfoltok megfigyelését, csillagászati megfigyeléseket, az üstökösök spectrumainak megfigyelését, az állócsillagok és hullócsillagok spectrumainak megfigyelését, a villámok spectrumainak megfigyelését és számos astrophysikai megfigyeléseket tartalmaznak.

A jelen év január havában jelent meg egy önálló, 57 ívre terjedő munkája 345 ábrával, ily czím alatt: »*Praktische Anleitung zur Anstellung astronomischer Beobachtungen.*« Vierweg & Sohn-nál Braunschweigban.

Egyes értekezései megjelentek:

1. A londoni Royal Astronomical Society irataiban.
2. A Observatory angol folyóiratban.
3. A Bulletin hebdomadaire de l'association scientifique de France-ban.
4. Az Astronomische Nachrichten;
5. A Wochenschrift für Astronomie;
6. Carl's physikalisches Repertorium;
7. A Centralzeitung für Optik und Mechanik;
8. A Naturforscher című folyóiratokban.

A M. T. Akadémiában tartott s nyomtatásban is megjelent értekezéseinek száma 35-re rúg.

Ezen kiváló érdemeinél fogva a Royal Astronomical Society, az Astronomische Gesellschaft s a Militärisch-Wissenschaftlicher Verein tiszteleti tagjává választotta; a góthai nagyherceg pedig a góthai csillagda igazgatói állomására hívta meg, mely állomást azonban, hazájának kívánván szolgálni, el nem fogadta.

A kinek tudományos érdemeit a külföld ennyire méltányolta, azt hiszem, hogy az osztály s illetőleg a M. T. Akadémiának érdekében áll, elismeréssel adózni.

2. Bárá Eötvös Loránd rendes tagúl ajánlva

Szily K á l m á n rendes tagtól.

Eötvös 1873. óta levelező tag s 1878. óta a matematikai és természettudományi bizottság előadója; a tud. egyetemen a természettan ny. r. tanára s a physikai intézet főnöke. Kiváló előszeretettel foglalkozik az elektromosság tanával és a kapillaris tünemények elméleti és kísérleti tanulmányozásával. E nembeli vizsgálódásai már eddig is kiváló figyelemre méltók s ha teljesen be lesznek fejezve, új fényt fognak

deríteni a kapillaritás elméletére. Akadémiai értekezései közül csak a főbbeket említem fel, mint tényleges és folytonos tudományos munkássága tanubizonyosságait.

1. Új módszer a capillaritas tüneténeinek vizsgálatára. (Akad. Értes. és Műeg. Lapok.)

2. Az elektromos sűrítő lánczatokról. (Értes.)

3. Az elektromos sűrítés egy új módjáról. (Értes.)

4. Újabb tanulmányok a capillaritas terén. (Akad. Értek.)

5. Egy új elektro-capillar mozgatóról. (Akad. Értek.)

6. Tanulmányok a folyadékhártyák feszültségéről (Akad. Értek.)

3. Fodor József rendes tagúl ajánlva

a) B a l o g h K á l m á n rendes tagtól.

Fodor József I. tag hazánkban első, ki a közegészségtant tudományosan műveli, s ezt nem csupán akképp teszi, hogy a külföldnek e szakban tett vívmányait itt nálunk megismertesse, s azoknak viszonyaink között lehető alkalmazását buzgón sürgesse; hanem egyszersmind szakmájában, mint bűvár, önálló vizsgálatokat tesz, melyek külföldön szintén kedvező fogadtatásban részesülnek és elismeréssel találkoznak. Különösen meg kell itt említenem Fodor József I. tagnak egészségügyi kutatásait, melyek 32 $\frac{1}{2}$ nyomtatott íven a tek. Akadémia kiadványai között jelentek meg, német fordításban pedig Vierweg által adattak ki. E terjedelmes munkában a szerző tárgyiasan kutatja azon tényezőket, melyek a talajban, vízben és levegőben találhatók, s a járványosan előjövő fertőző betegségeket okozhatják. A szerző ezen vizsgálataiban azon inductív utat követi, melyet a természettudományok művelésében már régóta alkalmaznak, s a kórtanban és közegészségtanban szintén követni kell, ha a betegségek okait kideríteni s azokat hatástalanokká tenni akarjuk. A szerzőnek továbbá más érdekes dolgozatai vannak, melyek alább olvashatók s általa, levelező taggá történt megválasztása óta, tétettek közzé.

Fodor József levelező tag továbbá nem csupán szakembereket érdeklő, szigorún tudományos munkálatokat tesz közzé, hanem egyszersmind az »Orvosi Hetilap« mellett megjelenő közegészségtani folyóiratot szerkeszti, s a közegészségtan népszerűsítését célzó cikkek is jelentek meg tőle.

Az ajánlottak ezenkívül érdeme, hogy szakmája fejlesztésének előmozdítása végett tanítványaira buzditólag hat, kik közül már többen, úgy magyar, mint német nyelven jó dolgozatokat bocsátottak közre. Ez legjobb reményt nyújt arra, hogy közegészségtani irodalmunk mindinkább virágzásnak fog indulni, a mi tudományos és nemzetgazdasági tekintetben egyaránt nagy fontosságu.

Fodor József tr., akad. lev. tag irodalmi munkássága 1877-től számítva:

1. Egészségtani kutatások a levegőt, talajt és vizet illetőleg. Megjelent a m. t.

Akad. kiadásában 1880—1-ben. Három rész; 32 $\frac{1}{2}$ nyomt. ív, 13 táblával.

2. Hygienische Untersuchungen über Luft, Boden und Wasser. Kiadta Vieweg, Braunschweig-ban. 1881—82. 33 ív, 13 táblával s egy rajzzal.

3. A Közegészségügy. Hivatalos jelentés a párisi 1878-ki kiállitásról. Kiadta a földm., ipar- és keresk. m. k. miniszter. Hatodfél nagy octáv.

4. Az egészséges házról és lakásról. Három népszerű előadás. Kiadta a k. m. term. tud. társulat. 1877. 8 ív, 14 ábra.

5. Das gesunde Haus und die gesunde Wohnung. Kiadta Vieweg, Braunschweigban. 1878.
6. A szénélegről, egészségi tekintetben. Orvosi Hetilap. 1880.
7. Das Kohlenoxyd in seinen Beziehungen zur Gesundheit. Vierteljahrschr. f. öff. Gesundh. wesen. 1880.
8. Über Luftheizungen. Előadás a német közegészségi s egészségügyi technikai társulatok közös gyűlésén, Bécsben, 1881-ben. Megjelent a Deutsche Vierteljahrschr. f. öff. Ges. wesen 1881-ki folyamában.
9. A légfűtésről. Orvosi Hetilap közegészségügyi mellékletében. 1881.
10. Magyarország közegészségügyéről. Jelentések Trefort Ágoston miniszter felszólítása alkalmából. A »Nemzet« 1882-ki számaiban.
11. A lakási viszonyok befolyásáról a typhus- és cholérára. Akad. székfoglaló értekezés. Előadatott a m. t. Akad. III. oszt. ülésén. 1882.
12. Szerkeszti az Orvosi Hetilap »Közegészségügy és törvényszéki orvostan« című mellék lapját, a melyben számos rövidebb cikket közölt.
13. Szerkeszti (Szily Kálmán és Paszlavszky József társaságában) a term. tud. Közlönyt, a melyben több cikket közölt.
14. Intézetéből, a vezetése alatt dolgozóktól számos tudományos értekezés jelent meg, magyar és német szaklapokban, 1879—82-ig.
15. Magyar és német szaklapokban több rövidebb cikk, (ismertetés, bírálat) jelent meg tőle.

b) ajánlva T ö r ö k J ó z s e f rendes tagtól.

Dr. Fodor József, a budapesti egyetemen a közegészségtan és orvosi rendszertan nyilvános rendes tanára, mióta az egyetemen tanszékét elfoglalta, fáradhatatlanul buzgólkodott a közegészségtan újabb irányát hazánkban meghonosítani s működése által a hazai elhanyagolt közegészségügynek igen örvendetes lendületet adott, mi által enyészhetetlen érdemeket szerzett magának. Tanári kiváló működése mellett híven szolgált az irodalmat. Nem tekintve az Akadémia nagyjutalmával koszorúzott művét, melyért 1878-ban levelező tagúl választatott, azóta számos nevezetes munka jelent meg tőle. (Lásd az előbbi ajánlást.)

4. Hunyady Jenő rendes tagúl ajánlva

S z i l y K á l m á n rendes tagtól.

Hunyady szakképzettsége s magyar nyelven kifejtett tényleges és folytonos tudományos munkássága kiviláglik matematikai értekezéseinek hosszú sorozatából, melyeket levelező taggá lett választása óta bocsátott közre s melyekből itt csak a főbbeket említem föl :

- »A pólus és a polárok ; a viszonyos polárok elve« (Math. Ért. I.)
- »A kúpszeleten fekvő hat pont feltételi egyenleteinek különböző alakjáról.«
Két értekezés. (Math. Ért. IV. és V. köt.)
- »Apollonius feladata a gömbfelületen« (Math. Ért. V.)
- »A Möbius-féle kritériumokról a kúpszeletek elméletében« (Math. Ért. VII.)
- »A másodfokú görbék és felületek meghatározásáról.« (U. o. VII.)
- »Tételek azon determinánsokról, melyek elemei adjungált rendszerek elemeiből vannak componálva.« (U. o. VII.)
- »Tételek a componált determinánsok egy különös neméről.« (U. o. VII.)

- »A Steiner-féle kritériumról a kúpszeletek elméletében.« (U. o. VII.)
- »A pontokból vagy érintőkből és a conjugált háromszögből meghatározott kúpszelet nemének eldöntésére szolgáló kritériumok.« (U. o. VII.)
- »Egy negyedrendű felületről.« (U. o. VIII.)
- »Néhány determináns-egyenletről.« (U. o. IX.)
- »A geometria linearis rokonságairól.« (Értesítő XVIII.)
- »A kúpszeletsereg középpontjainak geometriai helye.« (Math. Értesítő. I. köt.)
- »Desargues tétele a perspectiv háromszögekről.« (Műegyetemi Lapok).
- »A determinánsok elméletéhez.« (U. o.)
- »Apollonius feladatának megoldásához.« (U. o.)

Az itt felsorolt értekezések legnagyobb része első rangú német vagy francia matematikai folyóiratokban is megjelent. S minthogy némelyek közülök nehéz és addig megoldatlan problémák elegáns megfejtését foglalták magokban, s a matematikai tudomány előbbre vitelére szolgáltak, ma már klasszikus kézikönyvekben (Baltzer : Analyt. Geom.) is megérdemelt méltatásra találnak.

5. Kerpely Antal rendes tagúl ajánlva

W a r t h a V i n c z e levelező tagtól.

Kerpely 1877. óta, mely évben levelező tagúl választott, nemcsak önálló művek és becses értekezések közrebocsátása, hanem az által is nagy érdemeket szerzett, hogy a gyakorlat terére lépve, a hazai vasipar fejlesztésére, bő ismereteinél és állásánál fogva, a legfontosabb befolyást gyakorolja.

Az önálló művek között, melyeket Kerpely 1877. óta közrebocsátott, mindenek előtt fölemlítem :

1. »Magyarország vaskövei és terményei« című munkáját, melyet szerző a Természettudományi Társulat megbízásából írt. (Megjelent németül is.) E munkát a M. T. Akadémia a Marczibányi-jutalommal tüntette ki.

2. »A vas kémiai alkata és keménysége közötti vonatkozások.« (Székfoglaló értekezés.)

3. »A vaspálya-sínek főbb tulajdonságaira vonatkozó kísérletek és tanulmányok.« 1878. Selmeecz.

4. Szerkeszti a »Bányászat és Kohászat«-ot, melyből most már a 16. évfolyam jelenik meg.

A külföld elismerését, a következő nagy munkák biztosítják számára :

5. »Bericht über die Fortschritte der Eisenkunde«, mely 1880-ig be van fejezve.

6. »Die Anlage und Einrichtung der Eisenhütten«, melynek 5-ik füzeté 1880-ban jelent meg, atlaszszal együtt.

7. »Eisen und Stahl auf der Weltausstellung in Paris 1878.« Leipzig, 1879.

Végre számos más értekezés magyar, német és angol szaklapokban közölve.

6. Krenner S. József rendes tagúl ajánlva

S z a b ó J ó z s e f rendes tagtól.

Dr. Krenner S. József úr már 1874. óta mint levelező tag is folytonos és jeles szakmunkásságot folytat. A M. Nemzeti Múzeum ásványtani osztályának öre lévén,

azon magas rangra, e gyűjteményt, melynek az világszerte örvend, nagyrészt az ő buzgóssága és kezdeményezése juttatta. Működik mint tanár is a polytechnikumon, és mint buvár a szakirodalomban, hol nemcsak honunkra, hanem az általános tudományra nézve becses közleményei évről-évre halmozódnak.

Dolgozik a kir. m. Természettudományi Társulat megbízásából egy nagyszabású ásványtani munkán: »Magyarország ásványai« nagyrészt saját tanulmányának alapján, melynek több részletét egyes közlésekben a szakemberek már ismerik.

Mint rendes tag is fog a tudomány előbbre viteléhez járulni, és így az Akadémia díszére válni.

7. Wartha Vincze rendes tagú ajánlva

T h a n K á r o l y rendes tagtól.

Warthának értékesebb tudományos dolgozatai, azokon kívül, melyeknek alapján 1873-ban levelező taggá választott, a következők:

1. A silicatok alkotásáról. 1873.
2. A borban levő cukor meghatározásáról. 1873.
3. A Jordanitról. 1873.
4. Előzetes közlemény egy állandó normállángról, 1874.
5. A Bunsen-féle jégcaloriméterről, Schuller társaságában. 1875.
6. A lakmusz festő anyagáról. 1876.
7. A nyomás hatása az égés tünetéire. 1876.
8. Über eine eigenthümliche Art von Dampfkessel-explosion 1876. Dingl. p. Jour.
9. Hőmennyiség-mérések, Schuller A. társaságában. 1877.
10. A zsadányi meteorkő elemzése. 1878.
11. Belföldi kőszénfajok vizsgálata. 1879. Önálló füz. 62.
12. A víz keménységének egyszerű meghatározásáról, 1880.
13. A borból fejlődő gőzök eldurranásáról, 1880.
14. Utasítás az ivó-vizeknek megvizsgálására. 32 l. 1880. Budapest, Weissmann testvérekénél.
15. Hivatalos jelentés a Párizsban 1878-ban tartott egyetemes kiállításról. 1879.
Vegyészeti ipar (fényképészet, készítmények, készülékek) fűtő és világító eszközök és készülékek. 1879. összesen 69 lap.
16. A magyar borról. Term. tud. Közlöny. 148. füz. 20. l. 1881.

E dolgozatok tanúskodnak arról, hogy szerzőjük szaktudománya körében folytonosan foglalkozik buvárlatokkal, melyek a tudományt előmozdítják. Az értekezések nagyobb része nemcsak tudományos belbecscsel bír, hanem tanúságot tesz arról is, hogy szerzőjük kiváló észlelő képességét és terjedelmes tudományos ismereteit buzgósággal használja fel a buvárkodás, valamint a gyakorlat feladatainak helyes megoldására. Dolgozatai a legjobb hírű külföldi folyóiratokban is megjelentek és elismerést nyertek.

Tanári működése, buzgóssága az új műegyetemi intézetek szerkesztése és berendezése körül, valamint a természettudományok terjesztésében; végre tevékenysége tudományos társulataink kebelében, továbbá a hivatalos és szerkesztői téren annyira ismeretese, hogy elégséges azokat e helyen egyszerűen felemlítenem.

8. Entz Géza levelező tagúl ajánlva

Frivaldszky János rendes tagtól.

Dr. Entz Géza úr, jelenleg a kolozsvári m. k. tudományegyetemen az állattan és összehasonlító boncztan ny. r. tanára, az állattani tudományok, nevezetesen pedig a legalsóbb osztályú állatok Rhizopodae (gyöklábuak) szorgalmas s hazánkban egyedüli speciális művelője, az orvosi tudományokat a budapesti tud. egyetemen végzé s tudori oklevele elnyerése után tanársegéd volt dr. Margó Tivadar úr, az állat- s összehasonlító boncztan ny. r. tanára oldalánál, honnét a kolozs-monostori gazdasági tanintézethez a növény- s állattani tanszék tanárának neveztetett ki, míg végre az 1872. évben a megnyílt kolozsvári m. k. tudomány-egyetemen az állattan s összehasonlító boncztan ny. r. tanára lett, hol nagy buzgalmat fejtett ki az állattani tudományok terjesztése, megkedveltetése s művelése tekintetében.

Dr. Entz Géza, jeles tanári működése mellett, az állattani irodalomnak is szorgalmas munkása; számos úgy általános érdekű, mint pedig speciális szakmájú dolgozatai közül a következőket említem meg:

1. A rovarok a természet háztartásában. (Természet. 1871.)
2. A szőlőtő paizstetve. *Lecanium vitis* L. (Borászati Füzetek. 1872.)
3. Adalék a Chytridium-félék ismeretéhez. *Rhizidium Euglenae* Braun. (Értekezések a természettud. kör. III. 1873. 13. sz.)
4. A tordai és szamosfalvi sóstavak ázalag faunája, 2 táblával. (A magyar orvosok és természetvizsg. XVIII. nagygyűl. Munk. 1875.)
5. Viszontélődiék, együttétkezők s élődiék az állatországbán. (Kolozsv. természettud. Értesítő. 1876.)
6. Nehány, moha alatt élő gyöklábuakról. (Rhizopodák.) (U. o.)
7. Az alsóbbrendű állatoknál előforduló levélzöld-testeescskék természetéről. (U. o. 1876.)
8. A szamosfalvi sóstóban élő gyöklábuakról (Rhizopoda), 2 táblával. (Természetrাজi Füzetek. 1877.)
9. A szigetépítő virág-állatokról (Orvos-term.-tud. Értesítő, 1877.)
10. Nehány szó a tengeri amoebákról. (Term.-rajzi Füzetek. 1877.)
11. A gastraeadák jelenleg élő képviselőiről. (Orv.-term. tud. Ért. 1877.)
12. A *Pelobates fuscus*-nak hazánkban való előfordulásáról, s még néhány szó a magyarországi békafélékről. (Term. r. füzetek. 1878.)
13. A szamosfalvi sóstó néhány ázalagáról, 3 táblával. (U. o.)
14. A bivaly garat- és bázrsing-izomzatában előforduló óriási orsóalakú psorospermia-tömlőkről. (Orv.-term. Értesítő, 1878.)
15. Zur Gasenentwicklung in Protoplasma lebender Petrozoen. (Zoolog. Anzeiger. 1878.)
16. Stein legújabb nagy ázalagtani munkájáról. (Kolozsvári orvos-természettud. Értesítő. 1879.)
17. Az ember megjelenése óta kihalt s a napjainkban kihalásnak indúlt emlősökről (U. o.)
18. Egy Kolozsvárott fogott skorpió s néhány szó a skorpióknak hazánkban való előfordulásáról. (U. o. 1880.)
19. Az ősökre való visszacsésnek (atavismus) egy érdekes esete. (U. o.)

20. Ueber die Natur der »Chlorophyllkörperchen« niederer Thiere. (Biolog. Centralblatt. 1. Jahrg. 1882.)

21. A láthatatlan világról. (Kolozsv. Orvos-term. tud. Értesítő. 1881.)

E számos közleményből, különösen a gyöklábúak (Rhizopodae) és az ázalagok (Infusoria) osztályába tartozó állatokról közlött értekezései igen becses anyagot szolgáltatnak hazánk állattani ismeretéhez, miután nemcsak több új fajnak és három új nemnek leírását foglalják magokban, hanem ez állatok életmódjára vonatkozó észleleteit is. E legalsóbb osztályú állatok monographiájának megírásával bizatott meg a Természettudományi Társulat által, s az első általános rész már sajtókészen áll. Jelenleg dr. Entz Géza úr a híres nápolyi zoologiai stacionál, a magas kormány segélyezése mellett tanulmányozza a tengeri fauna alakjait s ezek élet- és boncztanát s így ez irányban is gyarapítván ismereteit, reményleni lehet, hogy azokat hazánkban érvényesíteni fogja.

9. Klein Gyula levelező tagúl ajánlva

Jurányi Lajos rendes tagtól.

Ajánlatomnak alapjául szolgál az, hogy Klein Gyula úr, a műegyetemen a növénytan nyilván. r. tanára, a növénytan terén önálló kutatásaiból eredt dolgozatai által szakirodalmunkat számos és oly becses munkákkal gyarapította, melyek — idegen nyelven is megjelenvén — a külföld első rangú szaktudósai előtt is méltánylásra találtak. Ezenkívül a növénytani ismeretek népszerűsítése és terjesztése körül is igen elismerésre méltó buzgóságot és tevékenységet fejt ki. Dolgozatai, melyek mind a tudományos növénytan körében mozognak, a következők:

A Pilobolus gombának fejlődése és alakjai. M. T. Akad. Érték. 1871. 8. sz. (Ugyanez németül: Pringsheim Jahrb. f. wissen. Bot. VIII.)

Mikologische Mittheilungen. Verh. d. Zool. Bot. Verein. Wien. XX. kötet.

Néhány Floridea krystalloidjairól. U. o. 1871. 11. sz. (Ugyanez németül: Flora 1871. 11. sz.)

A Coniferák gyökereinek boncztana. U. o. 1872. (Ugyanez németül: Flora. 1872.)

Előleges jelentés a tengeri moszatokra vonatkozólag tett kutatásainak eddigi eredményeiről. Akad. Értesítő. 1877. (Ugyanez németül: Flora 19. és 20. sz.)

A Pinguicula Alpina, mint rovarerő növény. Akad. Érték. 1879. 10. sz. (Ugyanez németül: Cohn: Beiträge zur Biologie der Pflanzen III. köt.)

Újabb adatok a tengeri moszatok krystalloidjairól. U. o. 1879. 19. sz. (Ugyanez németül: Flora 1880. 6. sz.)

A vadgesztenye gyökereinek ismeretéhez. U. o. 1880. 6. sz. (Ugyanez németül: Flora 1880. 10. és 11. sz.)

Adatok az akácza ismeretéhez. Akad. Értesítő. 1880. (Ugyanez németül: Botan. Centralblattban.)

A Pinguicula és Utricularia sejtmagjaiban előforduló krystalloidokról. Akad. Érték. 1881. 3. sz. (Ugyanez németül: Pringsheim Jahrb. f. wissen. Bot. XII.)

Die Krystalloide der Meeresalgen. Pringsheim: Jahrb. f. wiss. Bot. XIII. köt.

Über Sprossung an den Inflorescenz-stielen von Marchantia polymorpha. Botan. Centr. Blatt 1881. 1. sz.

Állat-e a Vampyrella vagy növény? U. o. 1881.

A *Vampyrella* fejlődése és rendszertani állásáról. Előadta a III. osztály 1882. febr. 13-ki ülésén. Németül: Botan. Ztg. 1882. 12. és 13. sz.

Az állat- és a növényország határterületéről. Természettud. Közöny. 151. füz. Ugyanez németül: Biologisches Centralblatt. II. 5. *Vampyrella*, ihre Entwicklung und systematische Stellung. Cassel bei Th. Fischer. 1882. — Ugyanez francziául: Revue scientifique de Montpellier. Tom. II. 1883.

Dolgozataira hivatkozás történi: J. Sachs: Lehrbuch der Botanik, Weiss: Allgemeine Botanik, Ch. Luerssen: Medizinisch-pharmaceutische Botanik, J. Sachs: Vorlesungen über Pflanzenphysiologie.

10. Mocsáry Sándor levelező tagúl ajánlva

a) Frivaldszky János rendes tagtól.

A mult évben szerencsém volt Mocsáry Sándor urat, 1870. óta a M. N. Múzeum állattani osztályának segédörét, és az állattani tudományok, jelesen pedig a hártyaröptű rovarok (Hymenoptera) rendjének buzgó s ügyszólván hazánkban egyedüli művelőjét, a tek. Akadémiának levelező tagúl ajánlani. Ez alkalommal töle részint specialis, részint pedig általános érdekű 55 közleményt soroltam fel, melyekkel a N. Múzeumhoz kinevezetése óta főleg hazai irodalmunkat gyarapította, s a felsoroltak közt kiemeltem különösen két munkáját, u. m. »Ujabb adatok Temesmegye hártyaröptű faunájához« és »A magyar fauna másnejű darázsai« cziműeket; utóbbi az első magánrajz a hártyaröptűekről hazánkban, az első pedig a 9 új fajon kívül számos e szakmára vonatkozó helyreigazításokat és kevésbé ismert fajok leírását tartalmazza. Munkáiban azonfelül 81 hazai s 41 külföldi új fajnak leírását, valamint a helyreigazításokat latinul is közölve, csaknem az összes kiválóbb külföldi szakbuvárok vele érintkezésbe tettek magokat s bizonyos családokra nézve véleményének kikérése végett gyakran fordulnak hozzá, vagy küldenek be neki különféle fajokat, meghatározás végett.

Mocsáry ezóta ismét két jeles munkával gyarapította a hazai és külföldi irodalmat. Egyike ezeknek »A magyar fauna fémadarásai« czimű pályaműve, mely a M. T. Akadémia által a mult évben a Vitéz-féle jutalommal tüntettetett ki s legközelebb mint a M. T. Akadémia III. osztályának külön kiadványa jelent meg, s a külföldön igen szép fogadtatásban részesült, a szakbuvárok részéről. A másiknak a czíme: »Literatura Hymenopterorum« (Természettud. Füzetek. VI. kötet. 1—122. lap), mely a hártyaröptű rovarok világirodalmát foglalja magában, latin bevezetéssel s becses segédeszközül szolgál e szakmával foglalkozó szakbuvároknak.

b) ajánlva Török József rendes tagtól.

Mocsáry Sándor n. múzeumi segédör, már 15 év óta működik az állattani irodalom mezéjén s már eddigelé 57 dolgozata jelent meg részint hazánkban, részint a külföldön s ezek közül 8 terjedelmesebb az Akadémia kiadásában látott napvilágot. E dolgozatok közül — a 122 új európai és ázsiai s mintegy 60 más, kevésbé vagy tévesen smert fajnak leírásán kívül — különösen kiemelendők a következők:

1. *Jellemző adatok Budapest környékének hártyaröptű faunájához.* (Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közmívelődési leírása. I. köt. 1879. 364—386. l.) mely számos, igen becses új adatot tartalmaz a budapesti méhek és darázsok életére, megjelenési idejére s az általuk látogatott virágokat illetőleg, vagy más egyéb biológiai jelenségekre vonatkozólag.

2. *Ujabb adatok Temesmegye hártyarüplői faunájához.* (M. T. Akadémiai matematikai és természettudományi Közlemények. XVI. kötet. 1879. 1—70. l.) melyben 9 új fajon kívül, számos olyan, hazánk faunáját kiválóan jellemző méhfaj van magyar és latin nyelven leírva, melyek eddig vagy csak kevésbé, vagy tévesen voltak ismerve, synonymjaik először összeállítva és biológiailag is megfigyelve.

3. *A magyar fauna másnejű darázsai.* (Hetrogynidae faunae Hungaricae.) M. T. Akadémia Math. és term. Közlemények. XVII. köt. 1880. 1—96. l., mely az első magánrajz hazánkban a hártyaröplüekről.

4. *A magyar fauna fénudarásai.* (Chrysididae faunae Hungaricae.) A M. T. Akadémia által a Vitéz-féle jutalommal (1882) koszorúzott pályamű. (A M. T. Akadémia III. osztályának külön kiadványa. III. Budapest. 1882.) E két utóbbi dolgozat is több és szorgalmas kutatás és önálló tanulmány eredménye, melyek számos tévedést igazítanak helyre, összeállítják gondosan a szerföltött bonyolult synonymiát, melyet ezeknél még senkisé is kísérlet meg.

Mind a 3 utóbbi dolgozat a külföldön igen jó fogadtatásban részesült, s az Akadémiának sok ideig keresett kiadványai leendének. Végre

5. *Literatura Hymenopterorum.* (Természettudományi füzetek. VI. kötet. 1882. 1—122. l.) mely a hártyaröplüek világirodalmát foglalja magában s becses segéd-eszközzül szolgál az e szakmával foglalkozó buvároknek.

Összekötötésben és levelezésben áll Mocsáry csaknem az összes kiválóbb európai szakbuvárokkal, kik bizonyos családokra nézve gyakran fordulnak véleményének kikérése végett s küldenek be hozzá különféle fajokat meghatározás végett. A tudományra nézve új vagy kevésbé ismert dolgokat, munkájában, latin nyelven is közzéteszi, miért is azok a tudomány közkincsévé válhatnak, s napjainkban alig jelenik meg nagyobb munka Európában a Hymenopterákról, melyekben Mocsáry nevével és tudományos munkálkodásának eredményével sűrűn ne találkozunk, mint ezt André és Pérez francia, Kirby angol, Schmiedeknecht latin-német, Gribodo olasz nagy munkái bizonyítják.

A múlt évi akadémiai pályázatnál a beérkezett 4 pályamű közül Mocsáry nyerte el a jutalmat, más két társa dícséretet kapott s kiadásra méltónak ítéltetett. Ez is oly jelenség, mely Mocsáry szorgalma és képessége mellett fényesen bizonyít; s ezek után remélhető, hogy ő továbbra is az Akadémiának munkás tagja leend.

c) ajánlva Ch y z e r K o r n é l levelező tagtól.

Mocsáry nemcsak honi faunánkat derítette föl e téren, hanem a tudományt is sokban előbbre vitte, már eddig is 119 új fajt írván le magyar és latin nyelven, mi által a magyar szakirodalmat a külföld előtt nélkülözhetetlenné tette.

Tavalyi ajánlásom alkalmával volt szerencsém ötvenöt darab állattani dolgozatának jegyzékét részletezve bemutatni, s miután azok elősorolása a múlt évi Értesítő 3. számában a 145. és 146. lapokon foglaltatik, azt itt ismétetni feleslegesnek tartom.

Azóta még két nagyobb s jelentékeny dolgozata jelent meg:

1. *A magyar fauna fénudarásai.* (Chrysididae faunae Hungaricae.) A M. T. Akadémia által a Vitéz-féle jutalommal 1882-ben koszorúzott pályamű. (A M. T. Akadémia III. osztályának külön kiadványa. 1882. III. szám).

E művének megkoszorúzása által, maga a t. Akadémia elismerte Mocsáry elességét és érdemét.

E munka a külföld részéről is a legkedvezőbb fogadtatásban részesült, mert a synonymok gondos tanulmányozása és összeállítása által, melyet eddig még senki sem kísérelt meg, s az európai fajok egy részénél elkövetett tévedések helyreigazítása és a prioritások kimutatása által — úgy, hogy ezentúl 23 fajnak csak a magyarországi 79 faj közül ezentúl más neve lesz, mint volt eddig — az Akadémiának egyik igen keresett kiadványa leendő, nemcsak a hazában, de miután részben latin nyelven is van írva, a külföldi szakemberek előtt is.

2. *Literatura Hymenopterorum*. (Természettrajzi Füzetek. VI. köt. 1882. 122. lap — 7 $\frac{1}{2}$ ív), mely a hymenopterák világirodalmát ismerteti, latin bevezetéssel. E munkát, miután idáig csak mint külön lenyomat jelent meg, van szerencsém ide mellékelve bemutatni.

Ebben a hymenopterák világirodalmának összeállítása régen érzett hiányt tölt be, mintegy 4000 kötet állattani munka ezekre vonatkozó részének összeállítása által. A hymenopterákkal foglalkozó bármely nyelvű entomologus, nélkülözhetetlen segédkönyvet nyert e repertoriumban.

Ily sikeres és eredménydús tevékenység méltán megérdemli a tek. Akadémia elismerését, miért Mocsáry Sándor urat levelező tagúl ajánlani újra: ag bátorodom.

11. Wágner László levelező tagúl ajánlva

Galgóczy Károly levelező tagtól.

Hivatkozva tavalyi előterjesztésemre, melylyel dr. Wágner László műegyetemi tanár urat a M. T. Akadémia III. osztályába levelező tagságra ajánlottam, ezen ajánlósomat, az ott kifejtett indokok alapján, ezúttal annak kiemelésével ismétlem, hogy dr. Wágner László irodalmi érdemeit azóta is szaporította és szaporítja folyvást, miután tanári foglalkozásán kívül, a »Földművelési érdekeink« című gazdasági szaklapot folyvást szerkeszti.

A múlt évi ajánlás így szól:

»Dr. Wágner László mintegy 22 év óta működik már az irodalom, különösen a mezőgazdasági irodalom terén, a hol kifejtett szorgalmáról és kितartásáról első sorban műveinek alábbi jegyzéke tesz tanúbizonyságot.

A magyar kir. József-műegyetemen szintén a mezőgazdasági tudományok nyilvános rendes tanára lévén, a tudomány terjesztését a tanári szószékéről is eredménynyel gyakorolja.

Mellette szól több bel- és külföldi kitüntetés is, melyet részint irodalmi, részint tudományossággal kapcsolt társadalmi működésével már eddigelé is több oldalról kiérdemelt. 1867-ben a párisi, 1872-ben a lyoni, 1873-ban a bécsi világkiállításon foglalkozott királyi biztosi és bíráló bizottsági tag minőségben, gazdasági congressusokon több ízben alelnökséggel is lett megítisztelve, az Országos magyar gazdasági egyesületnek 1877. óta igazgató-választmányi tagja, a párisi Société nationale d' agriculture de France, mely szervezetére megegyez a párisi Académie des sciences levelező tagságával, — a párisi Société d' Acclimatisation magyarországi kültanácsosává, — a Société des agriculteurs de France osztrák-magyar irodalmi képviselőjévé választással tisztelte meg. stb.

Dr. Wagner László irodalmi műveinek jegyzéke.

I. Önálló nagyobb munkák:

A. Gazdasági művek:

1. »A természettan elvei, alkalmazásukban a gazdaságra, különös tekintettel Magyarország gazdasági viszonyaira.« Pesten, Heckenast. 1868. (kis 8-ad rét, 340 oldal).
2. »Landwirthschaftliche Pflanzenproduktionslehre.« Budapest, Heckenast (Franklin), 1874. (nagy 8-ad rét, 576 oldal).

B. Gazdasági technológiai művek:

3. »Gazdasági műszaki vegytan.« Pest, Heckenast (Franklin társulat), 1870 (nagy 8-ad rét, 423 oldal).
4. »Tabakbau u. Fabrikation mit besonderer Berücksichtigung der im Handel vorkommenden Tabaksorten, der Kultur und chemischen Analyse, Verfälschungen, sowie Toxicologie des Tabakes«. 3-i k i a d á s. Weimar, B. F. Voigt, 1841. nagy 8-ad rét, 365 oldal).
5. Bierbrauerei mit besonderer Berücksichtigung des vom Pasteur aufgestellten neuen Verfahrens der Bierfabrikation«. 5-i k i a d á s. Weimar, B. F. Voigt, 1877. (nagy 8-ad rét, két kötet, 1156 oldal).
6. »Stärkefabrikation«. Egerszermind Otto-Birnbaum »Lehrbuch der landwirthschaftlichen Gewerbe« című munkája VII-dik kiadásának 4-dik kötete. Braunschweig, F. Vieweg & Sohn, 1876. (nagy 8-ad rét, 719 oldal).

C. Az állattenyésztés köréhez tartozó munka:

7. »Molkereiwesen«. Weimar, B. F. Voigt, 1881. (nagy 8-ad rét, 297 oldal).

II. R ö p i r a t o k , f ü z e t e k s t b .

1. Hivatalos jelentések az 1867-ik párisi és 1873-ik bécsi világkiállításokról.
2. Magyarország mező- és közgazdasági viszonyait ismertető, 1867. óta majdnem évenként megjelenő tudósítások Komers »Jahrbuch für Landwirthe« című munkájában. Külön lenyomatban is megjelent dolgozatok. Prag, Calve, 1867—1882.
3. Tudósítások Magyarország gazdasági viszonyairól, a budapesti kereskedelmi- és iparkamara évkönyveiben. 1880—1881.
4. Tudósítások Magyarország gazdasági viszonyairól a prágai »k. k. statistische Bureau für Böhmen« évkönyveiben 1875—1881.

III. Általa szerkesztett szaklapok:

1. »Gazdasági Közlöny« 1869. és 1870.
2. »Földművelési Érdekeink« 1876—1882.
3. »Falusi Gazda« 1876—1882.

IV. Szaklapokban megjelent dolgozatok:

A. Belföldi szaklapokban:

Számos cikk és nagyobb dolgozat a »Földművelési Érdekeink«, »Gazdasági Közlöny«, »Falusi Gazda«, »Gazdasági Lapok«, »Természettudományi Közlöny«, »Természet«, »Pester Lloyd«, »Land- und Forstwirthschaftliche Zeitung (Budapest)«, stbben.

B. Külföldi szaklapokban :

Számos cikk a »Journal d' agriculture pratique« (Páris), »Bulletin de la Société d' acclimatisation« (Páris), »Bulletin de la Société des agriculteurs de France« (Páris), »Wiener landwirthschaftliche Zeitung«, »Neue freie Presse«, »Presse«, Landwirthschaftliches Beiblatt der Presse«, »Weltausstellungs-Zeitung der Neuen freien Presse«, »Prager landwirthschaftliche Zeitung«, stb. című szaklapokban.»

12. Weinek László levelező tagúl ajánlva

K o n d o r G u s z t á v levelező tagtól.

Dr. Weinek Lászlót, boldogult báró Eötvös József még 1870-ben állami költségen külföldre küldötte, hogy csillagászati tanulmányait tökéletesbítse és befejezze. A benne helyezett várakozásnak teljesen megfelelt, részint a lipcei, részint a berlini csillagászati observatoriumokban sikeresen munkálkodott. 1873-ban Trefort miniszter ő excellentiája külföldi ösztöndíját még egy évre meghosszabbította. 1874-ben a Vénus átvonulásának észleletére kiküldött német birodalmi expedícióban, mint csillagász, a Kerguelen-szigeten és ezen expedíció elő- és utómunkálataiban tevékeny részt vett.

Irodalmi munkásságának eredményeit alább sorolom fel. Munkái szakképzettségét, tényleges és folytonos szaktudományi buvárkodását kétségen kívül helyezik.

1. 1872. Beobachtungen des grossen Sternschnuppfalles am 27. Nov. 1872. in Leipzig, und Ableitung des Radiationspunktes. — »Astronom. Nachrichten. 1873.«
2. 1872. Geographische Breite von Leipzig (Pleissenburg) und Messung eines Azimuthes der Richtung Pleissenburg-Petersberg. — (Halle).
3. 1872. Vorausberechnung des Venusdurchganges 1874. (Jelentés a m. kir. vall. és közokt. miniszterhez).
4. 1873. Längendifferenz Leipzig-Grossenheim.
5. 1873. Längendifferenz Leipzig-München. Bestimmung der geographischen Länge zwischen Leipzig-München durch die Prof. Bauernfeind und Bruhns und deren Assistenten : Seeliger, Weinek und Franke. 1876.
6. 187 $\frac{1}{2}$. Astronomische und phot. Beobachtung des Venusdurchganges von 1874. (9. Dec.) auf der Kerguelen-Insel.
7. 1875. Längendifferenz Leipzig-Wien : Neue Bestimmung der Länge zwischen Leipzig-Wien unter Leitung des Prof. Bruhns und Oppolzer, von Dr. Weinek und Oberlieutenant v. Steeb. 1880.
8. 1876. Beobachtungen am Leipziger Meridiankreis. »Astronomische Nachrichten 1877.«
9. 1877. Zeichnungen des Mars während seiner Opposition 1877. und eine Zeichnung des Zodiakallichtes in den Tropen 1875. »Bericht der k. sächsischen Gesell. d. W. 1878.«
10. 1877. Beobachtung einer Mondfinsterniss und Plejadenbedeckung. (Astron. Nachrichten).
11. 1877. Beobachtung der Marsopposition am Leipziger Meridiankreise in 42 Nächten.

12. 1877. Beobachtungen am Leipziger Meridiankreise. (Jahresbericht der astr. Vierteljahrschrift. (1877—1881).
13. 1877. Ausmessung und Discussion der deutschen Expeditions Venusphotographien vom 9. Decemb. 1874, und Ableitung der Sonnenparallaxe. (1876—1881.)
14. 1878. A német birodalmi Venusexpeditio a Kerguelen szigeten. »Term. tud. Közlöny. X. köt.«
15. 1878. Astronomische und phot. Beobachtungen des Merkurdurchganges vom 6. Mai. 1878 in Leipzig.
16. 1879. A jóreménység-fokától Kerguelen szigetéig. »Term. tud. Közl. XII. köt.«
17. 1879. Absolute electromagnetische Massbestimmungen in Leipzig. (Pleissenburg) angestellt im Verein mit Prof. Weber, Zöllner und Riecke.
»Electromagnetische Widerstandmessungen nach absoluten Masse in den Ber. der kön. sächsisch. Gesell. der Wissenschaft. 1880.«
18. 1880. Ueber Brennweiten und Focusdifferenz-bestimmung beim Photoheliographen. 1880.
19. 1880. »Die Photographie in der messenden Astronomie, insbesondere bei Venus-vorübergängen.«
20. 1880. A csillagok távolsága és a Venus-átvonulások. Term. tud. Közlöny XII. kötet.
21. 1880. Az instrumentális fényhajlás szerepe egy Venusátvonulás phot. felvételénél. A m. tud. Akadémia ért. VII. kötet.
22. 1881. Az üstökösökről. Term. tud. Közlöny XIII. köt.
23. 1882. »Beiblättern zu den Annalen der Physik u. Chemie«. Bd. VI.

13. Auwers Arthur kültagúl ajánlva

K o n k o l y M i k l ó s levelező tagtól.

Auwers Arthur berlini akadémiai csillagász, a berlini Akadémia valóságos tagja, a német »Venus-commission« elnöke. Tanulmányait Göttingenben végezte, később számoló volt Hansen mellett Gótában, míg observator lett Königsbergben.

Auwers állított fel egy fundamentális rendszert, a végre, hogy annak segítségével a különböző csillag-katalogusokat egymáshoz viszonyítva reducálni könnyen lehessen. Továbbá új vizsgálatokat tett a königsbergi heliometeren s kiszámította 61 Cygni parallaxisát; a változó sajátmozgásait az állócsillagoknak, azokat zavaró sötét testek által magyarázta ki; újból reducálta a Piazz- és Bradley-féle csillag-katalogusokat, mi igen terjedelmes és nagy fáradsággal járó munka volt, s *ennek az eredményén alapozik az állócsillagok saját mozgásainak ismerete s vele naprendszerünké.*

Auwers állította fel a fundamentális rendszert azon óriási katalogus számára, melyet az »Astronomische Gesellschaft« szervezett és ad ki, mely társulatnak ő az elnöke.

Auwers elnöke a német »Commission für die Beobachtung des Venus-Durchganges«, melyben 1874. óta igen tevékeny részt vett. 1874-ben Luxorban volt, a nevezett tűnemény megfigyelésére, s 1882-ben a Magellán-csatornában levő Punta-Arenasban. Azonkívül részt vett Auwers az 1868-ki totális napfogyatkozás megfigyelésében Kelet-Indiában s még más több napfogyatkozás megfigyelésében. Auwers a berlini »Rechnungsbureau« főnöke, mely a »Berliner Astronomisches Jahrbuch«-ot adja ki. Auwers dolgozatait leginkább a berlini Akadémia nyomatta ki.

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyzőkönyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közülésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdeklő bíró indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálatai is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálatai, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig ki-teendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

1) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az **Értesítő** szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni fel osztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne: első esetben valakit a felolvasással is megbizván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

51002

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETEBOL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

5. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

—
1883.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Tizenkilenczedik akadémiái ülés.

Az I. osztály ötödik ülése.

1883. május 7.

Ballagi Mór r. t. helyettes elnök elnöklése alatt.

120. *Barna Ferdinánd* l. t. felolvassa „Vámbéry Ármin »A magyarok eredete« című munkája főbb állításainak bírálata“ című értekezését.

Bírálatra adatik.

121. *Volf György* l. t. bemutatja dr. *Kiss Ignác*znak mint vendégnek »Káldi nyelve« című értekezését. A bemutató egyszersmind megjegyzi, hogy az értekező Káldi nyelve tárgyalásában Káldi bibliafordítását mellőzte, s csak eredeti munkáit vette tekintetbe, mit sajnálni lehet, mert Káldi bibliafordítása szintén gazdag anyagot szolgáltatott volna a vizsgálódásra, sőt az eredetivel való összehasonlítás oly szók értelmét is tisztába hozta volna, melyeket eredeti munkáiból sokkal nehezebben deríthetni ki. A helyettes elnök helyesli ugyan a bemutató véleményét, de megjegyzi, hogy Káldi bibliafordítása úgy, a mint ki van adva, nem egészen a Káldi műve, mert Pázmány számos és lényeges javításokat tett rajta, azonban Káldi eredeti kézírata megvan az Akadémia kéziratárában, s a ki Káldi nyelvével foglalkozik, ezt köteles alapul venni. Az osztály némely tagjai úgy nyilatkoznak, hogy óhajtanó volna, ha az értekező Káldi bibliafordításával egészítené ki értekezését.

Határoztatik, hogy az értekezés a felmerült véleményekkel együtt áttétetik a nyelvtudományi bizottsághoz, végleges megállapodás végett.

122. Olvastatik az osztályértekezlet f. évi ápril 14-én tartott ülése jegyzőkönyvének 26. pontja, mely szerint a következő javaslat terjesztetik az osztály elébe :

Minden fejlődni és haladni törekvő irodalomra nézve nemcsak hasznos, hanem szükség is, hogy a külföldi, nevezetesen a régi görög és római remekműveket fordítás által magának meghódítsa. Azért a M. T. Akadémia, melynek czélja a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése, Alapszabályai 2. §-ában világosan kijelenti, hogy teendői közé a régi és új remekírók s egyéb jeles művek fordítását is sorozza. 1836-ban meg is indította a magyarra fordított classicusok gyűjteményét, melyből összesen nyolcz kötet, úgymint a római classicusokból öt, a hellén classicusokból három kötet látott napvilágot. Azóta az ügy jóformán szünetelt, csak 1880-ban tűnt föl megint, mikor Arany Aristophanesét voltunk szerencsések az Akadémia kiadványai közé iktatni. Jelenleg több rendbeli fordítás van az Akadémiának kiadás végett.

benyújtva, a mi által a fordítás ügye eldöntésre váró fontos kérdéssé vált. Sem az nem volna rendjén, ha az Akadémia az Alapszabályokban követelt e teendője elől kitérne, sem az, ha a mindinkább szükségesnek mutatkozó fordítás ügyét ezentúl is csak esetről-esetre pártolná, mert ilyen módon a magyar irodalom tudományos és művészi értékű teljes gyűjteménynek sohasem jutna birtokába. A philologiai társaság pénzzel nem rendelkezvén, ilyen vállalatba belé nem bocsátkozhatik, a Kisfaludy-társaság, mint szép-irodalmi intézet, csak költői és aesthetikai művekre fog ezentúl is szorítkozni; a magán-könyvkiadók és társulatok pedig csak a kelendőség szempontjából határozzák magokat a classicusok fordításainak közrebocsátására, szóval: a mint eddig, úgy ezután is rendszerint csak oly írókat s oly munkáikat s munkáik csak oly részét fogják fordításban kiadni, melyek iskolai olvasmányúl szolgálnak. — Ilyen körülmények között nem marad egyéb hátra, mint hogy az Akadémia álljon a dolog élére, mint országunk egyedüli intézete, mely szellemi és anyagi vagyonával egyedül képes irodalmunkhoz méltó sikert biztosítani. A fontos és sok lelkiismeretes munkával járó ügyet azonban csak úgy lehet kellőleg az Akadémia munka körébe illeszteni, ha valamint a nyelvtudomány, irodalomtörténet s egyéb szakok számára, úgy az ő számára is állandó bizottság szerveztetik. Magától értetődik, hogy a classica-philologiai bizottság az Akadémia I. osztályához tartoznék, s hogy ez osztályhoz épen oly viszonyban állana, a minőben a nyelvtudományi és irodalomtörténeti bizottságok, a mint ezt az Alapszabályok 42. §-a követeli. A bizottság a végből állíttatnék föl, hogy válogatott görög és római classicusok fordításából egy rendszeres gyűjteményt indítson meg, mely mind a tudományos, mind az irodalmi követeléseknek lehetőleg megfeleljen. Az Akadémiához beküldött classicus fordítások e bizottsághoz tétetnek át, esetleg a bizottság határozni meg azt, hogy mit kellene fordítani, s kit kellene a fordítás munkájával megbízni. A bizottság godoskodnék a fordítás szigorú megbírálásáról is. Az elfogadott munkák közös gyűjteményben, egyenlő alakban jelenének meg, és pedig úgy, hogy minden mű elején volna *előszó*, mely a fordításra vonatkozó szerzői megjegyzéseket és a hivatalos bírálat eredményét közölné; továbbá *bevezetés*, mely az illető classicus életét és működését ismertetné; végre *jegyzetek*, melyek a szöveg megértéséhez nélkülhatatlanúl szükségesek. Évenként legalább harmincz ívnyi munka bocsáttatnék közre. Végre e bizottsághoz tartoznék természetszerűleg minden classica-philologiai ügy, mely bizottsági elintézést kíván. A bizottság költségeinek fődözésére évenként csak 1000—1200 frt volna szükséges, mert a bizottság csak az írói és bírálói díjakat fődözné, a fordítások kiadásának nyomdai költségét a Franklin-nyomda vállalná magára, azon föltétel alatt, hogy a kész kéziratot díjtalanúl nyerné tulajdonúl. E mellett a bizottság másoldalról is támogatásban részesülne. Ugyanis a m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr értesílvén az osztály törekvéseiről, kijelentette, hogy ha az Akadémia a classica-philologiai bizottságot megalakítja, a classicusok fordítását kész évenként részben pénzbeli segélylyel, részint más úton támogatni, azon föltétel alatt, ha a fordítás mellé az eredeti szöveg is mellékeltetik. Ily kedvező körülmények között méltán remélhetni és ajánlhatni a javaslat elfogadását.

A javaslat elfogadása esetében a classica-philologiai állandó bizottság köre a következő pontokban formulázandó, s az Ügyrendbe beiktatandó:

A classica-philologiai bizottság feladata:

I. A görög és római classicusoknak magyarra fordítása. Ezekből rendszeres gyűjteményt indít meg, melybe csak olyan fordításokat vesz föl, melyek mind a tudományos, mind az irodalmi követeléseknek lehetőleg megfelelnek.

II. Görög és római irodalomtörténeti munkák iratása és kiadások eszközlése.

III. Szövegkiadások, melyek önálló kritikai apparatuson alapszanak, vagy oly szövegé, mely a fordítással szembe állítva bocsátatik közre.

IV. A philológiának hazánkbeli történetére vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása.

V. A classicus irodalomnak a magunk irodalmára való hatásának kiderítése.

VI. A magyarországi latin irodalom terén való kutatások és publicatiók.

E bizottság elé tartozik egyáltalában minden classica-philologiai ügy, mely az Akadémia körében előfordúl. Ide tételnek át az Akadémiába beküldött mindazon munkák, melyek az ókor két classicus népének nyelvét és irodalmát illetik. A bizottság gondoskodik megbirálásukról, s ha az Akadémiához méltóknak itéli, az I. osztálynak, illetőleg az egész Akadémiának kiadásra vagy támogatásra ajánlja.

A javaslat egész terjedelmében elfogadtatván, az összes ülés elébe terjesztetik.

XLIII. Nagygyűlés.

Első nap.

1883. május 16.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

1. Olvastatik a május 20-án tartandó ünnepélyes közülés programja, mely a következő módon állapittatik meg:

1. Elnöki megnyitó beszéd. Gróf Lónyay Menyhérttől.

2. Jelentés a M. Tud. Akadémia munkásságáról az 1882—83. esztendőben. Fraknói Vilmos főtitkártól.

3. Emlékeszéd gróf Károlyi István ig. tag fölött. Ipolyi Arnold r. tagtól.

4. Kállay Béni lev. tag előadása: »Magyarország a kelet s a nyugot határán.« Tudomásul szolgál.

2. Olvastatik a III. osztály jelentése, mely szerint az akadémiai nagyjutalmat, melyre az 1876—82. évkörben megjelent matematikai munkák pályáznak, Hunyady Jenő l. t.: »A kúpszeleten fekvő hat pont feltételi egyenletének különböző alakjairól« 1876—77-ben közrebocsátott dolgozatának; a Marczibányi-jutalmat pedig Fröhlich Izor l. t. 1882-ben megjelent: »Az elhajlított fény intenzitásának vizsgálata« című dolgozatának javasolja kiadni.

A nagygyűlés a nagyjutalmat Hunyady Jenő l. tagnak, a Marczibányi-jutalmat Fröhlich Izor l. tagnak ítéli oda.

3. Olvastatik az I. osztály jelentése a Farkas-Baskó-pályázatról. Az osztály, tekintettel arra, hogy a beérkezett 16 pályamű közt egy sincs, a mely műbecscsel bírna, a jutalom ki nem adását ajánlja.

A javaslat elfogadtatik.

4. Olvastatik az I. osztály jelentése a Marczibányi-nyelvtudományi pályázatról. Az osztály a jutalom ki nem adását ajánlja.

Elfogadtatik.

5. Olvastatik az I. osztály jelentése, mely szerint az 1882-re szóló Sámuel-díjjal Munkácsi Bernátnak »Török kölesönszók« című, a Nyelvőrben megjelent értekezését ajánlja jutalmaztatni, és egyúttal dicsérettel említi meg Szilassi Mór: »A szótüvek elmélete a magyarban,« és Kunos Ignác: »A mássalhangzók dissimilációja a magyarban« című értekezését.

A nagygyűlés az I. osztály javaslatát egész kiterjedésében elfogadja.

6. Olvastatik a II. osztály jelentése a Czartoriszky-pályázatról. Az osztály a beérkezett egy pályamunkát jutalomra érdemesnek nem itéli.

A jutalom ki nem adatik.

7. Olvastatik a II. osztály jelentése az Oltványi-pályázatról. Az osztály a beérkezett egy pályamunkát, mely a feladatnak csak egy részét oldja meg, jutalmazandónak nem ajánlja.

A jutalom ki nem adatik.

8. Olvastatik a II. osztály jelentése a Péczely-pályázatról, mely szerint a beérkezett két pályamunka a történettudomány mai állásának meg nem felel, és így a jutalomra nem érdemes.

A jutalom ki nem adatik.

9. Olvastatik a II. osztály jelentése a Fáy-pályázatról (Az adóügy története). A beérkezett egy pályamunkának lényeges fogyatkozásai és el nem fogadható javaslatai lévén, az osztály a jutalmat kiadhatónak nem tartja; de hivatkozással az Ügyrend 99. §-ára, tekintettel a munkának több becses részére és a kidolgozásában tanúsított kiváló szorgalomra, ajánlja, hogy a pályamű szerzőjének a Fáy-díjból 1200 forint utalványoztassék.

A nagygyűlés a javaslatot elfogadja és a mennyiben a szerző hat hónap lefolyása alatt jelentkezik és a tiszteletdíj elfogadására hajlandónak nyilatkozik, az első hazai takarékpénztárt fel fogja kérni, hogy az 1200 frt jutalmat a Fáy-alapítványból utalványozza ki.

10. Olvastatik a II. osztály jelentése a magyar ált. biztosító társaság jutalomdíjára hirdetett pályázat tárgyában. Az osztály az 500 forint jutalomnak két munka között való megosztását javasolja; az egyik Érkövy Adolftól: A telepítési kérdésről, tekintettel a kivándorlásra (1883.), a másik Heltai Ferencztől: Az ipartörvény revíziója (1883.)

A nagygyűlés a javaslatot elfogadja s a jutalomnak a két munka szerzője közt való felosztását határozza.

11. A Farkas-Raskó-, Marczibányi-, Czartoriszky-, Oltványi-pályázatokra beérkezet pályaművek jeligés leveleinek elégetésére Lenhossék József r. és Szentkláray Jenő l. tagok kéretnek föl. A Fáy-pályázatra érkezett pályamunka jeligés levele a főtitkári hivatalban fog továbbra is őriztetni.

A kiküldött tagok még az ülés folyamában jelentették, hogy megbízatásukban eljárak.

12. Az I. osztály az Athenaeum adományából hirdetett 100 arany jutalomra (A magyar hirlapirodalom története), mivel a zárt pályázat másodízben is eredménytelen maradt, nyílt pályázat hirdetését ajánlja. A tervrajzok és ajánlatok beküldésére határnap 1883. december 31.

Elfogadtatik.

13. Az I. osztály a Lukács-alapítványból kitűzendő 1000 forint jutalomra a következő pályakérdést ajánlja: »Kazinczy Ferencz élete és munkái« nyílt pályázat útján, az ajánlatok beküldésére 1884. márczius 31. határnappal.

Elfogadtatik.

14. A II. osztály, tekintettel arra, hogy a Czartoriszky herczeg által formulázott, s ismételve kihirdetett pályázat eredménytelen maradt, ajánlja: kérjen az Akadémia felhatalmazást arra, hogy a pályadíjat egy más, rokontermészetű kérdés kitűzésére használhassa fel.

A nagygyűlés a javaslatot elfogadja.

15. A II. osztály javasolja, hogy az Oltványi-jutalomra kitűzött pályakérdés (A Pálos-rend története) újra hirdetessék ki 1884. december 31. határnappal.

Elfogadtatik.

16. A II. osztály a Fáy-alapítványból kitűzendő 3000 frtos pályadíjra a következő feladatot ajánlja: »Mily intézkedések volnának fölveendők az alkotandó polgári törvénykönyvbe és ezzel kapcsolatos törvényekbe az államiságunk szempontjából fentartandó földbirtokos osztály és anyagi jólétének érdekében? — Adassék ezek közt különösen elő: 1. Helyes volna-e a földbirtok túlságos földarabolását gátolni, s ha igen, mily korlátok között? — 2. Helyes volna-e a földbirtok és tartozékainak egy bizonyos mértékét a végrehajtás alól kivenni, s ha igen, mily módon? — 3. Az örökjog szabályozásánál a fenn megjelölt szempontból a földbirtokot illetőleg mily irány volna követendő?« Határnap 1884. decz. 31.

A javaslat elfogadtatik.

17. A II. osztály a Lévay-alapítványból kitűzendő 500 forint pályadíjra a következő kérdést ajánlja: »A nemzetgazdaság tudománya az utolsó évtized alatt minő haladást tett, különös tekintettel annak gyakorlati feladatára?« Határnap 1884. decz. 31.

Elfogadtatik.

18. A II. osztály a Gorove-alapítványból kitűzendő 100 arany pályadíjra a következő kérdést ajánlja: »Adassék elő a magyarországi iskolák története és a magyarországi ifjak külföldi iskolázása a XVII. században.« Határnap 1884. decz. 31.

Elfogadtatik.

19. A II. osztály a Fraknoi Vilmos r. t. által felajánlott 100 arany pályadíjra a következő kérdést ajánlja: »Kivántatik egy magyarországi kath. főpapnak, a ki hazánk politikai eseményeire is jelentékenyebb befolyást gyakorolt, önálló forrástanulmányok alapján írt életrajza.« Határnap 1884. decz. 31.

Elfogadtatik.

20. A II. osztály ajánlja, hogy az Első magyar általános biztosító társaság alapítványából 500 forint jutalom adassék azon munkának, mely 1883-ban vagy 1884. márczius 31-ig megjelent, és az ország nemzetgazdasági érdekeinek szempontjából gyakorlatilag fontos kérdést alaposan tárgyal és megoldását előkészíti. A munka beküldésének határnapja 1884. ápril 15.

Elfogadtatik.

21. Olvastatnak az osztályok jelentései a nagygyűlési értekezleteiken megejtett osztályelnök-választásról. E szerint az I. osztály Hunfalvy Pál r. tagot, a II. osztály Ipolyi Arnold r. tagot, a III. osztály Sztoczek József r. tagot három esztendőre osztályelnökké megválasztotta.

Helybenhagyatik.

22. A II. osztály Mátyás Flórián 1. t. abbeli kérelmét, hogy az I. osztályból a II-ikba helyeztessék át, pártolólág terjeszti a nagygyűlés elé.

A nagygyűlés az áthelyezéshez megegyezését adja.

23. Az osztályok jelentést tesznek az állandó bizottságok újraalakításáról. E szerint megválasztattak :

I. A nyelv tudományi bizottságba :

Ballagi Mór, Barna Ferdinánd, Budenz József, Goldziher Ignác, Gyulai Pál, Heinrich Gusztáv, Hunfalvy Pál, Joannovics György, Lehr Albert, Simonyi Zsigmond, Szarvas Gábor, Szilády Áron, P. Thewrewk Emil, Vámbéry Ármin, Volf György.

II. Az irodalom történeti bizottságba :

Ábel Jenő, Arany László, Ballagi Mór, Beöthy Zsolt, Bogisich Mihály, Fraknoi Vilmos, Gyulai Pál, Heinrich Gusztáv, Ipolyi Arnold, Lugossy József, Szabó Károly, Szász Károly, Szarvas Gábor, Sziládi Áron, Szilágyi István, Szilágyi Sándor, Thewrewk Emil, Volf György és Zichy Antal.

III. A történelmi bizottságba :

Deák Farkas, Fraknoi Vilmos, Ipolyi Arnold, Knauz Nándor, Nagy Imre, Nagy Iván, b. Nyáry Albert, Pauler Gyula, Pesty Frigyes, Salamon Ferencz, Szilágyi Sándor, Thaly Kálmán és Wenzel Gusztáv.

IV. Az archaeologiai bizottságba :

Gr. Andrássy Manó, Arányi Lajos, Czobor Béla, Dankó József, Deák Farkas, Fraknoi Vilmos, Hegedüs Lajos, Henszlmann Imre, Ipolyi Arnold, Majláth Béla, b. Nyáry Albert, Pauer János, Paur Iván, Pesty Frigyes, Pulszky Ferencz, Römer Flóris, Rónay Jácint, Szilágyi Sándor, Thaly Kálmán, Torma Károly és Wenzel Gusztáv.

V. A nemzetgazdasági bizottságba :

Barsi József, Beöthy Leó, Deák Farkas, Falk Miksa, Fodor József, Galgóczy Károly, György Endre, Hunfalvy János, Kállay Béni, Kautz Gyula, Keleti Károly, Kemény Gábor, Kerkápoli Károly, Korizmics László, Kőrösi József, Lónyay Menyhért gróf, Matlekovics Sándor és Trefort Ágoston.

VI. A matematikai és természettudományi bizottságba :

Balogh Kálmán, báró Eötvös Loránd, Fodor József, Frivaldszky János, Galgóczy Károly, Haynald Lajos, Hunyady Jenő, Jurányi Lajos, Krenner József, Kruspér István, Margó Tivadar, Schenzl Guidó, Szabó József, Szily Kálmán és Than Károly.

VII. A hadtudományi bizottságba :

Fodor József, Hollán Ernő, Hunfalvy János, Kápolnai Pauer István, Keleti Károly, Konkoly T. Miklós, Pauler Gyula, Salamon Ferencz, Schwarz Gyula, Szilágyi Sándor, Thaly Kálmán és Thewrewk Emil.

VIII. A könyvkiadó bizottságba :

a) Az I. osztály részéről :

Szász Károly és Beöthy Zsolt.

b) A II. osztály részéről :

Kautz Gyula és Pauler Gyula.

c) A III. osztály részéről :

Szily Kálmán és Fodor József.

A nagygyűlés e választásokat helybenhagyja és a bizottságokat felhívja, hogy alkuljanak meg, s a megejtett elnök- s előadóválasztásokat az összes ülésnek jelentsék be.

24. Az I. osztály jelenti, hogy a könyvtári bizottságba az osztály részéről, mint-hogy újonnan választott elnöke egyszersmind főkönyvtárnok lévén, mint ilyen foglal ott helyet, Budenz József r. tagot jelölte ki.

Helybenhagyatik.

25. Olvasztatik az I. osztály javaslata a classica-philologiai állandó bizottság felállítására tárgyában. (L. a 93—95. lapon.)

A nagygyűlés az I. osztály javaslatát elfogadja, a classica-philologiai bizottság felállítását elhatározza, a bizottság feladatára vonatkozó pontoknak az Ügyrendbe iktatását elrendeli és egyszersmind felhívja az I. osztályt, hogy a bizottságot a holnapi napon tartandó ülésében alakítsa meg, és a megválasztott bizottsági tagokat a nagygyűlésnek jelentse be.

26. Olvasztanak az osztályok tagajánlásai.

Az I. osztály részéről:

Tiszteleti tagoknak:

Jókai Mór r. t.

Gr. Kuun Géza l. t.

Rendes tagoknak:

Lévay József l. t.

Szarvas Gábor l. t.

Levelező tagoknak:

Szász Béla, kolozsvári egyetemi tanár.

A II. osztály részéről:

Levelező tagoknak:

Pulszky Károly, az országos képtár őr.

Kővári László.

Csontos János, a N. Múzeum könyvtárának segédőre.

Láng Lajos, budapesti egyetemi tanár.

B. Nyáry Jenő, a régészeti társulat másodelnöke.

Thallóczy Lajos, orsz. levéltári fogalmazó.

A III. osztály részéről:

Rendes tagoknak:

B. Eötvös Loránd l. t.

Fodor József l. t.

Hunyady Jenő l. t.

Levelező tagoknak:

Dr. Entz Géza, kolozsvári egyetemi tanár.

Klein Gyula, budapesti műegyetemi tanár.

Mindezen ajánlatok tudomásul vétetvén, az ajánlottakra való titkos szavazás a holnapi nagygyűlés napirendjére tűzetik ki.

27. Olvasztatik az 1882. évi október 23-án tartott rendkívüli összes ülés indítványa Arany János elhunyt r. tag arczképének az Akadémia képestermében való elhelyezése iránt.

Az indítvány titkos szavazás útján egyhangúlag elfogadtatik.

M á s o d i k n a p.

1883. május 17.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

29. Akadémiai elnök úr bejelenti, hogy a mai napra hirdetett elegyes ülés nem tartható meg, mivel az Igazgató Tanács tagjai közül csak nyolcz jelent meg, az Alapszabályok 61. §-a pedig legalább kilencz tag jelenlétét követeli; ennélfogva az elegyes ülést május 19-én délután 4 órakor ajánlja megtartatni.

Elfogadtatik.

30. Az I. osztály jelenti, hogy a mai napon tartott ülésében a classica-philologiai állandó bizottságba a következő tagokat választotta meg: Ábel Jenő, Ballagi Mór, Barna Ignác, Bartal Antal, Csiky Gergely, Finály Henrik, Gyulai Pál, Henszlmann Imre, Hunfalvy Pál, Imre Sándor, Lehr Albert, Salamon Ferencz, Szabó István, Szarvas Gábor, Szász Károly, Télfy Iván, P. Thewrewk Emil, Torma Károly, Vécsey Tamás és Zichy Antal.

A nagygyűlés a választást helybenhagyja és a bizottságot felhívja, hogy elnököt és előadót választva, alakuljon meg.

31. Olvastatik dr. Wachtel Aurél pénzügyminiszteri titkár levele, melyben magát mint a Fáy-jutalomért versenyző pályamunka szerzőjét mutatja be.

A jelítés levél felbontatván, abból

dr. Wachtel Aurél

neve tűnt elő.

32. Akadémiai elnök úr jelenti, hogy az Igazgató Tanácsban az Akadémia által betöltendő öt hely van üresedésben; fölteszi ennélfogva a kérdést, hogy hányat kíván a nagygyűlés betölteni.

A nagygyűlés mind az öt hely betöltését határozza el.

33. Akadémiai elnök úr felhívja a jelenlevő tiszteleti és rendes tagokat, hogy a megválasztandó öt igazgató tagra titkos szavazataikat adják be.

A szavazás eredménye a következő lett. A beadott 41 szavazatból nyert:

Gróf Széchenyi Béla t. t.	36-ot,
Hunfalvy Pál r. t.	33-at,
Gyulai Pál r. t.	31-et,
Zichy Antal t. t.	30-at,
Szily Kálmán r. t.	22-öt,
Szabó József r. t.	11-et,
Kautz Gyula r. t.	10-et,
Jókai Mór r. t.	8-at.

E szerint gróf Széchenyi Béla, Hunfalvy Pál, Gyulai Pál, Zichy Antal és Szily Kálmán, kik az abszolút többséget elnyerték, igazgató-tagoknak megválasztattak.

34. Akadémiai elnök úr fölhívja a jelenlevő tiszteleti és rendes tagokat, hogy az osztályok által ajánlott megválasztandó tagokra titkos szavazataikat adják be.

Megválasztattak

A z I. o s z t á l y b a :

Tiszteleti tagoknak :

Jókai Mór r. t.	33 szavazattal	5 ellen.
Gr. Kuun Géza l. t.	29	» 10 »

Rendes tagnak :

Lévay József l. t. . . . 34 szavazattal 5 ellen.

Levelező tagnak :

Szász Béla 26 » 10 »

A II. osztályba :

Levelező tagoknak :

Osontosi János 32 szavazattal 10 ellen.

Kővári László 32 » 10 »

Dr. Thallóczy Lajos . . . 31 » 10 »

B. Nyáry Jenő 31 » 11 »

Dr. Láng Lajos 29 » 11 »

Dr. Pulszky Károly . . . 29 » 13 »

A III. osztályba :

Rendes tagoknak :

B. Eötvös Loránd l. t. . . 35 szavazattal 4 ellen.

Fodor József l. t. . . . 35 » 4 »

Hunyady Jenő l. t. . . . 34 » 4 »

Levelező tagoknak :

Dr. Entz Géza 33 » 6 »

Klein Gyula 27 » 11 »

III.

Igazgatósági ülés.

1883. május 19.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

34. Akadémiai elnök úr bejelenti, hogy a f. hó 18-án tartott nagygyűlés az Akadémia által betöltendő öt igazgató-tanácsi helyre gr. Széchenyi Béla, Zichy Antal t., Gyulai Pál, Hunfalvy Pál és Szily Kálmán rendes tagokat választotta meg.

Tudomásul vétetik.

35. Akadémiai elnök úr fölkéri az Igazgató Tanácsot, az Igazgató Tanácsban üresedésben lévő és az Igazgató Tanács által betöltendő egy helynek betöltésére.

A titkos szavazatok beadatván, egyhangúlag gr. Desseffy Aurél választatott meg.

36. Olvastatik a f. hó 17-én tartott nagygyűlés végzése, melyben Arany János igazgató és rendes tag arczképének az Akadémia képestermében elhelyezését határozta el.

Az Igazgató Tanács ezen határozat foganosítására az akadémiai elnökséget fölkéri, és a költséget megszavazza.

37. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter úrnak ápril 14-én kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy az Amizoni-alapítvány miniszteri biztosává Boncz Ferencz miniszteri tanácsost nevezte ki.

Tudomásul vétetik.

38. Bemutattatik a m. k. pénzügyminiszter úrnak f. évi ápril hó 13-án 19,626. sz. a. kelt, a m. kir. pénzügyi igazgatóságokhoz intézett körtrendelete, melyben az összes királyi illetékkiszabási hivatalokat utasítja, hogy az Akadémia törvény által biztosított illetékmentességét jövőre tiszteletben tartsák.

Az Igazgató Tanács a pénzügyminiszternek ezen intézkedéseért köszönetet szavaz.

39. Olvastatik az Akadémia ügyészenek jelentése, mely szerint Hammernyik János váczí lakos végrendeleti hagyományának biztosítása érdekében a kellő lépéseket megtette, és a 15 darab hazai első takarékpénztári részvénynek a váczí magyar kir. adóhivatalnál letételét eszközölte.

Örvendetes tudomásul vétetik.

40. Olvastatik a márczius 19-én tartott összes ülés végzése, melyben azon javaslatát terjeszti az Igazgató Tanács elé, hogy Hammernyik János, az Akadémia egyik legjelentékenyebb jötevője iránti hálájának kifejezése végett, sirja fölé emlékkő állítását határozza el.

Az Igazgató Tanács az Akadémia javaslatát magáévá teszi, és a szükséges intézkedéseket a végrendeleti hagyomány átvétele után meg fogja tenni.

41. Olvastatik özv. Kazinczy Bálintnének a Kazinczy Ferencztől származó örökösök tárgyában az Akadémiához intézett jelentése, melyből kitűnik, hogy Kazinczy Ferencztől egyenes vonalban leszármazó és nevét viselő kiskorú örökösök, a kik a Kazinczy-alapból ösztöndíjra igényt tarthatnának, ez idő szerint nem léteznek.

Tudomásul vétetik.

42. Szász Károly előterjeszti, hogy az I. osztály indítványára a f. év május 16-án tartott akad. nagygyűlés nyílt pályázatot hirdet Kazinczy Ferencz életének megírására, s ekkép az Igazgató Tanácsnak ez irányban kifejezett óhaját teljesítette.

Tudomásul vétetik.

43. Olvastatik Lehoczky Tivadar munkácsi urad. ügyész levele, melyben jelenti, hogy Szenkovszky Mária, a Román Ferencz által az Akadémiának hagyományozott vagyon haszonélvezője, f. évi május 19-én elhunyt, s így az Akadémia tényleges örökösödése megnyílt. Ezzel kapcsolatban akad. elnök úr jelenti, hogy az Akadémiára szállott vagyon átvétele iránt a szükséges intézkedések megtétettek.

Tudomásul vétetik.

44. A gyöngyösi járásbiróság jelenti, hogy Dessewffy Jób 1883. febr. 23-án kihirdetett végrendeletében az Akadémiának 1000 forintot hagyományozott.

Tudomásul vétetik.

45. Olvastatik a Magyar földhitelintézet levele, melyben jelenti, hogy Dessewffy Ödön a néhai Dessewffy Jób által az Akadémiának hagyományozott 1000 forintot f. évi ápril hó 14-én az Akadémia pénztáránál befizette.

Tudomásul vétetik.

46. A veszprémi járásbiróság f. évi ápril 6-án kelt iratában jelenti, hogy Tuszkau Mayer veszprémi lakos az Akadémiának, végrendeletében 100 forintot hagyományozott.

Az Akadémia ügyésze utasíttatik, hogy e hagyomány behajtása iránt intézkedjék.

47. Bemutattatnak a magyar kereskedelmi műszótárra a hazai pénzintézetektől beérkezett következő adományok :

Miskolczi hitelintézet	10 frt.
Miskolczi takarékegylet	10 »
Szatmári takarékpénztár	50 »
Pesti m. keresk. bank	100 »
Átvitel	170 frt.

Áthozat . . .	170	frt.
M. ált. hitelbank	500	»
Első m. ált. bizt. társaság . . .	200	»
Kanizsai takarékpénztár . . .	25	»
Pesti keresk. testület	200	»
Mátészalkai takarékpénztár . .	10	»
Pesti nagykeresk. testület . . .	200	»
Salgótarjáni vasműtársaság . .	50	»
Összesen . . .	1365	frt.

Tudomásul vétetik.

48. Olvastatik Bük László levele, melyben az Akadémiát fölkéri, hogy a M. föld-hitelintézetnél letett végrendeletét megsemmisítés végett neki szolgáltatssa ki.

Az Igazgató Tanács ezen kíváнат teljesítését elhatározza, és a M. földhitelintézetet fölkéri, hogy a végrendeletet a fűtitkári hivatalhoz beküldeni szíveskedjék.

49. Akad. elnök úr javaslatba hozza, hogy az Igazgató Tanács állandó bizottságai, úgy mint az Akadémia állandó bizottságai, minden három esztendőben újra alakíttassanak.

Az Igazgató Tanács e javaslatot elfogadja, és az állandó bizottságokat a következőkép alakítja meg:

I. Pénzügyi bizottság:

Gróf Lónyay Menyhért, gróf Károlyi Sándor, Gyulai Pál, Ipolyi Arnold, Szily Kálmán és Dessewffy Aurél.

II. Jogügyi bizottság:

Pauler Tivadar, gróf Cziráky János, báró Vay Miklós, Szögyény László, Zichy Antal.

III. Építészeti bizottság:

Gróf Andrássy Gyula, Pulszky Ferencz, Than Károly, Sztoczek József, Hunfalvy Pál, gróf Széchenyi Béla.

50. Akad. elnök úr javasolja, hogy a könyvkiadó hivatal reorganisatiója tárgyában kiküldött bizottság néhány taggal pótolassék.

A bizottság következőképen alakíttatik meg:

Gróf Lónyay Menyhért, Szász Károly, Sztoczek József, Hunfalvy Pál, Szily Kálmán, Gyulai Pál és Fraknói Vilmos.

51. Akad. elnök úr felhívja az Igazgató Tanácsot, hogy az Arany-szoborbizottságba két új tagot válasszon.

Gróf Széchenyi Béla és Zichy Antal igazgató tagok választatnak meg.

Harmadik nap.

Elegyes ülés.

1883. május 19.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr és báró Vay Miklós igazgató tag elnöklése alatt.

36. Akadémiai elnök úr előterjeszti, hogy az elegyes ülés első teendője az Akadémia 1881. május 18-án tartott nagygyűlésében az Alapszabályok 43. §-ának meg-

változtatása iránt hozott, az Igazgató Tanács által márczius 11-én tartott ülésében el nem fogadott határozata felett az Alapszabályok 61. §-ában előírt módon dönteni.

Az elegyes ülésen 13 igazgató tag levén jelen, a jelenlevő 21 akad. tiszteleti és rendes tagok száma közül 13 szavazó tagnak kisorsolása vált szükségessé. A kisorsolt tagok a következők voltak : Vámbéry Ármin, Pauler Gyula, Szabó József, Torma Károly, Szilágyi Sándor, Keleti Károly, Budenz József, Balogh Kálmán, Pesty Frigyes, Hajnik Imre, Ballagi Mór, Joannovics György és Frivaldszky János.

37. Több tag részéről titkos szavazás kéretvén, akad. elnök úr felhívja a szavazásra jogosított 26 tagot, hogy a határozat elfogadására vagy el nem fogadására igennel vagy nemmel szavazatukat adják be.

Az elnök is szavazván, 27 szavazat adatott be. E 27 szavazatból 16 a határozat elfogadása mellett, 11 a határozat elfogadása ellen szavazott. E szerint az 1881-ki nagygyűlésnek az Alapszabályok 43. §-a tárgyában hozott határozata az elegyes ülés által szavazattöbbséggel elfogadtatik, és legmagasabb megerősítés végett a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium útján ő császári és apostoli királyi Felségéhez fölterjesztetik.

38. Gróf Lónyay Menyhért elnök úr jelenti, hogy a mai ülés másik tárgya az akadémiái elnök és másodelnök választása, miután az alapszabályszerű három év, melyre ő és elnöktársa választottak, lejárt; midőn tehát az Akadémiának bennök helyezett bizalmáért a maga és elnöktársa nevében kifejezi köszönetét, egyszersmind felhívja az elegyes ülést új elnökök választására, s a választás folyamának vezetésére báró Vay Miklós igazgató tagot kéri föl.

Báró Vay Miklós igazgató tag az elnöki széket elfoglalván, felhívja a jelenlevő igazgató, tiszteleti és rendes tagokat titkos szavazatuknak az első-elnökre írásban beadására; a mi megtörténvén, az elnököleg megszámlált szavazatok eredménye a következő lett: 36 szavazatból esett gróf Lónyay Menyhértre 34, Pauler Tivadarra 2.

E szerint

gróf Lónyay Menyhért

az Akadémia elnökének újra három évre megválasztatván, a választás kihirdetteteti, és ő császári és apostoli királyi Felségének legmagasabb megerősítése alá bocsátatni határoztatott.

39. Gróf Lónyay Menyhért elnöki székét elfoglalván, köszönetét fejezi ki az Akadémia bizalmának ez újabb nyilvánulásáért; egyszersmind a jelenlevő igazgató, tiszteleti és rendes tagokat felhívja, hogy titkos szavazatukat a másodelnökre írásban adják be.

A mi megtörténvén, a megszámlált szavazatok eredménye a következő lett: 36 szavazatból esett Pauler Tivadarra 34, Trefort Ágostonra 1, Ipolyi Arnoldra 1.

40. A választás eredményének kihirdetése után Pauler Tivadar az Akadémia bizalmának ezen kitüntető nyilvánulásáért hálás köszönetét fejezi ki; de egyúttal kijelenti, hogy mivel az Akadémia inént megejtett szavazásával kimondotta, hogy a másodelnöki tisztelet 3 évről 3 évre változónak kívánja tekinteni, és föl kell tennie, hogy az Akadémiát ezen határozatában az Akadémia érdekei és fontos indokok vezették, ezen határozatnak valószínűsítését az Alapszabályok módosításának helybenhagyása előtt s lehetővé kívánja tenni: ennél fogva a másodelnöki tisztelet le nem fogadhatja.

Erre Haynald Lajos igazgató és tiszteleti tag kifejti, hogy habár az Akadémia a másodelnöki tisztelet 3 évről 3 évre változónak kívánja tekinteni, mindazáltal mielőtt

ezen határozata a legfelsőbb szentesítés által érvénybe lépne, örömmel ragadja meg a most kínálkozó alkalmat, hogy eddigi másodelnökét, a ki iránt a közbizalom a jelen egyhangúnak mondható szavazás által oly fényesen nyilvánult, és a ki úgy tudományos érdemeinél, mint az Akadémia érdekei körül tanúsított buzgalmánál fogva az Akadémia tiszteletét a legnagyobb mértékben bírja, a másodelnöki tisztségben a további 3 évre is megtarthassa, és társai nevében kifejezi azon reményét, hogy a megválasztott másodelnök úr a választást el fogja fogadni.

Ezen nyilatkozat a jelenlevő tagok által általános helyesléssel fogadtatván, Pauler Tivadar rendes tag kijelenti, hogy az Akadémia óhajta előtt meghajol, és a másodelnöki tisztséget elfogadja.

E szerint

Pauler Tivadar

rendes tag az Akadémia másodelnökének újabb 3 évre megválasztatott. A választás ő császári és apostoli királyi Felsége legmagasabb megerősítése alá bocsátatni határoztatott.

Huszadik akadémiái ülés.

A II. osztály ötödik ülése.

1883. május 21.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

124. *Fraknoi Vilmos* r. t. felolvassa »Váradi Péter fogsága« című értekezését. Tudomásul vétetik.

125. *Lipp Vilmos* mint vendég értekezést tart: »A keszthelyi avarkori temető felásatásáról,« és a kiásott régiségeket bemutatja.

Tudomásul vétetik.

126. A történelmi bizottság az osztálynak pártolólag mutatja be Pettko Béla másodéves bölcsészethallgatónak azon kérelmét, hogy a bécsi »Seminarium für österreichische Geschichtsforschung« cz. intézetbe, a melyben most egy hely megüresedik, mint ösztöndíjas, a nagymélt. minisztériumnak ajánltassék.

Az osztály a történelmi bizottság ajánlatát helyeslőleg fogadván, a kérelmet az összes ülésnek pártolólag fogja fölterjeszteni.

Huszonegyedik akadémiái ülés.

Összes ülés.

1883. május 28-án.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

128. *Szabó József* r. t. felolvassa emlékebeszédét *Ami Boué* 1881. nov. 21-én elhunyt költag felett.

Az Emlékebeszédnek során közrebocsátatik.

129. Főtitkár bejelenti Laboulaye Eduard kültagnak május 25-én bekövetkezett elhúnyát.

Az összes ülés mély részvétellel veszi tudomásul a súlyos veszteséget, mely a nagyevű francia jogtudós halálával a tudományosságot érte, és fölhívja a II. osztályt, hogy az emlékezésed megtartásáról gondoskodik.

130. Az irodalomtörténeti bizottság jelenti, hogy május 25-én megtartván alakuló ülést, Szász Károly r. tagot elnökké és Szilády Áron r. tagot előadónak megválasztotta.

Tudomásul vétetik.

131. Az irodalomtörténeti bizottság ajánlja, hogy Csontos János lev. tag a bizottság tagjává megválasztassék.

Az összes ülés Csontos János lev. tagot az irodalomtörténeti bizottság tagjai sorába iktatja.

132. Az irodalomtörténeti bizottság ajánlja, hogy a Szabó Károly r. t. által szerkesztett, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium költségén kinyomatott Repertorium, mely az 1711. év előtt hazánkban nem magyar nyelven nyomtatott munkák czimeit tartalmazza, az Akadémia által küldessék szét az országban levő könyvtárakhoz, kiegészítés céljából; a beérkező adatok az Akadémia által kiadandó nagy bibliographiai munkában értékesítettven.

A javaslat elfogadtatik.

133. A II. osztály ajánlja, hogy az Akadémia Pettko Béla folyamodását, melyben a bécsi egyetem mellett fönnálló »Institut für österreichische Geschichtsforschung« előadásainak látogatása végett állami ösztöndíj adományozását kéri, pártolólág terjeszse föl a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz.

A folyamodvány az Akadémia által pártolólág fog fölterjesztetni.

134. A magyar kereskedelmi csarnok a kereskedelmi műszótár számára gyűjtött anyagot az Akadémiának beküldi.

Áttétetik a nemzetgazdasági bizottsághoz, fölhasználás végett.

135. A pesti kereskedelmi testület a kereskedelmi szótár kiadási költségeire 200 forintot ajánl föl, egyúttal átküldi az általa régebben közrebocsátott német-magyar keresk. műszótár egy példányát.

Az ajánlat köszönettel tudomásul vétetik, a szótár a nemzetgazdasági bizottsághoz tétetik át.

136. Olvastatik a Bessenyei György emlékszóbor-bizottság levele, melyben az Akadémiát a Bessenyei György sírja fölött P.-Kovácsiban emelt emlék június hó 10-én tartandó leleplezési ünnepére meghívja.

Az Akadémia Szász Károly és Rómer Flóris r. tagokat fölkéri, hogy az ünnepen az Akadémiát képviseljék.

137. Olvastatik Spiegler Gyula levele, melyben az Akadémia által 1858-ban kiadott »Új módszer stb.« című dolgozatának második kiadásban közrebocsátását kéri. Véleményadás végett áttétetik a III. osztályhoz.

138. Főtitkár bemutatja gróf Desseffy Emil akad. elnök három levelét, melyeket 1857. és 1858-ban az akadémiai palota építésére Szabolcsban megindított gyűjtés tárgyában Tokaji Nagy Iajoshoz írt, és ez az Akadémiának följajánl, azokhoz egyúttal a szabolcsmegyei gyűjtés megindításának nagyérdekű mozgalmát illusztráló följegyzéseket csatolva.

Az Akadémia a becses ajándékot köszönettel fogadja. Az iratok a levéltárban helyeztetnek el.

139. Főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék-, csero- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában ez idő alatt megjelent munkákat ily rendben :

I. Testületektől.

- Amsterdam.* Académie R. des Sciences. *a)* Verhandelingen. Afd. Letterkunde. D. XIV. Afd. Natuurkunde. D. XXII. *b)* Verslagen en Mededeelingen. Afd. Letterk. D. XXII. Natuurk. D. XVII. *c)* Jaarboek voor 1881. *d)* Naam- en Zaakregister. Afd. Letterk. D. I—XII. *e)* Processen-Verbaal. 1881—82. *f)* Tria carmina latina.
- Berlin.* Gesellschaft für Erdkunde. *a)* Verhandlungen. X. B. No. 2. 3. 4. *b)* Zeitschrift XVIII. B. 1. H.
- Drezda.* Naturwiss. Gesellschaft Isis. Sitzungsberichte und Abhandlungen. 1882.
- Kazán.* Missió-társaság. Obr. Mordovszkoi Narodnii szlovenoszt. V. II.
- Kopenhága.* Société des Antiquaries du Nord. Aarboger. 1882. 4. H. 1883. 1. II.
» Académie R. des Sciences. Oversigt. 1882. No. 2. 1883. No. 1.
- Lipsee.* Deutsche Morgenländ. Gesellschaft. *a)* Wissenschaftlicher Jahresbericht im Jahre 1880. *b)* Zeitschrift. XXXVIII. B. 1. H.
- London.* Angol kormány. *a)* Statistical Abstracts from 1867 to 1881. No. 19. *b)* Annual statement for the year 1882.
» Society of Antiquaries. Proceedings. Vol. IX. No. 1.
» R. Geograph. Society. Proceedings. Vol. V. No. 5.
- New Haven.* Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXV. No. 149.
- New York.* Amer. Geograph. Society. Bulletin. 1882. No. 3. 4. 1883. No. 1.
- Pamplona.* Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. VI. No. 57.
- Róma.* Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 7. 8.
- Cs. k. közös hadügyminiszter. Bécs. Die Elemente des internationalen Seerechtes. III. B. Cseh kir. Múzeum. Prága. Časopis. R. LVII. Sv. 1.
- K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Jahrbuch. 1880. 6. 7. 8. H.
- Görög kath. püspöki hivatal. Szamosújvár. Schematismus cleri dioecesis Szamosujváriensis pro 1882. 2 péld.
- M. k. földtani intézet. Budapest. Magyarország földtani térképe. F. 8.
- M. k. földm., ipar- és keresk. miniszt. Budapest. Orosz gazd. viszonyok. 1882.
- Magyarorsz. Kárpátgyesület. Késmárk. Évkönyv. X. évf. 1. füz.
- Gyógyászati és természettud. egyesület. Selmecz. Jegyzőkönyv az 1883. márczius havában tartott közgyűlésről.
- Orsz. statiszt. hivatal. Budapest. *a)* Magyarország áruforgalma 1883. 2. füz. *b)* Magyar Statist. Évkönyv. 1881. 1. füz.

II. Magánosoktól.

- Bászeli Aurél. Budapest. Az ókori classikusok tanulmánya.
- Böke Gyula. Budapest. Zwei otiatrische Mittheilungen.
- Chyzer Kornél l. t. S.-A.-Ujhely. Myiasis esete.
- Faber L. György. Fiume. The fisheries of the Adriatic.
- Fabinyi Rudolf. Kolozsvár. Vegytani Lapok. 1883. 7—8. sz.

Hetényi Lipót. H.-Szoboszló. Az elmebetegек étiszonyá.

Huguet Latour L. A. Montreal. *a)* Académie Commerciale, année 1877—78. *b)* Annuaire de Ville-Marie. Vol. II. Livr. 3. 4. *c)* The Canadian pacific railway. *d)* The Canadian Antiqu. and Numism. Journal. Vol. IX. No. 4. *e)* Premium list. *f)* Proceedings 1847. *g)* Cours d'études des écoles. *h)* Winter Carnival.

Scacchi Arc. k. t. Nápoly. Della lava Vesuviana dell'anno 1631.

III. Nyomdák tól.

M. k. egyetem nyomdája. Budapest. *a)* Kath. theologiai folyóirat. I. évf. 1. füzet. *b)* Heltai: Az ipartörvény revisiója. *c)* Nemzetgazd. Szemle. VII. évf. 3. 4. füzet. *d)* Der Kurort Buziás in Ungarn. *e)* Csopei: Rutén-magyar szótár. *f)* Gyógyász. 1883. 9—19. sz. *g)* Néptanítók Lapja. 1883. 9—19. sz. *h)* Sbornik. 1881. 1882. (4 dar.)

Sauter nyomdája. Késmárk. Beschreibung der Szepes-Bélaer Tropfstein-Höhle.

Seminarium nyomdája. Balázsfalva. Viciu: Esercitie.

Skarnitzel F. nyomdája. Szakolcza. Paskay: Történelmi reflexiók.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Nemzetgazd. és Statiszt. Évkönyv. I. évfoly.

b) Archaeol. Értesítő. II. köt. III. Rész.

c) Illésházy J. hűtlenségi pöre.

d) Az ókori súlyokról.

e) Math. és Term. Értesítő. I. köt. 6—7. füz.

Z á r t ü l é s.

141. Olvastatik az április 30-án tartott összes ülés jegyzőkönyvéből a millennium kérdése tárgyalásáról szóló pont.

Az összes ülés, tekintve, hogy az Akadémia f. évi február 26-án hozott határozatával fölhívta a II. osztályt, hogy adjon véleményt arra nézve is, vajjon úgy a bejövétel, mint az ország elfoglalása melyik évben ünnepelhető legtöbb valószínűséggel, és vajjon a bejövételnek vagy az ország elfoglalásának ezeréves fordulója ünneplendő-e; tekintve, hogy a II. osztály, újabb fölterjesztésében, a bejövétel ezredéves fordulójának megünneplésére a 894. évet ajánlja ugyan, de ajánlatát csak opportunitási okokkal támogatja, a történeti valószínűséget pedig egyszerűen csak felemlíti, ennek indokolását azonban teljesen mellözi: fölkéri a II. osztályt az ügy újabb tárgyalására, megállapodásának a történettudományból vett indokolására, s egyszersmind átteszi az osztályhoz Salamon Ferencz r. t. különvéleményét.

142. Bemutattatik a m. kir. pénzügyminiszternek május 15-én kelt leirata, és az írói tisztelet- és pályadíjak megadóztatása tárgyában szétküldött körrendelete, a mely szerint a tiszteletdíjak és pályadíjak a keresetadó III. osztályába tartoznak, de adóköteles tiszta nyereséménynek a díjak csak azon része tekintendő, mely a foglalkozás folytatásához szükséges kiadások levonása után fűnmarad.

Akadémiai elnök úr ajánlata, hogy ezen ügyben a kormánynál újabb lépéseket teend, köszönettel elfogadtatott.

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyzőkönyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közülésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdeklő bíró indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálatai is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálatai, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig ki-
teendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

1) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az **Értesítő** szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni felosztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne: első esetben valakit a felolvasással is megbizván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETEBOL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

6. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

—
1883.

A
MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA
É R T E S Í T Ő J E.

Huszonkettedik akadémiai ülés.

A III. osztály ötödik ülése.

1883. június 4.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

143. *Margó Tivadar* r. t. felolvassa ily című székfoglaló értekezését: »Az állat-ország rendszeres osztályozása, különös tekintettel az újabb állattani rendszerekre.«

144. *Daday Jenő* kolozsvári egyetemi magántanár részéről: »Új adatok a kerekkes férgek ismeretéhez« *Margó Tivadar* r. t. következő szavakkal mutatja be:

Az értekezés szerzője már hosszabb idő óta foglalkozik a hazai kerekkes férgek gyűjtésével és tanulmányozásával, szem előtt tartva Erdély vizeit, miután az ezekben élő alakok irodalmunkban még nem voltak följegyezve; szerző ez okból évenként Erdély legkülönbözőbb vidékein gyűjtötte a nevezett férgeket, s így 1882. évi augusztus havában a mezőszéki tavakat is meglátogatta, melyek egyikében — a mező-záhiban — egyebek között két, úgy hazánk faunájára, mint a tudományra nézve is új fajt, továbbá egy új nemet is talált egy fajjal. Ezek közül az egyik új faj, a *Brachionus Margói* és az új nem és faj, a *Schizocerca diversicornis*, a *Brachionidák* családjába, a másik új faj, az *Asplanchna triophthalma*, az *Asplanchnidák* családjába tartozik.

A mi a munka tartalmát illeti, szerző előadja előbb a kerekkes férgek hazai faunájára vonatkozó irodalmat, s ezek után tüzetesen írja le az új fajokat, nemcsak faunistikai szempontból, de azoknak minden egyes szerveit is pontos vizsgálat alá veszi, u. m. a köztakarót, a kerékszervet, az izom- és idegrendszert, s a külérzéki szerveket, valamint a tápcsövet, vizedényeket és az ivarkészüléket — s mindezen szervek boncztatni és szövettani viszonyait saját észleletei nyomán adja elő.

Méltánnyalattal kell kiemelnem, hogy a munka, mely önálló vizsgálaton alapszik, mind tartalom-, mind alakra nézve teljesen megüti azon mértéket, mely az akadémiai ilyenmű tudományos művektől megkívántatik.

Szerző e munkával nemcsak a hazai kerekcsőrű férgek faunáját három egészen új fajjal és egy új nemmel gyarapította, de azok boncztatási és szövettani pontos leírásával a tudományt is néhány új ténnyel gazdagítja.

Az értekezéshez csatolt ábrák, melyek az új fajok boncztatási és szövettani viszonyait természethíven érzékítik, mind csinosak és eredetiek, s nem kevéssé emelik a munka tudományos értékét. Irálya jó és világos.

Mindezt tekintetbe véve, dr. Daday Jenő értekezését a tek. Akadémiának szivesörömet ajánlom a kinyomatásra.

145. *Scherfel Aurél* felkai gyógyszerész részéről: »A csemétei ásványvíz kémiai elemzése,« bemutatja Nendtvich Károly r. t.

146. *Téglás Gábor* dévai reáliskolai tanár részéről: »A Buhuj (Bagolyvár) nevű csontbarlang Stájerlak-Anina határában,« bemutatja Szabó József r. t.

147. *Jendrassik Jenő* r. t. a következő értekezéseket ismerteti: »Dolgozatok a kir. magyar tudományegyetem élettani intézetéből: a) A folyadékok áramlása hajszálcsövekben. — b) Adatok a fehérnyé-oldatok átszivárgásához Regéczi Nagy Imre magántanár- és tanársegédétől.

Mindezen értekezések fölött az ülés után tartandó osztályértekezlet határoz.

148. *Krenner József* l. t. értekezése: »Ásványtani közlemények« közébejött akadálynál fogva elmaradt.

Huszonharmadik akadémiai ülés.

Az I. osztály hatodik ülése.

1883. június 11.

Hunfalvy Pál r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

150. Hunfalvy Pál r. t. újonnan választott osztályelnök, tekintetbe véván azt, hogy nagyon is kevesen vannak jelen, azzal a kijelentéssel nyitja meg az ülést, hogy beköszöntőjét majd csak ősszel fogja elmondani, mikor népesebb ülésünk lesz.

Tudomásul vétetik.

151. Az osztályelnök jelenti, hogy Simonyi Zsigmond l. t. levelet intézett a titkárhoz, melyben tudatja, hogy mára hirdetett előadását, elháríthatatlan akadályok miatt meg nem tarthatja.

Tudomásul vétetik.

152. Bartalus István l. t. felolvassa »A zeneköltészet elemei és műformái« című értekezését. Kivonata így szól:

A zene eredetéről különböző nézetek uralkodtak. Némelyek származtatták a szóból, mások természeti külbenyomásokból. Allanak ugyan ezek a fejlődés bizonyos fokain, de nem tekinthetők azon magnak, melyből a zene első csirája kifakadt. Mert a legegyszerűbb dal sem képzelhető egy bármilyen kezdetleges nyelv nélkül; de tudjuk, hogy az ember nem egy ilyen nyelv beszélésével kezdte földi létét, hanem érzései kifejezésére csak néhány indulathanggal rendelkezett.

Ez indulathangok életjelt adtak a lét érzésére; a külbehatások által keletkezett öröm s fájdalom érzéseit tolmácsolták, s abban az arányban sokasodtak, melyben az ember alkalmasabb lett többet érzékelni s ennek folytán többet észlelni. Az indulathangokkal bizonyos arczjáték vagy erősebb kifejezésű taglejtés párosúl, melyből később a mimészet keletkezett.

Innen folyólag mind a szónak, mind a dallamnak legelső nyilvánulása az indulathang lévén, a kezdetleges korban szó és dallam, később pedig beszéd és dal egyjelentésűek, egyszerre születtek s egymástól elválatatlanok voltak. Hogy a mimészet kezdete ezekkel egyidejű, bizonyítják a népdalok, melyeket a nép tánczolva is szokott dalolni.

Igy hát a külbehatás által keletkezett énekbeszéd forrása kettő: egyik az indulathangoké közvetlenül az érzésből, másik az utánzottaké, az észlelő s ítélő tehetség közreműködésével. A kettő aztán egymást egészíti ki, s egyik vagy másik hozzájárulása nélkül a költészet nem is volna tovább fejleszthető.

Az így keletkezett kezdetleges énekbeszédnek addig kellett tartani, míg az indulathangok s hangutánzó szavakhoz a közélet fejlődésével az értelem elvontabb eszmék kifejezésére szolgálókat is adott, míg a nyelv koronként szabályosabb lett, s alkalmasabb szélesebb körben mozogni. Innen kezdve máskép idomult az érzéseket tolmácsoló költői, s ettől különbözött a mindennapi nyelv. E költői nyelv fokozatos alakulásaiban annyira kezdett különbözni az énekbeszédtől, mennyire az értelem által szabályozott nyelv alkalmasabb lett az érzéseket kötöttebb alakban tolmácsolni, bizonyos rhythmikai mozgást adván az ellaposodott indulathangoknak és énekbeszédnek.

Itt kezdődik a népköltészet.

Ezek után felolvasó foglalkozik a népdal elemeivel; fejtegeti a szónak szavalati és hangulati befolyását. Kimutatja, hogy a beszéd szavalati dallama nem ad költői dallamot, hanem a beszéd prózai dallamát, melyet a költőnek eszményíteni kell a hangulati befolyás által. Kimutatja, minő tévesen járnak el azok, kik csak egyes szavak színezésével foglalkoznak, nem lévén tekintettel az egész tartalom hangulatára.

Főlemlíti a műdalokat s nagyobb énekműveket, melyek a népdalokból veszik eredetüket. A hangszerzenéről kimutatja, hogy tulajdonkép ez is a fennebbiektől származik, s bár nélküli a szót, de nem lehet más czélja, mint hangulatot festeni; mert eszmények színezésére egyedül a szó van hivatva.

Felosztja végül a zeneköltészetet elemi részre és alaktanra. Az elsőben ismerteti a metrikát, rhythmikát, melodikát; a másodikban a műformákat.

Előbbiek közül a rhythmikából s melodikából is felolvas egy pár általános bölcsészeti jelenséget.

153. A helyettes osztálytitkár jelenti, hogy az I. osztály összes bizottságai megalakultak. A nyelvtudományi bizottság elnökének választott Joannovics György t. t., előadójának Budenz József r. t. Egyszersmind segédtnak választott Frecskay János úr, a ki eddig is e minőségben a bizottságnak lényeges szolgálatot tett. Az iro-

dalomtörténeti bizottság elnökének Szász Károly r. t. választatott, előadójának Szilády Áron r. t. A classica-philologiai bizottság elnökének Zichy Antal t. t., előadójának Ponori Thewrewk Emil választatott.

Tudomásul vétetik s egyszersmind megerősítés végett az összes ülés elé terjesztetik.

154. Az osztályelnök bemutatja az osztálynak a Mantuában felállítandó Virgil-szoborra vonatkozó felszólítását, mely arra kéri az Akadémiát, hogy a maga körében az emlékszobor költségei fedezésére adományokat gyűjteni kegyeskedjék. Az aláíró s nyugtatóványozó bárczákkal ellátott könyvecske P. Thewrewk Emil l. tagnál, mint a classica-philologiai bizottság előadójánál van letéve.

Tudomásul vétetik.

Huszonnegyedik akadémiai ülés.

A II. osztály hatodik ülése.

1883. június 18.

Pauler Tivadar akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

156. *Gyárfás István* l. tag olvassa »Jerney János emlékezete« című értekezését. Szokott módon elintézésre adatik.

157. *Kápolnai Pauer István* l. tag olvassa »Meskó hadosztályának hadművelete az 1809. évi győri csata után« című hadtörténeti cikkét.

Tudomásul vétetik.

IV. Igazgatósági ülés.

1883. június 25.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

53. Olvастatik a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy ő cs. és apostoli kir. Felsége f. év június 2-án kelt legfelsőbb elhatározásával, gr. Lónyay Menyhértnek az Akadémia elnökévé és Pauler Tivadarnak másodelnökévé lett megválasztását legkegyelmesebben jóváhagyni méltóztatott.

Tudomásul szolgál.

54. Olvастatik Mezőssy Menyhért sátoralja-újhelyi ügyvéd levele, melyben jelenti, hogy a széphalmi Kazinczy-mausoleum külső kőfala annyira elporladozni kezd, hogy az épület megmentése végett olajos festékekkel befestése mutatkozik szükségesnek.

Az Igazgató Tanács, Ybl Miklós javaslatára, a mausoleum befestését, a mi a monumentális épület jellegével meg nem egyezik, nem hagyja jóvá, és terméskő-lapokkal vagy mesterséges kőanyaggal való beburkolását határozza el; felkérvén Mezőssy urat, hogy arra nézve, mily áron lehetne a tokaji hegységben alkalmas kőlapokat előállítani, jelentést tegyen.

55. Bemutattatik a könyvkiadóhivatal tárgyában kiküldött bizottság jelentése. és a Kilián könyvkereskedésnek, a bizottság fölkérésére, beküldött ajánlata, az akadémiai kiadványok bizományba vétele tárgyában.

A jelentés alapján, az Igazgató Tanács a következőkben állapodik meg:

a) A könyvkiadó hivatal megszüntetetik, és az akad. kiadványok könyvárusi értékesítése a Knoll Károly által alapítandó Sortiment-üzletre bízatik.

b) Knoll Károlyal szerződés fog köttetni, a melyben az Akadémia föntartja magának a jogot, hogy a bizományi viszonyt bármelyik könyvárusi esztendő elteltével (április végén) megszüntnek nyilatkoztathassa.

c) Knoll Károlynak az eladott könyvek árából 50% biztosítatik.

d) Knoll Károly a könyvkiadó hivatal jelenlegi helyiségeiért a rendes bért tartozik fizetni.

e) Knoll Károly cautiót tartozik letenni, és pedig 3000 frtot, ha arra kötelezi magát, hogy az akad. kiadványokból befolyó összegeket havi részletekben fizeti be; 6000 frtot pedig akkor, ha a befolyó összeget egyszerre április végén kívánja lefizetni.

f) Az akad. kiadványok raktára külön kezelés alá vétetik, és abból időnkint a szükséges példányok elismervény mellett szolgáltattnak ki Knoll részére.

g) A könyvkiadó vállalat kiadványainak a pártoló tagok részére való szétküldése és a tagdíjak beszedése a Franklin-társulatra fog bízati. A könyvkiadó vállalat kiadványainak könyvárusi értékesítése Knoll K. feladata fog lenni.

h) Az akad. kiadványoknak az akad. tagok és közintézetek részére szétküldése Knollra bízatik; a költségek fejében az Akadémia évenként 500 forint átalányösszeget fizet.

i) A szerződés formulázásával az Akadémia ügyésze, Trebitsch Ignác földhitelintézeti főkönyvvezető és a főtítkárr bíztnak meg.

56. Bemutattatik a könyvkiadó hivatal tárgyában kiküldött bizottság jelentése az akadémiai könyvkészlet értékesítése tárgyában.

A jelentés alapján a következő határozatok hozatnak:

1. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak felajánltatik a középiskolák számára 100 példány, az akad. kiadványoknak a főtítkárr által összeállított gyűjteményéből. Egy ilyen példány mintegy 400 frt, 100 példány 40,000 forint értéket képvisel, a bolti árakat véve föl. Az Akadémia felajánlja ez érték felét ajándéknál, másik felét a bolti ár 25%-án, tehát 5000 frton.

2. A főtítkárr által összeállított második gyűjteménye azon akad. kiadványoknak, a melyekből fölösleges példányok állnak rendelkezésre, a hazai tudományos közintézeteknek és az egyes akad. tagoknak ajánltatik fel, olyképen, hogy azon megrendelők, a kik legalább 100 frtnyi bolti áron rendelnek meg, a bolti árnak csak 25%-át fizessék. Egy munkából azonban legfőlebb csak két példány rendelhető meg. A pénzösszegek egyenesen a M. Földhitelintézethez küldetnek be. A megrendelési fölhívások október 1-én küldetnek szét.

3. A régibb kiadványok csonka példányai és az in crudo levő kiadványok maculatura gyanánt adatnak el. Minden munkából legalább 20 példány megtartatik. A fővárosi könyvtáraknak egy-egy példány rendelkezésekre boesáttatik.

4. Az albizottság által kijelölt némely elavult kiadványok antiquáriusoknak fognak megvásárlás végett felajánltatni.

5. Károly főherczeg stratégiai munkájának példányai a hadtudományi bizottságnak ;

6. »Ovidius átváltozásai« és a »Római classicusok« példányai a philologiai bizottságnak bocsáttatnak rendelkezésre.

7. Babbage logaritmusaiából 100 p. a polytechnicumnak ;

8. Márkfi »Codex graecus quatuor evang.« és Udvardy »A keresztyénség befolyása« példányai a kath. és prot. hittani intézeteknek ajándékkul adatnak.

57. A Budapesten 1883. ápr. 16-án elhunyt Boronkay Rudolf a M. T. Akadémiának 250 frtot hagyományozott.

Az Akadémia ügyésze a hagyományozott összeg behajtására felhivatik.

58. Olvastatik Kaan Ágoston végrendeletének következő pontja :

»A délzalai nagykanizsai takaréktárba elhelyezett negyven (40) darab cs. kir. aranyat hagyományozom a M. T. Akadémiának, oly kéréssel és kikötéssel, hogy legyen kegyes eme negyven darab cs. kir. aranyat azon kérdés tudományos szempontból való alapos megfjtőjének : »Vajjon az ember, mint élő lény, képes-e bármelyik égi testben levő lényekkel érintkezésbe jönni?« kiadni. Ha azonban eme kérdés húsz év alatt alaposan körülírva megfjtethető nem lesz, ezen esetben a 40 darab cs. kir. arany nevem alatt, ilykép : »Kaan Ágoston alapítványa« kezelendő örök időkre, évi kamatai pedig bármely tudományos célra, a M. T. Akadémia által felhasználandók.«

Az Akadémia ügyésze a hagyományozott összeg behajtására felhivatik. Egyúttal az Akadémia felkéretik, hogy a hagyomány rendeltetése tárgyában véleményes jelentést terjesztszen elő.

59. A M. Földhitelintézet jelenti, hogy Arany Jánosnak 1000 frt és Szegedy Sándornak 100 frt hagyománya befizettetett.

Tudomásul vétetik.

60. Bemutatattatik az alagutak használása tárgyában az Akadémia és a főváros között öt évre, évi 50 frt fizetése mellett, megkötött szerződés példánya.

A M. Földhitelintézethez tétetik át.

61. Az ülés határozatképes nem lévén, határozatai, utólagos megerősítés végett, a jövő ülés elé fognak terjesztetni.

Huszonhatodik akadémiái ülés.

Összes ülés.

1883. június 25.

Gróf Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

159. Főtitkár bejelenti Hegedüs Candid Lajos l. t. június 13-án bekövetkezett elhunytát.

Az Akadémia fájdalmas részvétellel veszi tudomásul ezen gyászesetet és a II. osztályt felhívja, hogy az emléksbeszéd megtartása iránt intézkedjék.

160. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy ő cs. és ap. kir. Felsége f. é. június 2-án kelt legfelsőbb elha-

tározásával gróf Lónyay Menyhértnek az Akadémia elnökévé, és Pauler Tivadarnak másodelnökévé lett megválasztását legkegyelmesebben jóváhagyni méltóztatott.

Tudomásul szolgál.

161. Bemutattatnak az állandó bizottságok megalakulásáról szóló jelentések. Megválasztattak :

a) A nyelvtudományi bizottságban elnökül Joannovics György t. t., előadóul Budenz József r. t., segédtagul Frecskai János.

b) Az irodalomtörténeti bizottságban elnökül Szász Károly r. t., előadóul Szilády Áron r. t.

c) A classica-philologiai bizottságban elnökül Zichy Antal t. t., előadóul Ponori Thewrewk Emil l. t.

d) Az archaeologiai bizottságban elnökül Pulszky Ferencz t. t., előadóul Henszlmann Imre r. t.; az Archaeologiai Értesítő szerkesztőjeül Pulszky Károly l. t., segédtagokul Hampel József és Ráth György.

e) A nemzetgazdasági bizottságban elnökül gróf Lónyay Menyhért t. t., jegyzőül dr. Földes Béla egyetemi tanár. Kültagokul újra megválasztattak az eddigiek, azokon kívül Máday Izidor és Herich Károly oszt. tanácsosok.

f) A mathem. és természettudományi bizottságban elnökül Haynald Lajos t. t., alelnökül Szabó József r. t., előadóul b. Eötvös Loránd r. t.

g) A hadtudományi bizottságban elnökül Hollán Ernő t. t., előadóul Kápolna Pauer István l. t.

h) A könyvkiadó bizottságban az elnökség az Akadémia elnökeit illetvén, előadóul Beöthy Zsolt l. t.

Az összes ülés mindezen választásokat helybenhagyja.

162. Olvастatik a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület levele, melyben az Akadémiát értesíti, hogy az akad. nagygyűlés javaslatára a Fáy-pályázatra beérkezett pályamunka szerzőjének 1200 forintot utalványozott; a fenmaradó 1800 forint valamely szaktudományi munka jutalmazására levén fordítandó, és a szaktudomány kijelölése a takarékpénztár választmányát illetvén, ezen jogát a jövőre vonható következtetés nélkül, ez esetben, az Akadémiára ruházza.

Az Ügyrend 95. §-a értelmében, a szépirodalom és szépművészetek kivételével, minden szaktudományra kiterjedvén az utólagos jutalmazás, a jelen esetben a szaktudomány meghatározására mindegyik osztály által megválasztandó két tagból álló bizottság küldetik ki, a mely javaslatát az összes ülés elé fogja terjeszteni.

163. Olvастatik herczeg Czartoryski László levele, melyben az Akadémiát felhatalmazza, hogy az általa kitűzött történeti pályafeladatot, a melyre jutalmazható pályamunka nem érkezett, módosítva hirdethesse ki; mindazáltal kéri, hogy az új feladat vele előlegesen közöltesék.

A II. osztály felhivatik, hogy az új pályakérdés kitűzése iránt javaslatot terjeszsen elő.

164. A fűtitkár bejelenti, hogy az Edl- és Holczer-féle ösztöndíjakra pályázat hirdettetvén, a kitűzött határnapig folyamodás nem érkezett be.

Tudomásul vétetik.

165. Olvастatik gróf Teleki Géza levele, melyben Petőfi egy vagy több lyrai költeménye irodalmi beccsel bíró francia fordításának jutalmazására tíz darab aranyat küld be; a jutalom kitűzésére és odaitélésére az Akadémiát kéri fel.

Az Akadémia, mint a magyar nyelv Akadémiája, csak az idegen nyelvekből magyarra fordított művekre nézve tarthatván magát illetékesnek, s nem egyszersmind megfordítva, az I. osztály indítványára az összes ülés elhatározza, hogy gróf Teleki Géza ajánlatát el nem fogadja.

166. Az Igazgató Tanács az Akadémiát fölhívja, hogy néhai Kaan Ágoston végrendeleti hagyománya, illetőleg annak rendeltetése tárgyában véleményét terjeszse elő.

Áttétetik a III. osztályhoz.

167. Bemutattatik az orientalisták nemzetközi congressusa előkészítő bizottságának meghívó levele, a Leydenben f. évi szeptember 10—15. napjain tartandó hatodik congressusra.

Hunfalvy Pál r. t. fölkéretik, hogy az Akadémiát a congressuson képviselje.

168. A kereskedelmi műszótárra az első budapesti gőzmalmi részvénytársaság 25, a beszterczebányai takarékpénztár 10 forintot küld be.

Köszönettel tudomásul vétetik.

169. Olvastatik Rómer Flóris r. t. jelentése a Bessenyei-ünnepélyről, a melyen Szász Béla l. t. társaságában az Akadémiát képviselte. Beküldi Bessenyei György kardját, melyet unokája, Boronkay Gy., a M. N. Múzeumnak ajánl föl.

Bessenyei kardja, az ajándékozó levelével, a M. N. Múzeum igazgatóságához tétetik át.

170. Főtítkár bejelenti, hogy a gr. Széchenyi István irodalmi hagyatékának I. kötete, mely a naplók feldolgozását tartalmazza, az Athenaeum irod. intézetnek közrebocsátás végett átadatott.

Tudomásul vétetik.

171. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia saját kiadásában megjelent művek, ily rendben :

I. Testületektől:

<i>Berlin.</i>	Kön. Preuss. Akademie der. Wiss. Sitzungsberichte 1882. 39—54. H. 1883. 1—21. H.
<i>Calcutta.</i>	Asiatic Society of Bengal. Bibliotheca Indica. No. 487. 488. 489. 490
<i>Cambridge.</i>	Science company. Science Vol. I. No. 14.
<i>Dorpat.</i>	Gelehrte Estnische Gesellsch. Sitzungsberichte. 1882.
<i>Harlem.</i>	Société Hollandaise des Sciences. Archives. Tom. XVII. Livr. 3. 4. 5. T. XVIII. Lior. I.
<i>London.</i>	R. Geograph. Society. Proceedings. Vol. V. No. 6.
"	R. Microscop. Society. Journal. Vol. III. P. 3.
<i>Moszkva.</i>	Société Imp. des Naturalistes. Bulletin. 1882. No. 2. Livr. 1. 2.
<i>New Haven.</i>	Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXV. No. 150.
<i>New York.</i>	Amer. Museum of Nat. History. a) Bulletin. Vol. I. No. 4. b) The fourteenth annual report.
<i>Pamplona.</i>	Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. VI. No. 58.
<i>Róma.</i>	Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 9. 10.

Szent-Pétervár. Académie Impér. des Sciences. *a)* Bulletin. Tom. XXVIII. No. 3. (Két péld.) *b)* Mémoires. Tom. XXX. No 9. 10. 11.

* Csász. orosz földrajzi társaság. *a)* Otcset za 1882. *b)* Izvesztija. Tom. XIX. V. 1.

K. k. Central-Anstalt für Meteorologie. Bécs. Jahrb. Neue Folge. XVI. B. XVIII. B. 1. Th. K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1883. No. 7. 8.

Kais. Akad. der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1883. No. 8—13.

Zoologisch-Botanische Ges. Bécs. *a)* Verhandlungen. XXXII. B. *b)* Bauer : Offenes Schreiben.

Kön. Böhm. Ges. der Wiss. Prága. *a)* Abhandlungen. 6. Folge. XI. B. *b)* Regesta. Vol. 8—9. *c)* Jahresbericht. 1881. 1882. *d)* Sitzungsberichte. 1881.

Landes-Ausschuss für Mähren. Brünn. Libri citationum et sententiarum. Tom. IV. P. 2.

Fővárosi Tanács. Budapest. Budapest főváros nyilvános vízművei. 26 fény. táblával. M. kir. földm. miniszt. Budapest. *a)* Jelentés a gazdasági tanintézetek állásáról az 1881—82. tanévben. 2 péld. *b)* A kulturmérnökség jelentése a talajjavítások terén 1882. évben tett intézkedésekről.

Heraldikai és geneal. társ. Budapest. Turul. I. k. 1. füz.

Trencsénmegyei term. egyesület. Trencsén. Évkönyv. V. évfolyam.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. Földtani Közlöny. XIII. k. 4—6. füz. 2 péld. Orsz. statiszt. hivatal. Budapest. *a)* Magyarország áruforgalma. 1883. 3. füz. *b)* Statiszt. közlemények az osztr.-magyar monarchia vasutairól 1880-ra.

M. kir. földtani intézet. Budapest. Évkönyv. VI. k. 6. 7. f.

M. kir. belügymin. Budapest. *a)* Az 1883. évi törvények gyűjteménye. I. f. *b)* Ugyanaz román és tót nyelven. *c)* U. a. német nyelven. *d)* Rendeletek tára. 1883. 1—2. 3. 4. füzet.

Állami felsőbb leányiskola igazg. Budapest. Értesítő 1882—83-ról.

Orsz. Vereskereszt-egylet. Budapest. Jelentés 1882. évről. 2 péld.

II. Magánosoktól:

Bakos Gábor. Budapest. A magyar jogi műnyelv alapelvei s törvényei.

Chyzer Kornél l. t. S.-A.-Ujhely. Adatok Zemplénmegye természettani ismeretéhez.

Handelmann H. Kiel. Der Fremdenführer im Schleswig-Holst. Museum.

Jedlicska Pál. Felső-Diós. *a)* Társadalmi testvérharcz a modern jogállam s a cath. egyház között. *b)* Kiskárpáti emlékek Vöröskőtől Szomolányig,

José do Amaral B. do Toro. Vizeu. A Italia e o papado.

Káplány Géza. Erzsébetváros. Hiteltelekkönyveinkről.

Klein Ernő. Bártfa. Fessler : Geschichte von Ungarn. V. B.

Lipovniczky István. Nagyvárád. A váradi püspökség története, alapításától a je'enkorig. I. k.

Matolai Etele. S.-A.-Ujhely. Visszaemlékezéseim honvéd-életemre.

Olivecrona K. k. t. Stockholm. Bidrag till sveriges offic. statistik. XXII. 1. 2. XXIII. 1. 2. XXIII. XXIV. 1. 2.

Stossich Mihály. Triest. Animali rari e nuovi per il mare Adriatico.

Theisz Gyula. Lőcse. Petite histoire de la littérature française.

III. Nyomdákrol:

Schodisch L. nyomdája. Felső-Lövő. Chronik der Stadt Fürstenfeld.

Kovács Mihály nyomdája. Rozsnyó. a) A jászóvári premontrei kanonokrend névtára 1883. b) Átnézet a feketehegyi vizgyógyintézetéről. c) Kussinszky: Historia Ecclesiastica N. T.

Wajdics J. nyomdája. N.-Kanizsa. Városház: Női szavaltatok.

Sauter nyomdája. Szepes-Béla. Weber: Beschreibung d. Szepes-Bélaer Tropfstein-Höhle.

IV. Saját kiadásbeli munkák:

a) A nagyszebeni és a székesfehérvári régi templom.

b) Anjoukori Okmánytár. III. k.

c) Czimlap a Tört. Ért. X. kötetéhez.

d) Értesítő 1883. 4. sz.

e) Math. Érték. X. k. 2. 3. 4. sz.

f) Term. Érték. XIII. k. 3. sz.

g) Nyelvtud. Érték. XI. k. 4. 5. sz.

h) Nemzetgazd. Érték. I. k. 8. sz.

i) Archivum Rákóczi. I. oszt. IX. köt.

Huszonhatodik akadémiai ülés.

A III. osztály hatodik ülése.

1883. jún. 25.

Frivaldszky János r. t. helyettes elnök elnöklése alatt.

173. *König Gyula* l. t. bemutatja: a) Raussnitz Gusztáv részéről: »A felsőbb fokú congruentiák elméletéhez.« — b) Vályi Gyula részéről: »A partialis differenciál-egyenletek elméletéhez.«

174. *Kruspér István* r. t. bemutatja dr. Braun kalocsai csillagda-igazgatónak »Egy trigonometria« című értekezését.

175. *Margó Tivadár* r. t. bemutatja dr. Roboz Zoltánnak a gráci egyetem állattani intézetéből beküldött munkáját: »Rhizopoda-tanulmányok. I. Calcitaba polymorpha nov. gen. nov. sp.«

176. *Szabó József* r. t. megismerteti az imént megjelent Geológiáját.

177. *Dr. Borbás Vincze* előterjeszti az osztályértékesítő számára: »A Lapsának ismeretéhez« című értekezését.

Az értekezésekről közelebbi határozatot az értekezlet fog hozni.

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyzőkönyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közülésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdeklő bírói indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálati is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálati, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig ki-teendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

l) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az **Értesítő** szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni fel osztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne; első esetben valakit a felolvasással is megbízván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

A M. T. AKADÉMIA RENDELETÉBOL

SZERKESZTI

A FŐTITKÁR.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

7. SZÁM.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM R. TÁRS. NYOMDÁJÁBAN.

1883.

A
MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA
É R T E S Í T Ő J E.

Huszonhetedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1883. október 1.

Pauler Tivadar akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

179. Főtitkár bejelenti *Gyárfás* István l. t. júl. 17. és *Petzval* Ottó r. t. aug. 29 bekövetkezett elhunytát.

Az Akadémia fájdalmas részvétellel veszi tudomásul a hazai történetírás buzgó munkásának, és a mennyiségtudományoknak hazánkban egyik legrégibb és legkiválóbb művelőjének elvesztését. Egyúttal felhívja a II. és III. osztályt, hogy emlékbeszédek tartásáról gondoskodjanak.

180. A vall. és közokt. miniszter úr aug. 30-ki leiratában értesíti az Akadémiát, hogy Ő cs. és apost. kir. Felsége aug. 25-én, az alapszabályoknak a másodelnök választására vonatkozó 43.§-nak a bemutatott szövegezése szerint tervezett módosítását jóváhagyni méltóztatott.

Tudomásul vétetik.

181. A vall. és közokt. miniszter úr júl. 5. leiratában értesíti az Akadémiát, hogy a felállítandó electromos bizottság céljaira, a maga dotatiójából, a folyó és következő évre 750—750 frtot engedélyezett, s ugyanily összeg engedélyezését a közmunka- és közl. minisztériumnál kieszközölte.

Az Akadémia hálás köszönetének nyilvánítása mellett tudomásul vétetik, és a III. osztálylyal közöltetik.

182. A vallás- és közokt. miniszter úr értesíti az Akadémiát, hogy Pettkó Béla tanárjelöltnek az Akad. ajánlatára 1200 frt állami ösztöndíjt engedélyezett, oly célból, hogy a bécsi Institut für österr. Geschichtsforschung intézetben történeti és palaeographiai tanulmányokkal foglalkozzék.

Tudomásul vétetik.

183. A vallás- és közokt. miniszter úr értesíti az Akadémiát, hogy a Bufalini-alapból Florenczben, 5000 lira pályadíjjal, nemzetközi pályázat hirdettetett azon kérdés megoldására, hogy a tudományos vizsgálódásban a tapasztalati módszert mily módon kelljen a legcélravezetőbb módon alkalmazni.

A III. osztálylyal közöltetik.

184. A m. k. belügyminiszter úr aug. 3. leirata kapcsán átteszi az Akadémiához Bosznia és Hercegovina címere tárgyában a bécsi állami levéltárnak a közös pénzügyminiszter felszólítására kidolgozott véleményét, azon felhívással, hogy az Akadémia nyilatkozzék az áll. levéltár javaslata iránt, a mely szerint a fegyveres kart feltüntető újabb címzer helyett a liliumkoronával ellátott régi címzer volna elfogadandó.

Áttétetik az archaeologiai bizottsághoz.

185. Szeged sz. kir. város közönsége a M. T. Akadémiát felkéri, hogy az új színháznak és a Somogyi-könyvtárnak Ő cs. és apostoli királyi Felsége jelenlétében f. hó 14. és 15-én történetű ünnepélyes megnyitásán küldöttség által képviseltesse magát.

Az Akadémia azon óhajlás által vezérelve, hogy a Szeged városa által nemzeti culturánk ügyének tett jelentékeny szolgálatok iránt méltánylatát fejezze ki, elhatározza, hogy a kettős ünnepen küldöttség által képviselteti magát, s a küldöttség tagjává Haynald Lajos ig. és tisz. tag vezetése alatt Hunfalvy Pál, Szász Károly, Fraknói Vilmos, Szilágyi Sándor, Szabó József és Lenhossék József r. tagokat jelöli ki.

186. Szily Kálmán műegyet. rector értesíti az Akadémiát, hogy a Holczer-féle akad. ösztöndíjra pályázó nem jelentkezett a műegyetem hallgatói közül, mi annak tulajdonítható, hogy a föltételek akkor állapítottak meg, mikor a műegyet. tanfolyam öt esztendőre terjedett. Minthogy a tanfolyam négy esztendőre reducáltatott, azt ajánlja, hogy az ösztöndíjat a második évet elvégzett műegyet. tanulók nyerhessék el, a kik a 3. és 4-ik évet tartozzanak a zürichi műegyetemen elvégezni.

Véleményadás végett a III. osztályhoz tétetik át.

187. A szegedi Somogyi-könyvtár igazgatósága jelenti, hogy a könyvtár, a mely mintegy 50,000 kötetet számlál, három tagból álló rendes személyzettel és 50 személyre berendezett olvasóteremmel bír. Azon kérelemmel fordul az Akadémiához, hogy az akad. kiadványoknak 1883. elejétől a könyvtár részére megküldését határozza el.

A könyvtári bizottsághoz utasítatik.

188. A sopronyi ágost. evang. lyceum igazgatósága az akad. kiadványok adományozásáért folyamodik.

A könyvtári bizottsághoz tétetik át.

189. A nagyszalontai nagygymnasium igazgatósága az akad. kiadványok adományozásáért folyamodik.

Áttétetik a könyvtári bizottsághoz.

190. Gróf Kuun Géza tisz. tag az Akadémia által közrebocsátott Codex Cumanicus című munkájához pótfüzetet nyomtatott ki, saját költségén, ily cím alatt: »Additamentorum ad Codicem Cumanicum nova series.« Ezen kiadványából 100 példányt bocsát az Akadémia rendelkezésére, oly célból, hogy azon közintézeteknek, a melyek a Codexből példányt kaptak, küldje meg.

Az Akadémia köszönettel elfogadja a becses ajánlatot.

191. Bemutattatik Bulyovszky Gyula 1883. máj. 12. kelt végrendeletének 9. pontja, mely szerint az Akadémiának »Bulyovszky Gyula emlékalapítványa« címen 2000 frtot hagyományoz, mely összegnek kamatai pályadíjúl tűzendők ki, viszonylag a legjobb ódaköltemény írójának. Az ódaköltemény tárgyát lehetőleg az 1848/9-ki magyar függetlenségi harcz eseményeivel kapcsolatos dolgok képezzék.

Áttétetik az I. osztályhoz.

192. Hunfalvy Pál r. t. az Akadémia nevében részt vett az orientalisták leydeni nemzetközi congressusán.

Tudomásul vétetik.

193. Hunfalvy János r. t. sok évi tanulmányai eredményét, Európa egyetemes földíratát, öt kötetben szándékozik közrebocsátani. A munka kiadásához az Akadémia segélyezését kéri.

Az Akadémia e kérvényt a II. osztályhoz teszi át.

194. A m. földhitelintézet jelenti, hogy az Arany-szoborra szeptember 29-ig 63208 frt 53 kr. folyt be pénztárába.

Tudomásul vétetik.

195. Főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól és nyomdaktól beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában ez idő alatt megjelent munkákat, melyek a következők:

I. Testületektől.

- Berlin.* Kön. Preuss. Akademie der Wiss. a) Abhandlungen. 1882. b) Corpus inscriptionum latinarum. Vol. X. P. I. II.
- » Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. X. B. Nr. 5—6. és Extra-Nummer. b) Zeitschrift. XVIII. B. 2. H.
- Bern.* Naturforschende Ges. Mittheilungen. 1882. 1. H.
- Bonn.* Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande. Jahrbücher. LXXIII. LXXIV. H.
- Brüsszel.* Société R. de numismatique. Revue. 1883. 3. Livr.
- Calcutta.* Asiatic Society of Bengal. Bibliotheca Indica. Nr. 246. 491—492. 493.
- Cambridge.* Museum of compar. Zoölogy. Bulletin Vol. X. Nr. 5. 6. VII XI. Nr. 1. 2.
- Dublin.* Royal Dublin Society. a) Scientific Proceedings. Vol. III. P. 2. b) Scientific Transactions. 1882. Vol. II. XVI. XVII. XVIII. XIX.
- Flórencz.* Società It. di Antropol. Archivio. Vol. XIII. Fasc. 1.
- Frankfurt.* Physikalischer Verein. Jahresbericht 1881—1882.
- Genf.* Société de Physique et d'Hist. Nat. Mémoires. Tom. XXVIII. P. I.
- Helsingfors.* Finn tudós társaság. a) Acta. Tom. XII. b) Bidtrag. 37. 38. H. c) Le Grand-duché de Finlande. d) Öfversigt. XXIV.
- » Bureau statist. de Finlande. Suomenmaan Virallinen Tilasto. I. 5.
- Königsberg.* Physikalisch-ökonomische Gesellschaft. a) Beiträge. 1. 2. 3. 4. 5. b) Schriften 1882. I. II. Abth. 1883. I. Abth.
- Kopenhága.* Société des Antiquaires du Nord. Mémoires. 1882—3. 1884.
- Krakkó.* Tudom. Akadémia. Acta Hist. Tom. VI. Fasc. I.
- Línthal.* Schweiz. Naturforsch. Ges. 65-ste Jahresversammlung.
- Lípcse.* Deutsche Morgenl. Gesellsch. Zeitschrift. XXXVII. B. 2. H.
- London.* R. Geogr. Society. Proceedings. Vol. V. Nr. 7. 8. 9.
- » Angol kormány. Greenwich Observations in the year 1881.
- Society of antiquaries. a) Proceedings. Vol. IX. Nr. 2. b) Listg. on the 7. June 1883.
- » Royal Society. a) Philos. Transactions. Vol. 173. P. I. II. III. IV. b) The R. Society 30th Nov. 1882. c) Proceedings. Vol. XXXV. Nr. 221—226

- London.* R. Microscopical Society. Journal. Vol. III. P. 4.
- Moszkva.* Société Imp. des Naturalistes. a) Bulletin 1882. Nr. 3. b) Meteorolog. Beobachtungen.
- München.* K. Bayer. Akademie der Wiss. a) Sitzungsberichte. Philos. Philol. und Hist. Cl. 1883. 1. 2. H. Math. Phys. Cl. 1883. 1. 2. H. b) Abhandlungen Hist. Class. XVI. B. III. Abth. Math. Phys. Cl. XIV. B. 2. Abth. c) Wölflin: Gedächtnissrede auf Karl v. Halm.
- » Hist. Verein für Oberbayern. a) Oberbayerisches Archiv. XLI. B. b) 44. u. 45. Jahresbericht.
- Münster.* Verein für Gesch. und Alterth. Westfalens. Zeitschrift. XLI. B.
- New-Haven.* Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXVI. No. 151. 152. 153.
- Pamplona.* Revista szerk. Revista Euskara. An. VI. No. 59. 60.
- Philadelphia.* Academy of nat. Sciences. Proceedings. 1883. P. 1.
- Prága.* Verein für Gesch. der Deutschen in Böhmen. a) Mittheilungen. XXXI. Jahrg. Nr. 1—4. b) 29-ster Jahresb. c) Register zu B. I—XX. d) Mitglieder-Verzeichniss. 1882.
- » K. K. Universität. Ordnung der Vorlesungen im Winter-Semester 1883/4.
- » Verein Böhm. Mathematiker. Časopis R. XI. C. 1. 2—3. 4—5. 6.
- Rio Janeiro.* Braziliai kormány. Bulletin astronomique. 1883. Nr. 6.
- Róma.* Accademia dei Lincei. a) Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 11. 12. b) Memoria. Cl. di Sc. Morali. Vol. VII. IX. Cl. di Sc. Fisiche. Vol. IX. X.
- » Olasz kormány. a) Annali di Statistica. Ser. 3. Vol. IV. b) Indice delle Materie nel 1871—1881. b) Statistica elettorale politica.
- Stockholm.* Törtl. és rég. Akadémia. Antiquarisk Tidskrift. Del. VII. H. 1—3.
- Szent-Pétervár.* Cs. tud. Akadémia. a) Szbornik. 1872. 2. k. 1873. 1. k. 1875. 4. k. 1877. 3. k. 1878. 2. k. 1880. 1. k. 1881. 3. k. 1882. 2. k. 1883. 1. k. b) Szbornik sztaei. 1867—73. 7. k. c) Mémoires. Tom. XXXI. No. 3. 4.
- Tiflis.* Physik. Observatorium. a) Meteorolog. Betrachtungen. 1880. 1881. b) Magnetische Beob. 1879. 1880. c) Beob. der Temperatur des Erdbodens. 1880. d) Materialien zu einer Klimatologie des Kaukasus. 1. Abth. Tom. I. II. V. 1. 2. 3. 4.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Verhandlungen. 1883. No. 9. 10. 11. b) Jahrbuch. XXXIII. B. Nr. 2—3.

K. k. Geographische Ges. Bécs. Mittheilungen. XXV. B.

s. k. közös hadügymin. Bécs. Militär-Statist. Jahrbuch für 1877. 1. Th. f. 1878. 2. Th. Kais. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger 1883. Nr. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

K. k. Technische Hochschule. Bécs. Jahresbericht über das Studienjahr 1881—2.

K. k. Statist. Centralcommission. Bécs. a) Öst. Statistik. III. B. 1. H. b) Stat. Jahrbuch 1880. 10. H. 1881. 7. 9. H.

Közmunka és közl. m. k. miniszt. Budapest. a) Fiumei kikötő. (átlász) b) Állami és vasúti távírdák statisztikája 1882-ről.

Dunamelléki ref. egyh. ker. eln. Budapest. 1883. májusi közgyűlésének jegyzőkönyve. 2 péld. Orsz. m. k. statiszt. hivatal. Budapest. Magyarország áruforgalma 1883. 4. 5. 6. f.

F. magyarorsz. múzeumegylet. Kassa. Negyedik évkönyve.

Földmiv. ipar- és keresk. min. Budapest. A vízjogi tjav. tárgyában tartott értekezlet jkönyve.

M. k. belügym. Budapest. Az. 1883. 42. 43. 44. tezikkek.

Kaszinó-társulat. Eger. Visszapillantás 50 éves multjára.

Verein für Siebenb. Landesk. Nagyszeben. Archiv. XVII. B. 3. H.

Siebenb. Karpathenverein. Nagyszeben. Jahrb. 3. Jahrg.

Horvát archaeol. társaság. Zágráb. Viestnik. God. V. Br. 3.

M. k. közokt. miniszt. Budapest. Kalender und Stat. Jahrbuch f. das Kön. Sachsen f. 1884.

M. k. földm. min. Budapest. A gazdasági egyesületek létszámának és működésének áttekintése 1882. végén.

M. k. pénzügym. Budapest. Kimutatás az 1881. bevitelre vagy kivitelre kezelt árúkról. 2. p.

M. k. közokt. min. Budapest. Zeitschrift des k. Sächsischen Stat. Bureau's. XVIII. Jahrg. 3—4. H.

Tudományegyetem. Kolozsvár. a) Almanach 1882/3. b) Tanrend az 1883/4. tanév. első felére. c) Acta anni 1882/3.

Délmagyarorsz. Term. Társ. Temesvár. Term. tud. Füzetek. VII. k. 2. f.

M. k. közokt. min. Budapest. Militär- stat. Jahrbuch für 1877. 1. Th. 1878. II. Th.

M. kir. igazságügymin. Budapest. Az általános magyar magánjog tervezésének megvitatása czéljából tartott értekezletek jkönyve. Általános rész.

Keresk. és iparkamara. Arad. Jelentés 1882-ről.

Jog és államtud. kar. Nagyvárad. Almanach 1882/3-ról.

Siebenbürg. Verein für Naturwiss. Nagyszeben. Verhandl. und. Mittheilungen XXXIII. Jahrgang.

Dunántúli ref. egyh. ker. elh. Pápa. 1883. júniusi gyűlésének jkönyve 2 p.

Iskolai Értesítők 1882/3-ról:

A dicső-sz.-mártoni felső népiskola ; a nagyszalontai ref. gym.; a debreczeni ref. koll. ; a karloviczi kir. gym., a balázsfalvi főgym., a löcsei kath. főgym., a szarvasi főgym., a cillii államgym., a szolnoki kath. nagygym., a székelyudvarhelyi ref. koll., a rozsnyói kath. főgym., a kolozsvári polgári fiúiskola ; a nagyvárad. áll. főreáliskola ; a bpesti keresk. akadémia ; a nagyszebeni áll. főgym. ; a miskolci kath. kisgym. ; az egri kath. főgym. ; a selmeczbányai kath. nagygym. ; a pécsi áll. főreáltanoda ; a csurgói ref. gym. ; a privigyei kath. algym. ; a losonezi áll. főgym. ; a m.-óvári kath. algym. ; a veszprémi kath. nagygym. ; a temesvári kath. főgym. ; a pápai ref. főiskola ; a szász-sebesi ev. algym. ; a sárospataki ref. főiskola ; a kisújszállási ref. gym. ; a zilahi áll. tanítóképezde ; a m. vásárhelyi ref. koll. ; a kolozsvári unit. főtanoda ; az esztergomi kath. leánynövelde ; a nagyenyedi ref. főiskola ; a sepsiszigyörgyi ref. koll. ; a segesvári ev. gym. ; a nagykörsői ref. főgym. ; a bpesti II. ker. áll. reáltanoda ; a nagybecskereki főgym. ; a szakolczai kath. algym. ; a brassói kath. főgym. ; a brassói áll. főreáliskola ; a pozsonyi kath. főgym. ; a kalocsai érseki főgym. ; a nagybecskereki nép- és ipariskola : a felső-lövői tanintézetek ; az aradi kir. főgym. ; a zombori áll. főgym., a naszódi gör. kath. gymnasium,

II. Magánosoktól.

Szabó József r. t. Budapest. Geologia, kiváló tekintettel a petrographiára.

Gyárfás István l. t. Budapest. A jászkúnok személyes és birtokviszonyainak tört. és jogi fejtegetése.

Speiser Ferencz S. I. Kalocsa. Coleopterák Kalocsa vidékéről.

Zsengeri Samu. Budapest. Pestalozzi válogatott levelei. 1. 2. 3. k.

Ruzička-Ostoič Kamilla. Bécs. Három db. latin betűkkel nyomtatott török könyv.

Cs. M. Társadalomtudomány.

Jung F. Pozsony. Das Geheimniß der Welt.

Tholdt J. Kr. Fehéregyház és Árpád sirja.

Čermak K. Časlau. a) Archaeol. Prispěvky I. b) Filip Maximilian Opiz.

Huguet-Latour L. A. Montreal. a) Maritoba and the Canadian nord-west. b) Annuaire de Ville-Marie 1864. 7. 8—9. 10. 11. Livr. c) Liste des prix de l'exposition 1880. d) Prospectus de l'Académie commerciale catholique 1874. 1875/6.

Pančič J. k. t. Belgrád. Elementa ad floram principatus Bulgariae.

Lindner György. Maiss. Összinté szó az agrárkérdéshez.

Gr. Kuun Géza. t. t. M.-Németi. Additamentorum ad codicem cumanicum nova series. 5 példány.

Tóth Mike. Kalocsa. A nagy áldozat.

Halász Mihály. Budapest. Konstantinápoly.

Rössler István. Kassa. Adalékok a kassai kir. jogakadémia könyvtárához.

Kőrösi József. I. t. Budapest. Adalékok Hontmegye nemzetiségi monographiájához.

III. Nyomdák tól.

Alexi nyomdája. Brassó. a) Manualu de Stilistica. b) G. Curtius. c) Noul Calindar de casa pe 1884.

Athenaeum nyomdája. Budapest. a) Kovács: A házasságkötés Magyarországon. b) Beksics: Kemény Zsigmond. c) Tört. tár. 1883. 3. f. d) Salamon: A honfoglalás éve. e) Geréb: Heródotos etnikai elvei. f) Majláth: A felső vármegyék rendi- nek gyűlése 1683-ban. g) Az orsz. zeneakadémia évkönyve 1882/3-ról. h) Tirocinium Poeticum. i) Paszlavszky: Az állatok természetrajza. k) Petz: Görög mondattan. l) Berkeszi: A gr. Haller-fiók iskoláztatása. m) Sajóhelyi: Háztartástan. n) Szécskay: Az ásványország természetrajza. o) Ugyanaz: Az állatország természetrajza. p) U. a. A növényország természetrajza. q) Kozma: Általános földrajz. r) Az alsóúti tízoltók szabályzata. s) Mihályi: Magyar olv. könyv. II. R. t) Gőz: Magyar irálytan. u) Zák: Földrajz. x) Vajdafi: Számítan. y) Horvát: A dipl. irástan alapvonalai. z) Hetényi: Az elmebetegségek étiszonya. j) Molière vigjátékai XI. k. v) Házi könyvtár 54. k. w) Szemelvény Platon műveiből. aa) Gajus: Institutiók kérdések s feleletekben. bb) 1883. évi I. XV. XXIII. XXV. XXX. XXXIII. t.-cikkek. cc) Zola: Hölgyek öröme. I. II. dd) Jókai: A Damokoszok. I. II. ee) Mihályi: Magyar olv. könyv. II. III. ff) Dengi: Magyar stilsztika. gg) Magyar tanügy. Új foly. 6—7. 8—9. füz. hh) Alkotmányos titkok. ii) Századok. 1883. 5. 6. füz. kk) Degré: Visszaemlékezéseim. I. II. ll) Tájékozt. 1883. 4. 5. 6. 7. sz. mm) Magyarország áruforgalma 1882. Júl.-Decz. nn) Magyarország áruforgalma 1883. 2. 3. 4. füz. oo) Magyar stat. évkönyv. 1881. 1. füz. (magyarul és németül) 10. füz. pp) Képes családi lapok. V. évf. 30—42. sz.

Bittermann nyomdája. Zombor. A zombori áll. főgymn. Értesítője. 1882/3.

Chudy testvérek nyomdája. Csákova. Zeh: Dramatische Werke. I. B.

Dimitrievics nyomdája. Ujvidék. Stelczer: Gesch. der Bácska.

Egyetem nyomdaja. Budapest. *a)* A berlini egészségügyi kiállítás alkalmával a közokt. minisztérium kiadványai. 12 db. *b)* A technológiai iparmúzeum közleményei és tárgymutatója. I. sz. *c)* Nemzetgazd. szemle 1883. 6. füz. *d)* Az 1473—1711 megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke. *e)* Acta r. scient. univers. Ung. anni 1882—1883. Fasc. 2. *f)* A bpesti m. k. tud. egyetem Almanachja 1882/3-ról. *g)* A bpesti II. ker. tanítónőképző intézet Értesítője 1882/3. *h)* Gyógyászat. 1883. 20—28. sz. *i)* Néptanítók lapja. 1883. 20—28. sz. *k)* A középiskolai tanárvizsgálat részletes követelményei. *l)* A bpesti tud. egyetem tanrendje 1883/4 első felére. *m)* Az állami felsőbbleányiskolák szervezete. *n)* A m. k. tud. egyetem könyvtárának czimjegyzéke. *o)* Az ált. magyar magánjog. Általános rész. *p)* Gyógyászat. 1883. 29—36. sz. *q)* Az orsz. tanítógyűlés Értesítője. 1883. 1—8. *r)* Néptanítók lapja 1883. 29—36. *s)* Egy ruthén imakönyv.

Franklin nyomda. Budapest. *a)* Csató Pál szépirodalmi munkái. *b)* Garai J. életrajza. *c)* Szász Béla költeményei. *d)* Kresz: Miként lehetne Bpestet egészséges tejjel ellátni. *e)* Adalék a lélek életrendjéhez. *f)* Rudnyánszky: Gyermekszínház. *g)* Herczeghy: A nő phisikai és szellemi természete. *h)* Hoitsy: A nagy természet s a kicsiny ember. *i)* A Robinsonok iskolája. *k)* Varga: Vezérfonal a világtörténelemhez. *l)* Az egy évi önkéntes a közös hadseregben. *m)* Koszorú. VIII. k. 6. f. *n)* Szinnyei: A magyar nyelv eredete. *o)* Róth: Az ásvány-, kőzet és földtan elemei. *p)* A Dunamelléki ref. egyház 1883. máj. gyűlésének jkönyve. *q)* A zsidókérdés Magyarországon. *r)* A fertőzőbetegségek. *s)* Hofer: Francia prózai olvasmányok. *t)* A magyar hazai ipar jövő iránya. *u)* Az amerikai verseny jelentősége és valódi okai. *x)* Szász: Egy fedél alatt. *y)* Bartók: Újabb költemények. *z)* Gyulai: Katona J. Bánk-bánja. *j)* Bürger G. Ágost. *v)* Greguss: Mondások. *w)* Nagy: Lili. *aa)* Turul. I. k. 1. füz. *bb)* Göndöcs: Pusztaszer és az ezredéves ünnepély. *cc)* Az orsz. m. képzőművészeti társ. közleményei 1882-re. *dd)* Zur bevorstehenden Reorganisation der öst. Feldartillerie. *ee)* Deák: Egy magyar főúr a XVII. században. *ff)* Róth: A növénytan elemei. *gg)* Radó: A magyar műfordítás története. *hh)* Hoffmann: Német tan- és olvasó könyv. III k. *ii)* Kiss: Magánjogi gyakorlati esetek gyűjteménye. *kk)* Az attikai köztisztviselők ellenőrzéséről. *ll)* Vas Gereben élete és munkái. *mm)* A magyar népiskolai tanítás története. *nn)* Mangold: A magyarok története. *oo)* A ref. egyházakat érintő törvények és rendeletek. *pp)* Ábrázoló mértan. I. füz. *qq)* Scholcz: Politikai földrajz. *rr)* Krause: A leíró emberboncztan kézikönyve. II. k. *ss)* Baur: A középkori keresztyén egyház. *tt)* Szabó: Geologia. *uu)* Czögler: A fizika története életrajzokban. *xx)* Philologiai Közlöny. 1882. 10. f. 1883. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. füz. *zz)* Zur Verbesserung der Lage der arbeitenden Classe. *yy)* Ugyanaz magyarul. *vv)* Jókai munkái: Dekameron I—VI. *ww)* Történelmi könyvtár 74. 75. 76. f. *aaa)* Ó- és újszövetségi bibliai történetek. I. II. k. *bbb)* Váradi: Szinművek *ccc)* U. a. Szavalókönyv. *ddd)* Olcsó könyvtár 154—164. *eee)* Harrach: Német olv. könyv. I. II. k. *fff)* Jablonszky: Ázsia, Afrika vázlata. *ggg)* U. a. Amerika, Ausztrália leírása. *hhh)* Finály: A latin nyelv szótára. 3. 4. 5. 6. f. *iii)* A m. földtani intézet évi jelentése 1882-ről. *kkk)* Földtani közlöny XIII. k. 1—3. füz. *lll)* A közlekedési eszközök története. 20—30. f. *mmm)* Nemzeti nőnevelés. 1882. 9. 10. 1883. 1—4. *nnn)* Magyar jogászegyleti értekezések. IX. X. XI. k. *ooo)* Lehr: Magyar olvasókönyv. I. II. k. *ppp)* Utazá-

- sok könyvtára. I. II. *qqq*) Döntvénytár III. IV. k. *rrr*) Népszerű term. tud. előadások gyűjteménye 1883. 2. 4. füz. *sss*) Jeles írók iskolai tára. XX. XXI. XXII. *ttt*) Szász Károly kisebb költeményei I. II. k.
- Krafft nyomdája. Nagy-Szeben. *a*) Meltzl: Das alte und neue Kronstadt. *b*) Programm des evang. gymn. zu Medgyes für 1882—3. *c*) Programm des ev. gymn. zu Schässburg für 1882—3. *d*) Albert: Die Flandrer am Alt. *e*) Schuller: Leitfaden für den Unterricht in der Geographie.
- Mayer nyomdája. New-York. Viertes Heft der aufgeklärten mosaischen Archigeschichte.
- Ref. főiskola nyomdája. Kolosvár. *a*) Az erdélyi ref. egyházkerület 1883. május havi közgyűlésének jkönyve. *b*) Sági László válogatott művei. *c*) Orvos-term. tud. Értesítő. Orvosi szak: 1882. 3 f. 1883. 1 f. Term. tud. szak. 1883. 1. f. Népszerű előadás: 1882. 4. sz. 1883. 1. 2. 3. sz. *d*) Fényképészeti lapok 1883. 1. sz.
- Ref. főiskola nyomdája. Sárospatak. Nyír-vizszabályozók.
- Scodisch nyomdája. Felső-Lövő. *a*) Peter: Die Grundsteuer-Regulirung, *b*) Chronik der Stadt Fürstenfeld. 2. 3. Lief.
- Skarnitzel nyomdája. Szakolcza. Dewatoro Skutieb stb.
- Stampfel nyomdája. Pozsony. *a*) Schlick: Deutsches Sprachbuch. *b*) Értesítő a pozsonyi főreáliskoláról. 1882 3. *c*) Tanulók könyvtára. 14. f. *d*) Magyar Helikon 11—19. f. *e*) Pulszky: Meine Zeit, mein Leben. IV. B. *f*) Pauer: Alvás és álom. *g*) Feuerwehr Ztg. I. Jahrg. Nr. 5. 6. *h*) Cossa-Rosetti: Synopsis philosophiae moralis. *i*) Cserny: Latin stylusgyakorlatok. II. R. *k*) Latin és görög classikusok. 13. 15. 17. f. *l*) Gebete der Israeliten. *m*) Gebete für den Versöhnungstag. *n*) Gebete für die beiden Neujahrstagen. *o*) Gebete für die drei grossen Feste. *p*) A pozsonyi¹ kath. főgymn. Értesítője. 1882/3-ra. *q*) Sporzon: Egyszerű és kettős gazd. számvitelten. *r*) Feuerwehr Ztg. 1883. Nr. 7. 8.
- Ziegler K. nyomdája. Komárom. *a*) Komárom város községi népiskoláinak Évkönyve. 14. évf. *b*) Nagy: Szivhangok.
- Weissmann testvérek nyomdája. Budapest. *a*) Mikszáth: Jókai Mór. *b*) Magyar könyvesház. 64—65. 81. 87—88. 89—90. 99—100. 102—103. 111—112. 118—119. *c*) Baloghi: Ujabb felolvasások. *d*) Jaime: Családi gyűlölség. *e*) Az angol pénzpiac leírása. *f*) Bartók: Költemények. *g*) A kit ketten szeretnek. *h*) Ebers: Egy polgármesterné a XVI. századból. I. II. k. *i*) Tolnai: A nemesvér. *k*) Ábrányi: Egy modern apostol. *l*) Bulla: Humoros elbeszélések. *m*) Kaiserling: Zsidónők. II. k. *n*) A magyar nemzet története. 39—46. füz.
- Wigand K. nyomdája. Pozsony. *a*) Márki: Dósa György. *b*) Jung: Das Geheimniss der Welt. *c*) Nemzeti népiskola 1883. 8. 9. 10. sz. *d*) Felvidéki Nemzetőr. 1883. 9. 10. 11. 12. sz. *e*) Ev. egyház és iskola. 1883. 5—14. 15—26. sz. *f*) Campe: Robinson. *g*) Limbay: Magyar daltár. IV. k.

IV. Saját kiadásában megjelent munkák.

- a*) Ipolyi: Emlékbeszéd gr. Károlyi István felett.
b) Kállay: Magyarország a kelet és nyugat határán.
c) Math. Értekezések X. k. 1. 5. 6. 7. sz.
d) A bujdosók levéltára.
e) Nyelvtud. Közl. XVII. k. 3. sz.

- f) Tört. Ért. XI. k. 2. sz.
 g) Évkönyv. XVII. k. 1. db.
 h) Értesítő. 1883. 5. 6. sz.
 i) Emlékbeszéd. I. k. 7. 8. sz.
 k) Math. és Term. Közl. XVIII. k. 8. 9. 10. 11. 12. sz.
 l) Nemzetgazd. Érték. I. k. 9. 10. sz.
 m) Math. és Term. Értesítő. I. k. 8–9. sz.
 n) Term. Érték. XIII. k. 5. 6. 10. sz.

Huszonnyolczadik akadémiái ülés.

Az I. osztály hetedik ülése.

1883. október 1.

Hunfalvy Pál r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

197. Az osztályelnök megnyitván az ülést, üdvözlí az osztály tagjait a három havi szünet után, s óhajtja, hogy az I. osztály ne csak az ülések megkezdésében legyen első, hanem a nyomós munkásságban is.

198. *Simonyi Zsigmond* l. t. felolvassa »Az önállósított határozók« című értekezését. Rövid kivonatban így:

Felolvasó »*Önállósított határozók*« czíme alatt azon kifejezésekkel foglalkozik, melyekben a határozók úgy szerepelnek, mintha önálló névszók volnának. Ezernél több magyar példa kapesán kimutatja, hogy ez az önállósítás négyfélekep történik:

1. Úgy, hogy a határozó szót jelzőül, melléknévül használjuk bizonyos esetekben, p. *általút, ellen-párt, helyre legény.*

2. Úgy, hogy főnévül használjuk, p. *az ellen, az éjjel, a délután.*

3. Úgy, hogy újra ragozzuk, p. *föl-ül-ről, dél-után-ra, a ház mögé-ig.*

4. Hogy meghatározott esetekben képzőket is teszünk hozzájuk s így új névszót vagy pedig ígét alkotunk belőlük, p. *hátulsó, közbülső, közön-ség, biztonság, fölület, hátrál, ujráz, sokszoroz* stb.

Az értekező pontos kimutatást is közöl, a források idézésével, azon határozókról, melyeket nyelvünk ekkép önállósított, és fölhíja a nyelvészek figyelmét ezen tárgyra, melylyel eddig rendszeresen és tüzetesen nem foglalkoztak.

199. *Heinrich Gusztáv* l. t. »A germán nyelvek elágazásáról« tart értekezést.

*Huszonkilencedik akadémiai ülés.**A II. osztály hetedik ülése.**1883. október 8.*

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

201. *Szilágyi Sándor* r. t. olvassa *Károlyi Árpád* l. tagnak ily című értekezését : »Ampringer Gáspár kormányzósága«. (A magyar alkotmány felfüggesztése 1673-ban.) Tudomásul vétetik.

202. *Thaly Kálmán* r. t. olvassa : »Az 1683. évi táborozás történetéhez« című értekezését.

Tudomásul vétetik.

*Harminczadik akadémiai ülés.**A III. osztály hetedik ülése.**1883. okt. 15.*

Sztoeczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

204. Elnök megnyitván az ülést, melegen üdvözli az egybegyűlt tagokat és bejelenti, hogy Szabó József osztálytitkár hivatalos ügyben a fővárostól távol van ; e miatt a jelen ülés tartamára, teendőinek végzésére Horváth Géza l. tagot hívja fel.

205. *Frölich Izor* l. t. értekezik »A magyar korona területén megfigyelt electro-mos földáramokról«.

206. *Lengyel Béla* l. t. előterjeszti *Hankó Vilmos* tanárnak »Hunyadmegye ásványvizei« című értekezését.

207. *Frivaldszky János* r. t. bemutatja *Mocsáry Sándor* múzeumi őrségéd részéről : »Európai és külföldi új hártaröpiük« című dolgozatot. Kivonata ez :

A hártaröpi rovaroknak (Hymenoptera) biológiai s elterjedési szempontból annyira érdekes és változatos rendje újabb időben oly sok művelőre talált, hogy az eddig leírt méh- és darázs-fajok száma a 20,000-et már jóval meghaladja.

A Nemzeti Múzeum ilyenmő gyűjteménye egy évtized előtt még nagyon kezdetleges volt, s faunánkból a külföld előtt csak kevés faj vala ismeretes. Újabb időben azonban, részint az Akadémia, részint a Nemzeti Múzeum anyagi támogatása mellett hazánk különböző részeiben tett gyűjtések, külföldi összeköttetések és vétel útján e gyűjteményünk is oly tetemes gyarapodásnak indult, hogy méh- és darázs gyűjteményünk európai tárgyakban ma már egyike a legelsőknek, melyben eddig több mint 700 typicus és subtypicus faj található, a mivel csak kevés gyűjtemény dicsekedhetik.

A szebbnél-szebb monographiák és faunistikus munkák e téren egymást érik ; s ez indította Mocsáryt arra, hogy a gyűjteményünkben levő

új fajokat leírván, azok mielőbb a tudomány közkincsévé válhassanak. — Ily új leírásokat évekkal ezelőtt cszközölni még nem lehetett, mert nem volt elegendő összehasonlító anyagunk, sem nem állott rendelkezésünkre a szükséges irodalom.

A jelen dolgozatban Mocsáry 70 új fajnak adja szabatos latin leírását, négy világrészről. Jelezen Magyarországból hat faj van leírva, a hazai szakbuvárok végett magyar nyelven is. Az európai faunából 49, leginkább Spanyolország, Kis-Ázsia, Szyria s a Kaukazusból, továbbá Francia és Görögországból, Perzsiából 1, Kelet-Indiából 2, Jávából 1, Amboinából 2, Afrikából 7 és Braziliából 2. — S minthogy jelen munkája is a tudomány szabályai szerint készült, s előreláthatólag a külföldön is élénk figyelmet fog gerjeszteni: azt a kiadásra méltónak ítélem.

208. II. osztálytitkár jelenti, hogy Balló Mátyás I. t. a prioritás megőrzése végett egy lepecsételt levelet küldött be letéteményezés végett.

A beküldött levél az Akadémia pecsétjével is lepecsételtetvén, megőrzés végett a főtitkárságnak lesz átadandó.

209. Klein Gyula I. t. bejelenti Heer Oswald híres phytopalaeontolog halálát, ki Akademiánknak, illetőleg a III. osztálynak is kültagja volt.

Emlékeszéd tartása iránt az osztályértekezleten fog intézkedés történni.

Harminczegyedik akadémiai ülés.

Az I. osztály nyolczadik ülése.

1883. október 22.

Zichy Antal I. t. helyetteselnök elnöklése alatt.

211. *Szász Károly* I. t. bemutatja Dante »Poklá«-nak fordítását, felolvassa a hozzá írt bevezetést s a fordításnak is néhány részletét.

A helyettes elnök örömet fejezi ki, hogy Tárkányi Béla I. t. kezdeménye, mely szerint Dante fordítását indítványozta s kiadására pénzbeli segélyt ajánlott fel, immár valósúl s egyszersmind köszönetet mond a fordítónak, hogy az osztály felhívásának engedve, ígértét oly pontosan s oly szép eredménynyel teljesítette.

212. *Majláth Béla* I. t. felolvassa »Telegdi Miklós mester magyar katechismusa 1562-ből« című értekezését.

Bírálatra adatik, egyszersmind a helyettes elnök jelenti az osztálynak, hogy az irodalomtörténeti bizottság már elhatározta kiadását e munkának, melynek egyetlen példányát őrizi a baseli könyvtár.

213. *Simonyi Zsigmond* I. t. bemutatja, röviden ismertetve, Kunos Ignác és Munkácsi Bernát uraknak mint vendégeknek ily című munkáját: »A -ben, -be, -ből ragok használatáról.«

Bírálatra adatik.

Harminczkettedik akadémiai ülés.

Osszes ülés.

1883. október 29.

Pauler Tivadar akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

215. *Nendtvich Károly* r. t. felolvassa emlékbeszédét *Wöhler Frigyes* 1882. szeptember 23-án elhunyt kültag felett.

Az Emlékbeszédek során közrebocsátandó.

216. Főtitkár bejelenti *Heer Oswald* akad. kültag 1883. szeptember hó 23-án bekövetkezett elhunytát.

Az Akadémia fájdalommal veszi tudomásul ezen gyászcsetet, és a III. osztályt felhívja, emlékbeszéd iránti gondoskodásra.

217. Olvастatik az I. osztály jelentése *Csiky Gergely* l. t. *Plautus* fordításáról. *Plautus* összes műveinek felerésze, azaz 10 vigjáték benyújtott fordítása a jeles műfordítás minden kellékének megfelelően, az osztály fölkeri az Akadémiát, hogy az 1882. június 28-án tartott összes ülés határozatával összhangzólag, a *Karátsonyi*-alapítványból rendelkezésére álló 400 arany jutalom felerészének kifizetését utalványozza; a jutalom másik felének kiadása akkorra maradván, a mikor a még hátralevő tíz vigjáték beadatik, és az osztály bírálatán keresztül megy.

Az összes ülés *Csiky Gergely* l. t. részére a *Karátsonyi*-alapítványból 200 arany kifizetését elrendeli.

218. Az I. osztály jelenti, hogy a Fáy-jutalom tárgyában kiküldött bizottságba *Hunfalvy Pál* és *Budenz József* r. tagokat választotta.

Tudomásul vétetik.

219. A történelmi bizottság jelenti, hogy elnökül *Ipolyi Arnold*, előadóul *Pesty Frigyes* r. tagot választotta, egyúttal felhatalmazást kér, hogy az elnök gyakori luza-mos távolléte miatt alelnököt is választthasson.

Az összes ülés a választást helyben hagyja, és az alelnök megválasztására a felhatalmazást megadja.

220. A könyvtári bizottság előterjeszti jelentését az akad. kiadványok megküldése tárgyában beérkezett folyamodások iránt.

A bizottság jelentése alapján az összes ülés a következő határozatokat hozza:

a) A cs. és kir. hadügyminisztérium levéltárának, a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter úr ajánlatára, a történelmi bizottság forrás-kiadványai megküldetnek, azon kérelem mellett, hogy a hadügyminisztérium a saját hadtörténeti kiadványait az Akadémia könyvtárának szintén küldje meg.

b) A bécsi cs. k. egyetemi könyvtárnak az Akadémia eddigi kiadványai leszállított áron (a bolti ár negyedrészen); 1884-től kezdve az összes akad. kiadványok ingyen megküldetnek.

c) A szegedi Somogyi-könyvtárnak 1883-tól kezdve az összes akad. kiadványok ingyen megküldetnek.

d) A sopronyi ágost. hitv. lyceumnak és a nagy-szalontai nagy-gymnasiumnak 1883-tól kezdve az Akadémia I. és II. osztályának kiadványai megküldetnek.

221. A főtitkár fölhívja az Akadémia figyelmét arra, hogy Nagy János t. t., Kovács Pál és Zsivora György l. tt. f. évi november 15-én ünneplik akad. taggá választásuk félszázados évfordulóját.

Az összes ülés fölkéri az elnökséget, hogy az Akadémia szerencsekívánatait üdvözlő iratban tolmácsolja.

222. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta testületektől, egyesektől és nyomdákától beérkezett ajándék-, csere és köteleskönyvpéldányok, valamint az Akadémiának ez idő alatt megjelent saját kiadványai ily rendben:

I. Testületektől:

- Berlin.* Kön. Preuss. Akademie der Wiss. Corpus Inscriptionum Latinarum. Vol. IX.
- Bonn.* Verein von Alterthumsfreunden. Jahrbücher. 75. H.
- Bordeaux.* Société des Sciences phys. et nat. Mémoires. Tom. IV. Tom. V. 1. Cah.
- Brüsszel.* Société R. de Numismatique. Revue 1883. 4. Livr.
- Bukarest.* Academia Romana. a) Consideratiuni rel. la studiulu alu muscarii; b) Despru ucidera lui M. Viteazulu; c) Consideratiuni geologice; d) Despre industria pigmenteloru; e) Notite biografice asupra A. Mocioni; f) Romanii in literatura Streina; g) Fragmente din historia Romanilor. P. I.; h) Fragmente zur Geschichte der Rumänen. I. II. B.; i) Documente priv. la Istoria Romanilor. Vol. III. IV. P. I. Vol. VI. VII.
- Cherbourg.* Société des Sciences nat. et math. a) Mémoires. Tom. XXIII.; b) Catalogue de la bibliothèque. 1. P.
- Dijon.* Académie des Sciences. Mémoires. Tom. VII.
- Helsingfors.* Bureau Statistique de Finlande. a) Annuaire 1883.; b) Katalog der Rigaschen culturhistorischen Ausstellung.
- London.* Society of Antiquaries. Archaeologia. Vol. XLVII.
» R. Geographical Society. Proceedings. Vol. V. No. 10.
» R. Microscopical Society. Journal. Vol. III. P. 5.
- Neuchatel.* Société Marithienne. Bulletin des travaux. 11. Fasc.
- New-Haven.* Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXVI. No. 154.
- Oldenburg.* Oldenburger Landesverein. Bericht über die Thätigkeit. 4. H.
- Pamplona.* Revista szerkesztősege. Revista Euscar. An. VI. No. 61.
- Róma.* Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VII. Fasc. 13. 14. 15.
» Olasz kormány. a) Statistica delle cause di morte. 1882.; b) Statistica della emigrazione Italiana 1882.; c) Statistica dell'istruzione per 18^{80/81}.; d) Statistica giudiziaria per 1880.; e) Annali di Statistica 1883. Vol. 5. 6. 7.
- Stadtmhof.* Histor. Verein von Oberpfalz. Verhandlungen. XXXVI. XXXVII. B.

- K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. No. 12.
- K. k. Statist. Centralcommission. Bécs. Statist. Jahrbuch für 1881. 2. H.
- K. k. Militär-Geogr. Institut. Bécs. Mittheilungen. 1883. III. B.
- K. k. Direction der administrativen Statistik. Bécs. Oesterreichische Statistik. I. B. 1. 2. H. II. B. 1. 2. 3. H.
- Naturwiss. Verein. Bécs. Mittheilungen. 188³/_s.
- Magyarorsz. Kárpátgyesület. Késmárk. *a)* Dénes: Emlékirat. *b)* Évkönyv. X. évf. 2. f.
- M. k. belügyminiszt. Budapest. *a)* Magyarorsz. rendeletek tára. 1883. 5. 6—7. 8. füz.; *b)* Landesgesetz-sammlung für 1883. 2. 3. H.; *c)* Sbierka Kraj. zakonov na 1883. 2. 3. sv.; *d)* Az 1883. törvények gyűjteménye. 2. 3. f.; *e)* Collectiunea legilor din 1883. Fasc. 2.
- Orsz. statist. hivatal. Budapest. *a)* Községek háztartása és pótdajók; *b)* Magyarország áruforgalma. 1883. 7. f.
- Fővárosi statist. hivatal. Budapest. Budapest főváros az 1881. évben. 3. f.
- Állami tanítóképezde. Arad. Isk. Értesítő 188³/_s-ról.
- M. k. közokt. miniszt. Budapest. *a)* Az orsz. színészeti tanoda Évkönyve 188³/_s-ról. 2 péld.; *b)* Mémoires de la Société des sciences physiques et nat. de Bordeaux. Tom. IV. Cah. 3.
- M. k. igazságügyminiszt. Budapest. Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Öröklési jog.
- M. k. földmívelési miniszt. Budapest. Compte rendu des travaux du service du phylloxera. 1882.
- Ferenczrendi szerzet. Pozsony. Schematismus ordinis minorum S. P. Francisci, ad 188³/₄. 4 példány.
- Apátság. Zircz. A zirczi ciszterczi rend személyzetének névtára 188³/₄-re.

II. Magánosoktól:

- Borbély Sámuel. Zilah. Szilágymegye földrajza.
- Chyzer Kornél l. t. S.-A.-Ujhely. *a)* Myiasis esete; *b)* Adatok Zemplénmegye természettani ismeretéhez. II. III.; *c)* Hogyan készülünk a kolera ellen?; *d)* Úti levelek 1883. nyarára.
- Horváth Géza l. t. Budapest. Jelentés az országos phylloxera-kísérleti állomás 1882. évi működéséről.
- Hunfalvy Pál r. t. Budapest. Jos. Lad. Pič's der nationale Kampf gegen das Ungarische Staatsrecht.
- Káplány Géza. Erzsébetváros. Az erdélyi birtokrendezési eljárásról.
- Milleker Bódog. Temesvár. Újabb délmagyarországi őstelepek.
- Oltványi Pál. Szeged. Egyházi beszéd a szegedi új vashíd felszentelése alkalmával.
- Pajor István. B.-Gyarmat. Göthe és Schiller epigrammái.
- Ijabb Saarossy Kapeller Ferencz. Budapest. Az erdőtörvény magyarázata.

III. Nyomdák tól:

Schodisch nyomdája. F.-Lövvö. Chronik der Stadt Fürstenfeld. 4. Lief.
 Fischel nyomdája. Nagykanizsa. Adorján: Szülőföld-isme.
 Skarnitzel nyomdája. Szakolcza. a) Pane ratuj nás hynieme; b) Kalendár na rok 1884.
 Alexy nyomdája. Brassó. Schita din historia Braşovului.
 Römer és Kamner nyomdája. Brassó. Lurtz: Rechenschule. III. Theil.
 Réthly L. nyomdája. Arad. Aradi Kalaúz 1884. székővére.

IV. Saját kiadásbeli munkák:

- a) Emlékbeszédek. I. k. 9. sz.
 - b) Nemzetgazd. Érték. II. k. 1. 2. sz.
 - c) Term. Érték. XIII. k. 7. 9. sz.
-

Harminczharmadik akadémiai ülés.

A II. osztály nyolczadik ülése.

1883. november 5.

Pauler Tivadar akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

224. Torma Károly r. t. olvassa értekezését: »Dacia nyugati határtöltéséről (Limes Pannonico-Dacicus).«

Tudomásul vétetik.

225. Bárány Albert l. t. olvassa értekezését: »A tornajátékok heraldikai vonatkozásáról.«

Tudomásul vétetik.

Harmincznegyedik akadémiai ülés.

A III. osztály nyolczadik ülése.

1883. november 12.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

227. Konkoly Miklós l. t. felolvassa: »Astrophysikai megfigyelések az ógyallai csillagdán 1883-ban. I. rész.« Kivonatban így:

a) γ Cassiopeiae spektruma.

β Lyrae és γ Cassiopeiae azon rendkívül ritka csillagokhoz tartoznak, melyeknek spektrumában fényes vonalokat észleltek. Ezek azonban aránylag rövid ideig voltak láthatók, s később a legjobb szerek sem mutat-

ták. Már egy korábbi értekezésemben arra utaltam (1877. febr. 5), hogy ezen tünemény meg a tény, hogy mindkét csillag változó, összefüggésben állhat egymással.

A múlt nyáron Vogel tanár úr ismét látta β Lyrae fényes vonalait a bécsi 27" távcsövön, s ezek annyira intenzívek lettek, hogy még 6" távcsövben is kitűnően láttam.

Hogy azonban γ Cassiopeiae spektrumában ismét látszanak vonalak, csak augusztus 22-én tudtam meg Gothard Jenő barátom által. Több ízben vizsgáltam erre a csillagot, Ó-Gyallán a 10" Merz, Herényben a 10 $\frac{1}{4}$ " Browning és Bécsben a 27" Grubb-féle távcsövön; utóbbit Weiss tanár úr a bécsi csillagda igazgatója, volt szíves szabad rendelkezésemre bocsátani. A spektroskop mindannyiszor egy Zöllner-féle okulár-készülék volt, hol kisebb, hol nagyobb fényszórással. A spektrum részletei a következők:

Egy meglepő fényes hidrogénvonal C , melynek mindkét oldalán kissé elmosódott elnyeletési sáv áll. A D_3 vonal, az úgynevezett Helium vonal szintén fényes, ugyanilyen továbbá F és h . Láttam ezenkívül a D (natrium) és b (magnesium) vonalokat tisztán, valamint az ibolya végén, körülbelül H közelében egy igen széles sávot. A zöldben egynehány finom vonalat véltem látni.

Később a 10" távcsövemen méréseket tettem az említett vonalokon, melyek azok identitását a nevezett Fraunhofer-féle vonalokkal tökéletesen konstatálták. Örömmel vettem észre, hogy a zöldben lévő — úgysí kétes — finom vonalokon kívül, mindent láttam saját szeremen, a mit a bécsi 27"-en.

b) α Ursae minoris spektrumáról.

P. Secchi ama jegyzete, mely szerint ezen spektrum intenzívebb vonalai nem esnek össze a hidrogénével, arra késztetett, hogy szeptember 3-án egy előleges megfigyelést tegyek. Midőn a spektrum F vonalát a Geissler hidrogencső $H\beta$ vonalával összehasonlítottam, csakugyan azt találtam, hogy F a vörös felé van eltolódva. Ezen megfigyelést nem tekintem befejezettnek.

c) Swift üstökös szinképe.

Ezen üstökös spektrumában láttam a szokott három sávot, noha Gothard Jenő úr sürgönye folytán négy sáv volt látható. Fekvésök ugyanaz, mint az eddig észlelt üstökösökéi, s intenzitásuk is megegyezik az eddigi becslésekkel.

d) Brooks üstökös szinképe.

A nagyon gyenge objektum megfelelő spektrummal bírt, mely csak úgy volt látható, ha minden idegen fényt eltávolítottam. Ekkor mint elmosódott folt tűnt fel, három alig látható sávval. Ezek között a középső a legfényesebb, a törékenyebb gyengébb, még gyengébb a kevesbbé törékeny sáv. Mindkét oldalon el voltak mosódva és csúcsba végződtek. Hosszaságuk különböző volt, de nem állt arányban a fényességgel. Néha-néha a sávok

egy pillanatnyi időre igen szépen látszottak, s akkor hosszúságuk vagy egyharmadra csökkent, mely tünemény előttem eddig egészen ismeretlen volt.

e) Kolorimetrikus megfigyelések.

Bárfay József kandidatus úr július 8-tól szeptember 4-ig 75 álló-csillagnak s Mars meg Saturnusnak színét határozta meg a Zöllner-féle astrophotometerrel. A megfigyelések célja egy kolorimetrikus katalogus összeállítása. Mivel a szín egy nikol prisma forgási szöge által van adva, kíváncs volt egy tábla, mely a számokat legalább körülbelül színekre változtatja át. Mivel továbbá a nedvesség és a csillag magassága, más szóval a befutott légréteg vastagsága befolyással van a színre, előleges megfigyelések tétettek ezen befolyás tanulmányozására. Az eredmény összhangzatban van a tapasztalattal, a mennyiben a csillag emelkedésével mindinkább több törekény sugár is lép fel fényében.

Az eredmény az, hogy α Ursae maioris színváltozása Bárfay és Kövesligethy megfigyeléseiből egyaránt következik; nagyon valószínű továbbá γ Cassiopeiae változása, még pedig körülbelül 60 napos periodusban.

228. Gothard Jenő részéről Konkoly Miklós »Egy új spectroscopot« mutat be, a következőkben :

A csillag színe és spectruma között levő szoros viszony megállapítására szükséges a csillag-spectrumok típusokba osztályozásánál, a csillag színét is megjelölni. A becslésen alapuló megjelölés nagyon egyéni dolog, a színt egy külön műszerrel meghatározni pedig kettős munka és idővesztégetessel jár. Első pillanatra célszerűnek látszik tehát a két műszert : a spectroscopot s a kolorimetert egyesíteni, mi Konkoly Miklós úrnak sikerült is. Ő 1881. nyarán a brüsszeli observatorium igazgatóját látogatván meg, vele és Finer spektroskopikussal egy spektroskop vázlatát s tervét közölte, mely a két említett műszert egyesíti. Homean igazgató Konkoly urat kérte fel a terv valószínűsítésére, ki pedig engemet szólított föl 2 ilyen műszer megkészítésére, egyet a brüsszeli- s egyet az ó-gyallai observatorium számára. Kellő tapasztalatokat szerezve e két készüléken, ezen év nyarán saját observatoriumom használatára készítettem egyet, az eredeti szerkezetet tetemesen átalakítva, s egy megvilágító készülékkel meg-hővítve.

A műszer csak nagyobb távcsöveken alkalmazható célszerűen. A távcső okulárkihúzójába a spektroskop gyűrűje — melyben a műszer az optikai tengely körül forgatható s megszorítható — csavartatik, s ha a kolorimeter tengelye vízszintesen állítatott, a műszer kész az észlelésre.

A főrészek egy csőnyulvány által az említett gyűrűben forgatható sárgaréz koczka belsejében vannak elhelyezve, részben annak oldalfalaira felcsavarva.

A koczka belsejében van a kolorimeter diagonal-tükre s a rés, az oldalfalakon a kolorimeter, egy okulár s a tulajdonképi spektroskop.

A jobb oldalra csavart okulár kettős célznak felel meg : mint »kereső« a csillag beállításánál, mely akkor helyes, ha a távcsőből jövő s a diagonal-

tükörről reflektálódó csillag képe élesen látszik (akkor az égitest képe a résre is élesen vetődik) s a két reflektált kép között a mesterséges csillag a közép helyet foglalja el, vagy az átfúrt tükörnél, ha a kép az okulárból eltűnik; másodsor mint a kolorimeter kiegészítő része, mely a reflektált valódi két képet s a kolorimeterből egyenes irányból jövő mesterséges csillagképet hozza össze s teszi összehasonlíthatóvá.

A 45° alatt hajlott diagonal-tükör eltávolítható foglaltványban van, még pedig két példányban; az egyik bevonatlan planparallel üveggel a kolorimeterhez, a másik megezüstözött s átfúrt tükörrel a spektrumok közvetlen összehasonlítására.

A kolorimeter a bal oldalra van csavarva s egy szilárdan álló s egy körülforgatható csőből áll, melyekben 2 nicolból álló polározó közeg, egy circulár polározó quarcz lemez s egy lencse szerkezet van elhelyezve. A lencse szerkezet arra való, hogy a kolorimeter előtt alkalmazott különböző finom lyukakon át a képet az okulárba nézve, mint különböző nagyságú csillagos állítsa elő. Az így előállított csillag a nicolok állása szerint, mely 100 részre osztott dobon leolvasható, különböző színű.

Ha a csilagspektrumot, Geisslercső, vagy szikra-spektrummal akarjuk összehasonlítani, úgy a kolorimeter helyett egy Geisslercső- és elektródtartót csavarunk be a kocka oldalába, belsejébe pedig a bevont s átfúrt diagonal-tükört teszszük bele. A Geisslercsöveket V alakú tartóban rugó tartja, a fémelektrodok pedig szorító csavarba szorítandók, egy objectio mindkettőnek képét a résre veti.

A spektroskopikus rész a kocka felső lapján van. A rés a kocka belsejében egy kihuzható rézlemezre erősítve, a prizmasor pedig egy beállítható részsőbe foglalva. A rés egyik lemeze állítható, a másik mozdíthatatlan, mindkettő kemény aczéلبől készült. A spektrumok típusokba való osztályozásánál a rés kihuzható a kockából, mikor a műszer mint egy okulár-spectroscop szerepel, de méréseknél egészen pontosan helyre tehető.

A prizmasor három egymásba tolható részső közül a legbelsőben van, a legkülső a kockára van erősítve, míg a középső ehhez ki- és betolható, hogy a prizmasor elé alkalmazott objectio helyesen beállítható legyen. A legbelső csövet fölül az okulár-diaphragma vagy csillag-észlelésnél egy hengerlencse zárja be.

A spektrálvonalak mérésére egy skála szolgál, mely az említett prizmacsőre derékszög alatt alkalmazott csőben van s egy objectio segítségével a normális látási távolban jelenik meg, s a prizma 45° alatt álló vég-lapjáról tükröződve a spektrummal összeesik.

A megvilágítási készülék egy központi olajlámpából a most említett skála s a kolorimeter dobjának osztási vonalait világítja meg, s a mesterséges csillagot előállító diaphragmán át a kolorimeterbe világít be.

Egy gyűrűalakú lámpatartó közönséges olajlámpát tart, mely két oldalcsővénél fogva friktio csigákon nyugszik, hogy a fő optikai tengely függélyes síkban történő mozgásánál is függélyesen álljon. A gyűrűalakú tartóhoz csavart kockákban tükrök vannak, ezek közül az egyik a tengelyül szolgáló lámpacsővön jövő fényt egy derékszögű prizmára, s innen

a kolorimeterbe veti. A fényintenzitás mérséklésére közbe tehető homályos üveg szolgál. A másik tükörről a fény egy szintén koczkában levő s csavarfej által körülfordítható — a fény intenzitásának módosítására — harmadik tükörré, s innen a spektroskop skálájára jut. Ezen utóbbi két tükör előtt alkalmazott szükséges ferdületű bevonatlan planparallel üveg némi fényt egy elzárható nyíláson a kolorimeter dobjára reflektál.

Az egész megvilágítási szerkezet csatornaalakú tartó segítségével a spektroskop fűcsövére van csavarokkal felerősítve, s céljának, mennyiben a megkívánt mennyiségű fényt az illető helyekre juttatja, s mellette a szűkségtelen oldalfény az észlelést nem akadályozza s végül kellő szilárd szerkezetű is, teljesen megfelel.

A műszer mechanikai kivitele a herényi observatorium műhelyében történt, míg az optikai részek különböző optikai intézetektől szereztettek be.

229. Kövesligethy Radó ily című értekezését: »Mathematikai spektrál analysis, mint az astrophysika alapja« ismerteti Konkoly Miklós l. t. Kivonata ez:

Eddig a spektralanalysis majdnem kizárólagosan a vegytani kutatás jellegét viselte magán. Miután azonban feltűnt, hogy a spektrum vonalainak száma, intenzitása és szélessége a hőmérsékletnek és nyomásnak befolyása alatt változik, várható volt, hogy a spektroskop tiszta fizikai tanulmányozásokra is lesz alkalmazva. Ha ez eddig csak nagyon kis mértékben történt, annak okát abban vélem találhatni, hogy először a vonalok intenzitásának mérésére kevés gondot fordítottak, másrészt és főleg pedig abban, hogy a változások tanulmányozására csupán a Geisslerféle csövek állanak rendelkezésünkre; melyekben a nyomás meg hőmérséklet befolyását nem választhatjuk el egymástól. Ennélfogva azt hiszem, hogy a legközelebbi út ezen cél elérésére a teoriában lelhető fel, annál is inkább, mert az újabb fizikai meg vegytani kutatások már elég bő felvilágosítást nyújtanak a testek alkotó részeinek természetéről.

A jelen értekezés tárgyalja tehát a spektrum keletkezését és a törvényeket, melyek szerint a tömecsek és parányok a spektrumra behatnak, tisztán az elemző mechanika segédeszközeivel. Valamennyi képzelhető befolyás tekintetbe vétele után, felállítjuk azután a spektrum általános egyenletét, mely véges alakban előállítva, számot ad a spektrumban észlelhető tűneményekről. Ezen spektrumot egészen általánosnak nevezzük, mivel az aether valamennyi rezgéseit magában foglalja, tehát nemcsak annak látható részére szorítkozik. Általánosság kedvéért itt az elnyeletési spektrumot tárgyaltuk. Ez magában foglalja a Kirchhoff-féle tételt a vonalok megfordításáról, adja továbbá ama vonalok hullámhosszuságait, melyek minden esetben megfordulnak, valamint a körülményeket, mikor történik ez a többiekénél? A vonalok intenzitása és szélessége az egyenletből könnyen számítható ki; sőt még a vonalok alakját, értve ezalatt határoeltsá-

gukat, tanulmányozhatjuk, más szóval a különböző rendű spektrumokat nyerjük.

Óvakodtam az értekezésben feltevéseket felvenni, melyek nincsenek általánosan elfogadva; ennél fogva az integrációkat gyakran nem lehet véghez vinni, csak jelölni, és a fenn körülírt következtetések ennél fogva inkább csak impliciten állnak elé.

A differencial egyenleteink állandói (parameter) a nyomásnak és a hőmérsékletnek függvényei. Ha visszamegyünk a tömecsre, akkor részint annak fizikai tünetényeiben, részint vegytani folyamatokban, milyen pl. a dissociacio, megtaláljuk a többször említett két variabilis befolyását a tömecsre. Ha feltételezzük, hogy a gáz térfogata, hőmérséklete és nyomása között van valami összefüggés (minő pl. a javított Mariotte-Boyle-féle törvény), akkor újabb differentialegyenletek állnak elő, melyeknek integrációja, mely az itt kezelt általánosságban persze nem fejthető meg, a keresett befolyásokat adja.

Ezen egyenletek tárgyalásából kitűnik, mikép változik a vonalak száma, intenzitása és szélessége. A két utóbbi változás nem egyenlő a spektrum minden vonalára nézve, ellenkezőleg azt találjuk, hogy csupán a jellemző vonalak szélesednek, a nem jellemzők lényegesen megtartják alakjukat.

Ennyire terjedhet csak az értekezés, mivel az eredmények legnagyobb része, mint említém, nem áll elő explicite alakban. Ez csak akkor lehetséges, ha bizonyos gázok spektrumát tárgyaljuk. Reménylem, hogy a hydrogenen az egész számítást keresztül vihetem.

További célja az értekezésnek volna az egész eljárás megfordítása. Azaz a spektrum tanulmányozása vezessen a fizikai tulajdonok ismerésére. Példa gyanánt felhozom a következőt, mit legközelebb tűntem ki célomul: a nap hydrogen-vonalainak száma, szélessége és intenzitása határozandó meg a photosphaerában és a protuberancokban; utóbbiaknál különböző heliographikus szélességek alatt. Ebből azután, reménylem, ki lesz számítható a nap hőmérséklete, és a rajta levő hydrogenra gyakorolt nyomás.

230. K ö n i g G y u l a l. t. következő értekezéseit terjeszti elő: a) »Több változó egész függvényeinek tényezőkre bontásáról. — b) Taylor sorának érvényességi föltételeiről.«

231. T ö t t ö s y B é l a műegyetemi magántanár részéről: »A harmadrendű téralakzatok egy speciális collineatiójáról« bemutatja K ö n i g G y u l a l. t.

Mindezen tárgyakról határozat az értekezleten fog hozatni.

Harminczötödik akadémiai ülés.

Az I. osztály kilenczedik ülése.

1883. november 19.

Tárkányi Béla t. t., később Hunfalvy Pál osztályelnök elnöklése alatt.

233. Hunfalvy Pál r. t. felolvassa »A különböző számlálási módokról« szóló értekezését.

Bírálatra adatik.

234. Lehr Albert l. t. felolvassa Szarvas Gábor l. tagnak »A nyelvhibákról és teendőinkről« írt értekezését.

235. Volf György l. t. bemutatja Eggert bevezetését az összehasonlító philológiához Bartal Antal l. t. átdolgozásában.

Összes ülés.

1883. november 26.

Hunfalvy Pál r. t. helyetteselnök elnöklése alatt.

237. Domanovszky Endre l. t. felolvassa emlékbeszédét Mihályi Károly 1880. június 14-én elhunyt l. t. fölött. Kivonata ez:

Az emlékbeszéd ismerteti Mihályi Károly volt nagy-enyedi tanár életét, tudományos munkásságát és jellemét. Mihályi 37 évig tanította a bölcsészetnek minden ágát, rendelkezett sokoldalú műveltséggel. Nemes és állhatatos jellemekitűnt, midőn Nagy-Enyedre és a nagy-enyedi collégiumra, melyet Bethlen Gábor alapított, 1848. és 49-ben bekövetkeztek a szomorú, mindkettőt az enyészettel fenyegető napok. Hogy a Bethlen-főtanoda a szomorú események után ma is áll, ezen érdemben nagy része van Mihályi K. bátor jellemének és kitartó buzgóságának.

A mi Mihályi felfogását a philosophiáról illeti, a philosophia a nem-philosophiai tudományoktól az által különbözik, hogy ezek megismertetik a dolgok tulajdonságait, okozati összefüggését, de magát az ismeretet nem magyarázzák. Az ismeretet, a tudományt magyarázza a philosophia. Ez a lényeges különbség. Mihályi fejtegeti azon, igazi philosophiai kérdést is, mikép viszonylik a gondolkodás a való léthez. Ezen kérdésre úgy felel, hogy a gondolkodás összehangzása a való léttel: az igazság.

A bölcsészet Mihályi szerint, ki mesterével, Benekével együtt az angol bölcsészek után indul, tapasztalati tudomány s a természettantól az által különbözik, hogy a belső tapasztalásra támaszkodik. Kell lenni bennünk bizonyos, külérzések alá nem eső belerőknek, melyek kifejlének. Ezen erők összeségét nevezzük léleknek vagy szellemnek. A kifejlett szellemi tehetségek bennünk az élet kezdetén nincsenek meg, azok velünk nem születnek, de kívülről sem jönnek belénk. Származni kell tehát azon tehetségeknek bizonyos fejlődési törvények szerint. Ezért nevezi bölcsészetét szár-

maztató bölcsészetnek. Szellemi fejlődésünk első törvénye, hogy az emberi lélek a tárgyak ingereit befogadja, ez által érzés támad benne, s ebből később a magasabb szellemi erők kifejelenek. Módszerre nézve tehát a philosophia tapasztalati tudomány. Ő minden, a szellemre vonatkozó tudományt a lélektanból akar kimagyarázni, s ezért kívánja, hogy a lélektan szellemi természettanná váljék. Mindemellett Mihályi azt is állítja, hogy a lélektantól mint tudománytól megvárjuk, hogy miután szellemletünk törvényeit megalapította, ezek szerint előlegesen, tehát az ész útján minden előjöhethő fejleményeit egybe tudja rakni. A felolvasó ehhez kapcsolja azon megjegyzését, hogy ész és tapasztalás lényegben egy valóság, mert a mi a tapasztalásban az igazi, az benne az észszerű, de tapasztalatiilag igen sok létezik, miben észszerűség nincs. És az egyáltalános szükségképpen valót nem meritjük a tapasztalásból. Az egyáltalános szükségesség, gondolata nélkül nem volna szükségünk a philosophiára. De a szükségesség alapja a szabadság. Ezen eszméhez felemlelkedni t. i. hogy a szükségesség alapja a szabadság, ez tesz igazán bölcselkedni.

Az Emlékeszések során közrebocsáttatik.

238. Főtitkár bejelenti Benkő Dániel l. t. 1883. november 19-én bekövetkezett elhunytát.

Az Akadémia a gazdasági tudományok ezen buzgó munkásának elvesztése fölött fájdalmas részvétét fejezi ki, és a III. osztályt fölhívja, hogy az emlékezés megartatása iránt intézkedjék.

239. Olvastatik a III. osztály következő jelentése: Péch Antal »Alsó-Magyarország bányamívelésének története a XVI. század végeig, I. kötet« cz. munkájáról, melyről az mondatik, hogy sem nem egészen a III. osztály keretébe való, sem a II. osztályéba, hanem közös érdekű, és így a két véleményező odanyilatkozik, hogy mind a két osztály ajánlja az Akadémiának a munkát kiadásra, oly módon, mint már egy geographiai nagyobb munkánál praecedens volt.

Az összes ülés elhatározza, hogy a II. és III. osztály két-két tagjából alakítandó vegyes bizottság, a munka kiadásának ügyét tárgyalás alá vegye, és jelentését a két osztály elé terjessze. A mennyiben a munka közrebocsátását a két osztály, a tudomány érdekében kívánatosnak itéli, a kiadás költségeit felerészben a II., felerészben pedig a III. osztály veheti föl költségvetésébe.

240. Olvastatik a Fáy-jutalom tárgyában kiküldött bizottság jelentése.

Az összes ülés, a jelentés alapján, a következőkben állapodik meg:

a) A Fáy-alapítványból rendelkezésre álló 1800 frt jutalomra, a természettudományok körében 1877-től 1883-ig megjelent munkák versenyeznek.

b) A III. osztály felhivatik, hogy a jelen év végét beárva, a jutalom olaitélése iránt, javaslatát az Akadémia elé terjessze.

c) Mivel a bizottság az összes ülés figyelmét a Fáy-jutalom tárgyában fennálló szabályok homályosságára, és az azokban mutatkozó ellenmondásokra irányozta, az Akadémia a szabályok revisióját és világosabb szerkesztését kívánatosnak tartván, a pesti első hazai takarékpénztár igazgatóságát fel fogja kérni, hogy a szabályok átdolgozásához, és e célból az Akadémia és a takarékpénztár igazgatóságának tagjaiból vegyes bizottság alakításához beleegyezését adja.

241. Olvassatik a Nemzetgazd. és Stat. bizottság jelentése a kereskedelmi műszótár tárgyában. E szerint a bizottság a szótár főszerkesztőjévé Ballagi Mór r. tagot, segédszerkesztővé pedig György Aladárt választotta meg; a szerkesztés költségeit 9000 forintban irányozza elő; a kézirat elkészülését 1886. végére helyezi kilátásba; végre megemlíti, hogy a bizottság felhívására ekkor 29 hazai pénzintézet összesen 4060 forintot ajánlott föl az Akadémiának, a keresk. műszótár kiadási költségeire.

Az összes ülés, a keresk. szótár főszerkesztője és segédszerkesztője megválasztását helyeslőleg tudomásul veszi. A szerkesztés költségeire nézve felhívja a bizottságot, hogy azokat rendes évi költségvetésébe vegye föl és terjeszse szabályszerű módon az Igazgató-Tanács elé.

242. Olvassatik a III. Osztály jelentése, Kaan Ágoston 40 aranyból álló jutalmi alapítványa tárgyában.

Az osztály javaslatát, mely szerint a hagyományozott negyven darab arany húszeves kamatozásra adandó, az összes ülés elfogadja.

243. Olvassatik Nagy János t. tag és Kovács Pál l. tag levelei, melyekben akadémiái tagságuk félszázados jubilauma alkalmából kifejezett szerencsekívánatokért köszöneteket fejeznek ki.

Tudomásul szolgál.

244. Főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában ez idő alatt megjelent műveket ily rendben:

I. Testületektől.

- Berlin.* Kön. Preuss. Akademie der Wiss. Corpus Inscriptionum Atticarum. Vol. II. P. 2.
- » Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. X. B. No. 7. b) Zeitschrift. XVIII. B. 3. H.
- Flórencz.* Societa Ital. di Antropologia. Archivio. Vol. XIII. Fasc. 2.
- London.* R. Geogr. Society. Proceedings. Vol. V. No. 11.
- Namur.* Société Archéologique. Annales. Tom. XVI. Livr. 1.
- New-Haven.* Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXVI. No. 155.
- New-York.* Amer. Geographical Society. Bulletin. 1882. No 5. 1883. No. 2.
- Pamplona.* Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. VI. No. 62. 63.
- Róma.* Accademia dei Lincei. Atti. Ser. seconda. Vol. VIII. Ser. terza. Vol. XI. XII. XIII.
- » Olasz kormány. Atti del congresso internazionale di beneficenza di Milano 1880.

K. K. Technische Hochschule. Bécs. Program für das Studienjahr 1883/4.

K. K. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1883. No. 13.

Deutsche Universität. Prága. Personalstand zu Anfang d. J. 1883/4.

Ferdinandum. Innsbruck. Zeitschrift. Dritte Folge. 27. H.

M. k. belügym. Budapest. a) Collectiunea legilor. 1883. Fasc. 3. b) Magyarországi rendeletek tára. 1883. 9. f.

M. k. földm. miniszt. Budapest. Katalogus az 1868—82-ben szabadalmazott találmányokról.

- Országos statiszt. hivatal. Budapest. *a)* Magyarország áruforgalma. 1883. 8. f. *b)* Évkönyv. 1881. 2. 5. 7. 12. f. 1882. 3. 9. f.
- Orsz. kiállítási bizottság. Budapest. Kiállítási útmutató.
- M. k. közokt. miniszt. Budapest. Zeitschrift des Sächs. Statist. Bureaus. XXIX. Jahrg. 1. 2. H.
- Délmagyarorsz. term. tud. társulat. Temesvár. Természettud. füzetek. VII. k. 3. füz.
- M. k. állami számvevőszék. Budapest. Az 1882. állami zárszámadás. 11. db.
- M. orvosok s term. vizsgálók. Budapest. A Debreczenben tartott XXII. vándorgyűlés munkálatai.

II. Magánosoktól.

- Bakody Tivadar. Budapest. *a)* Statistik der klinischen Lehranstalt im S.-Rochus-Spitale. *b)* Hahnemann redivivus. *c)* Die Naturwiss. Methode der homöop. Schule. *d)* Noumenorum non datur scientia. *e)* Retorsion. *f)* Zur Reform der Medicin. Therapie. *g)* A tudomány szabadsága a modern államban.
- Borovszky Samu. Budapest. A dákok.
- Gross Gyula. Brassó. Katalog der in Kronstadt ausgestellten Druckwerke.
- Huber Alföld. Innsbruck. Studien über die Gesch. Ungarns im Zeitalter der Arpaden.
- Gr. Károlyi Tibor. Budapest. A nagykarolyi gr. Károlyi-család oklevéltára. II. k.
- Konkoly Miklós I. t. Ó-Gyalla. Beobachtungen, angestellt an astrophys. Observatorium in Ó-Gyalla. V. B.
- Linas Károly. Arras. La chasse de Gimel et les anciens monuments de l'émaillerie.
- Lipovniczky István. Nagyvárad. A váradai püspökség története. II. köt. 2 péld.
- Margó Tivadar r. t. Budapest. Az állatország rendszeres osztályozása.
- Medveczky Árpád. Budapest. Schematismus ecclesiarum et scholarum evangelicorum aug. conf. addictarum pro 1820.
- Neményi Ambrus. Budapest. Jelentés a budapesti lakásügy tárgyában.
- Patrubány Lukács. Budapest. A »magyar« név eredete.
- Szterényi Albert. Újpest. A polgári házasság, tekintettel a vegyes házasságra.

III. Nyomdákától.

- Athenaeum nyomdája. Budapest. *a)* Magyarország áruforgalma. 1883. 5. 6. 7. füz. *b)* Képes családi lapok. V. évf. 43—52. sz. VI. évf. 1. 2. 3. 4. sz. *c)* Magyar statiszt. Évkönyv 1881. 2. 5. 7. 12. Ugyanezek német szöveggel is. *d)* A községek háztartása és pótdójkok. *e)* Márton: Váradai Péter élete. *f)* Diák ismeretek tára. *g)* A két lú barát. *h)* Loango. *i)* A jó tett. *k)* Egy levél. *l)* ABC und Lesebuch. *m)* Közép katekizmus. *n)* Pocetnica. *o)* Kont: Számítási példatár. *p)* Kozma: Földrajz II. R. *q)* Fillinger: Az állatok természetrajza. *r)* Vajdasy: Számítási. *s)* Lád: Német olvasó könyv. II. R. *t)* Az alsóthi tűzoltók gyakorló szabályzata. *u)* Heller: A természettan elemei: I. R. *x)* Az angol vizsla. *y)* Somhegyi: Egyetemes világtörténet: I. k. *z)* Kriesch: A természetrajz elemei. I. R. *j)* Kriesch: A természetrajz vezérfonala. II. R. *v)* Fodor: Rajzoló planimetria. *w)* A kir. mintarajztanoda könyvtárának címjegyzéke. *aa)* Jegeczhálózatok. *bb)* A m. k. Józsefműegyetem szervezeti szabályzata. *cc)* U. a. tanárai és hallgatói 1851—81. *dd)* U. a. programja 1883/4-re. *ee)* Die

Entstehung von Budapest. *ff*) Nagy: A m. keresk. jog kézikönyve. 1. 2. füz. *gg*) Beksics: Magyarosodás és magyarosítás. *hh*) Varga: Politikai földrajz. *ii*) Hofer: A francia nyelv tankönyve. *kk*) Névy: Olvasmányok a retorikához. *ll*) Mauricz: Általános számtan. *mm*) Bartal: Latin olv. könyv. *nn*) Bartal: Latin gyakorlókönyv. *oo*) Polgár: Görög nyelvkönyv. *pp*) Bárány: Második olv. könyv. Harmadik (németül is). Ötödik. *qq*) Az 1883. XLIII. czikk. *rr*) Az 1883. XLIV. czik. *ss*) Tájékoztó. 1883. 8. 9. 10. sz. *tt*) Magyar tanügy 1883. 10. f. *uu*) Történelmi tár 1883. 4. f. *xx*) Matavovszky: Emlékkönyv. *yy*) Bosnyák föld és népe. II. *zz*) Századok. 1883. 7. 8. f. *jj*) Magyar olv. könyv. II. III. *vv*) Szécskay: Természettarajz. *ww*) Császár: Természettan. *aaa*) Történeti kézikönyvek. IX. X. *bbb*) Házi könyvtár XLV.

Drottler nyomdája. Nagyszeben. *a*) Calindarul pe 1884. *b*) Salzer: Zur ältesten Gesch. des Mediascher Kapitels. *c*) Amlacher: Damasus Dürr, ein evang. Pfarrer.

M. k. Egyetem nyomdája. Budapest. *a*) Kath. theologiai folyóirat. 1. évf. 2. füz. *b*) Nemzetgazd. szemle. VII. évf. 7. 8. 9. f. *c*) Kárfy: Specimina inscriptionum metricarum. *d*) Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. 1. f. *e*) Lenhossék: Ausgrabungen zu Szeged-Öthalom in Ungarn. *f*) Sbornik 1883. Broj 1—31. *g*) Gyógyászat 1883. 37—45. sz. *h*) Néptanítók Lapja. 1883. 37—45. sz.

Egyházmegyei nyomda. Arad. Calendarium pe 1884.

Franklin-társulat nyomdája. Budapest. *a*) Katalógus a találmányokról. *b*) Imling: A végrehajtási törvény magyarázata. *c*) Nemzeti önévelés 1883. 6—7. 8. f. *d*) Rotsbach: A természettani gyógyrendszerek takönyve. *e*) Jakab: Székely törtérik. *f*) Magyar olv. és nyelvképző könyv. I. II. III. iskolaév. *g*) Kemény: Zord idők. I. II. III. k. *h*) Ábrányi: A csallhatatlan. *i*) Dóczi: Utolsó szerelem. *k*) Herman: Az állatok védelme. *l*) Kacziány: Egy évig mondurban. *m*) Jókai: A magyar nemzet története. I. k. *n*) Döntvénytár. Új foly. V. k. *o*) Thaisz: Rendszeres francia nyelvtan. *p*) Palóczy: Francia nyelv- és olvasókönyv. *q*) Herczegh: Magyar polg. törvénykezési rendtartás. *r*) Utazások könyvtára III. *s*) Lankmayr: Pegyvertan. 4. f. *t*) Roth: Az állattan elemei. *u*) Philosophiai írók tára. IV. *x*) Egyetemes Philol. Közlöny. 1883. 8—9 f. *y*) Vajda: Dal és beszély. *z*) Nagy Sándor: Sztárai Mihály élete és művei. *j*) Gruber: Utmutatás földrajzi helymeghatározásokra. *r*) Természettarajzi füzetek. VI. k. *w*) Finály: A latin nyelvtan szótára. 7—8. 9—10. f. *aa*) Bunyitay: A váradai püspökség története. II. *bb*) Henry Emery: A növények élete. *cc*) Turul. 1. k. 2. f. *dd*) Az orsz. mr. képzőművészeti társulat közleményei 1883. évre.

Hornýánszky nyomdája. Budapest. *a*) A m. k. táviradigazgatás által kiadott szabályrendeletek gyűjteménye. *b*) Borovszky: A dákok.

Kirchner nyomdája. Versecz. *a*) Odgoror st. Szaborlii. *b*) Illustr. Werssetzer Haus-Kalender für 1884.

Krafft nyomdája. Nagyszeben. *a*) Wittstock: Aus Heltau vergangenes und Gegenwärtiges. *b*) Die Generalsynode vom J. 1708. *c*) Amicul popurului pe 1884. *d*) Urkundenbuch der ev. Landeskirche in Siebenbürgen. II. Th.

Pleitz nyomdája. Nagy-Becskekerek. *a*) Gr.-Becskekerek Haus-Kalender. 1884. *b*) Srbsky narodni Kalendar za 1884.

Romer és Kammer nyomdája. Brassó. Der Prediger von Marienburg.

Schodisch nyomdája. F.-Lövv. *a)* Illustr. Volkskalender f. 1884. *b)* Chronik der Stadt Fürstenfeld. 5. Lief.

Skarnitzel nyomdája. Szakoleza. Narodni Kalendar na 1884.

Városi nyomda Debreczen. *a)* Görög kath. egyházi szerkönyv. *b)* Tamássy : A gyógy-szerészet története. *c)* Magyar ref. vallású presbyterek könyve. *d)* Kaszap : Egye-temes földrajz. *e)* A Tiszántúli ref. középisk. tanáregyesület évkönyve 1881/2-ről. *f)* A debreczeni keresk. tanintézet Értesítője 1882/3-ról. *g)* Isk. Értesítő a ke-gyes tanítórend debreczeni gymnasiumáról. *h)* Évkönyv a debr. ref. kollégium akad. tanszakáról. *i)* Szücs : A mezőgazdaság alapvonalai. *k)* Magyar prot. egyh. szónoklatok. *l)* Ladányi : Magyarország történelme. *m)* A Tiszán-túli ref. egyház-kerület névtára. *n)* A debreczeni főreáltanoda Értesítője. *o)* A m. ref. egyház egye-temes konventjének jegyzőkönyve. *p)* Pákozdi : Halotti beszéd. *q)* Kovács : Bibliai történetek. *r)* Magyar tört. életrajzok.

IV. Saját kiadásában megjelent munkák.

- a)* Nemzetgazd. Értek. II. k. 3. sz.
- b)* Math. és Term. Értesítő. II. k. 1. sz
- c)* Tört. Értek. XI. k. 3. 4. sz.
- d)* Ugor füzetek. 2. sz.
- e)* Fustel de Coulange : Az ókori község.
- f)* Boissier : Róma és Pompéi.
- g)* Taine : Angol irodalom. III. k.
- h)* Taine : Franciaország. III. k.

V. Igazgatósági ülés.

1883. decz. 2-án.

Gróf Lónya y Menyhért akad. elnök úr elnöksége alatt.

62. Olvastatik az Igazgató Tanács f. é. június 25-én tartott ülésének jegyző-könyve.

Az ülés határozatképes nem lévén, határozatai utólag helybenhagyatnak.

63. Bemutattatnak : Gulácsy Dezső beregszászi ügyvéd jelentése, az akad. főtít-kár és ügyész előterjesztései az 1868. év végén elhunyt kövesligeti Román Ferencz beregmezei birtokos alapítványa tárgyában. E szerint a hagyaték haszonélvezője, Szenkovszky Mária, f. évi május 19-én bekövetkezett elhúnyta után az Akadémia ren-delkezésére álló és az alapító halála óta az Akadémiára telekkönyvileg átírt ingatl-anok a következők :

a) Munkácson egy ház 26 részletben levő külsőséggel, 12,340 forint leltári értékben ;

b) Fornoson ház; 17 hold 916 □ öl kaszáló, 58 hold 644 □ öl kivágott erdő, 20 hold 536 □ öl szántóföld 5680 forint értékben;

c) Kis-Dobronyban 31 hold 120 □ öl kaszáló és szántóföld 1284 forint értékben;

d) Badalóban 4 hold 127 □ öl szántóföld és erdő 150 forint értékben.

Az összes érték 19,454 forint.

Az alapító activ követeléseiből behajtott 2948 forint 68 kr a bereg-munkácsi takarékpénztárban helyeztetvén el, i. é. június végeig 4936 forintra emelkedett.

A hagyatéki leltárban előforduló két darab bereg-munkácsi takarékpénztári részvény, az alapítványi gondnoknak át nem adatott, és a kir. törvényszéknél sem találattott. Hollétök kinyomozására az eljárás folyamatban van.

Az örökhagyó némely kisebb követeléseinek behajtása iránt is az alapítványi gondnok lépéseket tett.

A hagyatékhhoz tartozó ingóságok, melyek Szenkovszky Mária halála után még megvoltak, hatósági úton elárvereztetettek, és a befolyt összeg az adóhátralékok törlesztésére fordított.

Az alapítványi gondnok, a hagyatékek legértékesebb tárgyán, a munkácsi házban szükségelt javításokat foganatosította, és e célra 634 forintot fordított. A kijavított házat és a többi ingatlanokat egy évre bérbe adta. A haszonbér összege 1500 forint.

Az Akadémiára nézve, a végrendelkező nemes szándékai valószínűsítésénél, mindenekelőtt azon kötelesség merül föl, hogy a Munkács városa javára tett 6000 forintnyi hagyományt kifizesse. Erre fedezetet nyújt a bereg-munkácsi takarékpénztárban elhelyezett tőke és az ingatlanok egy évi haszonbére.

Igy tehát mi sem áll annak útjában, hogy az alapítvány azonnal életbe lépjen. Erre nézve két kérdés megoldása mutatkozik szükségesnek:

a) Mikép kezelje az Akadémia az alapítványi javakat?

b) Mily célokra fordítsa az Akadémia az alapítvány jövedelmeit?

Az alapító, az alapítványi javakat illetőleg, így nyilatkozik: »Óhajtom a munkácsi és farnosi vagyonnak természetben megtartását, leginkább pedig a munkácsi vagyon eladásának minél későbbi időre hagyását, mivel

a) Az épületek Munkácson szilárdak lévén, az időnkinti javítások nagyobb összegeket alig fognak igénybe venni; és mivel

b) Munkácsnak kereskedelmi szempontból meglehetősen jó jövője van; valószínűleg vasút is összekötendő más vidékekkel vagy országgal; annál fogva — különben is házas telkem a város piacán, földeim legnagyobb része pedig jó helyeken lévén — birtokom értéke időnként emelkedni fog. Holott másrésről

c) még annak tekintetbe vétele is járul a mondottakhoz, hogy a pénz számos veszélynek, pénzértéki hullámzásoknak, értékcsökkenéseknek van alávetve, s a multból merített azon kedvezőtlen tapasztalás sem nyújt nagy bátorítást, hogy az alapítványi pénzek néha nem illetékes kezekhez és rendelkezések alá jutnak:

Következésképp érintett fekvő birtokaimnak, leginkább pedig a munkácsinak eladását, egyedül azon esetben engedem meg, ha a tapasztalás azt mutatná, hogy más-különben az elérni óhajtott cél kockáztatva, veszélyezve van, s nagy kár származnék a birtok megtartásából.

Az alapító szándéka e szerint az volt, hogy az Akadémia az ingatlan javakat megtartva, azok jövedelmét fordítsa az általa kitűzött célra.

És ha az alapítvány azonnal vagy rövid időre az alapító halála után létesülhet, kétségtelenül nem lehetett volna alapos okot felhozni a mellett, hogy az ingatlan javak eladassanak.

De azóta, hogy a végrendelet megiratott, *tizenhét esztendő* telt le. Ez idő óta mindazon okok, a melyeket az ingatlan javak megtartása mellett felhozott az alapító, elvesztették hatályukat. Nevezetesen :

a) A munkácsi épületek tetemesen meg vannak rongálva, a javítások nagyobb összegeket vesznek igénybe, így a jelen évben fölemésztették az alapítvány jövedelmének 40 százalékát.

b) Bekövetkezett már az, a mit az alapító előre látott, vasútja van Munkácsnak, és a birtok értéke jelentékenyen emelkedett.

c) A pénz teljes biztossággal helyezhető el földhitelintézeti záloglevelekben, és az Akadémia pénzügyeinek kezelése kizárja annak lehetőségét, hogy az alapítványi pénzek nem illetékes kezekbe jussanak.

Ellenben az ingatlanok megtartása valóban »az óhajtott cél« kockáztatásával járna.

A bérlők kezeire bízott épületek és szétszórt apró birtokrészek értéke folytonosan csökkenne ; az adó, javítások a jövedelem nagy részét fölemészténék.

Az alapítvány rendeltetését illetőleg az a kérdés, vajjon jövedelmei az Akadémia egyéb jövedelmeivel összefoglalva, az Akadémia rendes céljaira fordíttassanak-e ? vagy pedig azokat külön kell-e kezelni, és különleges célra fordítani ?

Az alapító eredeti szándéka az volt, hogy alapítványa jövedelmei különleges célra fordíttassanak. De ezen cél iránt nem jutott megállapodásra. Ezért tudva azt, hogy lelke eszményének valósitása, »a magyar faj fentartása, megőrzése és szellemi emelése« a M. T. Akadémia feladatát képezi, bízta alapítványa kezelését és a jövedelemnek »a főnnebb körvonalozott célra fordítását« az Akadémiára.

Ez intézkedéssel az alapító lemondott azon szándékáról, hogy az alapítvány jövedelmei különleges célra, például jutalmazásokra fordíttassanak, és korlátlan szabadságot biztosított az Akadémiának, hogy belátása szerint használhassa föl a jövedelmeket »a magyar faj főtartása, megőrzése és szellemi emelésére« célzó munkásságában.

Az alapító kívánja, hogy alapítványa »mihelyt eszközölhető lesz, a hazai törvények között czikkelyztessék be.« Az alapító előtt ifjúkora emlékei lebegtek. Köztudomású, hogy kezdetben az Akadémia javára tett alapítványok törvénybe iktattattak. Azonban ez jelenleg többé nem lehetséges.

Az Igazgató Tanács a Román-féle alapítvány tárgyában a következőket határozza :

a) Az alapítvány az Akadémia vagyonához csatoltatván, jövedelmei az Akadémiának »a magyar faj főtartására, megőrzésére és szellemi emelésére« irányzott rendes munkássági körébe eső tudományos czélokra fognak fölhasználtatni.

b) Az előterjesztésben foglalt okok alapján az ingatlanok eladását mellőzhetlennek tartja, a mennyiben a becsértéknek és a mostani jövedelemnek megfelelő eladási ár érhető el. Az elnökség fölkéretik, hogy az eladás lehetőleg előnyös keresztülvitele érdekében a kellő intézkedéseket tegye meg, és az ajánlatokat az Igazgató Tanács elé terjessze.

c) A bereg-munkácsi takarékpénztárban elhelyezett tőke és az ingatlanok bérletéből befolyó jövedelem mindenekelőtt a Munkács városát illető 6000 frtnyi alapítvány kifizetésére fog fordíttatni.

d) Gulácsy Dezső úr felhatalmaztatik, hogy a hagyatéki ügyben fenforgó követeléseket lehetőleg egyezség útján érvényesítse.

e) Az alapító azon óhajtása, hogy alapítványa törvénybe iktattassék, nem lévén teljesíthető, az Akadémia a nemeslelkű emléke iránt oly módon kívánja háláját kifejezni, hogy a munkácsi sirkertben levő jeltelen sírja fölé emlékkövet állíttat, és költségeire 200 frtot rendel.

64. Bemutattatik az akadémiai ügyész jelentése a Thuránszky Kristóf felperesége alatt az Akadémia. mint néhai Molnár János örököse ellen folytatott ügynek egyezségileg leendő kiegyenlítése és a 200 frtnyi egyezségi összeg utalványozása iránt.

Az ügyész javaslatára a 200 frtnyi összeg utalványozása határoztatik.

65. Bemutattatik Koch Henrik műépítész jelentése, az általa személyesen megvizsgált széphalmi Kazinczy-mausoleum állapotáról és a szükségességeknek mutatkozó javítási munkálatokról. E szerint szükséges:

- a) az épület külső falaiban a megrongált kődarabok kicserélése;
- b) a tetőzet és a csurgók kijavitása, bádogos által;
- c) az épület keskeny oldalai fölött levő ormoknak vasbádoggal befödése;
- d) a vízlevezető csövek kijavitása;
- e) az oszlopcsarnok megrepedezett mozaikkövezetének keramittal fölcserélése;
- f) a csarnok hátsó fala alzatpárkányzatának télen deszkákkal való megvédése;
- g) a lépcsőfokon levő hézagok betöltése cementvakolattal;
- h) az épületet körülvevő kövezet újra rakása;
- i) végre az épület külső falazatát, a kijavítás után szükséges lesz még forró lenolajjal beitatni.

Ezzel kapcsolatban fűtitkár jelenti, hogy a bádogos munkálatok halaszthatatlanok lévén, azok keresztülvitelével a budapesti Zellerin-czég bizatott meg, a mely azokat Koch építész utasítása szerint foganatosította.

Az Igazgató Tanács a tett intézkedéseket jóváhagyja, a műépítész javaslatait elfogadja, és az elnökséget fölkéri, hogy a munkálatok folyamáról és költségeiről a jelentéseket a maga idején terjeszsze elő.

66. Akadémiai elnök úr előterjeszti, hogy a széphalmi és alsó-regmeczi birtokok eladása az Igazgató Tanács által 1873-ban elhatároztatott, de akkor nem sikerült; jelenleg egy sátor-alja-újhelyi lakos e birtokok megvásárlására késznek nyilatkozott.

Az Igazgató Tanács e birtokok eladásához, a mennyiben a vételár 5%-os kamatai a jelenlegi jövedelemnek megfelelnek, megegyezését adja, és felkéri az elnökséget, hogy az ezen föltételnek megfelelő ajánlatokat terjeszsze elő.

67. Akadémiai elnök úr előterjeszti, hogy Kazinczy Ferencz egyik unokája, Deák Lőrinczné sz. Varga Szeréna, ki 1867-től 1872-ig a Kazinczy-alapból gyermekei nevelésére 200 frt évi segélyt élvezett, — e segélyösszeg újból kiutalványozásáért folyamodott; kérelme teljesítését, tekintettel a Kazinczy-alap tárgyában hozott határozatokra és arra, hogy a folyamodó gyermekeinek nevelése már be van fejezve, nem ajánlhatja; de a folyamodó szegény állapota által indítatva, neki egyszersmindenkorra száz forintot utalványozott.

Az Igazgató Tanács, korábbi határozataihoz ragaszkodva, Kazinczy Ferencz leányutódainak a Kazinczy-alapból való segélyezését nem tartja megengedhetőnek.

68. A főváros Tanácsa a Főút és az Akadémia-útcza csatornázási és burkolási költségei fejében, az akadémiai palota és bérház telkeire eső 2618 frt 17 kr kifizetését követeli.

Az Igazgató Tanács az elnökséget megbizja, hogy a fővárosi Tanácsnál, az összeg elengedésének kieszközlésére lépéseket tegyen.

69. A földmívelés-, ipar- és keresk. miniszter értesíti az Akadémiát, hogy az országos mintapincze a vámházban fog elhelyeztetni, és az Akadémia palotájában három évre bérbe vett helyiségeket a jövő év elején el fogja hagyni; minélfogva fölkéri az Akadémiát, hogy az 1885. márcz. 1-ig érvényes bérleti szerződéstől eltekintve, a felmondást 1884. febr. 1-re fogadja el.

Az Igazgató Tanács a felmondást el nem fogadhatja; és csak az esetben, ha a pinczehelyiségeket ugyanazon az áron másnak bérbeadni sikerül, oldhatja fel az országos mintapinczét a szerződésben elvállalt kötelezettségtől.

70. Bemutattatik Knoll Károly nov. 15-én kelt előterjesztése, melyben háláját fejezi ki, az akadémiai kiadványok bizományosságának ráruházásáért; de azon kérelemmel fordul az Igazgató Tanácshoz, hogy június 25-iki ülésében hozott határozataitól eltérve, a könyvkiadó vállalat tagilletményeinek szétküldését is bizza rá, és a 6000 frt cautió letevésétől mentse föl. Ajánlkozik, hogy a könyvkiadó vállalat tagdíjai után százalékot nem igényel és a cautió helyett a Hornyánszky-féle nyomda jótállását ajánlja föl.

Az Igazgató Tanács, tekintettel arra, hogy az akadémiai könyvkereskedés épen a könyvkiadó vállalat útján léphet leginkább összeköttetésbe a nagy könyvvásárló közönséggel és használhatja föl ezen összeköttetést az akadémiai rendes kiadványok kelendőségének előmozdítására; továbbá, tekintettel arra, hogy a Franklin-társulat igazgatóságának nyilatkozata szerint, a tagilletmények szétküldése, a vállalat kiadványainak könyvárusi értékesítésétől el nem választható, — ez utóbbi pedig Knoll Károlynak volt felajánlva: a tagilletmények szétküldését Knoll Károlyra bizza, úgy, hogy ő ezért csak a posta- és csomagolási költségek megtérítését igényelhesse, és a tagdíjakat nem az általános könyvárusi leszámolásnál, hanem azonnal, a mint befolyának, tartozzék a földhitelintézetnek átszolgáltatni. A kívánt biztosíték helyett elfogadja a nyomda jótállását, ha a nyomda fölszerelésének egy részét jogérvényes okiratban biztosítékul nyújtja.

71. Főtítkárr előterjeszti, hogy a vallás és közoktatásügyi, valamint a közmunka- és közlekedésügyi miniszter az elektromos bizottság munkálataira, két éven át évenként 750—750 forintot engedélyezett.

Tudomásul szolgál.

72. Olvastatik a nagyváradi l. szert. püspökség uradalmi kormányzóságának átirata, a melyben a tótii erdőbirtok részére egy kerülő alkalmazását szükségesnek tartván, ezen szolgálatra Baranyi Péter tótii lakost ajánlja 80 frt évi bér és a 2 $\frac{1}{2}$ hold tisztás használati jogának átengedése mellett.

Az Igazgató Tanács Baranyi Péternek 80 frt évi bérrel szolgálatba fogadását jóváhagyja, az erdő megóvása érdekében, a tisztás átengedése nélkül.

73. Bemutattatik a Hornyánszky-féle nyomda kérvénye, a bérlett helyiségek egyikében a padlózat helyreállítása, valamint a bérház udvarán faszín felállítása iránt.

A padló helyreállítása elrendeltetik; a faszín felállítása a tűzveszély miatt, melylyel az az épületet fenyegetné, nem engedtetik meg.

74. Fűtőkár bejelenti, hogy a Hammernyik János váczai lakos által az Akadémiának hagyományozott 15 pesti első hazai takarékpénztári részvényt, a váczai járásbírószágtól, a közelebbi napokban fogja az Akadémia ügyésze átvenni, minél fogva szükséges, hogy az Igazgató Tanács határozata értelmében a síremlék föllállítása iránt intézkedés történjék.

A síremlék költségeire az Igazg. Tanács 500 frtot rendel.

75. A beregszászi hitelintézet a keresk. műszótárra 10 frtot fizetett be.

Tudomásúl vétetik.

76. Az Arany-szobor javára f. évi okt. 31-ig 67,886 frt 35 kr folyt be.

Tudomásúl vétetik.

77. A Földhitelintézet jelenti, hogy 100,000 frt 5%-os záloglevelet csatolt az Akadémia alapjához.

Tudomásúl vétetik.

78. Bemutattatik Szebenyovszky András elbocsátott akadémiai szolga kérvénye, melyben végkielégítésért folyamodik.

Folyamodó önhibája miatt vesztette el szolgálatát, s ezért végkielégítésre igényt nem tarthat.

Harminczhatodik akadémiai ülés.

A II. osztály kilenczedik ülése.

1883. decz. 3.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

246. *Majláth Béla* l. t. olvassa: »A magyarországi régi oláh nyomtatványokról a XVI. és XVIII. században« című értekezését, mely így szól:

I.

Bibliographiánk egyik kiegészítő részét képezvén az oláh szövegű hazai nyomdatermékek ismertetése; midőn ez irányban tett tanulmányaim eredményét ez alkalommal bemutatom, teszem azt leginkább azért, mert tudtommal azzal idáig hazai irodalmunkban tüzetesen senki sem foglalkozott; s ez alkalmat nyújt nekem a hiányos közlemények helyreigazítására; s mert érdemes tudósunk Szabó Károly feldolgozásában szerkesztés alatt levén a hazai nemmagyar nyelvű régi nyomtatványok bibliographiai kiadása: időszerű munkát hittem végezni, midőn a hazai nyomdák keletkezésének történetéhez, az oláh nyelvű régibb művek felemléltése által egyrészt, másrészt pedig a megjelenendő nagy munka teljességének érdekében adatokkal járulni óhajtottam.

Eltekintve Hesz Andrásnak 1473-ik évben Budán működött nyomdájától; általánosan ismert dolog, hogy hazánkban az első állandó nyomdát Honter János 1533-ban, szülővárosában Brassóban állította fel. Vanak nyomai annak is, hogy Nagy-Szebenben már 1529-ik évben is létezett nyomda, mely azonban kézi sajtó levén, maga után nyomokat nem hagyott, s csakhamar elenyészett. Így fejtí ezt ki Ballagi Aladár a »Hazai nyomdászat történelmi fejlődése« című könyvében.¹⁾ A nagy-szebeni kézi sajtóra vonatkozólag Trausch J. már 1846-ban megczáfolni iparkodott e téves nézetet, s midőn ez Ballagi említett művében újra felmerül, Teutsch Fr. »Zur Geschichte des deutschen Buchhandels in Siebenbürgen« című cikkében²⁾ hivatkozva Trauschra, kikelt e téves nézet ellen, s azt mint már alaposan megczáfolt állítást tünteti föl. Amde Teutsch Fr. nem vizsgálta meg Ballagi forrását, mert ha ezt teszi, aligha tartja vala Trausch czáfolatát alaposnak, minthogy a Nagy-Szebenben 1529-ben létezett nyomda, adata Szabó Károly szerint is, teljesen hitelt érdemlő, s az, az 1756-ban elhalt Soterius György nagy-szebeni evangélikus lelkész följegyzésén alapszik, mely szerint 1529-ben jelent meg Gemmarius Tamás szebeni iskolaigazgatónak egy latin művecskéje, mely az ottani evangélikus gimnázium könyvtárában még Soterius idejében is megvolt.³⁾ Másképen áll azonban a dolog azon véleménynyel szemben, hogy 1575-dik év előtt Szebenben nyomtatott könyvet nem találunk.⁴⁾

Hogy Nagy-Szebenben 1546-ban állandó nyomda működött, ezt teljes hitelességű történelmi adatokkal bizonyíthatjuk. Nem is új adatok azok, minthogy az oláh bibliographiában már harminczhét év óta ismeretesek, csak minékünk nem volt róla tudomásunk a magyar irodalomban. Cipariu, az általa 1846. és 47-dik évben kiadott »Organul Luminarii« (a világosság közlönye) című lapjában az 54. és 55. számban a 304. és 308-dik lapon említi, hogy az Invetiatura crestinesca (keresztyén tanulmány) című román katechizmus 1546-dik évben Nagy-Szebenben nyomtatott. A »Foia pentru minte si literatura« román lap, 1847-dik évi decz. 29-diki 52-dik számában közöl Jancsó Imre udvari titkár, a szerkesztővel egy 1596-dik évből való Neue Zeitung alapján, adatot az 1546-dik évben Szebenben nyomtatott román katechizmusról; mely közlésnél azonban vagy a leírásnál, vagy a nyomtatásnál hibásan áll a Neue Zeitung évszáma, mert az nem 1596. de 1546-dik évben iratott. Cipariu ugyancsak 1858-ban kiadott »Crestomatia, seu Analecte literarie« című munkájában, a XIX. lapon felsorolja a többi oláh könyvek között ezt is »Invetiatura crestinesca 1546«, s ugyanott utal az »Organul Luminarii«-nak fentebb említett számaira. A »Telegraphulu Romanu« 1880-dik évi folyamának 23-dik számában a »Foia pentru minte« után reprodukálja az

¹⁾ 31-dik lapon.

²⁾ Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels. 1881. VI. füzet. 54. lap, 38-dik füzet.

³⁾ Szabó Károly: »Kisebb történelmi munkái.« II. köt. 395. l.

⁴⁾ U. a. u. o.: »Kalauz az országos könyvkiállításához.« 143. l.

1546-diki *Neue Zeitung*-nak az 1546-dik évi szebeni oláh katechizmusra vonatkozó közleményét. Hajdeu B. Petriceicu 1881-ben a bukaresti akadémia megbízásából kiadta Coressi diakonusnak 1577-ben nyomtatott zsoldárait (Psaltirea), s ezen új kiadáshoz írt előszavában főlemlítvén a többször idézett szebeni oláh katechizmust, hivatkozik a *Telegr. Rom.* fölhozott számára. Jarcu D. román bibliograph, Cipariu adatát a szebeni 1546-dik évi katechizmusra nézve kétségbe vonja, s nem látja azt constatálva, s mint első oláh nyomtatványt az 1570-dik évben Brassóban nyomtatott *Tetravangelut* állítja oda.¹⁾ Ismeretes ezen szebeni katechizmus az erdélyi szászok irodalmában is. — A Bécsben 1858-dik évben megjelent »*Beiträge zur Reformation-Geschichte des Nösnergaues*« című munkának 58. lapja teljes szöveggel közli az 1546-dik évben megjelent »*Wahrhaftige Neue Zeitung*«-nak eredeti latin kéziratát, mit Wurmlocher Adalbert besztercei lelkész, barátjához Hesz Jánoshoz boroszlói lelkészhez írt, s mit *Teutsch Fr.* az »*Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels*« 1881-dik évi folyamának VI. füzetében reprodukál,²⁾ s mondja, hogy Szebenben már 1544-ben is volt könyvnyomda, a mint ezt az általa fölhozott hiteles adat is teljesen bizonyítja. Ugyanis a szász nemzeti és a szebeni városi levéltárban levő adatok között van a szebeni polgármesternek 1544-dik évi számadása, melynek egyik tétele így szól: »16. Juli ex voluntate dominorum dati sunt *M. Philippo Pictori pro impressione catechizmi valachici bibale fl. 2.*« Ez adat már annyiban is igen fontos, mert belőle még a nyomdász neve is tudomásunkra jut. A kérdés csak az, vajjon a katechizmus már 1544-ben volt-e kinyomtatva, vagy csak 1546-ban, a mikor t. i. Wurmlocher levele kelt Hesz Jánoshoz. A *bibale*: borraivalót jelentvén, annak fogalma szerint az csak akkor adathatott, mikor már Philippus Pictor a nyomtatást bevégezte, s Boroszlóba írt levele Wurmlochernek csak két évvel később adta hírül a román katechizmus megjelenését.

Egyébiránt úgy látszik, hogy mindazok, kiknek az oláhok és erdélyi szászok közül az 1546-ik évi szebeni katechizmusról tudomásuk volt, a »*Wahrhaftige Neue Zeitung*«-ot, mely 1546-ban nyomtatott, nem látták, mert arra egyik sem hivatkozik. Én azonban a múzeumi könyvtárban az apró nyomtatványok között kutatván, elég szerencsés valék, azon nyomtatványt megtalálni, mely nekünk a nagy-szebeni nyomdának 1546-ban való létezéséről hírt ad. Ezen apró nyomtatvány Széchenyi Ferencz gróf gyűjteményével került a magyar nemzeti múzeum könyvtárába; jelzése Hung. H. 2688. Címlapja következő: »*Warhafftige neue zeitung aus dem vngerlandt vnd Türckey ins deutsch Land geschrieven aus dem latien in deutsche sprach verdolmescht. M.D.XLVI.*« 8r. négy számozatlan levél, A2—A3 és egy lap a nyomtatási helynév nincs megnevezve. Tartalma három levélnek a kivonata, melyeknek elsőjét S. H. Erdélyből írta A. M.-hez. A másodikát H. S. írja Boroszlóba J. H.-nak. Minthogy e kettőnek szövege, tár-

¹⁾ Jancu D. *Bibliogr. chronolog. romana.* 1. l.

²⁾ *Zur Geschichte des deutschen Buchhandels in Siebenbürgen.* 19. l.

gyunkhoz nem tartozik, ismertetését elhagyandónak véltem. A harmadik levél Beszterczéről iratott — Teutsch Fr. szerint az ottani lelkész Wurmlocher Adalbert által — J. H.-hoz (Hesz János boroszló lelkészhez). — Ezen levélnek utolsó bekezdése így szól: »Ich mus das auch nicht schweigen, Es ist vmb vns ein volck, in sprach vnd sitten, auch in der Religion, von vns abgesondert, die wir die Walachen heissen, diese, ob sie wol Christum bekennen, sind sie doch niemals der Römischen Kirche unterworfen gewesen, in den Ceremonien sind sie gar nicht mit uns, sie Teuffen aus dem wasser, das do fleust, sie verreichen des Herrn abentmal mit gesewrten brote, vnd legen es in wein, sie lesen S. Paulus Episteln vnd die Evangelia, nicht in jrer, sonder in einer frembden sprach, nemlich in Retzischer sprach, welche auch jre ungelerten nicht verstehen, Der Priester Dolmetzsche jhn dan, Viel aus den vnsern, können die sprach aus der massen wol, *Der Catechismus ist gebracht in Walachische sprach vnd zu Cebin, welchs in den sechsischen stedten die heuptstadt ist inn Siebenbürgen, gedruckt, mit Retzischen buchstaben, die dogestalt sein wie Griechischen, Viel von den priestern des orts haben das büchlein lieb, als sei es Heiligtumb.*

Kiderül mindezen felhozott adatokból, s világosan bebizonyítottnak lenni vélem, hogy: ha a nagy-szebeni 1529-ki kézi sajtó korán megszűnt is működni, a legrégibb nagy-szebeni nyomtatvány nem 1575-ből való, mert a Honter-féle brassai nyomda mellett még egy másik is működött Nagy-Szebenben, melynek eddig ismert egyetlen terméke, a most említett oláh katechizmus 1546-ban vagy talán még két évvel előbb látott napvilágot.

A régi oláh nyomtatványok tanulmányozása ezen fölül még két esetben igen fontos támpontot nyújt nekünk, hazai nyomdászatunk történetének bővítésére és tisztázására.

Tudvalevőleg 1856-dik évben Szent-Pétervártt egy fényesen sikerült biblia és egyházi szláv nyomtatványokból álló kiállítás rendeztetett.¹⁾ Kiállítatott 3000 darab biblia, mindazon nyelveken, melyeken a bibliafordítások megjelentek. Fénypontja azonban a kiállításnak az egyházi szláv nyomtatványokra esett, mit 266 darabbal Bitschkov főkönyvtárnok állított össze. — A kiállítás sorát megkezdették a krakkói szláv nyomtatványok 1491-ből, ezt követték a velenceiek 1519-ből Vukovics Bogidár nyomdájából, a montenegrói, hercegovinai, moldva-oláhországi, szerbiai, dél-szláv nyomtatványok, Octoich 1494-ből, egy zsoltárkönyv Cettinjből 1495-ből. Ezekhez sorakozott azután két erdélyrészi nyomtatvány, melyekről nyomdászattörténeti szempontból irodalmunk tudomással nem bír; s ha az adatok hitelessége kétségbe vonható, vagy a hibás közlemény helyreigazítást igényel, még ez esetben sem lett figyelem tárgyává téve, bár ha mind a két esetben nyomdászatunk cronologiai története bibliographusaink megállapításai ellenében változást szenved. A kiállítás ezen részére vonatkozó ismertetés ezeket mondja: »dann folgten die um 1500 in Kronstadt in Siebenbürgen erschienenen Evangelien . . . die Evangelien von 1579.

¹⁾ Petzhold: Neue Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft. 1857. évf. 367. lapon. Br. M. v. Korff Bibl. Direktor. Jahrb. der öffentl. Bibliothek.

und das Festritual 1580 aus Mühlenbach (Szász-Sebes) in Siebenbürgen. — A mi az állítólag 1500 körül Brassóban megjelent evangeliumot illeti, tudjuk, hogy ott az első nyomdát Honter 1534-ben állította fel,¹⁾ s nem ismerünk meggyőző hiteles adatot arra nézve, hogy ott már 1500 körül, bár ha csak kézi sajtó volt volna, valamely vándor nyomdász birtokában; föltétlenül tehát mint 1500 körüli brassói nyomtatvány el nem fogadható, s az adott évet olvasási vagy sajtó hibának kell tartanom, annál is inkább, mert 1570-ben csakugyan megjelent Brassóban »Tetravangelu« cím alatt Coressi György diaconus fordításában egy oláh evangelium²⁾ Szász-Sebesen pedig a XVI.-ik épen nem, XVII.-ik századból pedig csak 1693-tól kezdve ismerünk nyomdát,³⁾ s ha a szentpétervári kiállítás még is két munkát tudott onnét felmutatni, itt már pusztá sajtóhibát, vagy helytelen olvasást feltennünk még sem lehet, nem azért, mert Hermanstadt Mühlenbachnak nem olvasható és nem szedhető, bár ha az oláh Sibin vagy Sabiu a Sebesiu-val könnyebben felcserélhető vala. Ezen érdekes adat tehát Szász-Sebest mind eddig ismeretlen XVI. századi új nyomdahelyet tünteti fel nyomdászatunk történetében.

II.

Szabó Károly kiadván azon hazai nyomtatványoknak jegyzékét, melynek alapján a nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok bibliographiáját összeállítandja, időszerűnek láttam e nagy munka teljessége szempontjából már most előzetesen közölni a hazai régi oláh nyomtatványokra vonatkozó tanulmányaimat, hogy az esetleg, érdemes veterán tudósunk által felhasználható legyen. S midőn ez alkalommal a hazai régi oláh nyomtatványok sorozatát bemutatom, ezt csak annyiban tartottam szükségesnek, a mennyiben az alább jegyzett művek, Szabó Károly jegyzékében háromnak kivételével elő nem fordulnak, s feljogosítottak azon hiedelemre: hogy azoknak ismertetése kívánatos, s mert az említett jegyzékből hiányzanak, tehát hézagpótló is leend.

Jancu Demeter: *Bibliographia Cronologica Romana*; Popp Vasil: *Dissertatione despaie tipographiae romanesci diu Transylvania*; Cipariu Timót: *Chrestomatia seu analecte literarie*; Hajdeu Petriceicu oláh bibliographusok s az »Organul Luminarii; a Foia pentru Minte si litertura, a Telegrafulu Român, s az Observatoriu román lapokban elszórva megjelent cikkek nyomán, és saját szemléleti vizsgálódásaim alapján, a XVI.-ik században a román irodalom termékeinek négy ötödrésze hazánkban nyomtatott, minthogy a 26 oláh nyelvű munkából 21 a hazai, s csak öt került ki a külföldi nyomdákból, a XVII. században megfordított viszony áll be, mert

¹⁾ Jancu Demeter: *Bibliog. cronol. Romani* című munkájában. XVI. lapon 1533. teszi. — Fabritius 1532-re.

²⁾ U. a. u. o. az 1-ső lapon.

³⁾ Ballagi Aladár. *A magy. nyomd. tört. fejlődése*. 238. lap. Jancu D. fennebbi munkája szerint már 1643-ban volt nyomda Sász-Sebesen.

az összesen megjelent 87 oláh munka közül itt 21, a külföldön pedig 66 mű látott napvilágot, összesen pedig 1711-ig kiadott oláh nyelvű nyomtatványok száma,¹⁾ melyek hazánkban nyomattak s előttem ismeretese 46-ra megy, melyek közül 16 darab a balázsfalvi seminarium könyvtárában is meg van. Ezek a következők:

A XVI. századból.

1. Invetiatura Chrestinesca. Nagy-Szeben. 1546. Cipar.
 2. Catechismus. Brassó. 1559. Szabónál.
 3. Psaltirea eu Slavon. Brassó. 1560. Cipariunál.
 4. Tetravangelu. folio. Brassó. 1570. Jancunál. Meg van a balázsfalvi seminarium könyvtárában.
 5. Cazania I. Tilcu evang. folio. Brassó. 1575. Balázsfalvi semin. könyvtárában.
 6. Psaltirea cu Slavon. Brassó. 1577. Jarcunál. Meg van a balázsfalvi sem. és a bukaresti akad. könyvtárában.
 7. Evangelium. Szász-Sebes. 1579. Petzhold: Anzeiger 1857. évf. 368. lapon.
 8. Carte de rugationi romanesci. Brassó. 1580. Jarcunál.
 9. Ünnepi rituale. Szász-Sebes 1580. Petzhold: Anzeiger 1857. évf. 368. lap.
 10. Tetravangel. Brassó. 1580. Cipariu.
 11. Pravila Mica. Brassó. 1580. Jarcu. Cipariu.
 12. Omiliariu. Brassó. 1580. Jarcu.
 13. Cazania II. evangeliu cu tilcu. Brassó. 1580. folio. Meg van a balázsfalvi semin. könyvtárában.
 14. Telkul Evangelior Brassó. 1580. Cipariu.
 15. Psaltirea cu Slavon. Brassó. 1580. 4r. 220 levél. Meg van a bukaresti akad. könyvtárában.
 16. Pentatencu. Szászváros. 1681. folio. 162 levél. Meg van a balázsf. semin. könyvtárában.
 17. Kartye tu sze tyame Evangeliu ku emvetzeturu tiparite. Brassó. 1580.
 18. Pentateucu. Szászváros. 1683. Jarcu. Meg van a balázsfalvi seminár. könyvtárában.
 19. Biblia, a pentateucu két első könyve. 1582. Szászváros. Szabónál.
- Ballagi Aladár Conessitól még két munkát említ 1588-ik évben a »Rep. Bibliogr. Chronologica után, de címöket nem adja.²⁾

¹⁾ Ballagi Aladár: »A magyar nyomdászat történeti fejlődése« című munkájában, a XVI. században megjelent oláh nyelvű munkák számát 14-re teszi. 232-ik lap; a XVII-ik századbelleket pedig, melyek hazánkban nyomattak 11-nek mondja.

²⁾ A magy. nyomdászat történelmi fejlődése.

XVII. század.

1. Evangelia cu tilcu. Gy.-Fejérvár 1641. Cipariunál.
2. Carania II. második kiadás folio. Gy.-Fejérv. 1641. Meg van a balázsfalvi sem. könyvtárában.
3. Catechismu dupo cel calvinescu Gy.-Fejér. 1642. Jarcu és Cipariu.
4. Catechismu. Gy.-Fejérv. 1648.
5. Noul Testamentu. Gy.-Fejérv. fol. 658 + 12 lap. Meg van a balázsfalvi sem. könyvtárában.
6. Psaltiria. Gy.-Fejérv. 1651. 4r. 300 + 25 lap. Meg van a balázsfalvi sem., a bukaresti akadémiá, és Cipariu könyvtárában.
7. Catechismu calvinescu (második kiadás), 12r. Jarcu. Meg van a balázsf. sem. könyvtár.
8. Scriniulu de auru. Szász-Sebes. 1673. Jarcu. Meg van a balázsfalvi sem. könyvt.
9. Scriniulu de auru. Szász-Sebes. 1675. (második kiadás).
10. Scriniulu de auru seu propovedenii la morti. Szász-Sebes. 1683. Jarcu és Cipariu.
11. Carere pe scurtu spre fapte bune. Gy.-Fejérvár. 1685. Meg van a balázsfalvi sem. könyvt., Brassóban Pilis Bonifácznál.
12. Ceaslovetiu. Gyula-Fejérvár. 1686. 8r. Meg van Cipariu könyvtárában. Említi Jarcu és Cipariu.
13. Diaconarulu Gy.-Fejérv. 4r. 21 lap. Eml. Jarcu. Meg van a balázsf. sem. könyvtárban.
14. Molitfenicu. Gy.-Fejérv. 1688. Eml. Jancu.
15. Poveste de 40 de mucenici. Fejérv. 1689. Említi Jarcu. Meg van Sinaion, és a balázsf. sem. könyvt.
16. Molitfenicu. Gyula-Fejérv. 1680. Eml. Jarcu és Cipariu, meg van a bukaresti akad. könyvt.
17. Testamentu nov. Gy.-Fejérv. 1691. Eml. Jancu.
18. Ceaslovu. Gy.-Fejérv. 1696. Eml. Jancu. Meg van a balázsf. sem. könyvt.
19. Ceaslovu. N.-Szeben. 1696. Eml. Cipariu.
20. Catechismus valochicus maior. N.-Szombat. 1696.
21. Chiriocodromicon seu Evang. invet. Gy.-Fejérv. 1699.

XVIII-ik század 1711-ig.

1. Painea prunciloru. Gy.-Fejérv. 1702. Eml. Jarcu. Meg van Cipariu könyvt.
 2. Catechismu romanescu. Gy.-Fejérv. 1702.
 3. Canisius Catechismus seu Summa Kredincei Katholicest. Kolosvár 1703.
 4. Catechismus valachicus major. N.-Szeben. 1709.
- Tudomásul vétetik.

247. *Vaisz Ignác* mint vendég, olvassa: »Magyar műtörténelmi tanulmányok olasz levéltárakban« című értekezését.

Pulszky Ferencz, Henszlmann Imre, Rómer Flóris, Pulszky Károly rövid észrevételei után tudomásul vétetik.

Harmincznyolczadik akadémiai ülés.

A III. osztály kilenczedik ülése.

1883. december 10.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

249. *Horváth Géza* l. t.: »A pirregő tücsök fejlődési viszonyáról« értekezik.

250. *Tömösváry Ödön* értekezését: »A *Geophilus*-félék fonómirigyeinek szerkezete« bemutatja Horváth Géza l. t.

251. *Daday Jenő*: »Adatok a Cilioflagelláták ismeretéhez« bemutatja Horváth Géza l. t.

252. *Paszlavszy József* reáliskolai tanár ily című értekezését: »*Cynips superfetationis* Girand, adalék a gubacs-darázsok ismeretéhez« bemutatja Horváth Géza l. t.

253. *Balló Mátyás* l. t. ily című értekezését olvassa: »Vegytani előleges közlemény: phitochemiai adatok.« Röviden így:

Szerző jelentést tesz azon kísérletekről, melyeket a ketted szénsavas sók synthesis körül tett; az eredmény jelentékeny mennyiségű hangyasavsók képződése vala. Tanulmányozta továbbá a salétromsav hatását hangyasavra és oxalsavra, s kiemeli azt a tényt, hogy az első reactió kezdetén oxalsav is képződik; e reactió végtermékei: szénsav, nitrogén-oxyd és alsalétromsav. A nyert eredmények alapján szerző azon jelenleg általánosan uralkodó nézet ellen fordul, hogy a chlorophyll a szénsav reductiója által közvetetlenül keményítőt képez, és hogy a növény szervezetében előforduló savak csak melléktermékek. Szerző azon nézethez tér vissza, mely első ízben Liebig által gyanítólágg állítottatott fel, s mely szerint a növény fokozatosan állítja elő alkatrészeit szénsavból, vízből, salétromsavból és sókból, és hogy a savak e synthesis első produktumai. Szerző kimutatja néhány példán az ily synthesisek módját a jelenkori szerves kémia alapján meglehetősen bonyodalmasan összetett tagokig, s gyanítja, hogy a növény általában ugyanoly módszereket (azonban természetesen módosult alakban) használ e célra, mint a kémikus.

254. *Krenner József* l. t. bemutatja közleményét a Szabóit-ásványról.

Az illető értekezések fölött az értekezlet fog határozni, hogy mi módon tétessenek közzé.

Harminczkilencedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1883. december 17.

Pauler Tivadar akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

256. Főtitkár bejelenti Zsivora György l. t. nov. 30-án és Érkövy Adolf l. t. decz 13-án bekövetkezett elhúnytát. Egyúttal jelentést tesz arról, hogy Zsivora György l. t. végrendeletében százezer forintot hagyományozott az Akadémia javára, az alapítvány jövedelmének felhasználását egészen az Akadémiára bízva. »De habár — úgy mond — az ő nemes egyénisége, alapítványát nem tekintette eszköznek arra, hogy azzal neve emlékeztétét főtartsa, hiszem, hogy az Akadémia fog módot keresni és találni, hogy hálás kegyeletét az elhunyt emelkedett szellemével összhangzó formában, külső tényekkel is kifejezze és az adományozó emlékét megörökítse.«

Az Akadémia fajdalmas részvétét fejezi ki e nagyérdemű tagjainak elhunytá fölött, és felhívja az illető osztályokat, hogy az emlékbeszédek megtartása iránt intézkedjenek.

257. Szász Károly r. t. a főtitkári jelentéssel kapcsolatban indítványozza, hogy küldjön ki az összes ülés bizottságot, mely az iránt, hogy Zsivora György emlékét mikép örökítse meg az Akadémia, javaslatot terjesztszen elő.

Az indítvány elfogadtatik és tárgyalására az Akadémia másodelnökének elnöklése alatt, az osztályelnökök, osztálytitkárok, az indítványozó és a főtitkárból álló bizottság küldetik ki.

258. Olvastatik a m. k. miniszterelnök úr decz. 15-én kelt átíratá, melyben az Akadémiát értesíti, hogy Tavarnoki Stummer Ágost tizezer forintot bocsátott rendelkezésére, hogy belátása szerint valamely nemzeti közmívelődési célra fordítsa. A miniszterelnök úr ez összeget a M. T. Akadémiának adományozza, oly kikötéssel, hogy ez összeg tőkésítve, mint Tavarnoki Stummer Ágost alapítványa, külön kezeltessek, s évi kamatai az Akadémia igazgatóságának elhatározása szerint valamely tudományos vagy közmívelődési célra fordíttassanak.

Az összes ülés a miniszterelnök úrnak az Akadémia tevékenysége iránti nemes érdeklődése által sugalmazott elhatározását és a jelentékeny adományt hálásan fogadja, s az elnökséget fölkéri, hogy úgy a miniszterelnök úrnak, mint Tavarnoki Stummer Ágost úrnak is az Akadémia köszönetét nyilvánítsa.

259. Kövesligeti Román Ferencz 1868-ban elhunyt beregmegyei birtokos, 1866. szept. 26-án kelt végrendeletében Munkácson és Formoson levő házait, valamint beregmegyei földbirtokait, melyek jelenleg összesen közel 20,000 frt. értéket képviselnek, nőrokonának Szenkovszky Máriának élethosszig való haszonélvezeti jogának fentartása mellett, az Akadémiának hagyományozta. A hagyaték említett haszonélvezője f. évi május 19-én meghalálózván, a vagyon az Akadémia birtokába ment át. Jóllehet a megboldogult alapítónak határozott szándéka volt, hogy az alapítvány feladatait tüzetesen körvonalozza, e tekintetben megállapodásra soha sem jutott. Végrendelete csak annyit mond, hogy alapítványa »a magyar faj fentartására, megőrzésére s szellemi emelésére«

szolgáljon. Egyszersmind kikötötte azt, hogy alapítványa a hazai törvények közt czikkelyeztessék be.

Az Igazgató Tanács decz. 2-án tartott ülésében behatóan tárgyalván az alapítvány jövedelmeinek hova leendő fordítását, azt határozta, hogy az Akadémia, melynek feladatát a megboldogult hazafi eszményének megvalósítása, a magyar faj fentartása, megőrzése s szellemi emelése képezi, az alapítvány jövedelmeit rendszeres munkálkodása céljaira fogja fordítani. — És minthogy az Akadémia az alapító kívánságát, alapítványának törvénybe való iktatására nézve nem valósíthatja: emlékezete fennmaradását sirja fölé emelendő díszes emlékkövel óhajtja némileg biztosítani.

Tudomásúl vétetik.

260. Hasonlókép az Igazgató Tanács decz. 2-ki ülésében, az összes ülés ajánlata, Hammernyik János váci sirja fölé emelendő síremlék költségeire 500 forintot szavazott meg.

Tudomásúl szolgál.

261. Bemutattatik az archaeologiai bizottság jelentése Bosznia és Hercegovina címere tárgyában. E szerint az indokolt vélemény előterjesztésére fölkért b. Nyáry Albert l. t. kimerítő előterjesztésében azon tételt állítja föl és bizonyítja be, hogy a kék mezőben arany koronát feltüntető czímer a Krisztics-dynastia címere volt, mely azonban 75 évre terjedő használata által sem vált Bosznia címerévé, ép oly kevéssé, a mint Magyarországon az Anjouk lilíomos címere nem fejezt az ország címerévé; továbbá kimutatja, hogy a magyar korona melléktartományainak Matyas király és utódai nagy állampecsétein, a legújabb időkig előforduló címerei között, azt kell Bosznia címerének tartani, a mely *arany mezőben kardot tartó kart* ábrázol, és a melyet a XV. század első éveiben Hervoja, mint boszniai vajda használt; míg ellenben a kék mezőben koronát mutató czímer. Galiczia címere. — Az arch. bizottság, az előterjesztésben foglalt véleményt helyeselte, a mely szerint Bosznia címeréül, a jogfolytonosság alapján jelenleg is használatban lévő czímer: arany mezőben felhőkből kinyúló, vörös mezű, kardot tartó kar továbbra is változatlanul megtartandó; Bosznia nemzeti színei gyanánt pedig az aranyt és verest kellene elfogadni.

Az összes ülés az archaeologiai bizottság véleményét elfogadja, és a jelentéstevő emlékiratával együtt a m. k. belügyminiszter úrhoz való felterjesztését elhatározza.

262. Olvastatik a vallás és közokt. m. k. miniszter úr nov. 6-án kelt leírata melyben az Akadémiát értesíti, hogy a classica philologiai állandó bizottságnak a görög és római classicusok magyar fordításai eszközésére 1000—1200 forint évi segélyt ajánl. azon föltétel alatt, hogy ha a bizottság kiadványaiba, a magyar szöveg mellé az eredeti (görög vagy latin) szöveg is odanyomatik.

Az Akadémia a miniszter úr ajánlatát köszönettel fogadja, és a classica-philologiai bizottság határozatát, melyben a miniszter úr által kifejezett föltétel teljesítésére késznek nyilatkozik, helyeselve tudomásúl veszi.

263. Bemutattanak az osztályok és állandó bizottságok 1884. évi költségvetés, előterjesztései:

A) I. Osztály.

I. A z o s z t á l y m u n k á s s á g á r a.

1. Értekezések kiadására 2000 ft — kr.
2. A Régi magyar költők Tára VI. és VII. kötetei kiadására . . . 1000 » — »

3. Régi magyar nyomtatványok újból való kiadására	500 ft — kr.
4. P. Thewrewk Emil l. t. Festus-codexe kiadására	570 » — »
5. A Nyelvemléktár XII. és befejező XIII. kötete kiadására	1118 » 50 »
6. A Nyelvtörténeti szótár szerkesztési költségeire	1800 » — »
7. Ifj. Szinnyi József finn-magyar szótára kiadásának befejezésére	744 » — »
8. Simonyi Zsigmond l. t. A magyar kötő-szókról írt munkája III-dik befejező kötete kiadására	397 » 25 »
9. Lehr Albert l. t. Arany-szótára szerkesztési tiszteletdíja	300 » — »
10. Duka Tivadar l. t. munkája: »Kőrösi Csoma Sándor életrajza és értekezései« kiadásának költségeire	1000 » — »
	<hr/> 9429 ft 75 kr.

II. A Nyelvtudományi bizottságnak.

1. A Nyelvtudományi Közlemények két füzetének kiadására	1309 ft — kr.
2. A Mesterműszótár szerkesztési költségeire	600 » — »
3. Dr. Halász Ignác részére, ki a lapp nyelv déli dialectusát a helyszínen tanulmányozni készül, segélyül	500 » — »
4. A Magyar Nyelvőr segélyezésére	1500 » — »
5. A Philologiai Közlöny segélyezésére	1000 » — »
7. Előadó és szerkesztő tiszteletdíja	350 » — »
8. Apró költségekre	50 » — »
	<hr/> 5309 ft — kr.

III. Az Irodalomtörténeti bizottságnak.

1. Irodalomtörténeti adattár és Monographiák kiadására	1040 ft — kr.
2. Külföldi egyetemeken tanuló magyar ifjak névsora kiadására	400 » — »
3. Szabó Károly r. t. Bibliographiája kiadására	1000 » — »
4. Hellebrand Árpád »Az akadémiai könyvtár ősnymtatványai leírása« munkája kiadására	1000 » — »
5. A »Figyelő« irodalomtörténeti folyóirat segélyezésére	180 » — »
6. Előadó tiszteletdíja	400 » — »
	<hr/> 4000 ft — kr.

IV. A Classica-philologiai bizottságnak.

1. Thewrewk Emil l. t. Anakreonja és Barna Ignác l. t. Aeneise két nyelvű szöveggel kiadására	2000 ft — kr.
2. Előadó tiszteletdíja	400 » — »
	<hr/> 2400 ft — kr.
	<hr/> 21,138 ft 75 kr.

B) II. Osztály.

I. Az osztály munkásságára.

1. Értekezések kiadására	3000 ft — kr.
2. A m. szent koronát ismertető díszmunka kiadására	1000 » — »
3. A magyarországi és erdélyi municipalis statutumok kiadására	1000 » — »
4. Péch Antal l. t. »Alsó-Magyarország bányászatának története« kiadására (a III. osztálylyal együttesen)	1000 » — »

5. Id. Szinnyei József Történelmi Repertoriuma II. kötete kiadására	1200 ft — kr.
6. A Philos. Irók Tára segélyezésére	600 » — »
7. A Philos. Szemle segélyezésére	300 » — »
8. Hunfalvy János r. t. Egyetemes földrajza segélyezésére	600 » — »
	<hr/> 8700 ft — kr.

II. A Történelmi bizottságnak.

1. Wenzel Gusztáv r. t. »A mezőgazdaság története Magyarországon« című munkája kiadására	1600 ft — kr.
2. Anjoukori oklevéltár IV. kötete	1550 » — »
3. Magyar Országgyűlési Emlékek IX. kötete	1400 » — »
4. Erdélyi Országgyűlési Emlékek X. kötete	1400 » — »
5. Marczali Henrik »II. József kora« II. kötete	1400 » — »
6. B. Nyáry Albert l. t. Czimertana befejezésére	300 » — »
7. Bethlen Gábor velencei diplom. iratai kiadására	800 » — »
8. A városok legrégibb számadási könyvei kiadására	800 » — »
9. Árpádok kútforrások kiadására	650 » — »
10. Magyar történeti biographiák kiadására	1000 » — »
11. Nilles az oláhok uniójára vonatkozó okmánytára kiadásának segé- lyezésére	300 » — »
12. Másolásokra s könyvkötői költségekre	400 » — »
13. Előadó tiszteletdíja	400 » — »
	<hr/> 12,000 ft — kr.

III. Az Archaeologiai bizottságnak.

1. Az Archaeologiai Értesítő kiadására és szerkesztője tiszteletdíjára	2500 ft — kr.
2. A Monumenta Archaeologica kiadására és az előadó tiszteletdíjára	2500 » — »
	<hr/> 5000 ft — kr.

IV. A Nemzetgazdasági bizottságnak.

1. Értekezések kiadására	800 ft — kr.
2. Évkönyv kiadására	1200 » — »
3. A keresk. Műszótár szerkesztési költségeire	2500 » — »
4. A Budapesti Szemle segélyezésére	1800 » — »
5. Szakközlönyök támogatására	1000 » — »
6. Előadó tiszteletdíja	400 » — »
	<hr/> 7700 ft — kr.
	<hr/> 33,400 ft — kr.

C) III. Osztály.

I. Az osztály munkásságára.

1. Értekezések és Értesítő kiadására	5000 ft — kr.
2. Nagyobb terjedelmű munkálatok kiadására	2000 » — »
3. Bolyai Farkas Tentamenje kiadására	500 » — »
4. Péch Antal l. t. munkájának a II. osztállyal együttes kiadására	1200 » — »
	<hr/> 8700 ft — kr.

II. A Természettudományi bizottságnak.

1. Közlemények kiadására	2100 ft — kr.
2. Természettudományi kutatások és munkálatok segélyezése	1500 » — »
3. Az elektromos albizottság munkálataira	2500 » — »
4. Előadó tiszteletdíja	400 » — »
	<hr/> 6500 ft — kr.

III. A Hadtudományi bizottságnak.

1. Hadtudományi munkák kiadására	2500 ft — kr.
2. Katonai Évkönyv kiadására	600 » — »
3. Előadó tiszteletdíja	400 » — »
	<hr/> 3500 ft — kr.
	<hr/> 18,700 ft — kr.

Ezen előterjesztések az Akadémia elnökeiből és titkáraiból álló bizottságnak adatnak ki az akadémiai költségvetés megállapítása végett.

264. Bemutattatik a Könyvkiadóvállalat 1884—6-diki cycclusának, a könyvkiadó bizottság által megállapított következő programja :

Első (történelmi) sorozat.

1. Thierry Amadé : Récits de l'histoire romaine au cinquième siècle hat kötetből az első kötetek. Fordítja Öreg János.

2. Mac-Carthy : History of our own times. Három kötet. Fordítja Szász Béla.

3. Symonds : Renaissance in Italy. III. kötet. (A renaissance művészete). Fordítja Pulszky Károly.

4. Ranke : A pápák története. I. kötet. Fordítja Lehr Albert.

Második (irodalmi) sorozat.

1. Beöthy Zsolt : A szépprózai elbeszélés a régi magyar irodalomban. Egy köt.

2. Heinrich Gusztáv : A német irodalom története. Első fele. Két kötet.

3. Dante Divina Commediájából a Pokol. Fordítja Szász Károly.

4. Taine Angol-irodalomtörténete. IV. és V. k. Fordítja Csiky Gergely.

Harmadik (jogi és közgazdasági) sorozat.

1. Concha Győző : A modern államok alkotmányai. I. és II.

2. Gide Pál : A nők joga. Egy kötet.

3. B. Krafft-Ebing : Törvénszéki lélektan. Ford. Schwartzer Otto.

4. Lavergne Léonce : Essai sur l'économie rurale. Egy kötet. Fordítója Beksics Gusztáv.

A bizottság az ekkoráig rendszeren megajánlott 4000 frt. segítséget a jövő évre is igénybe veszi.

Tudomásúl vétetik.

265. Főtitkár bejelenti, hogy az Igazgató Tanács f. évi jún. 25-ki ülésében hozott határozatával, az akad. könyvkiadó hivatalt megszüntetvén, az akad. kiadványok

könyvtárusi értékesítését, valamint az akad. tagok és közintézetek részére való szétküldését, 1884. január 1-től kezdve Knoll Károlyra, mint az Akadémia bizományosára ruházta, ki a könyvkiadó hivatal eddigi helyiségeiben sortiment-könyvkereskedést nyit meg. Az akadémiai kiadványok raktára külön kezelés alá fog vétetni.

Tudomásul vétetik.

266. Főtitkár bejelenti, hogy a nagy terem falfestményei ügyében, az Akadémia által kiküldött bizottság decz. 13-án ülést tartott, a melyben jelentés tétetett, hogy a bizottság több tagjának fölkérésére, kitűnő művészünk Benczur Gyula, a ki imént tette át állandó lakását a fővárosba, késznek nyilatkozott az akad. nagyterem számára egy falfestmény elkészítésére; és hogy az elfogadott képkörből választása azon képre esett, a mely szent Istvánt Imre herczeggel, a szerzetes tanítókkal, és háttérben a nemzeti pogánykor lantosaival fogja ábrázolni.

Örvendetes tudomásul vétetett.

267. A rozsnyói evang. főgymnasium az akad. kiadványok adományozását kéri.

A könyvtári bizottság javaslatára, a rozsnyói főgymnasiumnak jövőre, mindazon kiadványok megküldetnek, a melyekben a középiskolák rendszerint részesülnek.

268. A kismartoni állami polgári iskola, az akad. kiadványok adományozását kéri.

A könyvtári bizottság javaslatára, az intézet feladataival megegyező azon kiadványok, melyekből még fölös példányok állnak rendelkezésre, meg fognak küldetni.

269. A franczia külügyminisztérium levéltára, az Akadémia történeti kiadványait kéri, s csereviszonyt ajánl.

Az Akadémia oklevéltári kiadványai meg fognak küldetni.

270. A pesti hazai első takarékpénztár-egyesület értesíti az Akadémiát, hogy a Fáy-féle alapítvány szabályzatának átvizsgálása céljából kiküldendő vegyes bizottságba: Steiger Gyula és Rudnyánszki Ferencz urakat küldötte ki.

A II. osztály felhívatik, hogy a vegyes bizottságba, az Akadémia részéről választandó tagokat, a maga köréből jelölje ki.

271. A M. Földhitelintézet jelenti, hogy Arany János szobrára decz. 5-ig 69,070 frt. 3 kr. folyt be.

Tudomásul vétetik.

272. Főtitkár bejelenti azon akad. pályakérdéseket, melyeknek határideje decz. 31-kén jár le.

A hírlapokban közölni fog.

273. A főtitkár bemutatja az Akadémia jövő évi ülősortát.

Tudomásul vétetik.

274. Bemutattnak az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól és nyomdáktól beküldött könyvpéldányok, valamint az Akadémia kiadásában ez idő alatt megjelent munkák, ily rendben:

I. Testületektől.

<i>Belgrád.</i>	Szerb tudós társaság. Glasznik. Knj. 51. 52. 53. 54.
<i>Dorpat.</i>	Gelehrte Estnische Ges. Verhandlungen. X. B. 2. 3. H.
<i>Helsingfors.</i>	Finn tudós társaság. Observations Météorologiques. Vol. VIII.
<i>Kopenhága.</i>	Académie Royale. a) Mémoires. Cl. des Sciences. Vol. II. No. 4. 5. b) Oversigt 1883. No. 2.

- London.* Angol kormány. The great trigonometrical survey of India. Vol. IX. 3 példány.
- München.* Kön. Bay. Akademie der Wiss. Sitzungberichte. Philos. Philol. u. Hist. Cl. 1881. 2. H.
- Páris.* Külügymin. Recueil des instructions données aux ambassadeurs et ministres de France.
- Riga.* Ges. für Gesch. der Ostseeprovinzen. a) Mittheilungen. VIII. B. 1. 2. H. b) Sitzungsberichte. 1876.
- Szent-Pétervár.* Orosz földrajzi társaság. Iszvesztija. Tom. XIX. Vis. 3.
- Ulm.* Verein f. Kunst und Alterthum. Münster Blätter 3—4. H.
- Nürnberg.* Germ. Museum. Anzeiger f. Kunde der deutschen Vorzeit. XXVI. B.

-
- Histor. Verein f. Steiermark. Grätz. a) Mittheilungen XXXI. H. b) Festrede aus Anlass der Sechshundertjährigen Habsburg-Feier. c) Beiträge. 19. Jahrg.
- K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. Österr. Statistik. IV. B. 2. H. Geschichtsverein für Kärnten. Klagenfurt. Archiv. XIV. Jahrg.
- K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandl. 1882. No. 7.
- Museum. Francisco-Carolinum. Lincz. a) 29. 35. Bericht. b) Festschrift zur Feier des fünfzigjährigen Bestandes. c) Egy bronz érem.
- Kais. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1883. No. 20—25.
- Déli szláv. tud. Akadémia. Zágráb. a) Stari pisci Hrvatski. Knj. XIII. b) Rad. Knj. LXV. LXVI. c) Psalterium Glag. Spomenik manastira siani Brda.
- Horvát arch. társ. Zágráb. Viestnik. God. V. Br. 4.
- Orsz. képv. ház elnöksége. Budapest. Jegyzőkönyv. Napló és Irományok.
- M. k. közokt. miniszt. Budapest. a) Az 1882. évi fogyasztási adóeredményeknek statist. egybeállítása. b) A közoktatás állapotáról szóló XII. jelentés. c) Az orsz. tanítói nyugdíj- és gyámalap. 1882. évi állapota.
- Orsz. statiszt. hivatal. Budapest. Magyarország áruforgalma. 1883. 9. füz.
- Magy. kir. földtani intézet. Budapest. Magyarorsz. földtani térképe. C. 6 lap s magyarázat.

II. Magánosoktól.

- Perjessi György. Sz.-Endre. Fáklyaláng. I. évf. 1. sz.
- Káplány Géza. Erzsébetváros. Telekkönyvi reformkérdések.
- B. Apor Károly. M.-Vásárhely. A zöld takarmány elvermeléséről s eltartásáról. Kontur Béla. Budapest. A végzet.
- Bozók Alajos. Nagyvárad. Római világ. 4. 5. füz.
- Tóth Mike. Kalocsa. A zárda. Felvilágosítások s buzdítások a zárdaélet érdekében.
- Thanhoffer Lajos l. t. Budapest. Az összehasonlító élet és szövettan alapvonalai.
- Hattyúfy Dezső Moha község tört. vázlata.
- Robinszky Szevér. Berlin. Zur Kenntniss der Augenlinse.
- Baldwin, Hopkins and Peyton. Washington. The Delany synchronous multiplex telegraph system. 2 péld.

III. Nyomdák tól.

Athenaeum nyomdája. Budapest. *a)* Magyarország árúforgalma 1883. 8. 9. füz.
b) Csurgay : Gyógyszerészeti tankönyv. *c)* Balogh : Orvosi műszótár. *d)* Tájékoztó. 1883.
 11. 12. *e)* Bibliái történetek. *f)* Magyar gazdák évkönyve. 1884. *g)* Negyedik olvasó-
 könyv. *h)* U. a. németül. *i)* Magyar abéczés könyv. *k)* Orvosok zsebnaptára 1884. *l)*
 Gazdasági zsebnaptár 1884. *m)* Gr. Széchenyi István naplói. 3 péld. *n)* Századok. 1883.
 9. füz. *o)* Paedag. Encyclopaedia. 1. füz. *p)* Erstes Lesebuch für die kath. Schulen. *q)*
 Seidel : Képes természetrajz. *r)* Kis katekhizmus. *s)* U. a. tótul. *t)* Képes családi lapok.
 VI. évf. 5—11. sz.

Fischel Fülöp nyomdája. N.-Kanizsa. Medjimurski Kalendar za 1884.

Réthy L. nyomdája. Arad. Maria, die Hilfe der Christen.

Molnár testvérek nyomdája. Nagybánya. Evangéliumi lelkészi tár. I. k.

Alexi nyomdája. Brassó. Hundert Blätter.

Ref. főiskola nyomdája. M.-Vásárhely. *a)* Székely naptár 1884. *b)* Farkas : Em-
 lékkönyv. *c)* B. Apor : A zöld takarmány stb. *d)* Nyílt kérdés Háromszék becsületeért.

Skarnitzel J. nyomdája. Szakolcza. Zprávy o spolka sv. Adalberta 1883.

Dobay nyomdája. B.-Gyula. Bródy : Nyomor.

Hornyánszky nyomdája. Budapest. B. Eötvös Gondolatok.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Természettud. Értekezések. XVIII. k. 11. sz.

b) Komjáti : Sz. Pál levelei.

c) Almanach 1884-re.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

a M. T. Akadémia Értesítőjének XVII. évfolyamához.

	<i>Lap</i>
Akadémiai alapok adómentességének érvényesítése iránt intézkedés	42
» kiadványok küldése iránt a könyvt. bizottság jelentése	130
» palota s bérház csatornázási s burkolási költségei.	148
» pinczehelyiségek bérleti ügye.	148
» tagok félszázados évfordulója.	131
Akadémia vagyon-mérlege 1882.	6
Alagutak használata tárgyában kötött szerződés	114
Alapítványi okiratok megvizsgálása s kicserélése iránt javaslat	38
Alapítványok és hagyományok befizetéséről az ügyész a földhitelintézet által értesítendő.	40
Alapszabályok megváltoztatására alakítandó bizottságba az Igazgató Tanács tagokat választ	15
» 16. §-ának megváltoztatása tárgyában kiküldött bizott- ságba az Igazg. Tanács új tagokat választ	43
» 43. §-ának megváltoztatásáról	43
» 43. §-ának megváltoztatása iránt hozott határozat, meg- erősítés végett, legfelsőbb helyre fölterjesztetik	104
Amizoni alapítvány alapító-levele	41
» alapítványi biztos kinevezése.	41
» alapítvány miniszteri biztosává Boncz Ferencz neveztetik ki	101
Arany János szobrára befolyó adományok 7, 17. 34, 50, 121, 149, 162	
» » arczképének a képes-teremben elhelyezése	99, 101
» » hagyománya.	114
Arany-szoborbizottságba két új tag választatik	103
Archaeologiai bizottság részére a kormány 5000 frtot utalványoz	31
» » tagjai	98
Asbóth Lajos fölött emlékbeszédet mond Kápolnai István	34
Athenaeum pályázatáról jelentés	3,96
» jutalmára nyílt pályázat hirdettetik	96

	<i>Lap</i>
Ballagi Mór a keresk. műszótár szerkesztői bizottságába kiküldetik.	59
» » a keresk. műszótár főszerkesztőjének választatik	141
Balló Mátyás a prioritás megőrzése végett egy levelet letéteményez	129
» » »Vegytani előleges közlemény: phytochemiai adatok.«	156
Barna Ferdinánd Vámbéry Ármin »A magyarok eredete« cz. munkája főbb állításainak bírálata.«.	93
Bartal Antal »Eggert bevezetése az összehasonlító philológiához.«	139
Bartalus István »A zeneköltészet elemei és műformái.«	110
Benkő Dániel elhunytáról jelentés.	140
Benczúr Gyula vezetése alatti festészeti mesteriskola ideiglenes befogadására helyiség adatik	15
» » a nagyterem tervezett falfestményei képköréből képet választ	162
Beöthy Zsolt a könyvkiadó bizottság előadójának választatik meg	115
Beregszászi-hitelintézet a ker. műszótárra 10 főt küld	149
»Berichte aus Ungarn über Math. und Naturwissenschaften« cz. német folyóirat segélyezése	32
Bessenyei György siremlékének leleplezési ünnepére meghívó	106
» » az Akadémiát képviselő küldöttség tagjai	106
Bessenyei ünnepéről jelentés	116
» kardját Boronkay Gy. beküldi.	116
Bécsi cs. k. egyetemi könyvtárnak akad. kiadványok küldetnek	130
Bélyegmentesség megóvása érdekében a m. k. pénzügyminiszterhez felterjesztés	41
Bizottságok (állandó) újra alakítása	98
» tagjainak névsora	98
» megalakulásáról jelentések.	115
Biztosító társaság (Első m. általános) jutalomdíjára hirdetett pályázatról jelentés.	96
» új pályázat kitűzése	97
Bohus László adománya	7
Boncz Ferencz az Amizoni alapítvány miniszteri biztosává neveztetik ki	101
Borbás Vincze »A Lapsanák ismeretéhez«.	118
Boronkay Rudolf hagyománya	114
Boronkai Gy. Bessenyei György kardját beküldi	116
Bosznia és Hercegovina czimerének ügye	120
» » » czimere tárgyában az arch. bizottság jelentése	158
Boué Ami fölött emlékbeszédet mond Szabó József	105
Braun Károly »Új contact készülék az inga-óránál.«	5
Braun dr. »Egy trigonometer.«	—
Budenz József »Nyelvészeti észrevételek Vámbéry Árminnak »A magyarok eredete« cz. munkájára.«	53
» » az I. osztály részéről, a könyvtári bizottság tagjának választatik	99
» » a nyelvtud. bizottság előadójának választatik	111
Budapesti állami középipartanoda számára a III. osztály értekezései s a Math. s Term. Közlemények megküldetnek	33

	<i>Lap</i>
E ö t v ö s L ó r á n d b. a III. oszt. rendes tagnak választatik	101
» » a Math. és term. tud. bizottság előadójának választatik	115
É r k ö v y A d o l f »A telepítési kérdésről, tekintettel a kivándorlásra.« cz. munkája a M. ált. biztosító-társaság jutalomdíjában részesül	96
» » elhunytáról jelentés	157
F a b r i t i u s K á r o l y fölött emlékbeszédet mond Kozma Ferencz	58
F a r k a s I s t v á n alapítványa	7
F a r k a s - R a s k ó jutalomra beérkezett pályaművek	2
» » pályázatnál a jutalom ki nem adatik	95
F á y - j u t a l o m r a beérkezett pályamű	3
» alapítvány pályakérdése iránt a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület értesítése	17
» pályakérdés ügyében a Nemzetgazdasági bizottság javaslata	49
» » a vegyesbizottság által javasolt pályakérdés	58
» pályázatról jelentés	96
» » új pályakérdés	97
» pályázatnál jutalmat nyert mű szerzője Wachtel Aurél	100
» jutalom iránti rendelkezése a pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnek	115
» » tárgyában kiküldött bizottság tagjai az I. oszt. részéről	130
» » » bizottsági jelentés	140
» alapítvány szabályzatát átvizsgáló vegyes bizottságba a p. h. első takarékpénztár tagokat választ	162
F e n y é r i (P e t e r d i) M ó r a Teleki-pályázatnál jutalmat nyer	58
F e s t e t i c s G y ö r g y gr. elhunytáról jelentés	37
F o d o r J ó z s e f »A lakáviszonyok befolyásáról a tiplus- és cholérára.« Székf.	26
» » a III. oszt. rendes tagnak választatik	101
F ö l d e s B é l a a Nemzetgazd. bizottság jegyzőjének választatik	115
F ö l d h i t e l i n t é z e t zárszámadásai megvizsgálására bizottság neveztetik ki.	5
» » jelentése záloglevelek vásárlásáról	149
F r a k n ó i - p á l y á z a t r ó l jelentés	3
» pályadíjra kitűzött pályakérdés	97
F r a k n ó i V i l m o s »Váradi Péter fogsága«	105
F r a n c z i a külügyminisztérium levéltára csereviszonyt ajánl	162
F r e c s k a y J á n o s a nyelvtud. bizottságba segédtagnak választatik	111
F r ö h l i c h I z o r »Új módszer az elektromos ellenállás abszolút egységének meghatározására«	4
» » »Az elhajlitott fény intenzitásának vizsgálata. 1882.« cz. munkájával a Marczibányi-jutalmat nyeri	95
» » »A magyar korona területén megfigyelt electr. földáramokról«	128
G o r o v e pályadíjra pályakérdés kitűzése	97
G o t h á r d S á n d o r »a) Spectroscopos megfigyelések a herényi csillagdnál 1882. — b) Adatok Jupiter és Mars fizikájához.«	57
G ö r g e y G u s z t á v hagyománya	43
G u l á c s y D e z s ő jelentése Román Ferencz alapítványa tárgyában	144

G y á r f á s István »A jászkúnok állapota a német vitézi rend uralma alatt, a XVIII. században«	24
» » »Jerney János emlékezete«	112
» » »elhunytáról jelentés	119
G y ö r g y Aladár a Keresk. műszótár segédszerkesztőjének választatik	141
G y ö r g y Endre »A csángók és az Akadémia«	43
G y u l a i Pál indítványai tárgyában (igazg. tagok s osztályelnök választása) a III. osztály megállapodása	17
» » az összes ülés határozata	17
» » az Igazgató-Tanács tagjának választatik	100
H a d i levéltár számára a vallás- s közokt. minisztérium a történelmi kiadványok megküldését kéri	60
H a d t u d o m á n y i bizottság tagjai	98
H a d ü g y m i n i s z t é r i u m levéltárának akad. kiadványok küldetnek	130
H a m m e r n y i k János hagyománya	42
» » sirja fölé emlékkő állittatik	50
» » takarékpénztári részvényei	102
» » siremléke iránt az Igazg. Tanács határozata	102
» » siremléke iránt intézkedés.	149, 158
H a m p e l József az Arch. Értesítőhöz szerk. segédtagul választatik	115
H a n k ó Vilmos »A carbonylsulphid és mercaptan képződése az aethilsulphoszénsavak száraz lepárlásánál«	29
» » »Hunyadmegye ásványvizei«	128
H a y n a l d Lajos a Math. és term. tud. bizottság elnökének választatik	115
H e e r Oszvald elhunytáról jelentés	129
H e i n r i c h Gusztáv »A germán nyelvek elágazásáról«	127
H e g e d ü s C. Lajos elhunytáról jelentés	114
H e l t a i Ferencz »Az ipartörvény revisiója« cz. munkája a M. ált. biztosító-társaság jutalomdíjában részesül	96
H e n s z l m a n n Imre az arch. bizottság előadójának választatik	115
H e r i c h Károly a nemzetgazd. bizottságba kültagnak választatik	115
H o l l á n Ernő a hadtudományi bizottság elnökének választatik	115
H o l c z e r-ösztdíj ügye	120
H o r n y á n s z k y-Viktor bérleti szerződése	41
» » nyomda kérvénye javítások iránt	148
H o r v á t h Géza »Az Eremocoris fajok magánrajza«	5
» » »A phylloxera és a téli hideg«	58
» » »A pirregő tücsök fejlődési viszonyáról«	156
H u n y a d y Jenő »A kúpszeletserg középpontjainak geometriai helye«	31
» » »A kúpszeleten fekvő hat pont feltételi egyenletének különböző alakjairól« cz. munkája a nagyjutalmat nyeri	95
» » a III. oszt. rendes tagnak választatik	101
H u n f a l v y János »Európa egyetemes földirata« cz. munkája kiadására támogatást kér	121

	<i>Lap</i>
Hunfalvy Pál »Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet?«	3
» » az I. osztály elnökének választatik	97
» » az Igazgató-Tanács tagjának választatik	100
» » az orientalisták leydeni nemzetközi Congressusán az Akadémiát fogja képviselni	121
» » »A különböző számlálási módokról«	139
Igazgató-Tanácsba tagválasztások	100
» » állandó bizottságainak újra alakítása	103
» » pénzügyi, jogügyi, építészeti bizottságainak tagjai	103
Illetékmentesség föntartása iránt min. körrendelet	101
Ipolyi Arnold a II. osztály elnökének választatik	97
» » a tört. bizottság elnökének választatik	130
Irodalomtörténeti bizottság tagjai	98
Jendrassik Jenő »Dolgozatok a kir. m. tudomány-egyetem élettani intézetéből: a) A folyadékok áramlása hajszál-csővekben. b) Adatok a fehérmeye-oldatok átszivárgásához Regéczi Nagy Imre tanársegédétől«	110
Joannovics György a nyelvtudományi bizottság elnökének választatik	111
Jókai Mór az I. osztályba tiszteleti tagnak választatik	100
Jutalmak ügyének állása az 1883. nagygyűlés előtt	59
Kaan Ágoston hagyománya s rendelkezése	114
» » a III. osztály véleményadásra kéri föl	116
» » alapítványáról jelentés	141
Karátsonyi-pályázatra beérkezett pályamű	3
Karvasy Ágost kéziratban beküldi két összehasonlító műszótárát	34
Katona-ünnepélyre meghívó	54
» » a küldöttség tagjai	54
Kantz Gyula »Az államgazdaság eszméje és a socialistikus financia kezdetei«	43
Kazinczy-alap jogi természetéről a jogügyi bizottság jelentése s javaslatai	14
» tőkéjének s folyó jövedelmeinek felhasználása iránt, javaslat előterjesztésére bizottság neveztetik ki	15
» ingatlanainak kezeléséről szóló számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése	15
» a leányutódok segélyezése iránt határozat	148
» rendkívüli segély utalványoztatik Deák-Lőrinczné asszonynak	147
» ügyében bizottsági jelentés	41
» mausoleum egyes tárgyainak tervrajzai	42
Kazinczy-mausoleum ügye	147
Kazinczy-féle birtokok eladásának ügye	147
Kazinczy Bálintné (özv.) jelentése a kiskorú Kazinczy-örökösök felől	102
Kazinczy Ferencz életének megírására nyílt pályázat	102
Kazinczy-mausoleum kiigazítása	112
Kápolnai István »Emlékezésed Asbóth Lajos fölött«	34

Kápolnai István »Meskó hadosztályának hadművelete az 1809. évi győri csata után«	112
» » a hadtudományi bizottság előadójának választatik meg	115
Károlyi Árpád »Ampringer Gáspár kormányzósága«	128
Kereskedelmi Csarnok (magyar) a keresk. műszótár számára anyagokat küld	106
» testület (pesti) adománya a keresk. műszótár költségei fedezésére	106
Kereskedelmi műszótár költségeinek fedezésére tett ajánlatok	59
Kereskedelmi műszótárra érkezett adományok	102, 116
» ügyében bizottsági jelentés	141
Kilián könyvkereskedés ajánlata az akad. kiadványok bizományba vétele iránt	113
Kismartoni állami polg. iskola részére akad. kiadványok	162
Kiss Ignác »Káldi nyelve«	93
Klein Gyula a III. oszt. lev. tagnak választatik	101
Knoll Károly előterjesztése sortiment-üzlet alapítása iránt	41
Knoll Károlyval kötendő szerződés	113
» » előterjesztése s kérelme	148
Koch Antal »A gr. Széchenyi Béla kelet-ázsiai expedíciójában Lóczy Lajos által gyűjtött kőzetek ismertetése«	28
Koch Henrik a Kazinczy-mausoleum állapotáról s a szükségelt kijavításokról	147
Konkoly Miklós »Astrophysikai megfigyelések az ó-gyallai csillagdán 1882.«	5
» » »Napfoltok megfigyelése az ó-gyallai csillagdán 1882.«	5
» » a) »A reversio spectroscop« b) »Az 1882-iki hulló csillagok megfigyelése«	29
» » »Praktische Anleitung zur Anstellung astronom. Beobachtungen. Braunschweig. 1883« és »Beobachtungen angestellt am astr. Observatorium in Ó-Gyalla. IV. B. Halle 1882.« című munkáit mutatja be s ajándékozza az Akadémiának	31
» » »a) Egy új alakú spectroscop nagy szórási tehetséggel. — b) Egy pár szó az üstökösök vegytani constitutiójához. — c) Az ó-gyallai csillagvizsgálón eszközölt csillagászati megfigyelések eredménye 1882.«	57
» » »Astrophysikai megfigyelések 1883-ban. I. rész«	133
Kozma Ferencz »Emlékezésed Fabritius Károly fölött«	58
Költségvetésről s számszámadásokról főtitkári előterjesztés	16
Költségvetés előirányzata	7
» megállapított tételei	12
Költségvetés 1884-re (Osztályok és bizottságok előterjesztései)	158
König Gyula »Az alternáló csoport invariants tulajdonsága«	31
» » a) Több változók egész függvényeinek tényezőkre bontásáról. b) Taylor sorának érvényességi feltételeiről	138
Könyvkészlet értékesítésének pontjai	113
Könyvkiadó-hivatal bizottságának tagjai	103
Könyvkiadó hivatal s az akad. kiadványok ügye	161

	<i>Lap</i>
Könyvkiadó hivatal tárgyában kiküldött bizottság jelentése	113
» Knoll Károlylyal történt megállapodás pontjai	113
» az akad. könyvkészlet értékesítéséről	113
Könyvkiadó bizottság tagjai	98
Kövesligethy Radó »Mathematikai spectral analysis, mint az astro- physika alapja«	137
Közülés programja	95
Kőrösi Csoma Sándor síremléke	60
Kőrösy József adománya	7
Kóváry László a II. oszt. lev. tagnak választatik	101
Krenner József »A kriolith-csoport grönlandi ásványai«	31
» » »A mangano-calcit fölött«	53
» » »A gr. Széchenyi Béla keletázsiai expedíciójának nephritjei«	57
» » »Ásványtani közlemények«	110
» » »A Szabóit-ásványról	156
Kriesch János »A modern zoologia szempontja és céljai« — Székf.	25
Kruesz Krizosztom alapítványa	7
Kunos Ignác »A mássalhangzók dissimilatioja a magyarban« cz. dolgozata a Sámuel-díj-pályázatnál dicséretet nyer	96
» » és Munkácsi Bernát »A -ben, -be, ből ragok használatáról«	129
Kuun Géza gr. az I. osztályba tiszteleti tagnak választatik	100
» » a Codex Cumanicus-hoz kiadott pótfüzetekből 100 példányt küld be szétosztás végett	120
L aboulaye Eduard elhunytáról jelentés	105
Láng Lajos a II. oszt. lev. tagnak választatik	101
Lengyel Béla »A parádi timsók-vizek és a Clarisseforrás vegyelemzése«	57
Lévay József az I. osztályba rendes tagnak választatik	101
Lévay-pályadíjra új pályakerdés	97
Lipp Vilmosnak felolvasási engedély adatik	58
» » »A keszthelyi avarkori temető felásatása«	105
Lónyay Menyhért gr. az Akadémia elnökének választatik	104
» » megválasztásának legfelsőbb helyen megerősítése	112
» » a Nemzetgazd. bizottság elnökének választatik	115
Lukács Móríc alapítványa	7
» » pályázatra pályakerdés	97
M ailáth György gyászos halála alkalmából, az Akadémia részvéte kifejezésé- nek módjára nézve elnöki előterjesztés	52, 58
Majláth Béla »Telegdi Miklós mester magyar katechismusa 1562-ből«	129
» » »A magyarországi régi oláh nyomtatványokról«	149
Marczibányi jutalomra beérkezett pályamű	2
» jutalom Fröhlich Izor »Az elhajlitott fény intenzitásának vizsgálata 1882.« cz. munkájának ítéltetik	95
» nyelvtudományi pályázatnál a jutalom ki nem adatik	95

	<i>Lap</i>
Margó Tivadar »Az állatország rendszeres osztályozása stb.« Székf.	110
Martin Lajos »A complex függvényekről.«	58
» » »A complex-mennyiségekről«	53
Matematikai s term. tud. német folyóirat (Berichte aus Ungarn über Math. stb.) tervezete és segélyezése	31
» s term. tud. bizottság tagjai	98
Máday Izidor a nemzetgazd. bizottságba kültagnak választatik	115
Mátyás Flórián az I. osztályból a II. osztályba kéri magát áttétetni	59
Mezőssy Menyhért jelentése a széphalmi birtok állásáról, s számadásainak megvizsgálása	42
Mihályi Károly fölött emlékbeszédet mond Domanovszky Endre	139
Millenarium ügyében a Tört. bizottság jelentése	24
» Gyulai Pál határozati javaslata	32
» ügyében a II. osztály jelentése	32
» Salamon Ferencz külön véleménye	56
» előterjesztett javaslat iránt a II. osztály határozata	56
» megünneplésére nézve Salamon Ferencz külön véleménye	64
» kérdése a zárt ülésben	108
Mircse János tudományos hagyatéka tárgyában a Tört. bizottság intézkedésre kéretik föl	33
Mocsáry Sándor »Európai és külföldi új hártaröpkék«	128
Molnár János alapítványa	7
Munkácsi Bernát »Török kölcsönszók« cz. dolgozatával a Sámuel-díjat nyeri.	96
Nagygyűlés határnapjai kitűzetnek	17
Nagy jutalom Hunyady Jenő »A kúpszeleten fekvő hat pont feltételi egyenletének különböző alakjairól« cz. munkájának ítél-tetik	95
Nagyszalontai nagygymnasium akad. kiadványokat kér.	120
» nagygymnasiumnak akad. kiadványok küldetnek	130
Nádasdy-pályázatra beérkezett pályaművek	3
Nemzetgazdasági bizottság tagjai	98
Nendtwich Károly »A budai János keserűvíz vegyelemzése.«	57
» » »Emlékbeszéd Wöhler Frigyes fölött.	130
Névtelen mérnök újabb adománya	61
Nyáry Albert b. »A tornajátékok heraldikai vonatkozásáról«	133
Nyáry Jenő b. a II. oszt. lev. tagnak választatik	101
Nyelvtudományi bizottság tagjai	98
Óltványi jutalomra beérkezett pályamű	3
» pályázatnál a jutalom ki nem adatik	96
» » új pályázat tüzetik ki	97
Omischl Mátyás hagyománya	7
Orientalisták nemzetközi congressusára meghívó	116
Osztály-elnökök választása	97

	<i>Lap</i>
Paszlavszy József »Adatok a gubacs-darázsok faunájához stb.«	58
» » »Adalék a gubacs-darázsok ismeretéhez«	156
Pauler Tivadar az Amizoni-alapítvány biztosául kinevezetik	44
» » az Akadémia másod-elnökének választatik	105
» » megválasztásának legfelsőbb helyen megerősítése	112
Pályadíjak s írói tiszteletdíjak megadóztatása tárgyában pénzügyminiszteri leirat.	108
Pályakérdések decz. 31-ki határidejére emlékeztetés	162
Pályamunkák külön írói tiszteletdíjban részesítéséről	32
Pesty Frigyes a Tört. bizottság előadójának választatik	130
Pettkó Béla állami ösztöndíja	119
» » a »Seminarium für oester. Geschichts-forschung« intézetbe ösztöndíjasnak terjesztetik föl	105, 106
Petzval Otto elhunytáról jelentés.	119
Péchy Antal »Alsó-Magyarország bányamivelésének története stb.« cz. munkája kiadása iránt a III. osztály jelentése	140
Péczei Jutalomra beérkezett pályaművek	3
» -pályázatnál a jutalom ki nem adatik	96
Podhorányi József hagyománya	7
Pulszky Ferencz az arch. bizottság elnökének választatik	115
Pulszky Károly a II. oszt. lev. tagnak választatik	101
» » az Arch. Értesítő szerkesztőjének választatik	115
Raussnitz Gusztáv »A felsőbb fokú congruentiák elméletéhez«	118
Ráth György az Arch. Értesítőhöz szerk. segédtagul választatik	115
Roboz Zoltán »Rhizopoda-tanulmányok I. Calcitaba polymorpha nov. gen. nov. sp.«	118
Román Ferencz hagyatéki ügye.	39, 41
» » után a tényleges örökösödés megnyílt	102
» » alapítványa tárgyában Gulácsy Dezső jelentése.	144
» » az Igazg. Tanács határozata	146
» » hagyománya iránt intézkedés.	157
Rozsnyói ev. főgymn. részére akad. kiadványok	162
Salamon Ferencz külön véleménye a millenium megünneplésére nézve	64
Sámu el-díjról jelentés	96
Schenzl Guido bemutatja Braun Károly kalocsai csillagász új contact készülékét az ingaóráknál	5
Scherfel Aurél »A sibrai fürdő ásványvizének vegyelemzése.«	53
» » »A czemétei ásványvíz chemiai elemzése«	110
Sebastiani József alapítványa	7
Simonyi Zsigmond »Az önállósított határozók«	127
Sopronyi ev. lyceum akad. kiadványokat kér	120
» akad. kiadványok küldetnek.	130
Sorsjegyek (jótékony célú) ügyében határozat	60

Spiegel Gyula »Uj módszer stb.« cz. munkájának második kiadásban közrebocsátását kéri	106
Szabó István »Hermes és a hermakapidák«	37
Szabó József »Emlékbeszéd Ami Boué fölött.«	105
a Math. és term. tud. bizottság alelnökének választatik	115
ismerteti megjelent Geológiáját	118
Szabó Károly Repertoriuma a hazai könyvtárakhoz, kiegészítés végett, megküldetik	106
Szabadkai közs. főgymnasium részére az összes Értekezések, s a nyelvtud. és irodalomtört. bizottságok kiadványai megküldetnek	50
Szarvas Gábor »Szómagyarázatok«	21
» » »A nyelvhibákról és teendőinkről«	139
Szász Béla az I. osztályba lev. tagnak választatik	101
Szász Károly »Szent Dávid összes zsoltárait« Kálmán Károly fordításában bemutatja	21
» » az irodalomtört. bizottság elnökének választatik	106, 112
» » Dante »Poklák«-nak fordítását mutatja be	129
» » indítványa Zsivora György emlékének megörökítése iránt	157
Szebenyovszky András kérvénye végkielégítésért	149
Szeged város meghívója a színház és Somogyi-könyvtár megnyitási ünnepére	120
» » a küldöttség tagjai	120
Szegedi Somogyi-könyvtár számára akad. kiadványok	120, 130
Szegedy Sándor hagyománya	114
Szenkövsky Mária elhunytáról jelentés	102
Széchenyi Béla gr. az Igazgató-Tanács tagjának választatik	100
» » » az Arany-szobor bizottság tagjának választatik	103
Széchenyi István gr. irodalmi hagyatékának I. kötete nyomás alá adatik	116
Szilassi Mór »A szótövek elmélete a magyarban« cz. dolgozata a Sámuel-díj-pályázatnál dicseretet nyer	96
Szilády Áron az irodalomtört. bizottság előadójának választatik	106
Szilágyi Sándor »I. Rákóczy György és Strassburg Pál küvetsége«	4
Szily Kálmán az Igazgató-Tanács tagjának választatik	100
Sztoczek József a III. osztály elnökének választatik meg	97

Tagajánlások az I. osztály részéről	65, 99
» a II. osztály részéről	68, 99
» a III. osztály részéről	79, 99
Tagok (elhunyt r.) fizetési iránt az Igazg. Tanács megújított határozata	16
Tagválasztások	100
Takarékpénztár-egyesület (pesti, hazai első) értesítése a Fáy-pályázat jutalomdíja tárgyában.	115
Tavarnoki Stummer Ágost alapítványa	157
Teleki Géza gr. jutalom-kitűzése Petőfi némely verseinek francia fordítására	115
Teleki-jutalomra beérkezett pályaművek	1

	<i>Lap</i>
Teleki pályázat bíráló bizottsága elnökének választásáról	16
» pályázatról jelentés	44
» pályázatnál Fenyéri (Peterdi) Mór jutalmat nyer	58
Teményfy László jelentése az általa tervezett légmozdonyról	33
Téglás Gábor »Bányász-szobrok a római hódoltságból«	53
» » »A Buhuj nevű csontbarlang Stájerlak-Anina határában«	110
Thaly Kálmán »Az 1683. táborozás történetéhez«	128
Thallóczy Lajos a II. oszt. lev. tagnak választatik	101
Than Károly »Közlemények a m. kir. egyetemi vegytani intézetből.«	53
P. Thewrewk Emil a class.-philologiai bizottság előadójának választatik	112
Thuránszky Kristóffal kiegyezkedés a Molnár János-féle ügyben	147
Tokaji Nagy Lajos gr. Desseffy Emilnek hozzá irt három levelét jegyzetekkel illusztrálva beküldi	106
Torma Károly »Dácia hadútjai és tábor-állomásai.« Székf.	56
» » »Dacia nyugoti határtöltéseiről.«	133
Tóthi erdőbirtoknál kerülő állomásra Baranyi Péter fölvetetik	148
Tömösváry Ödön »A Chilopodák légzőkészülékéről.«	5
» » »A Geophilus-félék fonómirigyének szerkezete.«	156
Történelmi bizottság tagjai	98
Tóttósy Béla »A harmadrendű téralakzatok egy speciális collineatiójáról.«	138
Trefort Ágoston »B. Eötvös József : A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra« czű műnkájáról	16
Tuszkau Mayer hagyománya	! 60, 102
Ujsághy Zs. jelentése az általa tervezett »fokozatos körszalóról«	33
Ügyészi jelentés az akad. jogügyek állásáról 1882-ben	38
Ügyvédek (vidéki) apró költségeinek kifizetésére az akad. ügyész felhatalmaztatik	40
Üléssor 1884-re	162
Vaisz Ignác »Magyar műtörténelmi tanulmányok olasz levéltárakban«	156
Vályi Gyula »A partialis differentiaal-egyenletek elméletéhez«	118
Vámbery Ármin »A csuvasokról«	37
Virgil-szoborra gyűjtőiv	112
Vitéz-pályázatról (m. könyvtárak tört.) jelentés	3
Vörösmarty Ferencz hagyománya	7
Wachtel Aurél a Fáy-pályázatnál jutalmat nyer	100
Wagner Ignác hagyománya	7
Wenzel Gusztáv »A vasúti ügy s a posta- és távírdaügy közti összeköttetés stb.«	4
Wertheimer Ede felolvasási engedélyt nyer	17
» » »I. Napoleon viszonya Magyarországhoz«	24
Wöhler Frigyes fölött emlékbeszédet mond Nendtwich Károly	130

	<i>Lap</i>
Z á k á n y József hagyatéka befizettetett	16
Z á l o g l e v e l e k (M. Földhitelintézeti) vásárlása	42
Z á r s z á m a d á s i bizottság jelentése	37
Z i c h y Antal »Gróf Széchenyi István naplójából«	3
» » Gr. Széchenyi Istvánnak Döbrenteihez intézett leveleit mutatja be	58
» » az Igazgató-Tanács tagjának választatik	100
» » az Arany-szoborbizottság tagjának választatik	103
» » a classica-philologiai bizottság elnökének választatik	112
Z s i l i n s z k y Mihály »Az 1681-ik évi országgyűlés története«	56
Z s i v o r a György elhunytáról jelentés	157
Z s o l d o s Benő Thukydides magyar fordítását küldi be kiadás végett	17

TUDNIVALÓK

1. Az Akadémia ÉRTESÍTŐ-je oly folyóirat, mely az ülésein történt előadásokat s tárgyalásokat hozza, amazokat kivonatban, ezeket a jegyző-könyv szerint.

2. Minden, ki az Akadémiában előadást tart, végzésileg fel van híva, hogy annak előre elkészített kivonatát, még azon ülés folytán kézbesítse a titkári hivatalnak.

3. Az Értesítő tartalmát teszik:

a) Az osztály-ülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy-egy kivonat *legfeljebb* 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közlésben felolvasott értekezések kivonata, ha szintén maga az értekezés az Évkönyvekben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek t. i. nem az Évkönyvekbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha belőle alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az Akadémia mindennemű (osztály-, összes, és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével minden egyéb, a tagokat és a közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdeklő bíró indítványok; melyeket az indítványozó még az ülés folytán, írásban is köteles beadni az Értesítő számára.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott munkák általánosb irodalmi becsü bírálatai is közöltetnek: de a bírálók nevei ilyenkor nem.

h) Pályaművek bírálatai, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújthatnak be. Összesített vélemény vagy előadói jelentés létében az egyes bírálók véleményei nem közöltetnek.

i) Az Akadémiának ajándékozott, vagy más intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve; de a jelenvoltak névsora nem. Az indítványt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl, vagy olvas nem-tagtól, annak neve mindig kiteendő, s az köteles a felolvasott értekezés kivonatát kézbesíteni.

l) Minden kivonat, indítvány, jelentés stb. még ülés folytán írásban beadandó az illető titkárnak, hogy az **Értesítő** szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

4. Ha nem-tag valamely akad. tag által kíván értekezést olvastatni fel osztály-ülésekben: dolgozatát jó előre be kell adnia az illető titkárnak, ki azt az osztályértekezlethez átteszi, mely egy tagjával a munkát átnézetvén, ennek jelentése folytán dönti el, felolvastassék-e az osztály-ülésben vagy ne; első esetben valakit a felolvasással is megbízván.

5. Ha nem-tag személyesen előadást akar tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az Akadémia engedélyét kell kikérnie. Ilyenkor az Akadémia a beadott munkát szintén az illető osztályértekezlethez teszi át, s annak véleménye alapján engedi vagy tagadja meg a felolvasást.

32526 85